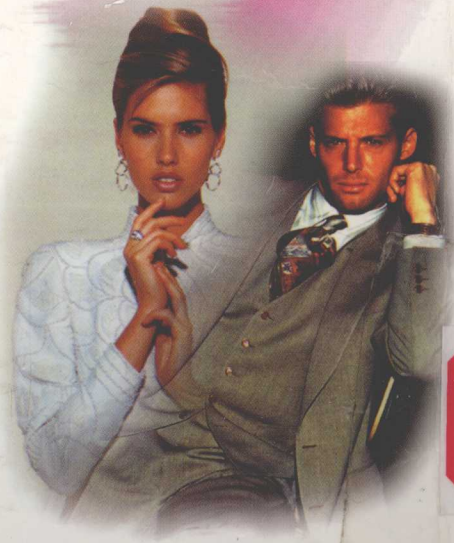
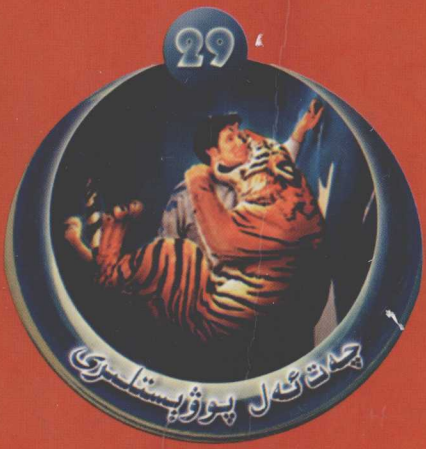
باش دېرېكتور بىلەن كاتىپ قىز

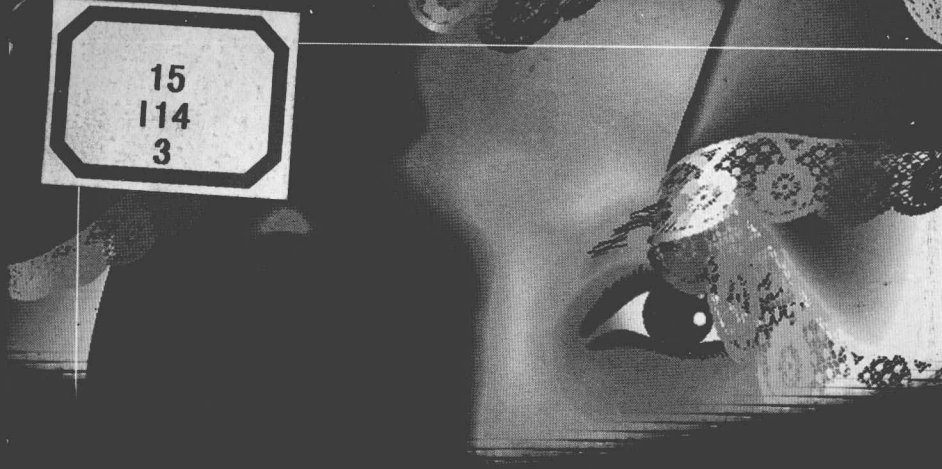
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ISBN 7-228-05763-5
I·2117(民文)定价:11.40元

ISBN 7-228-05763-5

15
I14
3

باش دېرېكتور بىلەن كاتىپ قىز

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

女秘书与总经理:维吾尔文/(英)史特尔(Shter,J.)等著;阿布都萨拉木等译。—乌鲁木齐:新疆人民出版社,2000.5
(外国中篇小说丛书.第29辑)
ISBN7—228—05763—5
Ⅰ.女… Ⅱ.①史… ②阿 … Ⅲ.中篇小说 — 作品集 — 世界 — 维吾尔语(中国少数民族语言)Ⅳ.I14
中国版本图书馆CIP数据核字(2000)第29656号

责任编辑:艾合买提·伊敏
封面设计:艾克拜尔·萨里
责任校对:再米拉,赛那瓦尔

新疆人民出版社编辑出版
(乌鲁木齐市解放南路348号 邮政编码830001)
新疆新华书店发行
新疆人民出版社微机室排版
新疆司法印刷厂印刷
787×1092毫米 32开本 9.625印张 2插页
2000年7月第1版 2000年7月第1次印刷
印数:1——3,060

ISBN7—228—05763—5/I·2117 定价:11.40元

مەسئۇل مۇھەررىرى : ئەخمەت ئىمىن
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : ئەكبەر سالىھ
مەسئۇل كوررېكتورى : زەمىرە ، سەنەۋەر

باش دېرېكتور بىلەن كاتىپ قىز
(چەت ئەل پوۋېستلىرىدىن ـــ 29)

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تۇزدى ۋە نەشر قىلدى
(ئۇرۇمچى شەھىرى جەنۇبىي ئىزادلىق يولى 348 №)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى كومپيۇتېر بۆلۈمىدە تىزىلدى
شىنجاڭ ئەدلىيە باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى : 1092×787 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى : 9.625 قىستۇرما ۋاراقى : 2
2000 ـ يىل 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2000 ـ يىل 7 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 3,060 — 1
ISBN7—228—05763—5/I • 2117
باھاسى : 11.40 يۈەن

قىسقىچە مەزمۇنى

بۇ كىتابچىگە مۇھەببەت ۋە ئائىلە تۇرمۇشى تېما قىلىنغان ئەسەرلەردىن ئۈچى كىرگۈزۈلگەن .

ئەنگلىيە يازغۇچىسى يېشكا ستېرنىڭ « باش دىرېكتور بەلەن كاتىپ قىز » ناملىق پوۋېستىنىڭ ۋەقەلىكى مۇنداق : كاتىپ قىز كاتىپى خوتۇنى بار خوجايىنىنىڭ چاپلىشۋېلىشىدىن قېچىپ ، باشقا بىر شىركەتنىڭ باش دىرېكتورى ئارىنوغا كاتىپ بولىدۇ . ئارىنو كاتىپ قىزغا ناھايىتى سوغۇق مۇئامىلە قىلىدۇ ، ئۇنىڭ ئىشلىرىدىن ھە دېسە قۇسۇر تاپىدۇ . ئۇنى نۇرغۇن ئوڭايسىزلىقتا قالدۇرىدۇ . قىز باش دىرېكتورنىڭ زادى نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلىدىغانلىقىنىڭ تېگىگە يېتەلمەيدۇ . ئاخىر بۇ شىركەتتىنمۇ كېتىش قارارىغا كېلىدۇ . دەل شۇ چاغدا باش دىرېكتور ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ كۆڭلىدىكىنى دەۋېتىدۇ . باش دىرېكتورنىڭ قوپال قىلىقلىرى ئەسلىدە ئۇنىڭ كۆڭلىدە بۇرۇقتۇرما بولۇپ كېتىۋاتقان مۇھەببەتنىڭ قىيداشلىرى بولۇپ چىقىدۇ . پوۋېستنىڭ تىلى ئادەبىي ، ۋەقەلىكى مۇرەككەپ ۋە قىزىقارلىق . بۇ خىل قوپاللىق بىلەن مۇھەببەت ئىزھار قىلىش شەكلى كىشىنى چوڭقۇر ئويغا سالماي قالمايدۇ .

بۇ كىتابچىگە كىرگۈزۈلگەن ئىككىنچى پوۋېست ـــ « تۇمانلىكى يۇلتۇز » . سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ھازىرقى زامان مەشھۇر ئايال يازغۇچىسى ۋ . توكارېۋا (1937 ـــ) نىڭ بۇ ئەسىرىدە چىرايلىق بىر ئايال ئالىمنىڭ خىزمەت ۋە مۇھەببەت-

تىكى ئىنتىلىشى ۋە ئۇنىڭ بۇ يولدا چەككەن رىيازەتلىرى تەسـ
ۋىرلىنىدۇ . ئايال ئالمىنىڭ ئېرىنى ئۇنىڭ ئايال دوستى ئازدۇرۇپ
تارتىۋالىدۇ ، يەنە ئۇ ئۆز تەتقىقاتىدىمۇ ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرايدۇ .
ئۇ تۇرمۇشتىكى ئورنىنى تېپىش ئۈچۈن ، تەجرىبىخانىسىدىن چـ
ىقىپ سەپەر قىلىدۇ ، ئاخىر ئۆز تەقدىرىنىڭ تۇمانىدىكى يۇلتۇزغا
ئوخشاپ قالغانلىقىنى ، لېكىن ئۇ يۇلتۇزنىڭ ھامان پارلىيالايدىغانـ
لىقىنى تونۇپ يېتىدۇ .

« ياكوف باشنىكوف » ـــ رۇسىيىنىڭ ئۇلۇغ يازغۇچىسى
تورگېنېۋ (1818 ـــ 1883) نىڭ ئۆزگىچە بىر رومانتىك مۇھەبـ
بەتنى تەسۋىرلىگەن پوۋېستى . بۇ ئەسەردە بىر قىزغا ئۈچ يىگىت
تەڭلا ئاشىق بولۇپ قالىدۇ . بىرىنچى يىگىت ، ئۆزىنىڭ دادىللىقى
بىلەن ئۇ قىزغا ئېرىشىدۇ ، لېكىن ئۇ قىزنى بەختلىك قىلالمايدۇ .
ئىككىنچى يىگىت يەنى ئەسەردىكى « مەن » ئۇ قىزغا كۆيىدۈيۇ ،
لېكىن ئوڭۇشسىزلىق ئالدىدا بەرداشلىق بېرەلمەي ، ئارزۇسىدىن
ۋاز كېچىدۇ . ئۈچىنچى يىگىت ، ياكوف باشنىكوف ئۇ قىزغا ئىچـ
دىلا كۆيىدۇ ، لېكىن ئۆز سۆيگۈسىنى ئىزھارلاشقا جۈرئەت قىلالـ
مايدۇ . ئاخىر شۇ قىزغا بولغان ئەقىدىسى بىلەن ئالەمدىن ئۆتـ
دۇ . ئاپتور ئەسىرىدە ياكوف باشنىكوفنىڭ بۇ رومانتىكلىقىنى ئۇـ
دۇلدىن ـ ئۇدۇل تەنقىد قىلمايدۇ ، لېكىن ئۇنىڭ ھاياتىنى مۇڭـ
لۇق ئۆلۈم بىلەن ئاخىرلاشتۇرىدۇ . رومانتىك مۇھەببەتنىڭ ئۆزـ
گىچە بىر گۈزەللىكى بىلەن ئەمەلىيەتنى قوغلىشىپ كەتكەن مۇـ
ھەببەت ئوتتۇرىسىدا كۆچلۈك بىر سېلىشتۇرما پەيدا قىلىپ ، ئۇـ
قۇرمەنلەرنى ئىستېتىك قىممەت توغرىسىدا چوڭقۇر ئويغا سالىدۇ .

مۇندەرىجە

باش دىرېكتور بىلەن كاتىپ قىز 1
يېشكا ستېر (ئەنگلىيە)
ئابدۇسالام ئابلىز تەرجىمىسى

تۇماندىكى يۇلتۇز 140
ۋ . توكارېۋا (سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى)
پاتىگۈل مىجىت تەرجىمىسى

ياكوف باشنىكوف 222
تورگېنېف (رۇسىيە)
ئازات ئالماس تەرجىمىسى

باش دىرېكتور بىلەن كاتىپ قىز

يېشكا ستېر (ئەنگلىيە)

ئابدۇسالام ئابلىز تەرجىمىسى

1

فېۋرالنىڭ بىر يەكشەنبە كۈنى ، كاتىپ ئوچاق ئالدىدا ئوتىسىنىپ ئولتۇرغاچ ئېغىر ئۇھ تارتتى : نېمىدېگەن زېرىكىشلىك كۈن بۇ ، ئەنگلىيىنىڭ سوغۇق قىشى ئېچىشقان جاراھىتىمگە تۇز سېپىۋاتامدىكىنە ؟ نېمىشقا بۇنچە روھسىزلىنىپ كېتىمەن ، ئەجەب كۆڭلۈم سوۋۇپ تۇرىدۇ . . .

كاتىپ يانۋارنىڭ ئاخىرلىرىدا خوجايىنى فانسون جونناتقا خىزمەتتىدىن ئىستېپا سوراپ دوكلات سۇندى . ئۇنى بۇنداق قىلىشقا ھېچكىم مەجبۇرلىمىغان ، ئۇ ئۆزى قاتتىق ئازابلىنىۋاتقىنىغا قارىماي ، بۇرۇنلا شۇنداق ئويغا كېلىپ بولغانىدى .

كاتىپنىڭ ئىلتىماسىنى كۆرۈپ خوجايىن فانسونىنىڭ چىرايىدا بۆلەكچە ھەيرانلىق ۋە گاڭگىراش ئالامىتى ئەكس ئەتتى :

ـــ نېمە بولدى ؟ نېمىشقا ئىستېپا بېرىسىز ، كاتىپ ؟ ـــ ئۇنىڭ ئاۋازىدىن جىددىيلىك ۋە خاتىرجەمسىزلىك چىقىپ تۇراتتى ، ـــ مەندىن رەنجىپ قالدىڭىزمۇ ياكى ئالدىراش ئىشلىگىنىڭىزگە تۇشلۇق مائاش بەرمىدۇقمۇ ؟ كېلىشىمىڭ بولىدىغۇ .

ـــ ياق ، ئۇنىڭ ئۇچۇن ئەمەس ، ـــ كاتىپ خوجايىنىنىڭ

چىرايلىق كۆك كۆزلىرىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ ئالدىراپ چۈشەندۇردى .

ئۆزىنى يوقىتىپ قويغىلى تاس قالغان كاتىپ ئالدىنئالا تېپىپ قويغان باھانىسىنىمۇ ئاغزىدىن چىقىرالمىدى . ئاخىر بولماي جۇرئىتىگە كېلىپ گېپىنى داۋاملاشتۇردى :

— ئاپامنىڭ مېنى ئوقۇتۇش ئۈچۈن ئاجايىپ زور قۇربانلارنى بەرگەنلىكى توغرىسىدا سىز بىلەن پاراڭلاشقانتۇققۇ دەيمەن ؟

— شۇنداق ، بۇنى ماڭا دېگەنىدىڭىز ، ئاپىڭىز ئىككىنچى قېتىم ياتلىق بولغۇچە يەتكۈچە جاپا تارتىپتۇ ، ئەمما . . .

— ئاپامنىڭ مەن ئۈچۈن قانچىلىك قۇربان بەرگەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن ، ئۇنىڭ مىلاد بايرىمى كۈنى ماڭا بىر يوپكا ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن ناھايىتى ئۇزۇن ئارىسالدى بولغانلىقىنىڭ ئۆزىلا ھەممىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەلەيدۇ .

— مەن . . . چۈشەندىم .

فانسون جوننات كاتىپنىڭ شۇ ئىش ئۈچۈن ئىستېپا بەرمەكچى بولغانلىقىغا ئىشەنمەيتتى ، ئەمما ئۇ كۆزلىرىنى « داۋاملىق سۆزلەڭ » دېگەن مەنىدە ئۇنىڭغا تىكىپ تۇرىۋەردى .

— ئاپام ھېچنېمىسى قالمىسا رازى بولاتتىكى ، بىر ئاماللارنى قىلىپ ماڭا كىتاب ، كىيىم ـ كېچەك ئېلىپ بېرەتتى ، ئوقۇش پۇلۇمنى تاپشۇراتتى . . .

— ئاپىڭىز ھەقىقەتەنمۇ ھۆرمەتكە سازاۋەر ئايال ، ئەمما سىزمۇ ئاپىڭىزغا ئۆز مۇڭۇپپەقىيەتلىرىڭىز بىلەن جاۋاب قايتۇرىدىڭىز ئەمەسمۇ ؟ كاتىپ ، سىز مېنىڭ ئەڭ ياخشى كاتىپىم ، ئىستېقبالىڭىز چەكسىز .

كاتىپ خوجايىنىنىڭ ئاشۇ گېپىنى تۇتۇۋېلىپ ئەسلى

مۇددىئاسىغا كۆچتى.

ــ ئاپامغا تېخىمۇ ئوبدان جاۋاب قايتۇرۇش ئۈچۈن بۇ يەردىن كەتمەكچىمەن. ئاپامنىڭ كۈتكەن يېرىدىن چىقىش ئۈچۈن ئىستىقبالىم تۇغرۇلۇق ئەستايىدىل ئويلاشمىسام بولمايدۇ، ــ كاتىپ خوجايىننىڭ تەسىرلىك گەپلەر بىلەن ئۆزىنى ئېلىپ قېلىشىغا ئىمكانىيەت قالدۇرماسلىق ئۈچۈن ئۇلاپلا، ــ مەن گاۋىتلېر سانائەت شىركىتى باش دىرېكتورىنىڭ ئالاھىدە باش كاتىپلىقىغا تەينىلەندىم، ــ دېدى.

تۇيۇقسىز ئېيتىلغان بۇ گەپنى ئاڭلاپ خوجايىننىڭ ئۇنى تۇتۇپ قېلىشقا كۆزى يەتمىدى. كاتىپنىڭ كەسكىن جاۋابى ئۇنىڭ كۆڭلىنى غەش قىلغانىدى.

ئۇ ھەرھالدا كاتىپنىڭ ئىستېپا سورىشىدىكى ھەقىقىي سەۋەبنى سۈرۈشتۈرمىدى. كاتىپمۇ كۆڭلىدىكىنى ئۇنىڭغا بەرىبىر دېمەيتتى. خوجايىن كاتىپنى ياخشى كۆرەتتى. ئەمما ئۇ ئۆزى ــ ئوچاقلىق ئادەم تۇرسا، بۇنداق ئىشنىڭ نەتىجىسى ياخشى بولامدۇ؟ جونناتىنىڭ ھازازۇل خوتۇنى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى يېرىڭ بولسىمۇ، كاتىپ ئۇنىڭدىن جىق ئۈمىد كۈتمەيتتى.

كاتىپ مىلاد بايرىمى كۈنى ئاپىسىنىڭكىگە بارغاندا فاندۇسوندىن ئايرىلىش قارارىغا كەلگەنىدى. ئۇ يول بويى چىگىش خىيالدىن، كۆڭۈل بىسەرەمجانلىقتىن قۇتۇلالمىدى. بىرگە ئىشلىگەن ئۈچ يىلدا ئۇ خوجايىننىڭ يېقىن سىردىشى بولۇپ قالغانىدى. فانسون ئائىلىسىدىكى كۆڭۈلسىزلىكلەرنى، ھەتتا ئايالىنىڭ قېيىداپ ئۆيدىن چىقىپ كەتكەنلىرىنمۇ كاتىپقا دەپ بېرەتتى. لېكىن، نېمىلا دېگەنبىلەن، ئىككىسى ھازىر بىر ئۆيدىغۇ. شۇنداق ئىكەن، كىم ئۇلارنى ئارىسى بۇزۇلدى دېيەلەيدۇ؟ ئەگەر ياخشىسى كاتىپنىڭ جونناتتىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ يۈرگىنى، دەرھال بىر

قارارغا كېلىپ باشقا يول تاللىغىنى تۈزۈك ئىدى .

كاتىپ ئۆيىگە قايتىپ كەلدى ، دىۋاندا يېتىپ گېزىت كۆردى . گېزىتكە گاۋىتلىر سانائەت شىركىتىنىڭ ئادەم تەكلىپ قىلىش ئېلانى بېسىلغانىدى . مانا بۇ ياخشى پۇرسەتقۇ !

كاتىپ ئەتىسى گاۋىتلىر شىركىتىگە تەرجىمھالىنى ئەۋەتىپ بەردى . گاۋىتلىر سانائەت شىركىتىدىكىلەر ئۇنى ئەڭ ئاۋۋال چاقىرتىپ يۈزتۇرانە ئىمتىھان ئالدى . ئۇنى لېدىر يارەمچىسى سىسىل كلوۋ قوبۇل قىلدى . شىركەتنىڭ بىرىنچى قول باشلىقى ئارېنو چەت ئەلگە چىقىپ كەتكەن بولۇپ ، فېۋرالنىڭ كېيىنكى بېرىمدا قايتىپ كېلەتتى . فانسون جونىنات كاتىپغا باھانامنى تازا كېلىشتۇرۇپ بېرىپ بەرگەن بولغاچقا ، ئۇ سىسىلدا ناھايىتى ياخشى تەسىرات قالدۇردى . شۇنداق قىلىپ كاتىپ يېڭى خىزمەت ئورنىدا كاتىپ بولۇپ ئىشلەشكە باشلىدى .

ئوچاقتا چاراسلاپ كۆيۈۋاتقان ئوتنىڭ ئاۋازى ئۇنى خىيال لىدىن ئويغاتتى . ئۇزۇن ئولتۇرۇپ كەتكەچكە بەدەنلىرى ئۇگە - ئۇگىلىرىدىن سىرقىراپ ئاغرىشقا باشلىغانىدى . ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئاشخانىغا قەھۋە دەملىگىلى كىردى .

كاتىپ ئارېنو شىركىتىدە كاتىپلىق قىلۋاتقىلى ئىككى ھەپتە بولدى . ئەتە ئۇ خوجايىنى بىلەن تۇنجى قېتىم كۆرۈشىدۇ . خوجايىنى قانداقراق ئادەمدۇ ؟ ئۇ باش دىرېكتورنى پۇتۇن ۋۇجۇدىنى كەسىپكە ئاتىۋەتكەن دەپ ئاڭلىغان . كاتىپ ئۇنىڭ بىلەن كېلىشەلەرمۇ ؟ ئۇ شۇلارنى ئويلاپ تۇرغاندا ، تېلېفون ئەنسىز جىرىڭلاپ ئۆينىڭ جىمجىتلىقىنى بۇزدى . كاتىپ بىلەن بىرگە توپ ئويناۋاتقان سىمون ئۇنى پەي توپ ئويناشقا تەكلىپ قىلىپ تېلېفون بەرگەندى . كاتىپ ئۇنىڭغا ئۆزرە ئېيتىپ چولام تەگىمەيدۇ ، دېدى .

كاتيېنىڭ ئەس ـ يادى « ئەتە قانداق بولار » دېگەن ئويدىلا ئىدى . ئۇ گاۋىتلېر سانائەت شىركىتىدىكىلەر بىلەن قەلىشقان ئىككىنچى قېتىملىق سۆھبەتنى ئېسىگە ئالدى . سوئال سورىغۇچى ئۇنىڭ كەسپىي جەھەتتىكى بىلىم ـ ئىقتىدارىدىن نۇقسان تاپالمىغانىدى . ئەمما ، كاتيې تەنتەكلىك قىلىپ بىر گەپتە كەتكۈزۈپ قويدى . مۇئاۋىن دىرېكتور كەسىپ ۋە شىركەتنىڭ ئىشلىرىغا ئائىت سىناق سوراقلىرىنى تۇڭەتكەندىن كېيىن :

ـــ خانقىز ، يەنە چۈشەنمىگەن يەرلىرىڭىز بارمۇ ؟ ـــ دېدى .

ـــ گاۋىتلېر ئەپەندى توي قىلغانمۇ ؟ ـــ كاتيې بۇنى سوراپ بولۇپلا قاتتىق پۇشايمان قىلدى . ھېلىمۇ ياخشى سوئال سورىغۇچىلار ئۇنىڭ خىجىل بولۇپ كەتكەنلىكىگە دىققەت قىلمىدى . ئۇلار كاتيېغا گاۋىتلېر ئەپەندىنىڭ بويىتاقلىقىنى ئېيتىشتى .

دۇشەنبە كۈنى كاتيې ناۋات رەڭلىك تولىمۇ چىرايلىق كوپتا ـ يوپكا كىيىپ ، يەلكىسىگە رەڭلىك تاۋار ياغلىق ئارتتى . ئۇنىڭ مۇشۇنداق ياسىنىشى ئۇنى تېخىمۇ گۈزەللەشتۇرۇۋەتكەندى . سائەت توققۇزدا ئىشخانىنىڭ ئىشكى توساتتىن ئېچىلىپ ، ناتونۇش بىر ئەر كىرىپ كەلدى . ئۇ ئېگىز بوي ، قارا كالتە چاچ قويغان ، كېلىشكەن كىشى ئىدى . ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئۆزئارا ئۇچراشقاندا ، كاتيې بۇ كىشىنىڭ خوجايىن ئارېنو گاۋىتلېر ئىكەنلىكىنى قىياس قىلدى . ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن بىر خىل جاسارەت ۋە تېتىكلىك ئۇرغۇپ تۇراتتى . كاتيې خوجايىنىنىڭ بۇنچىلىك ياش ئىكەنلىكىنى ئويلىمىغانىدى . ئارېنو ئەڭ كۆپ بولغاندا ئوتتۇز بەش ياشلاردا ئىدى .

كاتيپ چىرايىغا تەبەسسۇم يۈگۈرتۈپ ئەمدى گەپ قىلاي دەپ تۇرۇشىغا ، خوجايىن تەرىنى تۇرگەن پېتى ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى . كاتيپ ھاڭۇبقىپ تۇرۇپلا قالدى .

ـــ سىز كىم ؟ ـــ سورىدى ئۇ كاتيپىدىن مەغرۇر ھالدا .

ـــ كاتيپ پېترې ، سىزنىڭ يېڭى كاتىپىڭىز بولىمەن ، مەن . . .

كاتيپ ئارىنونىڭ بۇزۇلغان تەلەتىگە قاراپ تىلىنىڭ ئۇچىدىكى گېپىنى يۇتۇۋەتتى .

ـــ خەۋىرىم بار ! ـــ دېدى ئۇ يۇقىرى ئاۋازدا ، ئاندىن ئىشكنى زەرب بىلەن يېپىپ قويۇپ كۆزدىن غايىب بولدى .

كاتيپ جايىدا قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپلا قالدى . ئۇنىڭ خوجايىنى بىلەن تۇنجى كۆرۈشۈشى ئۆزگىچە بولدى . ئىشنىڭ بىسمىللاسىدىلا كاتىپىنى چۆچۈتۈۋەتتىيا ؟ قارىغاندا ئۇ كاتىپىغا ئۆچ بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ ، ئارىدا بىرەر ئۇقۇشماسلىق بارمۇيا ؟

ئون مىنۇتتىن كېيىن سۆزلىشىش ئاپاراتىدىن « بۇ يەرگە كىرىڭ ! » دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى .

كاتيپ ئالدىراپ ـ تېنەپ قەغەز ـ قەلەم ئېلىپ ، خوجايىنىڭ ئىشخانىسىغا كىردى .

ئارىنو گاۋىتلىر ئىشخانىسىدا ئىش ئۈستىلىنىڭ ئالدىدا ئولتۇراتتى ، ئۇستەلدە ئارخىپلار دەستىلەگلىك تۇراتتى . كاتيپ كىرگەندىن كېيىن ئارىنو بېشىنىمۇ كۆتۈرمەي قول ئىشارىتى بىلەن ئۇنى ئولتۇرۇشقا دەۋەت قىلدى . كاتيپ ئارىنو كۆرۈۋاتقان ئارخىپقا لەپپىدە قاراپ قويدى ، ئارخىپتا ئۆزىنىڭ ئىسمى تۇراتتى .

ئارىنو توساتتىن ھۆججەت قىسقۇچنى « پاققىدە » ياپتى . كاتيپ چۆچۈپ كەتتى .

ـــ يېشىڭىز ؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ سوغۇقلا قىلىپ .

ـــ يىگىرمە تۆتكە كىردىم .

ـــ راست گەپ قىلىڭ .

ـــ يېشىمنى سوراۋاتىدىغانسىز ؟ ـــ دېدى كاتىپ جاۋغا يىدىكى تۈكۈرۈكىنى يۇتۇۋېتىپ .

ـــ مېنى گېپىڭىزگە ئىشىنىدۇ دەمسىز ؟ يىگىرمە تۆتكە كىرگەن بولسىڭىز ، ئاشۇ بىچارە شىركەتتىكى ئۆسۈش پۈرسىتىدىن ۋاز كېچىپ بۇ يەرگە كېلەمتىڭىز ؟

ئۇ فانسون شىركىتىنى نېمىدەپ مۇشۇنداق كۆزىگە ئىلىمايدۇ ؟ ئاچچىق بىر غەزەپ كاتىبنىڭ مېڭىسىگە چىقىپ كەتتى . ئارىنونىڭ ماتېرىيالدىكى چېنىپ قالغان يەرنى تېپىۋالغانلىقى ئۇنىڭ ھەممىدىن بەك ئاچچىقىنى كەلتۈرگەنىدى . ئۇنىڭغا كاتىبىنىڭ ئىستېپا بېرىشىدىكى سەۋەبنى سۈرۈشتۈرۈپ نېمە كەپتۇ ئەمدى ؟

ـــ راست يىگىرمە تۆت ياشقا كىردىم ، ئەپەندى . ئۇ يەردە ئۆسۈش پۈرسىتى يوق دېسەمۇ بولىدۇ ، مەن . . .

ـــ نېمە ؟ فانسون شىركىتىدە ئۇچ يىل ئىشلەپ تۇرۇقلۇق بۇ ھەقىقەتنى ئەمدى چۈشەندىڭىزمۇ ؟

ـــ خاتالاشتىڭىز ، ئۇ يەردە ئىككى كىشىلىك خىزمەت قىلغىنىم ئۈچۈن بۇرۇنلا ئىستېپا بېرىشنى ئويلاپ قويغان . ئەمما ، ھەدىگەندىلا ئىشەنچىلىك ، مۇقىم خىزمەت تاپالمىغاچقا ئۇزۇن ئىشلەپ كەتتىم .

ئەپسۇس ، كاتىبنىڭ چۈشەندۈرۈشلىرى بىكارغا كەتتى . ئارىنو ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىمغاندەكلا ئىدى . ئۇ زادى نېمە قىلماقچىدۇ ؟ كاتىبنى ئىككى كىشى تەكشۈرۈپ چىقىپ كەتكەندىغۇ . ئۇنى ئىككى ئەمەس ، ئۇنىڭدىنمۇ جىق ئادەم تەكشۈرۈشى

كېرەكمىدىكىنە ؟ كاتىپ گاڭگىراپ قالدى . شۇ ئارىدا ئارىنو يەنە بىر سوئال سوراپ ئۇنى بەكلا ھودۇقتۇرۇۋەتتى :

ـــ فانسوننىڭ ئايالى بار . بۇ ئىشنىڭغۇ ئىستېپا سورىشىڭىز بىلەن مۇناسىۋىتى باردۇر ؟

ـــ كەچۈرۈڭ ، گېپىڭىزنى چۈشىنەلمىدىم ، ـــ دېدى كاتىپ ئۆزىنى تەبىئىي تۇتۇشقا تىرىشىپ .

ئارىنو كاتىپقا زەردە بىلەن قاراپ قويدى . بۇ ھال كاتىپنى تېخىمۇ ئەندىشىگە سالدى . « تېخى كۆزىدىغىنىم بار ئوخشىمامدۇ ؟ » كاتىپ شۇنداق ئويلاپ تۇرۇشىغا ، دېگەندەك ، ئارىنو :

ـــ سىز نۇرغۇن شىركەتنى ئۇقۇشقاندىن كېيىن باش دىرېكتورى بويتاق شىركەتنى تاپتىڭىزغۇ دەيمەن ؟ ـــ دېدى .

كاتىپ تولىمۇ ئوڭايسىز ئەھۋالدا قالدى . يۈزى پوكاندەك قىزىرىپ كەتتى . ھەي ، ئۆۋپي ئەپەندىمۇ قاملاشمىغان ئادەمكەن ئەمەسمۇ ؟ باش دىرېكتورنىڭ خۇسۇسىي تۇرمۇشى ھەققىدە مۇنداقلا سوراپ قويغان گېپىمنى ئۇنىڭغا ئېغىتماي ـ تېمىتماي يەتكۈزۈپتۇ ـ دە ! كاتىپ باش دىرېكتورغا تاقابىل تۇرۇشنىڭ ئالىنى ئىزدەپ تۇرۇشىغا ئارىنو ئاۋۋال ئېغىز ئاچتى :

ـــ خانقىز ، سىزنىڭ نېمە خىيالدا ئىكەنلىكىڭىز بىزگە بەش قولدەك ئايان .

خوجايىنىنىڭ زەھەردەك گەپلىرى كاتىپنىڭ يۈرىكىنى ئېچىشتۇردى .

ـــ گەپنى باشتا ئوچۇق دەپ قويماي ، سىز بۇ يەرگە پەقەت خىزمەت قىلىش ئۈچۈنلا كەلدىڭىز ، بۇنى چۈشىنىشىڭىز كېرەك . مەن ھەرقانداق كىشىنىڭ خىزمەتكە ھېسسىياتىنى ئارىلاشتۇرۇۋېلىشىغا يول قويمايمەن . مۇنداقچە ئېيتقاندا ، ماڭا ئېچىپەش تارتىپ يۈرگىنىڭىزنى سېزىپ قالغۇدەك بولسام ، شۇ

هامان ئىشتىن بوشتىۋېتىمەن ، ئۇقتۇڭمۇ ؟

كاتىپ قۇلىقىغا ئىشەنمەيلا قالدى . ئارىنو كاتىپ ئىچىپەش تارتىپ يۇرگۈدەك قانچىلىك ئادەمتى ! قېنى كۆرۈپ باقارمىز ! ھەي ئىسىت ، بۇ نۇقتىنى ھازىرلا ئىسپاتلىغىلى بولمايدۇ ـ دە ! بولمىسا ئۇنى مۇشۇ گەپلىرى ئۈچۈن بۇرنى ـ قۇلىقىنچە تويغۇ-زۇۋۈەتمەي . . .

كاتىپ يېشىل كۆزلىرىنى ئارىنوغا تىكىپ ، مەغرۇر ھالدا :

ـــ مېنى سىزنى ئىندەككە كەلتۈرۈۋالماقچى دەپ گۇمانلى-نىۋاتامسىز ، گاۋتلېر ئەپەندى ؟ ـــ دېدى .

ـــ سىزنى ئاگاھلاندۇرۇپ قويايلى ، مېنى ئىندەككە كەلتۈ-رىمەن دەپ ئويلىماڭ !

ـــ قۇلىقىمغا ئىشەنمەيۋاتىمەن ، ئىلگىرى بىرەرىنىڭ دامىغا چۈشۈپ كەتكەنمىدىڭىز نېمە ؟ . . .

ـــ شۇنداق ، ماڭا سىزگە ئوخشاش بىر نەچچە ئايال ئۇچرىغان ، ـــ دېدى ئارىنو قوپاللىق بىلەن كاتىپنىڭ گەپ-لىنى بۆلۈپ .

ئىككىيلەن بىرھازاغىچە ئۇندىمىدى . كاتىپ ئارىنوغا ئىچى ئاغرىغان ھالدا بىرنېمە دېمەكچى بولدى .

ـــ مېنىڭچە . . .

ـــ نېمە دېمەكچىسىز ؟

ـــ ھېچنېمە . سىز مۇھەببەتتە ئۇڭۇشسىزلىققا ئۇچراپتى-كەنسىز ، بىر كاتىپنى ياخشى كۆرۈپ قاپتىكەنسىز . . . ـــ دېدى كاتىپ قېشىنى سەلگىنە سوزۇپ . كاتىپنىڭ سۆزى ئارىنونىڭ ئې-چىشقان يېرىگە تەگدى بولغاي ، ئۇ دەرھال :

ـــ شۇنداق ، ئىلگىرى مەن تولىمۇ ساددا ئىكەنمەن ، كا-تىپمغا كۆيۈپ قالغانىدىم . كېيىن مۇناسىۋىتىمىز ئۇزۇلدى . ئۇ

شىركىتىمىزنىڭ مەخپىيەتلىنى رەقىبىمگە ئاشكارىلاپ قويۇپ ، شىركىتىمىزنى ۋەيران قىلىۋەتكىلى تاس قالدى . بىز توپتوغرا يېرىم يىلدا ئاران قەدىمىزنى رۇسلىيالدۇق ! ــ دېدى غەزەپ بىلەن .

نېمىدېگەن يۇزسىزلىك بۇ ! كاتىپ سەسكىنىپ كەتتى ، ئارىنو نېمىدەپ كاتىپنى ئاشۇ تېگى پەس ئايال بىلەن بىر تاياقتا ھەيدەيدۇ ؟ بۇ نېمىدېگەن ئەدەپسىزلىك ! ئۇ كاتىپنى نېمە كۆرۈۋاتىدۇ !؟

ــ گاۋتلېر ئەپەندى ، ئەگەر سىزنىڭ ئورنىڭىزدا مەن بولغان بولسام ئەر كاتىپ تەكلىپ قىلغان بولاتتىم .

ــ ئەسلىدە ئۇۋىنى شۇنداق قىلمىدۇ ، بۇنى ئۇنىڭ سەمىگە سېلىپ قويۇشۇم ھاجەتسىز دەپتىكەنىمەن ، ــ دېدى ئارىنو كاتىپغا تىنمۇ تىنغ تاقابىل تۇرۇپ .

ــ سىز ئىشخانامغا كىرگەندە مېنى ئەر دەپ ئويلاپ قالدىڭىزغۇ دەيمەن . . . ــ دېدى كاتىپ ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ .

ــ شۇنداق ، ھەقىقەتەن شۇنداق ئويلىغانىدىم .

قارىغاندا كاتىپ بىلەن گاۋتلېر سانائەت شىركىتى باش دىرېكتورىنىڭ ھەمكارلىقى تازا كۆڭۈلدىكىدەك بولمايدىغاندەك قىلاتتى . ئەمما ، كاتىپ تېخى ئۈمىدىدىن ۋاز كەچمىگەنىدى .

ــ ئىككىنچى قېتىم پاراڭلاشقانىدا كىلوۋېر ئەپەندىمۇ بار ئىدى ، ــ دېدى كاتىپ .

ــ شۇنداقمۇ ، ــ ئارىنو مەسخىرىلىك كۈلۈمسىرەپ كاتىپىنىڭ زىلۋا فىگۇرىسىغا لەپپىدە قاراپ قويدى .

كاتىپ بۇ خىزمەتتىن ئىستېپا بەرمەي نېمىگە قاراپ تۇرىدۇ ؟ ئۇنىڭ غۇرۇرى يوقمۇ ، ئۇ ئارىنونىڭ ئۆزىنى ھەيدىۋېتىشىنى ساقلاپ تۇرۇۋاتامدىغاندۇ ؟ بىراق بۇ چاغدا كاتىپنى ھەيران

قالدۇرىدىغان ئىش يۇز بەردى . ئارىنو توساتتىن ئۇستەلدىكى ما-تېرىياللارنى ئېلىپ :

ـــ ماۋۇ خەت ـ ئالاقىلەرنى بىر تەرەپ قىلۇېتىڭ ! ـــ دېدى .

ئارىـنو كىشىلەرنىڭ ئېيتقىنىدەك ئەسەبىي كەسىپ مەستا-نىسى بولماستىن ، سىپى ئۆزىدىن قۇلدار ئىكەن ، دەپ ئويلىدى كاتىپ شۇ كۈنى روھسىز ھالەتتە ئۆيگە كېلىپ . ئۇنىڭ يېڭى خوجايىنى ئۇنى بىر قۇلنىڭ ئورنىدا كۆرۈۋاتىدۇ ، ئۇنىڭغا تىن ئالغۇچىلىكمۇ ئاراملىق بەرمىدى . ئۇ ئەزەلدىن بۇنداق جىددىي خىزمەت قىلىپ باقمىغانىدى . ئۇنىڭ بۇ يەردىكى بىر كۈنلۈك خىزمىتى فانسون ئىشخانىسىدىكى ئۈچ كۈنلۈك خىزمىتىگە توغرا كېلەتتى . بىسمىللا دېمەستىلا مۇشۇنداق ئىشلىگىلى تۇرسا ـ ھە !

2

كاتىپ باش دىرېكتورنىڭ تۇغمەس بۇيرۇقلىرىنى ئۇ-رۇنـداش ئۇچۇن تىنىم تاپماي ئىشلىدى . ئىككىنچى كۈنى چۈش-تىـن بۇرۇنمۇ شۇ تەرىقىدە ئۆتۈپ كەتتى . كاتىپ بارا ـ بارا بې-رىپ ئۇنىڭ مىجەزى ھەمىشە مۇشۇنداق ئوسالمىدۇ ؟ ئۇ مېنى يا-مـان كۆرۈپ قالغان ئوخشايدۇ ، دېگەن ئويغىمۇ كېلىپ قالدى . ئادەمنى جاق تويغۇزىدىغان بۇ خىزمەتنىڭ قاچانغا سوزۇلىدىغان-لىقىنى خۇدا ئۆزى بىلىدۇ ! مىڭ تەسلىكتە چۈشلۈك تاماق ۋاقتى بولدى . شۇ ئەسنادا ماك كارلې بىرمۇنچە ھۆججەتنى كۆتۈرۈپ كىردى ۋە خوجايىننىڭ چۈشلۈك تاماقتىن بۇرۇن ئىشلىتىدىغان-لىقىنى ئېيتتى . ئۇ :

ـــ يەنە ئىككى مىنۇتتىن كېيىن چۈشلۈك تاماق ۋاقتى بولىدۇ ، كاتىپ ، ـــ دېدى كاتىپقا پىتىر خۇشامەت قىلىپ . بۇ

چاغدا ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىكى دىرېكتور ئىشخانىسىنىڭ ئىشىكى قىيا ئېچىلىپ ئارېنو ئىشىك يېنىدا پەيدا بولدى . ئېنىقكى ، ئىكـ كىسىنىڭ بايا دېيىشكەن گەپلىرى ئۇنىڭغا ياقمىغانىدى . ماك بۇنى سەزمەي گېپىنى داۋام قىلدى :

ـــ كاتيې بىللە تاماق يېسەك ، قانداق ؟

ـــ كارلې سەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىشقا ئۇستىكەنسەن ـ هە ! ـــ دەپ ژارقىرىدى ئارېنو گاۋىتلېر ئۇشتۇمتۇت .

كارلې شەلپەردەك قىزىرىپ كەتتى . ئۇ بۇرۇلۇپ چىقىپ كېتىۋاتقاندا ، ئارېنو ئۇنىڭ قولىدىن ماتېرىياللارنى شارتتىدە ئېـ لىۋېلىپ ئىشخانىسىغا كىرىپ كەتتى .

ـــ ماك ، كېيىنكى قېتىم بىللە چىقارمىز . بۈگۈن كوچىغا چىقىپ نەرسە ـ كېرەك ئالماقچىدىم ، ـــ دېدى كاتيې كۆڭلى يېرىم بولغان هالدا .

كاتيې چۈشلۈك تامىقىغا بىر ساندۋىچ يېدى ، ئىككى ئىستاكان قەهۋە ئىچتى ، ئاندىن ئىشخانىسىغا بالدۇرلا قايتىپ كىردى . ئۇ ئەمدىلا ئولتۇرۇپ تۇرۇشىغا تېلېفون تۇرۇپكىسىدىن لەنتى ئارېنونىڭ قوپال ئاۋازى ئاڭلاندى :

ـــ پىترې خېنىم ، ماڭا يارەملىشىڭ .

كاتيې توپتوغرا ئىككى سائەت بېشىنىمۇ كۆتۈرمەي ئىشـ لىدى . تەلىيگە ئارېنو گاۋىتلېر بىر ئۇچرىشىشقا باردىغان بولۇپ چىقتى . كاتيې ئەمدى دېمىمنى ئېلىۋالدىغان بولدۇم ، دەپ تۇـ رۇۋىدى ، تېلېفون جىرىڭلىدى ، جىرىڭلىغاندىمۇ توختىماستىن جىرىڭلىدى .

كاتيې تۇرۇپكىنى ئون ئىككىنچى قېتىم قويۇپ قويغاندا تېلېفون يەنە جىرىڭلىدى . بۇ قېتىمقىسى دوستى جون ماكدودىن كەلگەنىدى . ئۇ يولدا ماشىنىسىدىن چاتاق چىققانلىقىنى ئېيتىپ .

ـــ سىز كەچتە كۆلۈبقا بارامسىز ؟ ـــ دەپ سورىدى كاتـ
يېدىن .

راستىنى ئېيتقاندا ، كاتيېنىڭ پەي توپ مەيدانىغا بارماي ئارام ئالغۇسى بار ئىدى . ئەمما ئۇ بۇ قېتىمقى مەشققە قاتناشمىسا ، سموننىڭ ئۇنىڭغا كايىشى تۇرغان گەپ ئىدى .

ـــ بولىدۇ ، باراي ، كەچتە كۆرۈشەيلى ، جون ، ـــ دېدى كاتيې جاۋاب بېرىپ .

كاتيې دوستى بىلەن خوشلىشۋاتقاندا ئارىنو كىرىپ قېـ لىپ ، كاتيېغا سوغۇق نەزىرى بىلەن لەپپىدە قاراپ قويدى . ئۇ كاتيېغا يەنىلا قوپاللىق قىلىۋاتاتتى . كاتيېنىڭ بارغانسېرى جۇ- دۇنى تۇتتى .

بىر ھەپتە تولىمۇ تەستە ئۆتتى . بۇ جەريانداا ئۇ خوجايـ ىنىڭ تېزرەك چەتكە كاماندىروپكىغا چىقىشىنى تىلەپ كەتتى . ئۇنىڭچە بولغاندا ، خوجايىن قانچە يىراقتا كەتسە شۇنچە ياخشى بولاتتى . ئەمما ئۇ كاتيې بىلەن قېرىشقاندەك كانادا غا يەنە ئىككى ئايدىن كېيىن باراتتى . كاتيېغا چىشىنى چىڭ چىشلەپ ئىككى ئاي چىداپ تۇرماقتىن باشقا ئىلاج يوق ئىدى .

دۇشەنبە چۈشتىن بۇرۇن كاتيې خوجايىنىنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى . خوجايىنىنىڭ ئۇنىڭغا بولغان مۇئامىلىسى ئازراق يۇمشاپ قالغاندەك قىلاتتى . كاتيې ئايلانما ئورۇندىقتا ئولتۇرۇپ ئويغا چۆمدى .

كاتيې بالدۇر خۇش بولۇپ كەتكەندەك قىلاتتى . ئارىنو ئادەمگەرچىلىكى سۇس ئادەم ئىدى . كاتيې ئۇنىڭ يولىرۇق - كۆرسەتمىلىرىنى زەن قويۇپ ئاڭلاۋاتقىنىدا ئىشخانىدىكى تېلېفون جىرىڭلىدى . كاتيې تېلېفوننى ئېلىش ـ ئالماسلىقنى بىلەلمەي ، خوجايىنىغا سوئال نەزىرى بىلەن قارىدى .

ـــ جايىمدا تۇرۇپ ئاڭلاۋېرەي ، ـــ دېدى خوجايىن .
كاتىپ تېلېفون سۆھبىتىنى خاتىرىلەشكە تەييارلانغاچ ئاۋ-
دىتى بويىچە قارشى تەرەپكە :
ـــ مەن گاۋىتلېر ئەپەندىنىڭ كاتىپى ، ـــ دېدى .
ـــ كاتىپمۇ ؟ مەن فانسون .
كاتىپ ئىچ ـ ئىچىدىن سۆيۈنۈپ كۆلۈپ :
ـــ فانسونمۇ سىز ، تېلېفون بېرىدىغانلىقىڭىزنى ئويلىماپتىكەنمەن ! ياخشىمۇ سىز ؟ ـــ دېدى ئۇ خوجايىنىڭ خاپا بولغىنىغا پىسەنت قىلىپمۇ كەتمىدى .
ـــ ئانچە ياخشى ئەمەس ، ئۆز پارىڭىمىزنى قىلىشايلى ، يېڭى خىزمىتىڭىزگە كۆنۈپ قالغانسىز ؟
ـــ كۆنۈپ قالدىم ، ھەرھالدا بولىدۇ .
ـــ يېڭى خوجايىنىڭىز بىلەن چىقىشىپ قالغانسىز ؟
ـــ چىقىشىپ قالدىم ، ـــ كاتىپ راست گەپ قىلىشنى خا-
لىمىغانسېرى ، شۇنچە ئوڭايسىزلىنىپ كېتىۋاتاتتى .
كاتىپ بۇ يەردە فانسوننىڭ تېلېفونىنى ئالماسلىقى كېرەك ئىدى ، ئارىنو يېنىدا بولغاچقا ، كاتىپ ھېچنېمە دېيەلمىدى ۋە گەپنى باشقا ياققا بۇرۇۋەتتى .
ـــ سىزچۇ ، فانسون ، يېڭى كاتىپىڭىز قانداقراقكەن ؟
ـــ ھەي . . . ئۇ تېخى نۇرغۇن نەرسىنى ئۆگەنمىسە بولـ-
مايدىكەن ، ـــ دېدى فانسون سەل نارازى بولۇپ ، ـــ يېقىندا ئۇرى بىلەن ئايرىلىپ كەتتۇق . . .
ـــ كۆڭلۈم غەش بولدى ، فانسون ، ـــ دېدى كاتىپ فـانسونغا تەسەللى بېرىپ . ئۇ ئارىنونىڭ فانسوننىڭ ئىشلىرىنى بىلىپ قېلىشىنى خالىمايتتى .
ئارىنى بىردەملىك جىمجىتلىق باستى .

ـــ مەن بىرىگە كۆڭلۈمدىكى گەپلىرىمنى دەي دەپ ئويلىغانىدىم ، كاتيې ، كەچتە بىرەر رومكىدىن ئىچىشسەك ، قانداق ؟

كاتيې قوشۇلماقچى بولدىيۇ ، يەنە ئۆزىنى تۇتۇۋالدى . ئۇ ئەمدى پاراڭنى توختاتمىسا بولمايتتى . خوجايىنىنىڭ ئىككىيلەنىڭ پارىڭىدىن بىزار بولغانلىقى ئېنىق ئىدى . كاتيې ھاپىلا - شاپىلا يالغان ئېيتتى .

ـــ كەچتە چولام تەكمەيدۇ ، مېنى كەچۈرۈڭ ، خوجايىن چاقىرىۋاتىدۇ ، خوش ئەمسە .

كاتيې تېلېفون تۇرۇپكىسىنى سالماقلىق بىلەن قويۇپ قويدى . فانسون تەسەللىگە موھتاج بولۇۋاتقاندا ئۇنىڭ تەلىپىنى رەت قىلغانلىقى ئۈچۈن كاتيېنىڭ يۈرىكى سقىلىۋاتاتتى . ئۇ ئۆزىنى قاتتىق تۇتۇۋالغان ھالدا خوجايىنىنىڭ گېپىنىڭ داۋامىنى كۈتتى . ئەمما ، ئارىنو ئويلىمىغان يەردىن توڭ گەپ قىلغىلى تۇردى :

ـــ سىز قىلچە تەپتارتماي توي قىلغان ئەر بىلەن ئىچىشىپ تارتىشىپ يۈرۈۋاتامسىز ؟

بۇ گەپنى ئاڭلاپ كاتيې غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولۇپ كەتتى . ئارىنو نېمىدېگەن ئەدەپسىز ! كاتيې كۆزىگە ياش ئېلىپ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى ، ئاندىن ئەتەي ئېرەن قىلمىغان قىياپەتتە :

ـــ مېنى توي قىلغان ئەر توي قىلمىغان ئەردىنمۇ بەك جەلپ قىلىۋالسا ، بۇنىڭغا ئامالىم يوقتە ! ـــ دېدى .

ئارىنو سوغۇققىنا كۈلۈپ قويۇپ يەنە زەھىرىنى سانجىغىلى تۇردى :

ـــ راست گەپ قىلىڭ ، جونناتنىڭ شىركىتىدە نېمىشقا ئىشلىمىدىڭىز ؟

كاتيې ئارىنونىڭ ئىلگىرىكى چۈشەندۈرۈشلىرىگە ئىشەنـ

مېگەنلىكىنى كۆرۈپ يەنە چۈشەندۈرۈشنىڭ ئورۇنسىزلىقىنى ھېس قىلدى ـ دە ، ئەقىل تېپىپ :

ـــ ئەپەندى ، مېنىڭ ئۇ شىركەتتىن چىقىپ كېتىشىم كەسىپىي مەخپىيەتلىك بىلەن مۇناسىۋەتلىك ، ـــ دېدى ، ـــ ئاۋادا مەن شىركىتىڭىزدىن كېتىپ قالسام ، ـــ دېدى كاتىپ ئار-قىدىنلا تولۇقلاپ ، ـــ سىزمۇ مېنىڭ كۆرگەنلا يەردە شىركىتى-ڭىزنىڭ مەخپىيەتلىكىنى سۆزلەپ يۈرۈشۈمنى خالا-مايسىزغۇ دەيمەن ؟

ـــ خېنىم ، قۇرۇق گەپ قىلماڭ ، بولدى ، ئىشىمزنى قىلايلى .

ئارىنو گېپىنى داۋاملاشتۇردى ، ئۇ بەكمۇ تېز سۆزلىگەچكە كاتىپى خاتىرىلەشكە ئاران ئۈلگۈردى . ئۇ ئىشخانىسىغا يېنىپ چە-قىپ ئۆزىنىڭ بۇ شىركەتتە ئۇزۇن تۇرالمايدىغانلىقى ، مۇۋاپىق پەيتتە ئىستېپا سورىمىسا بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلدى .

كاتىپى نېمىشقا ئىستېپا سورىمايمەن دېگەنىنى ئويلىدى . تەخىر قىلىپ تۇرۇش ئاقىلانىلىكمۇيا ؟ ئەمما ئۇ خېلى كۆپ ئىشلارنى تەمكىن بولدى ، ئەمدى ئاخىرغىچە بەرداشلىق بېرىش كېرەك ، ئىستېپا بېرىش خەۋپى ئاستىدىمۇ قەتئىي بوشاشماسلى-قىنى ئۆزى غەلىبە ئەمەسمۇ .

ئىككىيلەنگىنى ئوتتۇرىسىدىكى سۇركىلىش بارغانسېرى كۈچەيگىلى تۇردى . پەيشەنبە كۈنى چۈشتىن بۇرۇن كاتىپى بە-لەن ئارىنو ئوتتۇرىسىدىكى ئىچكى ئەھۋالدىن بەخەۋەر سىمون تۇيۇقسىز بىر ئىشنا كەتكۈزۈپ قويدى . ئۇ تېلېفون بېرىپ كاتە-يىغا پەي توپ مۇسابىقىسىنىڭ كېلەر ھەپتىنىڭ ئاخىرىدا ئۆتكۈ-زۈلىدىغانلىقىنى ، ئۆزىنىڭ كاتىپىنىڭ كەچتە كۇلۇبقا مەشىق قىلىشقا بارماسلىقىدىن ئەنسىرەۋاتقانلىقىنى ئېيتتى .

— بارىمەن ، سىمون ، مەن سىزگە ۋەدە بېرەي ، — دېدى كاتيې بىرئاز ھارغىن ھالدا .

كاتيې تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قويۇپ تۇرۇشىغا ئارىنونىڭ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى :

— ئۆيىڭىزدە تېلېفون يوقمىدى ؟

كاتيېنىڭ ئەرۋاھى ئۇچتى ، ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالالماستىن ئارىنوغا ئوخشاشلا ۋارقىراپ دېگۈدەك :

— خاتىرجەم بولۇڭ ، گاۋىتلېر ئەپەندى ! مەن ماڭا ئىچ-پەش تارتىپ يۈرگەن ھەرقانداق ئادەمگە ئىشخانامغا تېلېفون بەرمەڭلار ، تېلېفون بەرسەڭلار ، ماڭا ئاۋارىچىلىك تېپىپ بېر-مىسلەر ، دەپ ئۇقتۇرۇش قىلىمەن .

كاتيېنىڭ گېپى تۇگىمەستىنلا ئارىنو ئىشكنى « گۈپپە-دە » قىلىپ يېپىۋەتتى . كاتيې خوجايىن بۇ قېتىم مېنى چوقۇم ئىشتىن بوشىتىۋېتىدۇ ، دەپ ئويلىدى . ئەمما ، جۈمە چۈشتىن كېيىنگىچە ھېچقانداق شەپە بولمىدى . كاتيې خوجايىن بۇنى كې-لەر ھەپتە ئۇقتۇرۇش قىلسا كېرەك ، دەپ ئويلىدى .

كاتيې كۈلۈۋىتا سىمونغا ئىشخانامغا تېلېفون بەرمىسىڭىز ، دەپ بىر نەچچە قېتىم تاپىلىدى . سىمون كاتيېنىڭ رىغبىتى يوق سايامەتكە قىزغىن تەييارلىق قىلىۋاتاتتى . ئەمدى كاتيېنىڭ ئەن-سىرىشىنىڭ ھاجىتى قالمىدى . مۇسابىقىدىن بۇرۇن ئۇلار بىر-نەچچە قېتىم كۆرۈشۈۋالايدۇ . سىمون ئەمدى تېلېفون بەرمەس-لىكى مۇمكىن . ئەمما ، كاتيې چوتنى خاتا سوققانىدى .

دۇشەنبە چۈشتىن بۇرۇن كاتيې سومكىسىنى ئەمدى قو-يۇپ تۇرۇشىغا سىموندىن تېلېفون كەلدى :

— كاتيې ، جونىنىڭ ماشىنىسى بۇزۇلۇپ قاپتۇ ، جۈمە كۈنى قانداق قىلىمىز ؟

— هېچقىسى يوق ، سىمون ، مېنىڭ ماشىنامدا بارايلى .

— ياخشى ، ئەمدى خاتىرجەم بولدۇم ، سىزنى ئاۋارە قىلمايدىغاندىمەن ـ ھە ؟

— ياقەي ، سىمون ، — دېدى كاتيې . دەل شۇ چاغدا ئارېنو كىرىپ قالدى . ئۇ غەزەپ بىلەن كاتيېغا تىكىلىپ تۇرۇۋىشىغا سىمون قېرىشقاندەك يەنە سورىدى :

— ئەتە كۆلۈبقا بارامسىز ؟

— بارىمەن ، سائەت يەتتىلەردە بارىمەن ، ئەتە كۆرۈشەيلى ، خوش ئەمىسە ، سىمون .

كاتيې ئوڭايسىزلانغان ھالدا تېلېفوننى قويۇپ قويۇپ تېز قەدەملەر بىلەن دىرېكتور ئىشخانىسىغا كىردى . ئۇنىڭ يۈرىكى گۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتكەندى . ئۇ ئەمدى خوجايىنىدىن تازا دەشنام ئىشتىدىغان بولدۇم ، دەپ ئويلىدى . بىراق ، ئارېنو مۇغەمبەرلىك بىلەن كۆلۈپ قويۇپ ، غالىبلارچە تەلەپپۇزدا :

— ئەپسۇس ، ئۇچرىشىشكىزنى بىكار قىلىۋېتىدىغان بولدىڭىز ـ دە ، خانقىز ، — دېدى .

ئارېنو قانداق ھىيلە ئىشلىتىۋاتىدىغاندۇ ! كاتيې تېڭىرقاپ قالدى .

— بۇگۈن قىلىدىغان ئىش جىق ، كېچىكىپ ئىشتىن چۈشسىز .

كاتيې ئىختىيارسىز ئۇلۇغ ـ كىچىك تىندى . خوجايىنىڭ ھازىرغىچە ئىشتىن بوشاتمىغانلىقى كاتيېنى گاڭگىرىتىپ قويدى .

— ئەپەندى ، ئەنسىرىمەڭ ، ئۇچرىشىشىم ئەتە .

مۇشۇ بىر ئىشنى ھېسابقا ئالمىغاندا ، بىر ھەپتە ئاساسەن ئوڭۇشلۇق ئۆتتى . كاتيې خوجايىنىنى تاپشۇرغان ئىشلارنى ناھايىتى ئوبدان ئورۇنلىدى . ئۇنىڭ ئۈستىگە قىلىۋاتقان خىزمىتىگە

بارغانسېرى ئىشتىياق باغلاپ قالدى ، ھەتتا خوجايىننىڭ كۆڭلىدىكى مۇددىئاسىنى بىلىۋېلىشقىمۇ ئۇلگۈردى .

جۈمە كۈنى چۈشتىن كېيىن دەم ئېلىش ئىدى . كاتىپ ئۆيىگە كېلىپ تەييارلىق قىلغاندىن كېيىن ، كۇلۇبقا بېرىپ سەھوننى تاپماقچى بولدى . ئەتىسى مۇسابىقە باشلىناتتى .

تېلېفوننىڭ جىرىڭلىشى كاتىپنى چوڭقۇر خىيالدىن ئويغاتتى . تېلېفون سىموندىن كەلگەنىدى . كاتىپ بىرئاز خاپا بولدى ، يەنە نېمەئىش بولغاندۇ ؟

ـــ كاتىپما ؟ جون ماشىنا تېپىپتۇ ، ماشىنىڭىز لوندوندا قالسۇن .

ـــ بولىدۇ ، مۇشۇ گەپمىدى ؟

ـــ ياق ، رېياسەتچى مۇسابىقە تۈگىگەندىن كېيىن زىياپەت بەرمەكچىكەن ، ئۇ يەردە بىر ئاخشام تۇرۇپ كەلسەك ، قانداق ؟

ـــ ئەمىسە ئىككى ئاخشام تۇرۇپ كېلەيلى ، بىر ھېسابتا بۇمۇ ئوبدان بولدى ، يەكشەنبە قايتىپ كەلسەكلا بولىدىكەنغۇ ، شۇنداق بولسۇن ، خوش ئەمىسە .

شەنبە ۋە يەكشەنبىنى دوستلىرى بىلەن بىرگە ئۆتكۈزىدىغانلىقىنى ئويلاپ كاتىپنىڭ كۆڭلى يايراپ كەتتى . ئۇ خىزمەتنى ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ ، سائەت بەشتە ئىشتىن چۈشمەكچى بولدى . ئىشكتىن چىقىپ تۇرۇشىغا ئارىنو ئىشخانىسىدىن چىقىپ كەلدى .

ـــ خوش ئەپەندى ، دۈشەنبە كۆرۈشەيلى ، ـــ دېدى كاتىپ ئاۋۇال گەپ باشلاپ .

ـــ ياق ، خانقىز ، ئەتە كۆرۈشىمىز .

كاتىپ خاتا ئاڭلاپ قالدىمۇ نېمە ، دېگەندەك ، ئارىنوغا

تىكىلىپ قارىدى .

ـــ ئەتە ؟ ئەتە دېگەن شەنبە ، ئەپەندى .

ـــ شۇنداق . . .

ـــ شەنبە كۈنىمۇ ئىشلەيدىغانلىقىمىزنى ئويلىماپ تىكەنمەن ، ـــ دېدى كاتىپ غۇدۇراپ .

ـــ مۇشۇنداق قاراشتا بولسىڭىز ، قانداق ئىلگىرىلىيەلەيسىز ؟ ـــ دېدى ئارىنو ھومايغان ھالدا كاتىپنىڭ سۆزىگە تۆزىتىش بېرىپ ، ـــ قول ئاستىمدىكىلەر قاچان چاقىرسام شۇ چاغدا ھازىر بولۇشى كېرەك ، چۈشەندىڭىزمۇ ؟ ـــ ئارىنو كاتىپنىڭ ئېغىز ئېچىشىنى كۈتمەستىنلا گېپىنى داۋاملاشتۇردى ، ـــ مېنىڭ سىرتقا چىقىپ يېڭى ئەۋرىشكىلەرنى تەكشۈرىدىغانلىقىمدىن چارشەنبە كۈنىلا خەۋەر تاپقانتىڭىزغۇ ، سىز مېنى كاتىپىنى ئېلىپ بارمايدۇ ، دەپ قالدىڭىزمۇ ؟ سىز بارمىسىڭىز كىم خاتىرە يازىدۇ ؟

ئارىنونىڭ بۇ قىلىقى بەكمۇ ئېشىپ كەتكەنىدى . ئۇلار توختاملاشقاندا بىر ھەپتىدە بەش كۈن ئىشلەيدىغانلىقىنى ناھايىتى ئېنىق دېيىشكەنىدى . مۇشۇنداق تۇرۇقلۇق كاتىپ دەم ئېلىش كۈنىنى خوجايىنى ئۈچۈن قۇربان قىلسۇنمۇ ؟

ـــ قايسى كۈنى چىقىدىغانلىقىڭىزنى قەتئىي دېمىدىڭىز ، مېنى ئېلىپ چىقىدىغانلىقىڭىزنى تېخىمۇ دېمىدىڭىز ! سىز ماڭا بۇرۇن خەۋەر قىلىپ قويسىڭىز ، مەنمۇ تەييارلىق كۆرۈپ قويغان بولاتتىم . ئەمما . . .

غەزەپتىن ئارىنونىڭ كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ كەتتى .

ـــ مېنىڭ ئېكسكى كۈنلۈك ئىشىم بار ئىدى ، ئەپەندى . . . ـــ دېدى كاتىپ سەل يۇمشاپ .

ـــ ئىشىڭىزنى قويۇپ تۇرۇڭ !

ـــ بولمايدۇ ، مەن بىرى بىلەن ۋەدىلىشىپ قويغان .

ئارىنو كاتيېنىڭ گەپلىرىگە پىسەنت قىلماستىن گەپنى ئۇزۇۋەتتى :

ـــ بولدى قىلىڭ ، دېگىنىمدەك بولسۇن .

ـــ بىراق . . .

ئارىنونىڭ شۇ تاپتىكى ھالىتىدىن ئەمدى تالاش ـ تارتىش قىلىپ ئولتۇرۇش ھاجەتسىز دېگەندەك مەنە چىقىپ تۇراتتى . كاتيېمۇ ئەمدى مىڭ گەپ قىلغىنى بىلەن كار قىلمايدىغانلىقىنى چۈشەندى .

ـــ خېنىم ، ئاڭلاپ تۇرۇڭ ، مەن سىزنى سىناۋاتىمەن ، قېنى ، سىز ئالدىنقى كاتىپىمدەك ئىقتىدارلىقمۇ ، ئەمەس . . .

نېمىدېگەن قالتىس ـ ھە ! كاتيې مۇشۇنىڭ ئۈچۈن ئارىنونىڭ ئايىغىغا يۆكۈنسۇنمۇ ؟ ئارىنونىڭ يەنە قانداق نەيرەڭلىرى بار كىن تاڭ ؟

ـــ مۇنداقچە ئېيتقاندا ، بىرنەچچە سائەتلىك ۋاقتىڭىزنى قۇربان قىلىشىڭىز خالىمسىڭىز ، بۇ يەردە ئىشلەيمەن دەپ ئويلىماڭ ، ماڭا بۇنداق ئادەملەر كېرەك ئەمەس !

ئارىنونىڭ پوزىتسىيىسى كەسكىن ئىدى .

كاتيېغا بۇيرۇققا بويسۇنۇش ياكى ئىشسىز قېلىشتىن ئىبارەت ئىككى يولنىڭ بىرىنى تاللاشتىن باشقا يول يوق ئىدى .

ـــ ناۋادا سىز بىلەن بارسام ، دۇشەنبە ئىشقا كېلىشىم ھاجەتسىزغۇ دەيمەن ؟

ـــ سىز ناھايىتى زېرەك جۈمۇ ، پىتري خېنىم .

ـــ يولسىز تەلىپىڭىزگە جاۋاب بېرىشتىن ئىلگىرى مەن سىزدىن بىر نەرسىنى سورىۋالاي : بۇ قېتىمقى سەپەردىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن مېنى ئىشتىن بوشتامسىز ، قانداق ؟

كاتيې ئارىنوغا ئىشەنمەيدىغانلىقىنى سۆزىدىن ئىپادىلىگەن

دىلىدى .

كاتىپ ئارىنونىڭ بۇيرۇقىنى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىلا ئىلىك ئالمىسىمۇ ، ئەمما خوجايىن ئۇنىڭغا ئۇنى خاتىرجەم قىلىدىغان نەزەر بىلەن قارىدى .

— بىلىشىڭىز كېرەك ، مەن سىزنىڭ ئىقتىدارىڭىزغا قايىلمەن . پىترې خېنىم ، ماڭا قانداق قارىشىڭىز بىلەن كارىم يوق ، مەن دۇرۇس ، سەمىمىي ئادەم .

ئارىنو بۇ گەپلەرنى كاتىپنى ئۆز كەسپىدىن خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن ئەمەس ، ئۇنىڭ كۆرەڭلىكىنى ئازراق ئۇچۇقداپ قويۇش مەقسىتىدە قىلغانىدى . شۇنداق قىلىپ كاتىپ ئاخىر پەي توپ مۇسابىقىسىدىن ۋاز كېچىشكە مەجبۇر بولدى .

— بولدۇ ، ئەتە سىزنى نەدىن تاپىمەن ؟ — سورىدى كاتىپ .

— سائەت سەككىز يېرىمدا مەن ئۆيىڭىزگە باراي ، — دېدى ئارىنو .

— ئۆيىڭىزگە دەمسىز ؟

— بولدى ، سورىماڭ ، ئارخىپتا ئادرېسىڭىز بار ئىكەن . . . ، — ئۇنتۇپ قالماڭ ، يەكشەنبىدىن بۇرۇن كېلەلمەيمىز ، — دېدى كاتىپ ماڭماقچى بولۇپ تۇرغاندا ئارىنو يەنە قوشۇپ قويدى .

كاتىپ دىرېكتورغا كۆلۈمسىرەپ قويۇپ گەپ قىلماي چىقىپ كەتتى .

ئەتىسى ئەتىگەندە كاتىپ كەيپى ئوسال ھالەتتە ئورنىدىن تۇردى . خوجايىنى بىلەن بىرنەچچە كۈن بىللە تۇرىدىغانلىقىنى ئويلاپ كۆڭلى پەرىشان بولدى . يامان يېرى ، ئۇ ئەمدى سىمونغا نېمەدەر ؟

كاتيې دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ ، نەرسە ـ كېرەكلىرىنى تەقلەشكە كىرىشتى . ئۇ تولىمۇ بوشىشىپ كەتكەنىدى . ئارىنو نېمىشقا ھەدىسلا ئۇنىڭ بىلەن قېرىشىدۇ ؟ ئۇ كاتيېنى قاچانغىچە قىينايدۇ ؟ كاتيې خوجايىنىنى ساقلاۋېتىپ ئۆزۈ ـ ئۆزىگە پىچىرلىدى .

كاتيې زورىغا كۈلۈمسىرەپ خوجايىنىغا ئىشكىنى ئېچىپ بەردى . ئارىنو كاتيېنىڭ قولىدىكى نەرسە ـ كېرەكنى غۇدۇراپ تۇرۇپ ئېلىۋاتقاندا ، كاتيې ھەرقانچە ئىتائەت قىلسىمۇ دىرېكتور بىلەن چىقىشالمايدىغانلىقىنى يەنە بىر قېتىم ئېنىق چۈشەندى . ئارىنونىڭ كەيپىياتىمۇ ياخشى ئەمەس ئىدى . بۇگۈن ئۇلار يەنە غىژىللىدىشىپ قالىدىغاندەك قىلاتتى .

ئىككىيلەن ماشىنىغا چىقتى . ئارىنو ماشىنىنى ئۇچقاندەك ھەيدىدى .

ئۇلار خېلى ئۇزۇن مېڭىپ ، گۈگۈم چۈشكەندە بارماقچى بولغان يېرىگە يېتىپ باردى . ماتورنىڭ گۈرۈلدىگەن ئاۋازى ئۆيدىكىلەرنى چۆچۈتۈۋەتتى ، ئۇلارنى ئاتمىش ياشلاردىكى بىر بوۋاي كۈتۈۋالدى . كاتيې چەكسىز قارا ئىغۇلۇقتا بوۋاينىڭ ئاق سانجىغان چاچلىرىنى ، ئۇستىرا تەگمىگىنىگە خېلى بولغان ساقال ـ بۇرۇتلىرىنى ، ئۇچىسىغا يىرتىلىپ ئۆتمە ـ تۆشۈك بولۇپ كەتكەن پوپايكا ۋە كونا ئىشتان كىيىۋالغانلىقىنى ئىلغا قىلدى . بۇ كىشىنى بىر ئالىم دېگەندىن كۆرە بىر سەرگەردان دېگەن تۇرۇك ئىدى . بىراق ئۇنىڭ باللاردەك تۇز كۆڭۈللۈكى كاتيېنىڭ ئامراقلىقىنى كەلتۈردى . بوۋاي گەپدان ئىدى ، كاتيېنىڭ سەپەردىكى پەرىشانلىقىمۇ ئاللا قاياقلارغا يوقالدى .

ـــ ئارىنو ، قەدىرلىكىم ئارىنو ، ـــ دېدى ئۇ خۇش ئاۋازدا ، ـــ سىزنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇش بولدۇم ! بۇياق كىم

بولىدۇ ؟

ـــ كاتىپىم كاتىپ پىترې . كاتىپ ، سىزگە تونۇشتۇرۇپ قويايلى ، بۇ كىشى مېنىڭ ئاغىنەم ھەم ئوقۇتقۇچۇم پروفېسسور دېئارئاتگېن بولىدۇ .

خوجايىنىنىڭ ئىسمىنى بىۋاستە ئاتىغانلىقىغا كاتىپ خاپا بولۇپ قالدى .

ئۇ ئالمىغا سەل ـ پەل تىترەپ تۇرغان قولىنى ئۇزاتتى .

ـــ سىزنى كۆرگىنىمگە ئىنتايىن خۇشالمەن ، قىزچاق ، ـــ دېدى پروفېسسور كاتىپنىڭ قولىنى سۆيۈپ تۇرۇپ ، ـــ ئارېنو فلورانس سىلەرنى كەلگەندە ئوبدان بىر ئىچىشەيلى ، دېگەنىدى . ئەمما سىز چوقۇم تەجرىبىخانامنى ئېكسكۇرسىيە قىلغىلى ئالدىراۋاتسىزغۇ دەيمەن ؟

بۇ ئاق كۆڭۈل بۇۋاينىڭ سەممىي تەكلىپىنى ھېچكىم رەت قىلمىدى .

ـــ بولىدۇ ، دېئار ! ھازىرلا باشلايلى ، ـــ دېدى ئارېنو كەمتەرلىك بىلەن . ئارېنو بۇگۈن خېلى ئەدەپ ـ قائىدىلىك بولۇپ قاپتىغۇ ، دەپ ئويلىدى كاتىپ كۆڭلىدە .

ئۇچەيلەن ھېلىلا ئۆرۈلۈپ چۈشىدىغاندەك قىلغان كونا بىر لاپاس ئۆيگە كىردى . ئۆيگە قاراپ كاتىپنىڭ كۆلگۈسى كەلدى . ئادەتتىكى كىشىلەردىن پەرقلىنىدىغان مۇشۇ ئالىملا بۇ ئۆينى كاتتا قەسىرەك كۆرەتتى . كاتىپ بۇ ئۆيدە « كەلگۈسىزىم مودېلى » نىڭ ھېچقانداق بەلگىلىرىنى كۆرمىدى ، بۇ يەردىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى كاتىپ ئىسىم ـ نامىنى بىلمەيدىغان قالايمىقان ، كونا ماشىنا ـ جابدۇقلار ۋە ئۇسكۇنە ـ سايمانلار ئىدى . ئۇلارنىڭ شۇنچە ئۇزۇن يول يۈرۈشىگە سەۋەبچى بولغان ھېلىقى نەرسە نەدىدۇ ؟ دېئار خەرىتىنى كۆرسەتكەندىلا ئۇ قاتتىق

ئۇمىدسىزلەندى ، مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويدى .

ۋاقىت مىنۇت ـ سېكۇنتلاپ ئۆتمەكتە . ئارىنو بىلەن دې-ئارنىڭ پارىژى ناھايىتى قىزىپ كەتتى ، ئۇلار پاراڭ بىلەن بولۇپ كېتىپ سوغۇقنى ، كاتيېنى ئۇنتۇپلا قالدى . كاتيېنىڭ پەلتوسى ماشىنىدا قالغاچقا ، سوغۇقتا پۇتلىرى ئۈيۈشۈپ ، قوللىرى يانغاچ-تەك قېتىپ قالغاندى ، ئۇلار شۇ تۇرقىدا كاتيې توڭلاپ قالسىمۇ سېزىمىغاندەك قىلمايتتى . ئەمما ، كاتيې ئۇلارغا دەخلى قىلماي دەپ چىداپ تۇردى . پېشقەدەم ئالىم كەشپىياتنىي ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي ماختاۋاتاتتى .

كاتيې قاتتىق توڭۇپ كېتىۋاتقاندا يېگىرمە بەش ياشلار-دىكى بىر يىگىت تەجرىبىخانىغا كىرىپ كەلدى ـ دە :

ـــ ئاتا ، ئاپام مېنى . . . ـــ دەۋېتىپ ، كاتيېنى كۆرۈپ توختاپ قالدى ۋە ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ ، ـــ خەيرلىك كەچ ، قىزچاق ، ـــ دېدى ، ـــ ئۆزۈمنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتەي ، ئىسمىم كېۋىن ئاتگېن ، ئۇلۇغ دېئارنىڭ ئوغلى بولىمەن .

ـــ ئىسمىم كاتيې پىترې ، دادىڭىزغا ئوخشاش ئۇلۇغ ـــ ئارىنونىڭ كاتىپىمەن !

ئىككىيلەن يۈمۈرلۈق تونۇشتۇرۇشلىرىدىن كۈلۈشۈپ قىزغىن قول ئېلىشتى . كاتيې كۈلكىسىنى توختىتالمدى . چۈنكى ، ئارىنونىڭ نەشتەرىدەك تىكىلىشى ئۇنىڭ تېنىنى جۇغۇلدىتۋەتكەنىدى . لېكىن ، ئارىنو دەرھاللا كۆزىنى ئۇنىڭدىن ئۈزۈپ ، پروفېسسور بىلەن قىزغىن مۇھاكىمىگە چۈشۈپ كەتتى :

ـــ توڭلاپ قالماڭ يەنە ! ـــ ۋارقىرىدى كېۋىن ، ـــ ئۆيگە كىرىپ ئىسسىنىۋېلىڭ !

كاتيې شۇ چاغدىلا كېۋىننىڭ ھېلىھەم قولىنى تۇتۇپ تۇرغانلىقىنى چۈشەندى .

— بىردەم ساقلاپ تۇرۇڭ ، — كاتيې بۇ تەكلىپنى ئىلاجسىز رەت قىلدى ، — مەن يەنە خاتىرە يازمىسام بولمايدۇ .

— ئەمسە پەلتويۇمنى بولسمۇ يېپىنىۋېلىڭ .

يىگىت ئۇنىڭ جاۋابىنى كۈتمەيلا ئېغىر پەلتوسىنى كاتيېغا يېپىپ قويدى . كاتيې بەدىنىگە تاراشقا باشلىغان ئىللىق ھارارەتـ تىن ئەمدىلا ھۇزۇرلىنىپ تۇرۇۋىدى ، ئارېنو يەۋېتىدىغاندەك لاپـ پىدە بىر قاراپ ئۇنىڭ تېنىنى شۇركۈندۈرۈۋەتتى . ئارېنو نېمە بولدىكىنە ؟ كىم ئاچچىقىنى كەلتۈرۈپ قويغاندۇ ؟

قىسقىسى ، كاتيې ئارېنونىڭ ئۆزىنى نېمە ئۈچۈن ھە دېسە ئارقىسىغا سېلىپ يۈرىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى . شۇ تاپتا ئۇ قىلىدـ غان ئىشمۇ يوق ، ئۇنى نېمىدەپ كەتكىلى قويمايدۇ ـ ھە ؟

— دېئار ، بۇ ھەققەتەن قالتىس كەشپىيات بولۇپتۇ ، ئەـ گەر خالىسىڭىز توختام توغرۇلۇق پاراڭلىشايلى . چاي ئىچىدىغان ۋاقىتمۇ بولۇپ قالدى ، فلورانس تولا ساقلاپ تاقىتى تاق بولۇپ كەتكەندۇ ، ھەقاچان ، — ئارېنونىڭ بۇ گېپى دېئارنى كۈلدۈرۈۋەتتى .

كاتيې بىلەن كېۋىن ئالدىدا مېڭىپ ئىسسىق ئۆيگە يېنىپ چىقتى . دېئار بىلەن ئايالىنىڭ مۇھەببەتلىك تۇرمۇشى ھەرقانداق كىشىنى تەسىرلەندۈرەتتى . دېئار خۇش خەۋەرنى ئايالىغا بىرـ دەمدىلا يەتكۈزۈپ بولدى . ئارېنو ئۇنىڭ مۇڭەپپەقىيىتىنى ناھايىتى قىزغىن ماختىدى . ئەر ـ خوتۇن ئىككىيلەن خۇشاللىقىدىن چىڭىدە قۇچاقلاشتى . كاتيې بىر چەتتە قاراپ تۇراتتى . كېۋىن ئۇنىڭغا سىنچى نەزەرى بىلەن قارىماقتا ئىدى .

— ھوي ، ھوي ، مېھمانلارنى ئۇنتۇپ قالماڭلار !

مېھمانلار ئۆزئارا تونۇشقاندىن كېيىن دالانغا كىردى . دالاندىكى ئوچاقتا ئوت يېلىنجاپ كۆيمەكتە ئىدى .

ـــ چاي ئىچمەي ، شامپان ئىچىپ تەبرىكلەيلى ، ـــ دېدى فلورانىس خۇش كەيپ ھالدا .

دېئار ، ئارېنو ، كاتيېلار رومكا سوقۇشتۇرغاچ توختام تۈزۈشۈۋاتاتتى . دېئار ئارېنو ئوتتۇرىغا قويغان شەرتلەرگە خۇشال-لىق بىلەن ماقۇل بولاتتى . ئەمما ، ئارېنو دېئاردەك ھەممە شەرتكە كۆنمەستىن دېئارنى ئوبدان ئويلىنىپ كۆرۈشكە تەۋسىيە قىلات-تى . ئۇ ئەڭ ياخشىسى ئادۇوكاتمدىن سوراپ بېقىپ ئاندىن قول قويماي ، دەيتتى . كاتيې خوجايىنىنىڭ سەممىي ، ئادىل ئىش بې-جىرىشىگە ئىچىدە قايىل بولدى . ئۇلارغا بىر چەتتە قاراپ تۇرغان كېۋىن تاماقخانىغا كىرىپ غىزالىنىش تەكلىپىنى بەردى .

ـــ كەچۈرۈڭ ، ـــ دېدى ئارېنو ، ـــ بىز قايتىمىز .

كاتيې قۇلقىغا ئىشەنمەي قالدى . ئۇ كۆزىنى يوغان ئې-چىپ ئارېنوغا تىكىلدى .

ـــ نېمە ؟ سىلەر شۇ تاپتا لوندونغا كەتمەكچىمۇ ؟ ـــ سورىدى كېۋىن خاپا بولۇپ .

ئارېنو ماڭىمىز دەپ چىڭ تۇرۇۋالدى ، ساھىبخانىلار ئىكـ-كىيلەننى ئىشىك ئالدىغا چىقىپ ئۇزىتىپ قويدى . ئارېنو ھەقىقە-تەن چۈشەنگىلى بولمايدىغان غەلىتە كىشى ئىدى . كېلىپ ـ كې-تىشكە بىر كۈن كېتىدىغانلىقىنى كېلىشتىن بۇرۇن كاتيېغا نېمىشقا دېمەيدۇ ؟

ئۇلار دېئار ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن قىزغىن خوشلىشىپ ماشىنىنىڭ ئىشكىنى ياپتى . ئارېنو ماشىننىنى ئوت ئالدۇردى . شۇ ئەسنادا كېۋىن كاتيې ئولتۇرغان تەرەپكە ئىتتىك كەلدى . كاتيې خوجايىنىنىڭ خالاش ـ خالماسلىقى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرماي ، دېرىزىنىڭ ئەينىكىنى ئاچتى . كېۋىن :

ـــ كېلەر شەنبە كۈنى لوندونغا بىر تويغا بارىدىغانلىقىم

هېلىلا يادىمغا كەلدى ، سىزنىڭ يوقلىغاچ كېلەيمىكىن دەيمەن ، قارشى ئالدىغانسىز ؟

ـــ چاتاق يوق ، بارسىڭىز بەك خۇش بولىمەن ، ـــ دېدى كاتيې .

كاتيې تېلېفون نومۇرىنى دەپ بەرمەكچى بولۇۋاتقاندا ، ماتور ئاۋازى كۈچەيىپ كەتتى . كاتيې ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتۇپ ، ئورۇندۇقتا گەپ ـ سۆز قىلماي ئولتۇردى . ماشىنا گۇگۇم قوينىدا غايىب بولدى .

ئارېنونىڭ ئەسلى قىياپىتى ئاشكارىلاندى . ئىسىت ، ئۇنىڭ بايام هېلىقى ئەر ـ خوتۇن ئىككىسىگە شۇنداق خۇش چاقچاق مۇئامىله قىلغانلىقىنى كۆرۈپ ئۇنى ناھايىتى سېغىنىكەن دەپ ئويلاپ قالغىنىنى قارىمامدىغان !

ـــ چۈشەنمەك ئاجايىپ تەس ئادەمكەنسىز جۇمۇ ! ـ دېدى كاتيې توساتتىن ئارېنوغا قاراپ تۇرۇپ .

ـــ سىز يىگىتلەرنى ئۆزىڭىزگە قارىتىشقا نېمىدېگەن ئۇستا ، خۇش تەبەسسۇمىڭىز ، هېسسىياتلىق قاراشلىرىڭىز مەنمەن دېگەن ئەرلەرنى ئەسىر قىلىۋالىدىكەن ئەمەسمۇ !

ئارېنونىڭ كىنايىلىك سۆزلىرى كاتيېنىڭ يۈرىكىگە تەكەندەك سانجىلدى . خوجايىن بولسا نېمە بوپتۇ ، دەككىسىنى بېرىش كېرەك .

ـــ خاتىرجەم بولۇڭ ، مېنى ئۆزىگە قارىتىۋالمىدىكەن دەپ ئەنسىرىشىڭىزنىڭ هاجىتى يوق .

ـــ هـا ـ هـا . . . ئاڭلاپ قويۇڭ ، مەندەك يىگىت ئاز ئۇچرايدۇ جۇمۇ !

ماشىنا مېهمانخانىنىڭ ئالدىدا توختىدى . ئارېنو كاتيېنىڭ قاتتىق ئوغسىنى قاينىتاقچا ، ئۇ ئارېنو بىلەن بىللە تاماق يېمەي

ماشىنىدا ئولتۇرىۋەرمەكچى بولدى ، ئەمما ئاچلىققا چىدىمىغاچقا ، ماشىنىدىن گەپ ـ سۆزسىزلا چۈشتى . ئارىنو ماشىنىدىن يۈك ـ تاقلارنى ئېلىپ مېھمانخانىغا ماڭدى . كاتيې ئارىلىق قالدۇرۇپ ئۇنىڭغا ئەگەشتى .

ئۇلار مېھمانخانا خوجايىنى بىلەن پاراڭلاشقاندىن كېيىن ئىككىنچى قەۋەتتىن ياتاق ئالدى .

ـــ ئون مىنۇتتىن كېيىن كىرىمەن ، ـــ دېدى ئارىنو كاتيېغا . ئىككىيلەن قوشنا ياتاققا چۈشكەنىدى .

كاتيې ناخۇش هالدا ئىشكنى يېپىپ قويۇپ ، ئۆزىنى كارىۋاتقا تاشلىدى . ئۇ غەلىتە مەخلۇق ـــ ئارىنودىن مىڭ تەسته قۇتۇلۇپ بىردەم بولسىمۇ ئارام تاپتى ، ئۇ ئارىنونىڭ زەردە بىلەن قاراشلىرىغا شۇنچىلىك ئۆچ بولۇپ كەتكەنىدى .

ئۇلار دېيىشكەن ۋاقىتتا ئاشخانىغا كىردى ، كاتيېنىڭ قورسىقى ئېچىپ ئۇچەيلىرى تارتىشىپ كەتكەنىدى . ئۇ ئىشتىها بىلەن غىزالىنىشقا باشلىدى . ئىككىيلەن پاراڭمۇ قىلىشماستىن ئۇدۇلمۇئۇدۇل ئولتۇراتتى . تاماق يېيىلىپ بولاي دېگەندە ئارىنو توساتتىن جىمجىتلىقنى بۇزدى :

ـــ ئاچچىقىڭىز تېخى بېسىلمىدىمۇ ؟

ـــ مەن ئاچچىقلىمىدىمغۇ !

ـــ ئەمىسە نېمىشقا تەرىڭىز تۇرۇلۇپ كەتتى ؟ ـــ دېدى ئارىنو مەسخىرىلىك ئاھاڭدا .

ـــ ئالدىڭىزدا كۆلۈپ يۇرۇشكە قانداق پېتىناي ، گاۋۇنلىرىنى ئەپەندى ، كۆلۈپ يۇرسەم ، خاتا چۈشىنىدىكەنسىز ئەمەسمۇ !

ـــ مېنى نېمىشقا ئارىنو دەۋەرمەيسىز ؟

ئارىنو زادى نېمە ئۈيۈن ئويناۋاتىدۇ ؟ ئۇ فاملىسىنى ئاتاشقا رۇخسەت قىلمايدىغانلىقىنى ئېيتمىغانمىدى ؟

ـــ چاقچاق قىلىپ قويدۇم ، ـــ دېدى كاتيې .

ئارېنونىڭ قوشۇمسى تۇرۇلدى ، ئۇنىڭ خاپا بولغانلىقى ئېنىق ئىدى .

كاتيې ئارېنونىڭ ھېلى بوراندەك تۇتۇلۇپ ، ھېلى ئېچىلىپ كېتىشلىرىدىن شۇنچىلىك بىزار بولغانىدى . ئۇ ناھايىتى تېز ئورنىدىن تۇردى ، ياتىقىغا كىرىپ كېتىشنىلا ئويلايتتى . ئۇ پەلەمپەيدىن شاپاشلاپ چۈشۈۋاتقاندا ئۇستىگە چىقىپ كېتىۋاتقان بىر كۆتكۈچى بىلەن سوقۇشۇپ كەتتى ـ دە ، ئىككىلىسى زالىدىكى گىلەمگە يىقىلىپ چۈشتى .

كاتيې قاتتىق خىجىل بولدى ، كۆتكۈچىدىن بىرنەچچە قېتىم ئەپۇ سورىدى . كۆتكۈچى ئۇنى تېزدىن يۆلەپ تۇرغۇزدى ، دەل شۇ ئەسنادا ئارېنو پەيدا بولدى ، ئۇ سەپرايى ئۆرلىگەن ھالدا كاتيېنىڭ بىلىكىنى ئامبۇردەك قىستى ـ دە ، ئۇنى قوپاللىق بىلەن ياتىقىنىڭ ئالدىغا سۆرەپ باردى .

ئارېنونىڭ بۇ قوپاللىقىغا كاتيېنىڭ قاتتىق ئاچچىقى كەلدى . ئارېنو نېمە ئىش بولغانلىقىنى سوراپمۇ قويماستىن ، كاتيېنىڭ قولىدىن ئاچقۇچنى تارتىپ ئېلىپ ئىشكنى ئاچتى ـ دە ، ئۇنىڭ ياتاققا ئىتتىرىپ كىرگۈزۈۋەتكەندىن كېيىن ئىشكنى « گۈپ » قىلىپ ياپتى .

ـــ پۇرسەتنى قولدىن بەرمەيدىكەنسىز جۇمۇ ! بىردەمنىڭ ئارىلىقىدا كۆتكۈچى بىلەن ئاپاق ـ چاپاق بولۇپ كەتكىنىڭىزنى قارالڭ ! ھۇ داپشاق !

ئارېنونىڭ ئېغزىدىن كاتيېنىڭ قولى ئىنتىلىك چىقتى . « چاكىدە » قىلىپ زەرپ بىلەن ئۇرۇلغان بىر شاپىلاق ئارېنونىڭ كاچىتىغا تەگدى ، كاتيې غەزەپتىن يېرىلغانىدى . ئەستاغپۇرۇللا ، ئۇ نېمە ئىش قىلىپ قويدى ؟

خوجايىنىنىڭ چىرايىدىكى ھەيرانلىق ئاچچىق غەزەپكە ئالماشتى .

ـــ ماڭا قول تەگكۈزۈشكە قانداق پېتىنىڭ ـ ھە ! ـــ ۋارقىردى ئارىنو غەزەپلەنگەن ھالدا ئۇنىڭغا يېقىنلىشۋېتىپ .

كاتيې ئەمدى تاياق يەيدىغان بولدۇم ، دەپ كەينىگە داۋجىپ ئۆزىنى قوغدىماقچى بولۇۋاتقاندا ، ئارىنو ئۇنى كاپپىدە تۇتۇۋېلىپ لەۋلىرىگە سۆيۈپ كەتتى .

كاتيې ئارىنونىڭ قۇچىقىدىن قۇتۇلۇشقا تىرىشاتتى . ئەمما ، ئارىنو ئۇنى ئىككى بىلىكى بىلەن ئامبۇردەك مەھكەم قىسۋالغانىدى . لەۋلىرى كاتيېنىڭ لەۋلىرىدىن ئاجرايدىغاندەك قىلمايتتى . بۇنداق ئەھۋالدا ئۇنىڭ ئارىنونىڭ قۇچىقىدىن قۇتۇلۇشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى .

بۇ بىر شاپلاق ئارىنونىڭ تەلۋىلىكىنى تېخىمۇ كۈچەيتىپ ، كاتيېدىن ئۆچ ئالمىغۇچە ئارام تاپمايدىغان قىلىپ قويدى . كاتيېنىڭ ئۇرۇنۇشى بىكارغا كەتتى . قىزىق يېرى ، ئۇ زىيادە قارشىلىق كۆرسەتمىگەنىدى .

كاتيې تۆگۈلگەن مۇشتۇمىنى ئاستا ـ ئاستا بوشاتتى ، قوللىرىنى ئارىنونىڭ مۇرىسىگە قويۇپ ئۇنى قۇچاقلىدى ۋە كۆزلىرىنى يۇمۇپ ئارىنونى ئىشتىياق بىلەن سۆيدى ، ئۇلار سۆيگۈلەززىتىدىن مەست بولۇپ تۇرغاندا ، ئارىنو تۇيۇقسىز كاتيېنى ئىتتەردى ، كاتيې يىقىلىپ چۈشكىلى تاسلا قالدى . ئۇ بىردەم داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدى ـ دە ، ئارىنونىڭ كۆزلىرىدىن دەھشەت يېغىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئاۋۋال ئېغىز ئاچتى :

ـــ ئىشىنى باشلىغان ئۆزىڭىز تۇرۇقلۇق ، يەنە نېمىدەپ . . .

ئارىنو ئۇندىمەستىن بۇرۇلۇپ كېتىپ قالدى .

كاتيې بىر دەملىك ھېسسىياتنى دەپ ئۆزىنى تۇتتۇرۇپ قويغانلىقىغا قاتتىق ئاچچىقى كەلدى . ئۇ ئارىنوغا يول قويماسلىقى ، بولۇپمۇ ھاقارەتلەنگەندىن كېيىن ، تېخىمۇ شۇنداق قىلىشى كېرەك ئىدى . كاتيېنىڭ بىر شاپلىقى ئۇنىڭ گاۋىتلىرى سائىەت شىركىتىدىكى ھاياتىنى ئاخىرلاشتۇرسا كېرەك .

3

ئەتىسى ئەتىگىنى كاتيې ئورنىدىن تۇرۇپلا تۇنۇگۈنكى قاملاشمىغان ئىشنى ئەسكە ئالدى . ئەمدى پۇشايمان قىلغان بىلەن ئورنىغا كەلمەيدۇ . بۇنىڭ ئاقىۋىتى شىركەتتىن ھەيدىلىش بىلەن نەتىجىلىنىدۇ .

كاتيې ئارىنو بىلەن دەرھال ئەپلىشىپ قالمىسا بولمايتتى ، بىراق ھازىر بولمايدۇ ، قېنى ماشىنىغا چىققاندا بىر گەپ بولار .

ماشىنا بىرنەچچە كىلومېتىر يول يۈردى ، كاتيې ئېغىز ئاچقۇسى بولسىمۇ ئۆزىنى بېسىۋالدى . جىددىيلەشكەنلىكىدىن ئۇنىڭ ۋۇجۇدى تىترەپ كېتىۋاتاتتى . ئىككىيلەن يول بويى گەپ قىلىشمىدى . ماشىنا لوندونغىمۇ يېقىنلاشتى ، كاتيې ئىختىيارسىز ھالدا ئۇھ دەۋەتتى ، كۆڭۈلسىز سەپەر ئاخىرلاشتى . ماشىنا ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى .

ئارىنو ئۇنىدىمەيلا ماشىنىدىن كاتيېنىڭ سومكىسىنى ئېلىپ بەردى .

ــ ئەتە ئىشقا بېرىشىمنىڭ ھاجىتى قالمىدىغۇ دەيمەن ؟ ــ دېدى كاتيې ئازراق ئۇمىد بىلەن ، لېكىن خاتىرجەمسىزلىنىپ .

ئارىنو بېشىنى تۆۋەن قىلىپ كاتيېغا شۇبھە بىلەن قارىدى .

ــ ئىككى كۈنلۈك دەم ئېلىشىمنى تولۇقلاپ

بىرىڭ دەۋاتامسىز ؟

كاتيې ئارىنونىڭ مۇشۇنداق بىر خىل تەلەپپۇزدا گەپ قىلىشنى ھار ئالاتتى . ئارىنو قانداق ھىيلە ئىشلىتىۋاتىدۇ ؟

ــ مېنىڭ ئۇنداق ئىنچىكە ھېساب قىلىش بىلەن خۇشۇم يوق ، مەن سىزدىن تۇنۇگۈنكى قىلغانلىرىم ئۈچۈن مېنى ئىشتىن بوشتىۋېتەمسىز ، دەپ سوراۋاتىمەن .

ئارىنو جەينىكىنى ئىشكىنىڭ تۈتقۇچىغا تىرەپ ، كاتيې ئويلاپ باقمىغان بىر جۈملە سۆزنى قىلدى :

ــ ئەتە چۈشتىن بۇرۇن سائەت توقۇزدا شىركەتكە كېلىڭ !

ئارىنو شۇ گەپنى دەپ قويۇپ كابىنكىغا شۇڭغۇدى . ماشىنا كۆزدىن غايىب بولدى . كاتيې بىرھازا ھاڭ ــ تاڭ بولۇپ تۇرۇپ قالدى ، قوللىرى دىر ــ دىر تىترەپ خېلىغىچە ئاچىقۇچىنى چىقىرالماي قالدى .

كاتيې ئۆيىگە كىرىپ ئىختىيارسىز كۈلۈپ قويدى ، ئۇ بۇ قېتىم غەلىبە قىلغانىدى . ئۇنىڭ ئىستىقبالى پارلاق ئىدى .

كەچتە كاتيې تېزلا ئۇخلاپ قالدى ، ئەمما ئويغىنىپ كاللا ــ باشلىرىنىڭ ئېغىرلىشىپ ، پۈتۈن بەدىنىنىڭ مۇزلاپ كەتكەنلىكىنى سەزدى . ئۇ زۇكامداپ قالغانىدى ، ئۇ پەرۋاسىز ھالدا ئاسپىرىننى ئىچتى ــ دە ، قېلىن كىيىنىپ ئىشقا بارىدى . ئۇ زۇكامنى يېنىك چاغلاپ خىزمەتنى باشلىۋەتتى ، ئۇنىڭ بېشى يېرىلىپ كېتىدىغاندەك ئاغرىيتتى ، ئۆزى توختىماستىن چۈشكۈرەتتى .

ــ ياخشىمۇسىز ، گاۋىتلېر ئەپەندى ، ــ دېدى كاتيې زورىغا كۈلۈپ خاتىرە دەپتىرىنى قولىغا ئالغاچ .

كاتيېنىڭ زۇكامى بارغانسېرى ئېغىرلاشتى . ئۇ قولياغلىقىمۇ

ئالماشتۇردى ، ئەمما چۇشكۇرۇشتىن توختايدىغاندەك قىلمايتتى .
ـــ ئاغرىپ قالدىڭىزمۇ ؟ ـــ سوردى ئارىنو قىلۇاتقان گەپىنى توختىتىپ .
ـــ بۇ خىزمەتتىن ئايرىلىپ قالماسلىقىم ئۈچۈن كېسەل بولماسلىقىم كېرەك ، ـــ دېدى كاتيې چاقچاق قىلىپ .
كاتيې چۇشتە ئىشخانىسىغا چىقىپ بىرنەچچە تال ۋىتامىن ئىچتى ، ئۇ كارىدوردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا سىبسل كلوۋ ئۇنىڭ ئالدىنى توستى .
ـــ بۇگۈن ياخشى بولۇپ قالدىڭىزمۇ ؟ ـــ دېدى كاتيې-نىڭ مۇرىسىنى تۇتۇپ تۇرۇپ .
كاتيې ئۇنىڭ قولىنى مۇرىسىدىن بوشىتىپ ، چىرايىنى ئەتەي پۇرۇشتۇرۇپ :
ـــ چاڭگىلىڭىزدىن قۇتۇلسامىلا ياخشى بولۇپ قالىمەن ، ـــ دېدى .
ـــ بەك ئەدەپسىز كەنسىز ، كىمگە گەپ قىلۇاتقانلىقىڭىزنى ئۇنتۇپ قالدىڭىزمۇ ؟ ـــ دېدى مۇئاۋىن دىرېكتور خاپا بولۇپ ، ـــ ھازىرلا خوجايىنغا چىقىپ دەيمەن .
دەرۋەقە خوجايىن بىلەن ئۇ بىرنېمىلەرنى دەپ كۇ-سۇلداشتى ، بەلكىم كاتيېنى تەنقىد قىلىشقان بولسا كېرەك . كاتيې ئەمدى تىل ئىشتىتىدىغان بولدۇم ، دەپ ئويلىدى . ئەمما ئۇنىڭغا ھېچكىم بىرنېمە دېمىدى . ئۇ ئىلگىرىكىگە ئوخشاشلا ئىش-تىن چۇشۇپ ئۆيىگە قايتتى .
ئەتىسى ئۇ كېسىلىنىڭ ئېغىرلاپ قالغانلىقىنى ھېس قىل-دى . ئۇ ئىشقا بارالامدۇ ـ يوق ؟ بۇنىڭدىن كېيىن شىركەتتە ئىشلەيدىغان ـ ئىشلىمەيدىغانلىقى مۇقىم بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا خوجايىندا ياخشى تەسىرات قالدۇرۇش ئۈچۈن رۇخسەت سورىسا

بولمايتتى . ئەمما ، ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىش ئۈنىڭغا خىيالا ئېغىر كەلدى . بېشى پارتلاپ كېتىدىغاندەك ئاغرىيتتى . ئۇ بىر كۈننى تولىمۇ تەسلىكتە ئۆتكۈزدى .

چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتلەردە ئارىنو يىغىندىن چىقىپ كاتىپنىڭ ئىشخانىسىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاچ ، ئۈنىڭ ھەدەپ چۈشكۈرۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ :

ــ زۇكىمىگىز تېخى ياخشى بولماپتۇ ، ــ دېدى قوشۇمىسىنى تۇرۇپ ، ــ ئېھتىيات قىلىڭ ، باشقىلارغا يۇقۇپ قالمىسۇن !

يۈرىكىگە پىچاق سانجىلغاندەك بولغان كاتىپ شۇئان رەددىيە بەردى :

ــ كېسەل بولۇپ قېلىشىمغا پۈتۈنلەي سىز سەۋەبچى ، ئاغىنىگىزنىڭ ئۆيىدە سوغۇق ئۆتۈپ كېتىپ تاپقان كېسەل بۇ ، شۇ چاغدا توكلاپ قالغىلى تاسلا قالمىدىمۇ ؟

ــ ئەمدى چۈشەندىگىزمۇ ؟ سىز شۇ چاغدا ئۇنىڭ ئوغلى بىلەن پاراكلىشىشقا بېرىلىپ كېتىپ ئۆزىگىزنىڭ توكلاپ قالغىلى تاس قالغانلىقىنىمۇ تۈيمايسىز ئەمەسمۇ !

كاتىپ رەددىيە بېرەلمەي دېگۈچە ، ئارىنو كۆزدىن غايىب بولغانىدى . « غەلىتە مەخلۇق ! ــ دېدى كاتىپ ئىچىدە ئۇنى تىللىغاچ ، خەت ئۇرۇش ماشىنىسىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ ، ــ قېنى ، كۆرۈپ باقارمىز ! »

كاتىپ ئاجايىپ غەيرەت ـ جاسارەت بىلەن چارشەنبىگە ئولاشتى . زۇكىمنى ياخشىلانمىدى ، پۈت ـ قولىدا ماغدۇر يوق ئىدى ، ماڭسا دەلدۇگۇنۇپ تۇرۇك ماڭالمايتتى .

ئىشخانىغا يېڭىلا كىرگەن ئارىنو كاتىپنىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ ۋارقىرىدى :

ـــ سىز زادى نېمە ئويۇن ئويناۋاتىسىز ؟

ـــ سىز دەپ بېقىڭا ؟ ـــ دېدى كاتىپ غەزەپ بىلەن .

ـــ چاقچاق قىلماڭ ، كاتىپ ، دەرھال ئۆيىڭىزگە قايتىپ ئارام ئېلىڭ . دۇشەنبىدىن ئىلگىرى بۇ يەرگە يولۇغۇچى بولماڭ !

ـــ بىراق ، قىلىدىغان يەنە نۇرغۇن ئىشلىرىم تۇرسا . . .

ـــ مېنى يۇدۇپ ئۆيۈمگە ئاپىرىپ قويۇڭ دېمەكچىمۇسىز ؟ كاتىپنىڭ يېشىل كۆزلىرى ياشقا تولدى ، ئۇ هايا جانلانغىنىدىن ئۆكسۈپ يىغلۇۋېتەيلا دەپ قالغانىدى .

ـــ بوپتۇ ، پەقەت ئۇنىمسىگىز قايتسامۇ قايتاي ، ـــ دېدى كاتىپ سەل بوغۇق ئاۋازدا .

كارىۋاتتا يېتىش نېمىدېگەن راهەت ـ هە ! ئۇ بالدۇرلا يېتىپ دەم ئېلىشنى ئويلىغانىدى ، چۈنكى ئۇ قىزىتمىسى ئۆرلەپ ، كاللىسى ئېغىرلىشىپ ، توختىماي يۆتىلىپ بەكلا بىئارام بولغان ۋاقىت بىرمۇنچە دورا يېگەندىن كېيىنلا ئارام تاپقانىدى . ئويغانغاندىن كېيىنمۇ ئارىلىقىنىڭ سىيماسى ئۇنىڭ خىيالىدىن نېرى كەتمىدى . كەچقۇرۇن ، تېلېفوننىڭ جىرىڭلىشى كاتىپنى شېرىن ئۇيقۇدىن ئويغىتىۋەتتى .

ـــ ئاۋازىڭ نېمانداق غاراڭ ـ غۇرۇڭ چىقىدۇ ، كاتىپ ؟ ئاغرىپ قالدىڭمۇ ، نېمە ؟ ـــ دېدى كاتىپنىڭ دوستى سۇئىي .

ـــ ئېغىر زۇكامداپ كېتىپتىمەن .

ـــ هە ، كۇلۇبقا شۇڭا كەلمەپتىكەنسەن ـ دە ، تېخى سېنى ئۆتكەن قېتىم ئۇتتۇرۇۋەتكىنى ئۈچۈن خىجىل بولۇپ كەلمەيۋاتقان ئوخشايدۇ دەپ قاپتىمەن .

كۇلۇب ! كاتىپ كۇلۇبنى ، هەتتا ئۆزىنىڭ كۇلۇبنىڭ بىر ئەزاسى ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ قالاي دەپ قالغانىدى . ئۇ بىخەستەلىكىگە ئۆكۈندى ۋە دەرھال :

ـــ هـه ، راسـت ، مـۇسـابـقه قانـداق بولـدى ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ بىز يەكدۇق ! ـــ دېدى سۇئې شادلىققا چۆمگەن هالدا ، ـــ بىلەمسەن ، كاتيې ! سىمون ئىككىمىز مۇكاپات لوگـ قسى ئالدۇق ، ئېيتقىنا ، ياخشى بوپتۇمۇ ؟

ـــ ياخشى بوپتۇ ، سۇئې ! سېنى تەبرىكلەيمەن .

كـاتـيې سۇئېنىڭ مۇسابقه توغرىسىدا ئېيتقانلىرىنى قىزغـ قىش ئىچىده ئاڭلىدى . سۇئې ئارىسالدى بولغان هالدا يەنه :

ـــ مېنىڭ بىر مەسلىمەتىم بار ، سەن سىرتقا چىقالمىغانـ دىكىن ، ئەتە مەن سېنى يوقلاپ باراي ، بولامدۇ ؟ ئىتالىيه گۆش نېنى ئالغاچ بېرىپ يېنىڭدا ئۇزۇنراق تۇرايمىكىن دەيمەن ، قانداق دەيسەن ؟

ـــ گېپىمىز گەپ ، سۇئې ، ئەتە كۆرۈشەيلى ، ـــ دېدى كاتيې هالسىز هالدا تېلېفوننى قويۇپ قويۇپ .

كاتيې سەل گاڭگىرىغان هالدا تېلېفوننىڭ يېنىدا بىردەم تۇرۇپ قالدى . پۈتۈن ئەزايى بوشىشىپ كېتىۋاتقىنىغا قارىماي ئۇيقۇسى ئاللىقاياقلارغا يوقالغانىدى . ئۇ چاي دەملەپ ئىچمەكچى بولدى . كېچىلىك كىيىمىنىڭ بەلۈغىنى باغلىغاچ ئاشخانىغا ماڭدى .

دەل شۇ ئەسنادا بىرى ئىشىكنى چەكتى . كىمدۇر ؟ بۇنچه كەچته كەلگەن كىمدۇر ؟ قوشنىلاردىن بىرەرى بىر نەرسه سوراپ كىرگەن بولسا كېرەك ، كاتيې چاچلىرى چۈۋۈلغان ، بۇرنى قىزارغان هالدا ئىشىكنى ئاچتى ، ئۇنىڭ ئارىنو گاۋېتلېر ئىكەنلىكىنى كىم ئويلىغان دەيسىز ! كاتيې چۆچۈپ كەتتى ، هەتتا كەينىگه ئۆچۈپ كەتكىلى تاس قالدى .

ـــ خەيرلىك كەچ ، كىرىڭ ، ـــ دېدى كاتيې دۇدۇقلاپ .

ـــ كاتيپ ئۇچسىدىكى كىچىلىك كىيىم ، تۇزەشتۇرمىگەن تـۇرقى بىلەن شۇ تاپتا دىرېكتورنىڭ كاتىپىغا ئەمەس ، ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىغا ئوخشاپ قالغانىدى . ئارېنو نېمىشقا كەلـدىكىنە ؟ بىرەر مۇھىم ماتېرىيالنى يېتىۋرۈپ قويدىمۇ ، نېمە ؟ كاتيپ ئېغىز ئاچماستىنلا :

ـــ بۇگۈن ئۆيىڭىزدە نېمە ئىش قىلمىسىز ؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ ئاۋۇال .

ـــ ئۇخلارمەن شۇ ، ـــ دېدى كاتيپ زەئىپ ئاۋازدا . ئۇ ئارېنونىڭ غەمخورلۇقىغا ھەيران قالغانىدى .

ـــ بىرنېمە يېدىڭىزمۇ ؟

ـــ ئـازراق يېدىـم ، ـــ دېـدى كاتـيپ ئىكـكى قېتىم چۈشكۈرۈپ ، ـــ چاي ئىچەي دەپ تۇرغانىدىم ، ئىچەمسىز ؟

ـــ سىز يېتىۋېرىڭ ، مەن دەملەي ، ـــ دېدى ئارېنو ئويـلىمىغان يەردىن جاۋاب بېرىپ .

پۇت ـ قوللىدا ماغدۇر قالمىغان كاتيپ ئاخىر بولالماي ئـارېنونى چاي دەملىگىلى قويدى . ئۇ كارىۋاتتا ئارېنو ئاشخانا جابـدۇقلىرىنى تاراڭشتىقان ئاۋازنى ئاڭلاپ ياتماقتا ئىدى . كاتيپ ئۇ بـۇ يەرگە پەقەت ماڭا چاي دەملەپ بەرگىلىلا كەلمىگەنىدۇ ، دەپ ئويلاۋاتقاندا ئارېنو پەتنۇسنى كۆتۈرۈپ كىرىپ كەلدى ۋە ئۇنى تـومپۇچكىغا قويدى ، ئاندىن كاتيېنىڭ قالايمىقان يېتىشى كۆڭـلىگە ياقمىغاندەك ياستۇقىنى تۇزەشتۇرۇپ قويدى .

ـــ ھـەئـە ، ئەمـدى چـاي ئىچـسىڭـىز ، راھەتلىنىپ قالىسىز ، ـــ دېدى ئارېنو .

ئارېـنونىڭ ھەرىكىتى چەبدەس ئىدى . ئۇنىڭ قولى كاتـيېنىڭ مۇرىسى ۋە ماڭلاي چاچلىرىغا تېگىپ كېتىۋىدى ، باشقىچە بىر سېزىم كاتيېنىڭ بەدىنىگە يامراپ كەتتى . كاتيپ ئۇڭايسىزلـ

نىپ كەينىگە سۈرۈلۈۋىدى ، ئىككىيلەننىڭ لەۋلىرى تېگىشىپ قالغىلى تاس قالدى . ئارىنونىڭ سوغۇق قاراشلىرى ئەمدى نەـ لەرگىدۇ يوقالغانىدى . كاتيېنىڭ يۈرىكى گۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى . ئۇ ئارىنونىڭ سۆيۈشىگە تەشنا بولۇپ تۇرۇۋىدى ، ئارىنو ئاستا كېتىپ قالدى .

كاتيې ئۆزىنى ئەركىن تۇتۇشقا تىرىشتى ، دېگۈدەك گەپ ئويلاۋاتقان چاغدا ، ئارىنو قوللىرىنى ئېگىكىگە تىرەپ بەخۇدۇك ئولتۇردى ـ دە :

ـــ كاتيې ، بىلەمسىز ؟ سىز كېسەل ۋاقتىڭىزدىمۇ يەنە شۇنداق گۈزەل كۆرۈنىدىكەنسىز ، ـــ دېدى . قارىغاندا ، ئۇ كەيـ پىياتىنى يۇمشتىش نىيىتىگە كەلگەندەك قىلاتتى .

ـــ يالغاندىن كۆڭلۈمنى خۇش قىلىپ قويماي دەۋاتىسىز ـ ھە ؟ شۇنىڭغىمۇ رەھىمەت ، ئارىنو گاۋىتىلېر ، ـــ دېدى كاتيې كۈلۈمسىرەپ ، ـــ بۈگۈن شىركەتتىڭ ئىشلىرى قانداقراق ؟

ـــ باشقا كۈنلەردىكىدەك ئەمەس ، ـــ دېدى ئارىنو ئىسـ تاكاننى قويۇپ خوشلاشقاچ ، ـــ سىز شىركەتتە بولمىسىڭىز ، ھەممىمىز بىرنېمىمزنى يىتتۈرۈپ قويغاندەك بولۇپ قالىدىكەنمىز . مەن خىزمەت ئۈنۈمىڭىزنىڭ يۇقىرىلىقىنى ، سۈرئىتىڭىزنىڭ تېزـ لىكىنى ئېتىراپ قىلىمەن .

ئارىنو گېپىنى تۈگىتىپ ، كاتيېنىڭ سالامەتلىكىنىڭ تېزـ رەك ئەسلىگە كېلىشىنى تىلەپ كېتىپ قالدى . ئۇ قانداق تېز كەلسە شۇنداق تېز كەتتى .

كاتيې يالغۇز قالدى ، كۆڭلىگە ھەر خىل خىياللار كەـ رىۋالدى . ئارىنو ئۇنىڭ كۆڭلىگە ياققۇدەك گەپلەرنى قىلمىدى . ئارىنو سىزنى سېغىنىدىم دېيىشى كېرەك ئىدى ، تېخى ئۇ گەپنى

بىر دىرېكتورنىڭ قول ئاستىدىكى كاتىپنىڭ ئەمەس ، بىر قىزغا ، ھەقىقىي بىر قىزغا دېگەندەك دېيىشى كېرەك ئىدى ، لېكىن . . . كاتىپ ئۆزىدە ئارىنوغا قارىتا بىر خىل ئىللىق سېزىمنىڭ ئويغانغانلىقىنى سەزدى . بولمىسا ئۇ ھېلىقى كۇنى ئارىنونىڭ سۆيۈشىگە يول قويمىغان ، بايا ئۇنىڭدا ئارىنوغا قارىتا بىر خىل يېقىنچىلىق پەيدا بولمىغان بولاتتى .

كاتىپ كېچىچە ئارىنونى تولا ئويلاپ ئۇخلىيالماي چىقتى . ئۇ نېمىدەپ بۇنچىۋالا بولۇپ كېتىدىغاندۇ ؟ ئۇ ئارىنوغا ئۆچ ئىدىغۇ ؟ يەنە كېلىپ ئۇ ئىكىكسى تامامەن ئىكىكى دۇنيا ئەمەسمىدى ؟

كاتىپ ئاشۇنداق گادىراچ خىياللار ئىلكىدە تۇرغاندا ، ئارىنودىن تېلېفون كەلدى ، تېلېفون خىزمەت ئىشى بىلەن بېرىلگەنىدەك تۇراتتى ، كاتىپنىڭ ئاۋازى ئانچە تەبىئي چىقمىدى .

ـــ خېلى ياخشى بولۇپ قالغاندەك قىلامسز ، نېمە ؟ ـــ دېدى ئارىنو .

ـــ شۇنداق ، بۇ نەجىس كېسەلدىنمۇ قۇتۇلاي دەپ قالدىم .

ـــ ئۆزىڭىز تاماق ئېتەلەمسز ؟

ـــ تېخى ئېتەلمەيمەن ، بۇگۇن كەچتە بىر دوستۇم مېنى يوقلىغاچ گۆشنان ئېلىپ كەلمەكچىدى .

ئارىنو تېلېفوننى قويۇۋەتتى . كاتىپ تۇرۇپكىنى تۇتۇپ تۇرۇپ قېلىپ : « تومپاي » دەپ ۋارقىرىدى . دېمىسىمۇ ، ئۇ نېمىدەپ بۇنداق قىلىدۇ ؟!

كاتىپ ئىشقا چۈشۈشكە تەقەززا بولغان كۇنلەرمۇ كەلدى . ئۇ ناھايىتى كۆڭۈل قويۇپ ياساندى ، زىننەت بۇيۇملىرىنى تاقىدى ، يەنە تېخى ئىشقا ئون بەش مىنۇت بۇرۇن كەلدى . ئۇ

تېخى ئەمدىلا زالدىن ئۆتۈشىگە ئالدىنى ماك توستى . ئۇ كۈلۈمسىرىگەن ھالدا كاتېپغا سىز بولمىسىڭىز ، ئىشخانىنى غېرىبلىق بېسىپ كېتىدىكەن ، دېگەندەك گەپلەرنى قىلدى .

— كۆپتۈرگىنىڭىزگە رەھمەت ، ماك ، كەچۈرۈڭ ، مەن تېز چىقىپ ئىشلىرىمنى قىلمىسام بولمايدۇ ، خەير ـ خوش .

كارىدورنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۇنى داۋېي توسۇۋالدى .

— كاتېپ ، ئاڭلىسام ئاغرىپ قاپسىز ، ھېچ ئىشەنگۈم كەلمەيدۇ ، چىرايىڭىزدىن نۇر يېغىپ تۇرمامدۇ ! — دېدى ئۇ ھەۋەس بىلەن كاتېپغا سەپسېلىپ .

كاتېپ يۇقىرىغا قارىۋالدى .

— ھەي ، خۇي ـ پەيلىڭىز ئۆزگەرمىگۈدەك جۇمۇ ! دەل شۇ چاغدا ئارىنو ناھايىتى ئالدىراش ھالدا ئۇلارغا نەزەر كۆزىنىمۇ سالماستىن ئۆتۈپ كەتتى .

— بولدى ، بولدى ، مېنىڭ قىلىدىغان نۇرغۇن ئىشلىرىم بار ، خەير ـ خوش ، — دېدى كاتېپ قولىنى كۆتۈرۈپ . ئۇ ئىشكىنى ئېچىۋاتقان ئارىنوغا ئىنتىكلا يېتىشىۋالدى . ئارىنونىڭ چىرايىدىن مۇز يېغىپ تۇراتتى . ئارىنونىڭ كاتېپنىڭ سالامەتلىكىگە كۆڭۈل بۆلمەيدىغانلىقى ئۇنىڭغا ئايان ئىدى . ئارىنو يەنىلا بۇرۇنقى قوپال ئاھاڭدا سۆزلىدى .

— سالامەتلىكىڭىز ئەسلىگە كەلگەن بولسا ، مېنىڭ مۇئاۋىنىم بىلەن چاقچاقلاشسىڭىز بولىدۇ ، شۇنداق قىلسىڭىز ، بەلكىم خىزمەتىنىمۇ ئوبدان ئىشلەرسىز .

كاتېپ ئاغزىنى ئاچقىنىچە تۇرۇپلا قالدى . ئەمدى گەپ قىلاي دەپ تۇرۇشىغا ، ئارىنو ئىشخانىسىنىڭ ئىشىكىنى يېپىۋالدى . كاتېپ جەھەت ئۇرۇش ماشىنىسىنىڭ ئالدىدا لاسسىدە ئولتۇرۇپ قالدى . ئۇ ستەلدە بىرمۇنچە ھۆججەت دۆۋىلىنىپ تۇراتتى ، ئۇ

بىرىنچى تارتمىنى ئاچتى . بولدى ، ئۇنىڭ بىلەن بىرەمدىن كېيىن كۆرۈشمىسۇ بولىدۇ ، بۇنچە ئالدىراشنىڭ نېمە ھاجىتى !

ھۆججەتلەرنى بىر ياقلىق قىلىش بىلەن بولۇپ كەتكەن كاتىپىنىڭ ئارىنونىڭ ئابايامقى قوپاللىقى بىلەن ھېسابلىشىشقىمۇ چولىسى تەگمىدى . ھەي ، ئۇ ئاخشام ئالدىراپ خۇش بولۇپ كەتتىمۇ ، قانداق ، ئۇ نېمىدېگەن ھاماقەت ، ئارىنونىڭ كۆڭلىنىمۇ ئۆزىنىڭكىگە ئوخشاش ، دەپ ئويلىغاندىكىن ــ ھە !

چۈش بولاي دېگەنىدى . سۇس سېرىق چاچلىق ، ئۇچىسىغا ئاق سۇ بۇلغۇنىڭ تېرىسىدىن كاتتا جۇۋا كىيىۋالغان بىر ئايال ئىشخانىغا ئۇسۇپ كىردى . ئۇ كاتىبىغا كۆز قىرىنى سېلىپمۇ قويماستىن ئۇدۇل ئارىنونىڭ ئىشخانىسىغا قاراپ ماڭدى .

ــ كەچۈرۈڭ ، خېنىم . دېرىكتور بىلەن كۆرۈشىدىغان ئىشىڭىز بارمىدى ؟

ــ نېمە دەيسىز ؟ ــ سورىدى ھېلىقى ئايال خۇشياقمىغاندەك ئاھاڭدا .

ــ گاۋىتلېر ئەپەندى بەك ئالدىراش . . .

ئارىنو ئىشخانىسىدىن چىقتى . كاتىپ دېمەكچى بولغان گېپىنى يۇتۇۋەتتى .

ــ ئارىنو جېنىم ، ــ دېدى ئايال ناياقلاپ ، ــ ماۋۇ يالالانما سىزنى گېرمانىيىلىك پادىچىلاردىنمۇ چىڭ باقامدۇ ، نېمە ؟ ئۇ تېخى مېنى كىرگۈزمەيۋاتىدۇ . . . ــ ئۇ گېپىنى تۈگىتىپ يېقىمسىز ئاھاڭدا كۈلدى .

ئايالنىڭ مەسخىرىلىك گەپلىرىنى ئاڭلاپ ، كاتىپ كاللىسىغا توقماق تەگكەندەك تۇرۇپ قالدى . ئۇ ئارىنونىڭ جاۋابىنى كۈتمەستىنلا ، قوللىرىنى يېيىپ تۇرغان بۇ ئايالغا ھومىيىپ قارىدى . ئەمما ، سېرىق چاچلىق سىمىزگىنە بۇ ئايال توختىماي

سۆزلىمەكتە ئىدى :

ـــ قەدىرلىكىم ئارېنو ، كۆڭلۈمدىكى رېستورانغا ئۇستەل بۇيرۇتۇپ قويدىڭىزمۇ ؟

ئارېنو بىلەن ھېلىقى ئايال دىرېكتور ئىشخانىسىغا كىرىپ كەتتى . ئىشىك ئاستا ـ ئاستا يېپىلدى . كاتىپ ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ تۇرۇپ قالدى . ئۇنىڭ بۇرنىغا ھېلىقى ئايال سۇرتكەن ناچار ئۇـ پـىنىڭ پۇرىقى ئۇرۇلۇپ تۇراتتى . توساتتىن ئۇ پۈتلىرىنىڭ بو ـ شىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى سېزىپ ، ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇۋالدى . ھېلىلا يۈز بەرگەن بۇ ئىش ئۇنى ھالدىن كەتكۈزۈۋەتكەنىدى . ئۇ ئاران ئۆزىنى ئوڭشاپ ئويلىنىشقا باشلىدى .

نېمىشقا بۇ ئايالنى كۆرۈش بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلى غەش بولۇپ كېتىدۇ ؟ بۇ ئايال نېمىشقا ئارېنونى « جېنىم » ، « قەدىرـ لىكىم » دەيدۇ ؟ توغرا ، بۇ كۈنداشلىق ! كاتىپ كۈنداشلىق قـ ـلمۇاتىدۇ ، مانا ، كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال ، دېگەن . . .

كاتىپ ھېلىلا ئۆزىنىڭ ئارېنوغا بولغان ھېسسىياتىنى پەقەت « قىزىقىش » دەپ ئويلىغان ئەمەسمىدى ؟ ئۇنىڭ ئارېنوغا قارىغاندا فانسونغا بولغان ھېسسىياتى تولىمۇ سۇس ئىدىغۇ ؟ بۇ مۇھەببەتمىدۇ ـ يا ؟ ئاجايىپ بىر تۇيغۇ ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى كۆيـ دۈرۈپ ئازابلىماقتا ئىدى . ئۇ بۇنداق ئازابنىڭ تەمىنى ئىلگىرى پەقەت ، پەقەت تېتىپ كۆرمىگەنىدى .

ئۇ كۆكرىكىنى سىلاپ مەڭدىگەن پېتى تۇرۇپ قالدى . خۇددى گېلىنى بىرى بوغۇۋالغاندەك ، ئۇنىڭغا ھاۋا يېتىشمەيتتى . ئاجايىپ بىر خىياللار ئۇنىڭ يۈرىكىنى مۇجۇيتتى . ئۇ سومكىسىنى ئېلىپلا ئىشخانىدىن چىقتى ، بىر قوشنا شىركەتنىڭ گۈللۈكىگە كىردى . كاللىسىنى گادىرماچ خىياللار چىرمىۋالغاچقا ، ئەتراپتىكى گۈل ـ گىياھلارغىمۇ زەن سالماي ، پاكىز چىغىر يولىنى بويلاپ

مېڭىۋەردى .

ئۇنىڭ كۆزىگە ئارىنو بىلەن ھېلىقى ناتونۇش ئايالدىن باشقا ھېچنېمە كۆرۈنمەيتتى . توۋا ، بۇلار جۇپ بولۇپ يۇرۇشسە ، ئۇ تېخى ئارىنو مېنى ياخشى كۆرىدۇ ، دەپ ئويلاپ ، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ئاشىق بولۇپ يۇرۇپتۇ ئەمەسمۇ ! نېمىدېگەن كالۋالىق ! مانا ، ئارىنو مۇنداق نازىنىنلارنى ياخشى كۆرىدىكەن ئەمەسمۇ .

كاتىپ چىغىر يولدا ئۇزۇنغىچە ئايلىنىپ يۈردى . ئىشقا چۈشىدىغان ۋاقىت بولغاندا شىركەتكە يېنىپ كىردى . ئۇ ئەس ـ ھوشىنى يىغىپ ئولتۇرۇشقا تىرىشتى ، ئەمما ھەرقانچە قىلىپمۇ بايا تارتقان خورلۇقنى ئېسىدىن چىقىرالمىدى . توۋا ئاشۇ ئايال كىـ رىۋىدى ، ئارىنو ئۇنىڭغا كۆز قىرىنى سېلىپمۇ قويمىدى ئەمەسمۇ ! ئۇ ئايالنىڭ كىسىرىنىڭ ئۈستۈنلۈكى ، ئادەمنىڭ كۆڭلىگە ئازار بېرىشلىرى ، بۇنى ئاز دېگەندەك غالجىرلىقچۇ تېخى ! ئۇنى يىغا تۇتتى ، ئۇ كۇچەپ كۆز ياشلىرىنى توختىتۋالدى .

ئۇنىڭ تەلىيىگە ئارىنو مەھبۇبىنىڭ قۇچىقىدىن تېخى چىقمىغانىدى . ئۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئۇنىڭغا قانداق تاكتىكا قوللىنىش كېرەكلىكى توغرۇلۇق سوغۇققانلىق بىلەن ئويلاندى .

ئەھۋالدا ئۆزگىرىش بولغانىكەن ، ئەمدى ئىستېپا بېرىشتىن باشقا ئامال يوق . ياق ، ئۇنداق قىلسا « كېسەلنى يوشۇرساڭ ئۆلۈم ئاشكارا » دېگەندەك ئىش بولىدۇ . ئارىنو ئۇنىڭ ئىستېپا سورىـ شىنى بايامقى ئىش بىلەن چېتىشتۇرالىدۇ ، ھەرگىز ئۇنداق قىلغۇلۇق ئەمەس ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ، ئۇ ئارىنودىن ئايرىلىپ قانداق چىدايدۇ ؟ خوش ، بۇمۇ بولمىسا ، ئەمسە قانداق قىلغۇلۇق ؟

بىرلا ئامال ئارىنو بىلەن داۋاملىق ھەمكارلىشىش ، خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك يۇرۇشۇرۇش كېرەك . ئارىنو ئۇنىڭ مۇھەبـ بىتىگە ئەمەس ، خىزمەت ئىقتىدارىغا موھتاج بولغاندىكىن ، ئۇ

ئىشلەپ بەرسىلا بولدىغۇ ! ياخشىسى ئۇنىڭغا ئارىنو بىلەن باشقا مۇناسىۋەتنى ئەمەس ، خوجايىن ـ يارەمچى مۇناسىۋىتىنىلا ساقلاپ قالغىنى تۈزۈك .

ئەمما ، ئارىنونى كۆرۈپلا كاتيېنىڭ ئىرادىسى بوشاپ كەتتى . زورىغا قاپاق تۈرۈپ تۇرغىنى بىلەن يۈرىكى گۈپۈلدەك سوقۇپ كېتىۋاتاتتى . ئارىنو يېنىغا كەلگەندە ، ئۇ ئامالسىز بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قارىدى . قارىغاندا ئۇنىڭ ھېلىقى ئايالغا بولغان ھېسسىياتى ناھايىتى چوڭقۇر بولسا كېرەك ، ئۇنىڭ چىرايى گۈلـ دەك ئېچىلىپ كەتكەنىدى .

ـــ كاتيې ، سىزگە ئۇقتۇرۇپ قويايلى . نىسون خېنىم خاـ لىغان چاغدا ئىشخانامغا كىرىۋەرسۇن ، ـــ دېدى ئارىنو ناھايىتى خۇشال ئاھاڭدا .

ـــ ئېسىمدە تۇتىمەن ، ـــ دېدى كاتيې ئامالسىنىڭ بارىچە چاندۇرماسلىققا ئۇرۇنۇپ . كاتيې يەنە ناھايىتى ساددا قىياپەتكە كىرىۋېلىپ سورىدى :

ـــ سىز دېگەن نىسون خېنىم بايا كەلگەن قىز شۇمۇ ؟

ـــ شۇنداق ، ئۇ مېنىڭ يېقىن دوستۇم .

ـــ رەھمەت ، شۇنداقلىقىنى پەرەز قىلغانتىم ! ـــ دېدى كاتيې . ئارىنو ئىشخانىسىغا كىرىپ كەتتى .

ئاشۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن ئارىنو بۆلەكچە خۇشخۇي كۆرۈنەتتى . ئۇنىڭ ئىلگىرىكى سەپرا مىجەزى يوق . ئۇنى كىم مۇشۇنداق ئۆزگەرتىۋەتكەنلىكىنى كاتيې ناھايىتى ئېنىق بىلەتتى . ئۇ خاتىرجەم قىياپەتكە كىرىۋالغىنى بىلەن ئارىنونىڭ كۈلۈمسىـ رىشىنى كۆرۈش بىلەنلا قەلبى رەشك ئوتىدا پۈچۈلىناتتى . بۇ كۈنلەرنى قانداق ئۆتكۈزگۈلۈك ؟

ۋەھىمىلىك بىر كۈن ئاخىرلىشاي دېگەندە كاتيې كېچىن

ئاتىغىنىڭ تېلېفونىنى ئالدى . كېۋىن باشتىلا ئۇنىڭ سالامەتلىكىنى سورىدى :

ـــ پۇتۇنلەي ياخشى بولۇپ كەتتىڭىزمۇ ؟ ھەرنېمە بولسا ، تېلېفونىنى ئۆزىڭىز ئېلىپ مېنى بەك خۇش قىلىۋەتتىڭىز . بىر-نەچچە كۈن ئىلگىرى ئارىنودىن سىزنىڭ يۇقۇملۇق زۇكام بولۇپ يېتىپ قالغانلىقىڭىزنى ئاڭلىغانىدىم . ئىشقا چۈشكەنلىكىڭىزنى ئويلىماپتىكەنمەن !

ـــ نېمە ، ئارىنو . . .

كاتيې ئۆزىمۇ سەزمەيلا ئىچكەركى ئىشخانىنىڭ ئوچۇق ئىشىكىگە قاراپ سالدى . ئارىنو ئىش ئۈستىلىنىڭ ئالدىدا ئولتۇ-رۇپ ئىسمىنى ئاڭلىدى ، ۋۇجۇدى گويا سىلكىنگەندەك بولدى .

ـــ كاتيې ، مېنىڭ لوندونغا ئويىنغىلى بارىدىغانلىقىمنى ئۇنتۇپ قالدىڭىزمۇ ؟

ـــ ياق ، ئۇنتۇمىدىم ، ـــ دېدى ئۇ يالغان ئېيتىپ ، ـــ توي قانداق بولدى ؟

ـــ ناھايىتى ياخشى بولدى . مەن سىزنى تاماققا تەكلىپ قىلاي دېگەن . پەيشەنبە سىزنى تاماققا تەكلىپ قىلىپ تېلېفون بەرسەم ، ئارىنو سىزنى ئاغرىپ قالدى دېگەنىدى . . .

ئارىنو بۇنى ئۇنىڭغا دېيىشنى ئۇنتۇپ قالغانمىدۇ ، بەلكىم ئىشلىرى بىلەن ئالدىراش بولۇپ كەتكەندۇ ، بەلكىم ھېلىقى رانا نىسوننى ئويلاش بىلەن بولۇپ كەتكەندۇ . . .

ـــ كېۋىن ، خاپا بولماڭ ، ئەجەب بىر پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويۇپتۇق ـ ھە ، بىر ھېسابتا ئۇمۇ ياخشى بوپتۇ ، مېنىڭ يۆتىلىپ ، چۈشكۈرۈشلىرىمنى ئاڭلىماپسىز .

كېۋىن كۈلۈپ كەتتى .

ـــ توغرا ، گەپلىرىمنى يەتكۈزۈپ قوي دېسەم ، ئارىنو

ئۇنىمغانىدى . مەن تېخى سىزنى كېسىلى ئېغىر ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ قاپتىمەن . سىز راستتىنلا پۈتۈنلەي ياخشى بولۇپ كەتتىڭىزمۇ ؟

كاتيېنىڭ كەيپىياتى ياخشى ئەمەس ئىدى . ئۇ چىگىش خيال ئىلكىدە :

ـــ شۇنداق ، ناھايىتى ياخشى ، كېۋىن ، ـــ دېدى .

ئۇ تېلېفوننى قويۇپ تۇرۇشىغا ، ئارىنو ۋارقىرىدى :

ـــ ھەي ، ھېلىقى ھۆججەتنى قاچانغىچە ساقلايمەن !

تېخى ئۆكتەملىكنى قاراڭ ، ئەجەبمۇ پەيتى كەلدى ، ئۇنىڭغا دەۋالمىدىغان ئىككى ئېغىز گېپىم بار ئىدى ، دەپ ئويلىدى كاتيې غەزەپ بىلەن . ئەمما ئۇ گېپىنى قىلالمىدى . ئارىنو ئۇنىڭغا تىكىلىپ قاراپ تۇراتتى .

ئەتىسى ئارىنو سەپرا ، توڭ مەجەزىنى تېخىمۇ ئېنىق ئاشكارىلىدى . كاتيې قەتئىي ئىرادىگە كېلىپ ئۆز خىزمىتىنى ئۇن ـ تىنسىز ، ئەستايىدىل ئىشلەۋەردى . ئەمما ، ئىچكى ئازاب ئۇنى خىزمىتىنى كۆڭۈلدىكىدەك ئىشلىگىلى قويمايۋاتاتتى . ئۇ قانچىلىك نېمىتتى ؟ كاتيې شۇنداق دەپ ئۆزىگە ئىختىيارسىز ھاي بەردى . ئەمما ئۇ ئۈمىدسىزلىكتىن ، چۈشكۈنلۈكتىن قۇتۇلالمايۋاتاتتى . ئۇ « مۇھەببەت كىشىنىڭ ئىرادىسىگە باقمايدۇ » دېگەن ھېكمەتلىك سۆزنى ئېسىگە ئالدى .

كاتيې كۈن بويى ئېسەنگىرەپ يۈردى . ئۇنىڭ مۇھەببەت بىلەن ھەپىلەشكۈدەك ھەپسىلىسى يوق ئىدى . ئۇ ۋاقىت ئۆتكۈزىدىغان بىرمۇ ئىش تېپىپ قىلماقچى بولدى . بولمىسا ، ئۇ ئېلىشىپ قالايلا دەۋاتاتتى . توغرا ، پەي توپ ئويىنسا ، بۇ دەرد ـ ئېسەلەردىن قۇتۇلۇشى مۇمكىن .

كاتيې كەچتە كۈلۈبقا باردى ، تەلىيىگە سىمونمۇ شۇ يەردە

ئىدى . ئەمما ، كاتىپ يەرنەچچە مىنۇت ئويلا ـ ئويلىنايلا ، ھېرىپ قېلىپ تۇرۇك ئويلىيالمىدى .

ـــ نېمانداق بوشۇشپ كەتتىڭىز ؟ ئوبدان مەشىق قىلـ سىڭىز بولغۇدەك جۇمۇ ، ـــ دېدى سىمون توپ ئويناپ بولغاندىن كېيىن .

ـــ تۇغرا ئېيتتىڭىز ، ـــ دېدى كاتىپ خىيالى چېچىلغان ھالدا .

كاتىپنىڭ توپنى ياخشى ئويىنىيالماسلىقىدىكى سەۋەب نا-ھايىتى ئاددىي ـــ دەرد يۇرىكىنى ئۆرتەپ كېتىۋاتاتتى . ئۇنىڭ دەردى ئاسان ساقىيىدىغان دەردلەردىن ئەمەس ئىدى . . .

گەپنىڭ تۇغرىسىنى ئېيتقاندا ، كاتىپنىڭ گاۋىتلېر شىر-كىتىدىن چىقىپ كەتكىنى ئاقىلانىلىك ئىدى . بولمىسا ، ئۇ دەرد ـ ئازابتىن قۇتۇلالمايتتى . ئۇ قاراپ تۇرۇپ نېمىشقا بۇنداق ھالاكەت يولىغا ماڭىدۇ ؟ ئۇ ئۆزىنى قايغۇ ـ ھەسرەت ۋە ئازاب ـ ئوقۇبەتتىن قۇتۇلدۇرۇشقا ئامالسىزمىدۇ ؟

كاتىپنىڭ غەيرىتى ئۆزۈنغا بەرداشلىق بېرەلمىدى . ئەتىسى ئاربىنو ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ پەيشەنبە ۋە جۈمە كۈنى شىركەتتە بولالمايدىغانلىقىنى ئېيتتى . بۇنى ئاڭلىغان كاتىپ ئىستېپىا بەرمەسلىككە دەرھال باھانە تاپتى : ئۇ شىركەتتە بول-مىغاندىكىن ، نېمىشقا ئىستېپىا بەرگۈدەكمەن ؟

ئاربىنونىڭ سىرتقا چىقىدىغانلىقىنى ئويلاپ ، ئۇنىڭ كۆڭلى پاراكەندە بولدى . تۆت كۈن ! ئۇ ئاربىنونى تۆت كۈن كۆرەلمىگۈدەك ! كاتىپ خېلى زور كۈچەپ ، ئاندىن ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئاھاڭدا :

ـــ سىرتقا شىركەتنىڭ ئىشى بىلەن چىقامسىز ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ مېنى سىرتقا چىقمىسىكەن دەمسىز ؟ ـــ ياندۇرۇپ سوردى ئارېنو ئارقىدىنلا .

ـــ ئۇنداق ئەمەس ، دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە .

ئارېنو بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ ، باشقا ئىشلار بىلەن ھەپىلەشكىلى تۇرۇۋېدى ، كاتيې ئۇنى توستى .

ـــ راستتىنلا ئۆزىڭىز يالغۇز چىقامسىز ؟

ئارېنونىڭ كۆزلىرىدىن مەسخىرىلىك ئالامەت چىقىپ تۇراتتى . كاتيې دەرھال چۈشەندۈردى :

ـــ مەن سىزدىن ھېلىقى قەدىناس دوستىڭىزنى بىللە ئېلىپ چىقامسىز ، دەپ سورىماقچى ئەمەس ، ـــ كاتيې قۇلاقلىرىغىچە قىزىرىپ كەتتى ، ـــ مەن پەقەت مېنىڭ بېرىشىمنىڭ زۆرۈرىيىتى بار ـ يوقلۇقىنىلا بىلمەكچىدىم . يەنە ئۆتكەن قېتىمقىدەك يولغا چىقىشقا بىر مىنۇت قالغاندا ، ئۇچرىشىشىم بىكار بولۇپ يۈرمەسۇن . ئەتە كەچتە بىر ئۇچرىشىشىم بار ئىدى ، ـــ كاتيې شاقىدە يالغاندىن بىرنى توقۇدى .

ـــ ئەمەسە ياخشى ، ئۇنى بىكار قىلماڭ ! ـــ دېدى ئارېنو قوپاللىق بىلەن .

كېيىنكى ئىككى كۈن پەرىشانلىق ئىلكىدە تولمۇ مەنىسىز ئۆتتى . كاتيېغا ئارېنو بولمىسا ئىشلىگەننىڭمۇ ھېچقانداق مەزىسى يوقتەك سېزىلەتتى ، باشقا ئىشلارغىمۇ رايى بارمايتتى ، ئارېنونىڭ كېلىشىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتكىنى كۈتكەنىدى . ئارېنونىڭ بىلگىنىگە قىلغان سەپىرىنىڭ مەقسىتى خىمىيە زاۋۇتىنى ئېكسكۇرسىيە قىلىش بولسا ، نېمىشقا كاتيېنى بىللە ئېلىپ بارمايدۇ ؟ بۇنىڭدا كاتيېغا دېگىلى بولمايدىغان نېمە سىر بار ؟ ئۇ زادى قانداق ئىش ؟ بۇ چىگىش سوئاللار كاتيېنى توختىماي ئازابلايتتى .

كەچكى كۆكۈل ئېچىشمۇ كاتيېغا خۇشاللىق بېغىشلىيالـ
مىدى . ئۇ پەي توپ كۈلۈبىغا بېرىپ ۋاقىتنى ئۆتكۈزدى ، ئەمما
ئۇنىڭ توپ ماھارىتى ئالدىنقى كۈنلەردىكىدىنمۇ بەك تۆۋەنلەپ
كەتكەنىدى . بۇنىڭغا گەپ كەتمەيتتى . دۇشەنبە تېزرەك كەلسە
بولاتتى ! ئۇ ھەر بەش مىنۇتتا بۇ گەپنى تەكرارلىدى ، ھەربىر
سائەت ئۆتسە ، ئۇ خۇشال بولاتتى . چۈنكى ، ئۇنىڭ ئارىنو بىلەن
كۆرۈشىدىغان ۋاقىتلىرى بارغانسېرى يېقىنلاشماقتا ئىدى . ئارىنو
بىلەن كۆرۈشۈش ئۇنىڭ ئۈچۈن كۆكۈلنى ئاۋۇندۇرىدىغان بىر-
دىنبىر ئىش ئىدى .

كاتيې ھەپتىنىڭ ئاخىرى تېخىمۇ غېرىبسىندى . ئۇ ئۆيىدە
ئارىنونى خىيال قىلىپ ئولتۇراتتى : ھەي . . . قانداق قىلسىمۇ
كاللىسىدا يەنە شۇ ئارىنو ، ھامان شۇ ئارىنو . . . بۇ تېخى ئىشىنىڭ
باشلىنىشى ، ئىشخانىدا ئارىنوسىز قىرىق سەككىز سائەتنى ئۆتـ
كۈزۈش چىدىغۇسىز ئازاب ئەمەسمۇ ، قانداق قىلىش كېرەك ؟
زادى قانداق قىلىش كېرەك ، ئۇ ئازابتىن قۇتۇلغۇدەك يول
تاپالمىدى .

كاتيېنىڭ قاچانغىچە دەرد تارتىدىغانلىقىنى
كىم بىلىدۇ ؟ . . . ئارىنو كانادىغا كېتەمدۇ تېخى ؟ بۇنىڭدىن كېـ
يىن ئارىنو كاتيېنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلماسلىقىمۇ مۇمكىن . ئارې-
نوغۇ بۇنى ئالدىن بىلدۈرۈپ قويغىنى يوق ، شۇنداقتىمۇ ، ئارىنو-
نىڭ يېقىندا ئۆستۈرمەكچى بولغان يېڭى كاتىپى كاتيېنىڭ ئور-
نىنى ئىگىلەيدۇ . بۇنىڭدا شەك يوق . ئارىنو بىلەن بىللە بولمىغان
بۇ تۆت ھەپتىدە كاتيې قانداق قىلار ؟ ئۇ ھەتتا بۇنى ئويلاشقىمۇ
پېتىنالمايۋاتاتتى . . .

شەنبە چۈشتىن كېيىن كاتيې تولىمۇ ناخۇش ھالدا بىر
پارچە ساندۇچ يېدى . ئاپىسىغا تېلېفون بېرىشنى ئويلىدىيۇ ،

ئۇنى ئاۋازىمدىن بىرنېمىنى پەملەپ ئەنسىرەپ كەتمىسۇن ، دەپ ئاۋۋال ئۆزىنى سەل بېسىۋالماقچى بولدى ، ئاندىن تۇرۇپكىنى قولىغا ئالاي دەپ تۇرۇۋىدى ، تېلېفون جىرىڭلىدى .

ـــ ۋەي ، ـــ كاتيې « بۇ كىمدىن كەلگەن تېلېفوندۇ » دەپ ناھايىتى تەئەججۇپلەندى .

ـــ كاتيې ، مېنى ئالغىلى كېلىڭ ، ـــ دېدى ئارىنو بۇيرۇق بېرىپ .

بۇ كاتيېنىڭ ئارىنونىڭ بۇيرۇق ئاھاڭىدا چىققان توڭ ئاۋازىنى تۇنجى قېتىم خۇشاللىق بىلەن ئاڭلىشى ئىدى .

ـــ بولىدۇ ، سىز نەدە ، ئارىنو ؟

ـــ ئايرودرومدا ، ـــ ئۇ شۇنداق دەپلا تېلېفونىنى قويۇۋەتتى .

ئۇ جۈمە كۈنى كېلىمەن دېمىگەنمىدى ؟ نېمە سەۋەبتىن بۇلساردا بىر كۈن ئۆزاق تۇرۇپ قالدى ؟ ھېلىقى سەتەڭ رانا نەسون چاپلىشۋالدىمۇ ، نېمە ؟ كاتيېنىڭ بىردىنلا كۆڭىلىگە تۇتتى . ئۇنىڭ ئارىنونىڭ ئالدىغا بارغۇسى كەلمىگىنى بىلەن ، ئۆزى ئارىنونى كۆرۈشكە شۇ قەدەر تەشنا ئىدى . . .

كاتيې ئالدىراشلىق ئىچىدە يۇيۇنۇپ ـ تارىنىپ ، كىيىم تاللاشقا باشلىدى ، تاللاپ ـ تاللاپ ئاخىر كاۋبوي ئىشتىنى بىلەن ماتروسلار مايكىسىنى كىيدى . ئۇ ئالاھىدە ياسىنىپ ئارىنونىڭ گۈمانىنى قوزغاشنى خالىمايتتى .

كاتيې ئايرودرومغا كېتىۋېتىپ ئۆزۈن ئويلاندى . ئارىنونىڭ نەزىرىدە مەن ئېگىز بويلۇق ، قىزىل چاچلىق كاتيې پىترې ئەمەس ، پەقەت بىر كاتىپ . ئۇنىڭ ئالدىغا كاتىپلىق سالاھىيىتىم بىلەن بېرىشىم كېرەك . ئۇ مېنى ئالغىلى كېلىڭ ، دەپ نېمە قىلىدىكىنە ؟ ئۇ ئىشكىتىن ئالدىراپ چىقىپ سالدى ، ئەمدى بۇلارنى

ئويلاپ ئولتۇرۇشقا ئۇلگۈرەلمەيدۇ . ئارىنو ماشىنىسىنى ئايرودروم-
نىڭ ماشىنا توختىتىش مەيدانىغا توختاتمايتىغۇ ، بۇنىڭدا ئازراق
سىر بارمۇ ، نېمە . . .

كاتيې ئايرودرومنىڭ ئادەملەر بىلەن تولغان زالىدىن ئا-
رىنونىڭ قارىسىنمۇ تاپالمىدى ، قاۋاق ، قەھۋەخانىلارنىمۇ ئايلا-
نىپ چىقتى ، ئەمما ئارىنونىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى . ئۇ ئەنسە-
رىگىلى تۇردى ، ئۇ ساقلاۋېرىپ زېرىكىپ ، ماشىنا كىرا قىلىپ
كېتىپ قالغانمدۇ ؟ بۇنىمۇ يوق دېگىلى بولمايدۇ . . . شۇنداقتىمۇ
ئوبدانراق ئىزدەپ بېقىش كېرەك ، ئۇ يەنە مەسلىھەت سوراش
ئورنىغا بېرىپ سۈرۈشتۈرۈپ كۆردى ، ئاندىن يولۇچىلار تۇرغان
جايدىن خېلى يىراقتىكى كۈتۈش ئۆيىگە كىردى .

ئۇ مەيلى قانداق ئوي ـ خىيالدا بولسۇن ، يۈرىكى گۈپۈل-
دەپ سوقۇشتىن توختىمايتتى ، ئۇ قېلىن ئەينەك ئىشىكتىن
كىردى . ئارىنو غۇۋا بىر بۇلۇڭدا تەنها ئولتۇراتتى . ئۇ ئورنىدىن
تۇرۇپ ئىشىككە ئارقىسىنى قىلدى .

ـــ كەچۈرۈڭ ، كېچىكىپ تىمەن ، سىزنى ئىزدەپ
تاپالمىدىم .

ئارىنو ئاستا كاتيېغا بۇرۇلدى ، كاتيې ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ
تۇرۇپلا قالدى . ئۇنىڭغا نېمە بولغانىدۇ ؟ ئارىنو خۇددى ھاراق
زەھەرلەپ قويغان ئادەمدەك تاتىرىپ كەتكەن ، كۆزىگە يوغان قارا
كۆزەينەك تاقۋالغانىدى . سۇس كۈن نۇرى دېرىزىدىن چۈشۈپ
تۇراتتى ، ئۇ ناھايىتى بىئارام بولۇۋاتقاندەك قىلاتتى . كاتيې ئۇنى
مۇشۇ ھالەتتە كۆرەرمەن ، دەپ ئويلىمىغانىدى .

ـــ ماڭايلى ، ـــ دېدى ئارىنو سەۋرسىزلىك بىلەن .

ـــ سەپىرىڭىز ئوڭۇشلۇق بولغانىدۇ ؟

ئارىنو نېمىلەرنىدۇ غۇدۇرىغاندىن كېيىن قولىنى سوزۇپ

كاتيپنىڭ بىلىكىنى تۇتۇۋالدى . ئۇ زادى نېمە بولغاندۇ ؟ ئارىنو ماشىنىسىنىڭ ئورۇندۇقىغا ناھايىتى تەستە جايلاشتى ، كاتيپ ئويلىنىپ قېلىپ :

ـــ سىزنى نەگە ئاپىرىپ قويىمەن ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ ئۆيۈمگە .

ئارىنو ئۇيقۇسى كېلىپ كەتكەندەك قىلاتتى . كاتيپ ئۇنىڭ كۆزلىرىنى چىملىدىتىپ كېيىن يەنە يۇمۇۋالغانلىقىنى كۆردى .

ـــ ئۆيۈم بىرىسرئاۋىتتا ، ـــ دېدى ئۇ ئىرىنچەك قىلىك بىلەن .

ئارىنونىڭ قايسى خوتۇنلار بىلەن نېمىلەرنى قىلىپ يۈرگەنلىكىنى كىم بىلىدۇ . . . كاتيپنىڭ كۈندىشلىقى يەنە قوزغالدى . كاتيپ ئارىنودىن يولىمۇ سورىماستىن تاكسى بىلەن مېڭىۋەردى .

ـــ ئارىنو ، ئويغىنىڭ ، بولمىسا ، ئىزىپ كېتىمىز .

ـــ مەن ئويغاق .

كاتيپ ئۇنىڭ گېپىگە ئىشەنمىدى . ئۇ نېمىشقا يالغان سۆزلەيدۇ ؟ نېمىشقا ئۇنىڭغا ياخشى پوزىتسىيىدە بولمايدۇ ؟

ـــ ماقۇل ئەمىسە ، قايسى تەرەپكە ماڭىمەن .

كاتيپ ئارىنونىڭ كۆرسەتكىنى بويىچە شەخسىي تۇرالغۇغا بارىدىغان تار يول بىلەن ئاۋىتقا قاراپ ماڭدى . يېتىپ كەلگەندىن كېيىن ماشىنىنىڭ ئوتىنى ئۆچۈردى ، ئاندىن ئارىنونى يۆلەپ ماشىنىدىن چۈشتى . كاتيپ ماشىنىدىن ئارىنونىڭ يۈك ـ تاقلىرىنى ئېلىۋاتقاندا ئارىنو دىققەتسىزلىكتىن ئۇنىڭغا ئۆزىنى ئۇرۇۋالدى ، تېخى سەن تاز دېگۈچە مەن تاز دەۋالاي ، دېگەندەك كاتيپنى كالانپاي دەپ تىللىدى .

نېمدېگەن قوپال ، ئەدەپسىز بىرنېمە بۇ ـ ھە ؟ كاتىپ ئىچىدە ئۆزىگە كايىدى ، مۇشۇنىمۇ سېغىنىپ يۈرۈپتىمەن تېخى .

ـــ قارا كۆزەينىكىڭنى ئېلىۋەتسىڭ ، ناھايىتى ئوچۇق كۆرەلەيتتىڭ ، قانداق مېڭىشنى بىلەتتىڭ ! ـــ دېدى كاتىپ خاپا بولغان ھالدا .

ئارىنو كاتىپنىڭ ئاچچىق گەپلىرىگە خاپا بولۇپمۇ كەتمىدى .

ـــ كاتىپ ، كىرىپ بىرنەچچە مىنۇت دەم ئېلىڭ ، غوجدارىم سىزگە ئىسسىق چاي دەملەپ بېرسۇن .

كاتىپ ئارىنونىڭ ياسداق ئۆيلىرىنى كۆرۈپ باققۇسى كەلسىمۇ ئۆزىنى بېسىۋالدى .

ـــ رەھمەت ، مەن لوندونغا قايتاي ، نۇرغۇن ئىشلار مېنىڭ بىر ياقلىق قىلىشىمنى كۈتۈپ تۇرىدۇ ، ـــ دېدى كاتىپ سىلىق ئاھاڭدا ، ـــ دەرھال قايتمىسام بولمايدۇ .

كاتىپ ماشىنىنى ھەيدەپ كېتىۋېتىپ يەنە غۇچ ـ غۇچ بولدى . قارا ، بىرنەچچە كىلومېتىر يەردىن ئۆيىگە ئەكېلىپ قويسا ، بىر ئېغىز رەھمىتىمۇ يوق ئۇنىڭ . ھەتتا ئېلىپ قېلىشنىمۇ بىلمىدى . نېمدېگەن بىرگىنچلىك ئادەم بۇ . ئۇنى سېغىنغان ئادەمنىڭ ئۆزى سارىڭ .

4

ئارىنونىڭ شەنبە كۈنىدىكى مۇئامىلىسىگە كاتىپ خاپا بولدى . ئەمما ئۇنىڭ خاپىلىقى تېز تاراپ كەتتى ، ئۇ ئارىنونىڭ ئۆزىگە ئادىل مۇئامىلە قىلمىغانلىقىنى كەچۈردى . مۇھەببەتنىڭ كۆكسى ـ قارنى كەڭ ئەمەسمۇ .

كاتىپ ئارىنونى كۆرۈشكە ئالدىراپ دۈشەنبە كۈنى شىر-

كەتكە ھەممىدىن بۇرۇن كەلدى . ئارىنو تۇنۇگۈن بىر كۈن دەم ئېلىپ بۇگۈن ئىشقا كېلىشى كېرەك ئىدى . كاتيې ئىختىيارسىز سائىتىگە قاراپ قويدى .

سائەت توققۇز يېرىم بولدى . ئارىنونىڭ قارىسى تېخىچە كۆرۈنمەيتتى . نېمە ئىش بولغاندۇ ؟ ئۇ ئەزەلدىن ۋاقىتقا بەكمۇ رىئايە قىلاتتىغۇ ؟ ۋاقىت مىنۇت ـ سېكۇنتلاپ ئۆتمەكتە ئىدى . كاتيې بارغانسېرى ئەنسىرىگىلى تۇردى ، ھەرخىل خىياللارنى قىلىپ كەتتى ، ھەتتا ماشىنا ھادىسىسىگە يولۇقتىمۇيا ، دېگەندەك ئەنسىز خىياللارنىمۇ قىلىپ ئۆلگۈردى . لېكىن ئۇ ئارتۇقچە ئويلاپ كەتكەنىدى . ھازىر ۋاقىت تېخى بالدۇر ئىدى .

كاتيې ئۇشتۇمتوت ھاۋا رايى مەلۇماتىدا قېلىن قار ياغىدۇ ، دېيىلگەنلىكىنى ئېسىگە ئالدى . ئارىنونىڭ ئۆيى شىمالدا ئىدى . كىم بىلىدۇ ، بۇ كېچىك كەنتنى قار كۆمۈۋەتتىمۇ تېخى . . . كاتيې قاتتىق قارنىڭ قىسقىغىنا ۋاقىتتا سەھرادىكى تار ، چىغىر يوللارنى توسۇۋالىدىغانلىقىنى ئۇقمايدىغانلاردىن ئەمەس .

سائەت ئون بولدى . ئارىنونىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى . كاتيې تەشۋىشلىنىپ قالدى . ئۇ نېمىشقا كاتيېغا دەپ قويمايدۇ ؟ شۇ ئەسنادا تېلېفون جىرىڭلىدى . تېلېفوننىڭ كىمدىن كەلگەنلىكىنى بىلگەچكە ، كاتيې تېلېفون جىرىڭلىشىغىلا تۇرۇپكىنى قولىغا ئېلىپ بولغانىدى . ئۇ ئارىنونىڭ سالامەتلىك ئەھۋالىنى سورىماقچى بولدىيۇ ، يەنە ئۆزىنى بېسىۋالدى . ئۇ بىر دىرېكتورنىڭ كاتىپى . مۇشۇنداق چاغدا قانداق پوزىتسىيىدە بولۇش كېرەكلىكىنى ئويلىشىپ ئانىدىن سۆزلىشى كېرەك ـ دە .

ـــ كاتيېما ؟ ـــ بۇ ئارىنو ئىدى .

ـــ شۇنداق ، گاۋىتلېر ئەپەندىمۇسىز ؟ ـــ كاتيې ئارىنونىڭ تاقەتسىزلىك چېقىپ تۇرغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ خاتىرجەم

بولدى . بۇ ئۇنىڭ ھاردۇقىنىڭ چىقىپ بولغانلىقىنى چۈشەندۈرەتتى . كاتيې دەرھال دەپتەر ـ قەلەم ئېلىپ مۇھىم ئىشلارنى خاتىرلەۋېلىشقا تەييارلاندى .

ـــ ئىشقا كەلمەيدىگىزغۇ ؟ ـــ سورىدى كاتيې سەل ھەيران بولۇپ .

ـــ بۇگۈن ئۆيۈمدە ئىشلەيمەن ، سىز ئۇدۇل مۇشۇ يەرگە كېلىڭ .

كاتيې ئۆزىنى بېسۋېلىشىنمۇ ئۇنتۇپ ، تەشۋىشلەنگەن ھالدا سورىدى :

ـــ نېمە ئىش بولدى ؟ ئاغرىپ قالدىگىزمۇ ؟

ـــ سادىغاڭ كېتەي ، سوراۋەرمىسىگىزچۇ ! ئۆيۈمنى بىلەسىزغۇ ؟ ھە ، بىلگەندىكىن ، ماڭا دارلانتون بىلەن بولۇپرنىڭ ماتېريالىنى ئەكېلىپ بېرىڭ . . .

كاتيې ئۇ دەۋاتقان توختام ، دوكلات ۋە ھەر خىل ھۆججەت ـ گۇۋاھنامىلەرنى تىزىملاشقا كىرىشتى ، ئەڭ ئاخىرقى بىر قۇرنى يېزىۋېتىپ تارتمىدىكى ھۆججەتلەرنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك ئېلىپ بارىدىكەنمەن ـ دە ، دەپ ئويلىدى . ئۇنچە كۆپ ماتېريالنى بۇگۈن قانداقمۇ بىر تەرەپ قىلىپ بولالار . . .

ـــ سىزنىڭ ئورنىڭىزدا سائەت ئون بىردىكى ئۇچرىشىشنى بىكار قىلمۇاتامدىمەن ، قانداق ؟

ـــ داۋېينىڭ كاتيې سىزگە يارەملىشىدۇ ، ـــ دېدى ئاينو ئۇنىڭ گېپىنىڭ بىلىگە تېپىپ ، ـــ تېزرەك بولۇڭ ، بىر مىنۇتمۇ كېچىكىشكە بولمايدۇ ، سىزنى ساقلايمەن .

ـــ بولىدۇ ، ئەپەندى ، خاتىرجەم بولۇڭ ، ـــ دېدى كاتيې چىرايىنى پۈرۈشتۇرگەن ھالدا غۇدۇراپ .

كاتيېنىڭ ئاچچىقى بىردەمدىلا بېسىلدى . چۈنكى ، داۋېي

نىڭ كاتىپى كېلىپ ھەممە ماتېرىياللارنى رەتلىشىپ بەرگەنىدى .
ئۇ يېرىم سائەتتىن كېيىن ماشىنىغا خەت ئۇرۇش ماشىنىسى ۋە بىر قىسىم ھۆججەت ـ ماتېرىياللارنى سېلىپ يولغا چىقتى . ئۇ ئاۋات شەھەر رايونىدىن ئايرىلىپ بىر تار يولنى كېسىپ ئۆتۈپ نىشانغا قاراپ ماڭدى ، يولدا ئادەم بارغانسېرى شالاڭلاشماقتا ئىدى . ئۇ ماشىنىنىڭ سۈرئىتىنى تېزلەتتى .
يول بويى ئۇنىڭ خىيالىدىن نۇرغۇن سوئاللار كەچتى : ئۇ نېمە سەۋەبتىن ئاۋېتقا ھېرىسمەن بولۇپ قالغاندۇ ؟ راستىنلا ئاغرىپ قالغانمىدۇ ؟ ئاغرىپ قالغان ئادەم قانداق خىزمەت قىلالايدۇ ؟ ئۇ نېمىدەپ كاتىبىغا دەپ قويمايدۇ ؟
ئۇنىڭ تېخى ھاردۇقى چىقمىغاندۇ ؟
ماشىنا ئاستا ـ ئاستا شىمالغا قاراپ ماڭدى . ھاۋا رايىدىن بېرىلگەن مەلۇمات ناھايىتى توغرا ئىدى . ئاسمانىنى قارا بۇلۇت قاپلاپ كەتكەنىدى . ئۇپۇق قاپقارا كۆرۈنەتتى . لېكىن ، تېخى قار ياغمىغانىدى . بۇ كىچىك بازار يولىنىڭ تېخى قار بىلەن توسۇلۇپ قالمىغانلىقىنى چۈشەندۈرەتتى ، ئەگەر يوللار توسۇلۇپ قالغان بولسا ، ئۇمۇ ئارېنونىڭ ئۆيىگە بارالمايدۇ ـ دە .
كاتىپ ماشىنىنى ئائىلىلىكلەر رايونىدىكى تار يولغا ھەيدەپ كىرىپ دەرۋازىغا بىرنەچچە مېتىر كېلىدىغان يەردە توختاتتى .
كاتىپ ماتېرىياللىرىنى قولتۇقىغا قىسىپ تۇرۇپ مىڭ تەسلىكتە ئوڭ قولىنى بوشاتتى ـ دە ، قاناتلىرىغا قېلىن مىس يالىتىلغان ، كاۋچۇك ياغمىچىدىن ياسالغان دەرۋازىنى قاقتى . بىر دەمدىن ئارىلىقىدا ياشانغان بىر سۈرلۈك ئايال دەرۋازىنى ئاچتى .
ـــ كاتىپ پېترې خېنىمغۇ سىز ، مەرھەمەت ، ـــ دېدى قىزغىن ھالدا ، ـــ مەن ۋات خانىم ، گاۋېتلېر ئەپەندىنىڭ غوجىدارى بولىمەن .

— سىز بىلەن تونۇشقىنىمغا ناھايىتى خۇشالمەن ، خانىم ، كەچۈرۈڭ ، سىز بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈشكە ئا-مالسىزمەن ! — دېدى كاتىپ ئۆزىنىڭ بىئەپ ئەھۋالدا ئىكەنلى-كىنى غوجدارغا ئىپادىلەپ .

غوجدار يېقىملىق ھالدا كۈلۈپ قويدى .

— ئەپەندى ئىشخانىسىدا سىزنى ساقلاۋاتىدۇ ، مەن بىلەن يۈرۈڭ .

كاتىپ ئارىنونىڭ سالامەتلىكىنى سوراپ دېيىشىگە ۋاقىت خانىم بۇرۇلۇپ يۈرۈپ كەتتى . كاتىپ غوجدارنىڭ كەينىدىن مېڭىشقا مەجبۇر بولدى . كاتىپ كۆڭلىنىڭ پاراكەندە ئىكەنلىكىنى يوشۇرۇشقا ئامالىنىڭ بارىچە تىرىشاتتى . غوجدار ئۇنى بىر سارايغا باشلاپ كىرگەندە ، ئۇ ئىختىيارسىز تىترەپ كەتتى .

ئارىنو ئائىلە جابدۇقلىرى بىلەن تولغان قىرائەتخانىدىكى پالىساندر يانچۇقىدىن ياسالغان ئىش ئۈستىلىنىڭ ئالدىدا ئولـ-تۇراتتى . ئۇ كاتىپنى كۆرۈپ ئورنىدىن تۇرمىدى ، كاتىپ ئۇنىڭ بۇنداق قىلىقلىرىغا كۆنۈپ قالغانىدى . كاتىپ ئۇنىڭ تېخىچە كۆ-زىدىن ھېلىقى يوغان قارا كۆزەينەكنى ئېلىۋەتمىگەنلىكىنى كۆرۈپ ھەيران بولدى . بۇ ئۇنىڭ نېمە قىلغىنى ؟ ئارىنونىڭ ئۆزى تە-رەپكە قاراپ كېلىشى كاتىپنى ئەندىشىگە سېلىۋەتتى .

— مەن . . . مەن ئىشخانىڭىزدىكى ھەممە نەرسىنى دېگۈ-دەك ئېلىپ كەلدىم . . . قوزغىغىلى بولمايدىغان نەرسىلەردىن باشقىسىنىڭ ھەممىسىنى . . . — دېدى ئۇ دېگۈدەك گەپ تاپالـ-ماي . ئۇنىڭ مۇئامىلىسى ناھايىتى سۈنئىي ئىدى .

— نېمانداق كېچىكتىڭ كېلىسىز ؟

قانداق ئىش بولمىسۇن ئارىنو ئۇنىڭغا خاپا بولماسلىقى كېرەك ئىدى . كاتىپنىڭ كۆڭلى بەكمۇ غەش بولدى ، ئەمما ئۇ

ئۆزىنى بېسىۋېلىپ ، ئۇنىڭ ئالدىغا باردى . ئۇ ھۆججەت ـ ماتېرىـ ياللارنى ئۈستەلنىڭ بىر تەرىپىگە قويدى ، نېمىشقىدۇر قوللىرى بىر ئىشلارغا دېگەندەك قولاشمايۋاتاتتى .

ھەر ئىككىيلەن ئۈن چىقمىدى ، كاتيې بىر ئورۇندۇقنى ئەكېلىپ ئارېنونىڭ يېنىدا ئولتۇردى ۋە ئادىتى بويىچە ئارېنونىڭ بۇيرۇتمىلىرىنى كۈتتى . ئەمما ، ئارېنودىن ھېچقانداق سادا يوق ئىدى . كاتيې بىرمەر ئىش يۈز بەرگەنلىكىگە ئەمدى راستىنلا ئىـ شەندى . چۈنكى ، ئادەتتە ئۇ كاتيېغا ئۇھ دېگۈچىلىكمۇ ئارامىلىق بەرمەستىن ، بىر ئىشلارنى تاپشۇرۇپلا تۇراتتى .

كاتيې توساتتىن بىر نەرسىنى بايقاپ قالدى . ئۈستەلدە ئۆزى ئېلىپ كەلگەن ماتېرىيالدىن باشقا ھېچنېمە يوق ئىدى . ئاـ دەتتىكى چاغلاردا ئارېنونىڭ ئۈستىلى ماتېرىيال بىلەن تولۇپ كېتەتتى . ئۇ كامانداروپكىدىن قايتىپ كەلگەندىن بېرى ئىشلىـ مىگەنمىدۇ ؟ ئەگەر شۇنداق بولسا ئـارېـنو ئـارېـنوغا ئوخـشـــ مايـلا قالىدىغۇ .

ـــ نېمانداق سۆرەلمىلىك قىلىسىز ؟ ـــ ئارېنو تۇيۇقسىز توۋلىۋىدى ، كاتيې بەك قاتتىق چۆچۈپ كەتتى .

ئارېنو سەۋەبسىزلا ۋارقىرىغان بولسىمۇ ، كاتيې كۆڭلىگە ئېلىپ كەتمىدى . ئۇ تەمكىن ھالدا :

ـــ مەن سىزنى ئاۋۋال خەت ـ ئالاقىلەرنى كۆرەمدىكىن ، دەپ قاپتىمەن .

كـاتيې خەتلەرنى ئۇنىڭغا بەردى . ئۇ مىدىرلاپمۇ قويماسـ تىن بىردەم دېلىغۇل بولغاندىن كېيىن :

ـــ ئاۋۋال ئـوقۇڭ ، ئـانـدىـن ئۆزىـڭىز بىر ياقلىق قىـ لىڭ ، ـــ دېدى .

ـــ مەن ؟

كاتيې كۈندىلىك ئىشلارنى بىر تەرەپ قىلالايدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى ، ئەمما توختامنامىلەرگە ياكى تېخنىكىغا ئائىت دوكلاتلارغا قول قويۇش دېگەن باشقا گەپ ـ تە !

ـــ ئەلۋەتتە سىز ! ـــ ۋارقىرىدى ئارېنو ، ـــ بۇنىڭ ئۈچۈن مەندىن پۇل ئالماقچىمىدىڭىز ؟

كاتيې قۇلىقىغا ئىشەنمەيلا قالدى .

ـــ گاۋىنلېر سانائەت شىركىتىنىڭ نەچچە يۈز تۈمەنلىك ئىشىغا مەن پالان دېيەلمەيمەن . گىلىگ بىلەن پوكسنىڭ تەلـ پىگە مەن قانداق جاۋاب بېرەلەيمەن .

ئارېنو كاتيېنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ قولىنى بىر شىلتىۋىدى ، ئۈستەلدىكى ماتېرىياللار بىراقلا يەرگە چۈشۈپ كەتتى . كاتيې گىلەمدە يېيىلىپ ياتقان ماتېرىياللارغا قاراپ گەپ قىلماي تۇرۇپ قالدى .

ئۇنىڭ ھۆججەت ـ ماتېرىياللارنى ماڭا ئالغۇزمەن ، دېـ گىنى خام خىيال ! ئۇ ئارېنو بىلەن پۈتۈشكەن توختامدا ئايال خىزمەتچىنىڭ ئىشىنمۇ قىلىشقا رازىمەن ، دېگەن ماددا يوق ، ئۇ ـ نىڭ ئۈستىگە ماتېرىياللار ئۇنىڭ يېنىدا ، ئۇ شۇنداق ئېكىشىلا قولى يېتىدۇ ، ئۇنى ئالسا بولمامدىكەن ؟

ـــ بۇلارنى يىغۇۋېتىڭ ، كاتيې ، ـــ دېدى ئارېنو توساتـ تىن ، ـــ سىزدىن ئۆتۈنەي .

ئۇنىڭ مۇلايىم ئاۋازىنى ئاڭلاپ كاتيېنىڭ ئاچچىقى ئاللىقا ـ ياقلارغا غايىب بولدى . ئۇ غۇرۇرىنى بېسۋېلىپ ئارېنوغا يول قويدى . كاتيېنىڭ ئارېنوغا بويسۇنۇشى ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببـ تىدىن ئەمەسمۇ ؟ كاتيې ماتېرىياللارنى يىغىپ ، ئارېنونىڭ يېنىغا بېرىپ ئولتۇردى .

توساتتىن كاتيېنىڭ خىيالىدىن بىر نەرسە يالت قىلىپ

كەچكەندەك بولدى ، ئۇ بىر نەرسىنى تۇيغاندى : بايام ھۆججەتـ
لەر يەردە تۇرغاندا ئۇنىڭ ئىنكاسى باشقىچىغۇ ، خۇددى كۆرمـ
گەندەكلا . كاتىپ بۇ نۇقتىنى نېمشقا بالدۇرراق ئويلىمىدى ـ
ھە ؟ ئۇنىڭ كاتىپنى خەت ـ چەكلەرنى بىر تەرەپ قىلىشقا مەسـ
ئۇل قىلىشى پەقەت ئۇنىڭغا بۇ نۇقتىنى بىلدۇرمەسلىك ئۈچۈن
ئىكەن ـ دە . كاتىپ شۇنى ئويلاپ ئالاقزادىچىلىكتە ۋارقىرىۋەتـ
كىلى تاس قالدى .

كاتىپنىڭ چىرايى كۆكىرىپ كەتتى ، ئاۋازىمۇ
ئۆزگىرىپ چىقتى :

ـــ چۈشەندىم ، سىز . . . سىز كۆرەلمەيدىكەنسىز !

ـــ ھېچقىسى يوق ، ـــ ئارىنونىڭ چىرايىدىن غەزەپ يېـ
غىپ تۇراتتى .

ئارىنو بىرپەس جىمىپ كېتىپ ، كېيىن ئۇمىدسىز ئا ـ
ھاڭدا ، ـــ ئەھۋالىمنى بىلدىڭىز ، ئەمدىغۇ خەتلەرنى ئوقۇپ بې ـ
رەرسىز ، ـــ دېدى .

ئارىنونىڭ بۇ گېپىنى ئاڭلاپ كاتىپ بەك ئازابلاندى ،
ئىچى ئاغرىپ ئۇنى باغرىغا باسقۇسىمۇ كەلدى . لېكىن ، ئارىنونىڭ
ھېسداشلىققا ، مېھرىبانلىققا موھتاج ئەمەسلىكى كاتىپنا ئايان
ئىدى . شۇڭا ئۇ ئۆزىنى كۈچەپ بېسۋېلىپ ھېسداشلىق قىلغان
ئاھاڭدا سۆزلىدى :

ـــ سىز شەنبىدىن باشلاپلا مۇشۇنداققۇ دەيمەن ؟ ماڭا
تېلېفون بېرىپ ئايرودرومغا مېنى ئالغىلى كېلىڭ ، دېيىشىڭىزنىڭ
سەۋەبىمۇ شۇ ؟

ئارىنو ئىشلىمەيمزمۇ ، دېگەندەك قىلىپ قوشۇمسىنى
تۇردى ، لېكىن كاتىپنىڭ ئۆزىدىن جاۋاب كۈتۈپ تۇرغانلىقىغا
قاراپ ئامالسىز ناخۇشلۇق بىلەن جاۋاب بەردى :

ـــ سوئالىڭىزغا جاۋاب بەرمىگۈچە ، ئىشمىزنى باشلىيالـ
مىغۇدەكمىز ، سىزگە دەپ بېرەي ، جۇمە كۈندىن باشلاپ مۇشۇ
ئەھۋالدىمەن . ئۇلار مېنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ جىد-
دي قوتقۇزۇپتۇ .
ـــ دوختۇرخانىغا ؟ ـــ كاتيې ئۇنى خاتا چۈشىنىپ قال-
غانلىقىنى ئېسىگە ئېلىپ خىجىل بولۇپ قالدى ، ـــ ماشىنا سوقۇ-
لۇپ يۈز بەرگەن ئىشمۇ بۇ ؟
ـــ ۋەقە ناھايىتى تۇيۇقسىز يۈز بەردى . . . ئۇلار تەجرىبە
ئىشلەۋاتقان ، مەن ئېڭىشىپ ئوچاقتا ئېرىۋاتقان مېتالغا قاراۋاتا-
تىم . تۇيۇقسىز ئاچچىق بىر ھور كۆتۈرۈلدى . كۆزۈم ۋىژژىدە
قىلىپ قالدى . كۆز ئالدىم قاراڭغۇلىشىپ ھېچنېمىنى
كۆرەلمىدىم . . .
بۇ گەپلەر كاتيېنى بىئارام قىلىۋەتتى . ئۇ ئۆزىنىڭ ئارى-
نوغا قوپاللىق قىلغانلىقىنى ئويلىدى . ھېلىقى كۈنى ئارىنو ئېھتى-
ياتسىزلىقتىن كاتيېغا سوقۇلۇپ كەتكەندە ئۇ كۆزىنى ئارمۇ سىز-
نىڭ ، دېمىگەنمىدى . ئۇ يەنە ئارىنونى ئۆيىگە يالغۇز
يولغا سېلىپ قويغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى . . . ھەي . . . ي ئا-
رىنونىڭ كۆزى كۆرمەيدىكەن ئەمەسمۇ شۇ چاغدا !
ـــ دوختۇرخانىدىن ئەجەب تېز چىقىۋاپسىزغۇ ؟ ـــ سو-
رىدى كاتيې خىجىل بولۇپ .
ـــ كۆزگە ھەر تۆت سائەتتە بىر قېتىم دورا تېمىتىپ تۇ-
رىدىغان ئىشكەن . باشقا ئىش بولمىغاندىكىن دوختۇرخانىدا يېتىـ
ۋەرمەي دېدىم .
ئارىنونىڭ گەپلىرىدىن ئۇنىڭ بۇنداق پاراڭلار بىلەن
خۇشى يوقلۇقى چىقىپ تۇراتتى . ئەمما ، كاتيې :
ـــ ئەما بولۇپ قالماسسىز ـ ھە ؟ ـــ دەپ سورىدى يەنە

ئۆزىنى باسالماي .

ـــ خۇدا ئۆزى بىلىدۇ ! ئۇنداقمۇ بولماس ، ھازىر كۆزۈم ئازراق بولسىمۇ كۆرىدۇ .

ـــ ئەمما . . . ھېلى سىز يەرگە چۈشۈپ كەتكەن ھۆججەتلەرنى كۆرمىدىڭىزغۇ ؟

ـــ ئۇنداق ئىشلار بولىدىكەن ، ـــ دېدى ئارىنو كاتىپىنىڭ گېپىنى بۆلۈپ ، ـــ راستىنى ئېيتسام ، دورا تېمىتقاندا ھېچنېمىنى كۆرەلمەيمەن . تېمىتىپ بىرئازدىن كېيىن نەرسىلەر غۇۋا كۆرۈنىدۇ . سىز كەلگەندە سىزنى غۇۋا پەرق قىلغان ، ھازىر خېلى پەرق قىلمۇاتىمەن .

ئارىنو بىردەم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن يەنە :

ـــ بولدىلا ، ـــ دېدى قەتئىي ئاھاڭدا ، ـــ بىر سائەتكە يېقىن ۋاقتىمىزنى قۇرۇق گەپلەر بىلەن زايە قىلدۇق ، ئىشلەيلى ، ماڭا ماۋۇ ئىككى پارچە خەتنى ئوقۇپ بېرىڭ ، بولامدۇ ؟ سائەت ئون ئىككى بولغاندا ماڭا دەپ قويۇڭ .

ئارىنونىڭ ئەڭ ئاددىي ئىشلارنىمۇ باشقىلارغا قىلدۇرغۇدەك ھالغا چۈشۈپ قالغىنىنى كۆرۈپ كاتىپىنىڭ ئىچى سىيرىلىپ كەتتى . ئۇنىڭ ئارىنوغا كۆيۈمچانلىقى تەسەللى بەرگۈسى ، ئۇنىڭغا كۆزى ياخشىلانغۇچە ياردەم قىلغۇسى كېلەتتى . ئەمما ئۇ بۇنداق قىلالمايتتى . . . ئارىنونىڭ بەختسىزلىككە يولۇققىنىغا قاتتىق ئازابلاندى ، ئەمما يەنىلا ئۆزىنى تۇتۇۋالدى .

ھاياتىي كۈچى ئۇرغۇپ تۇرغان بىر ئەرنىڭ زېھنىي كۈچىنىڭ شۇنچىلىك تۆۋەنلەپ كەتكەنلىكى ھەقىقەتەن ئېچىنغۇدەك بىر ئىش ـ تە . شۇڭا ئۇ خاپىغان ، تېرىككەك بولۇپ قالغانىدى . ئۇنىڭ كاتىبىنى توختىماي ئەيىبلىشىمۇ شۇ سەۋەبتىن ئىدى . كاتىپ بۇنىڭغا نېمىمۇ دېيەلەيدۇ ؟ مۇستەقىل ئىش قىلىشقا كۆنۈپ

قالغان ئادەمنىڭ بۇنداق چاغدا ئۇ ـ بۇ ئىشقا چېچىلىپ قېلىشى تەبىئىي ئىش ئەمەسمۇ ؟

سائىەت ئون ئىككى بولغاندا ئۇ ئارىنوغا خەۋەر قىلدى .

ـــ ۋات خانىمغا چۈشتە نېمە يېگۈزىز بارلىقىنى ئېيتىپ قويۇپ يېنىپ كىرىڭ ، ـــ دېدى ئارىنو ئۇنىڭغا بۇيرۇق ئاھاڭدا . ئارىنو سۆزىنى تۈگىتىپ تارتمىسىدىن كىچىك بىر قۇتىنى ئالدى ۋە قۇتىنىڭ ئاغزىنى تەستە ئاچتى . ئۇنىڭ كۆزىگە دورا تېمىتماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى بىلگەن كاتىپ ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ چىقىپ كەتتى .

ـــ قاچا ـ قۇچىلىرىڭىزنى تاماقخانىغا قويۇپ قويىمەن . سائەت بىردە بېرىڭ . مەن پەتنۇسنى ئەپەندىگە ئەكىرىپ بېرىمەن ، ـــ دېدى غوجدار كاتىپىغا .

ـــ مەندىن غەم قىلماڭ ، ساندۇچ يېسەملا بولىدۇ .

غوجدار ئۆزىرىخاھلىق ئېيتىۋاتقاندەك بىر خىل تەرزدە كۈلۈپ قويدى .

ـــ ئەپەندىنى سىز بىلەن تاماق يېيىشكە ئۇنىماسمىكىن ، دەپ ئەنسىرەۋاتىمەن ، خانىز .

شۇنچىلىك ئىشنىمۇ چۈشەنمىگەندىكىن ، كاتىپ نېمىدېگەن ئەخمەق ـ ھە ! بۇ ئەمەلىيەتتە ئارىنونىڭ تاماقلىنىۋاتقان چاغدىكى بىچارە قىياپىتىنى باشقىلارغا كۆرسىتىشنى خالىمىغانلىقى ئەمەسمۇ . كاتىپ بىپەرۋالىق قىلغىنى ئۈچۈن ئۆزىگە كايىدى . ئۇ كۈتۈپخانىغا كىرگۈچە بولغان بەش مىنۇت ئىچىدە ئارىنو كۆزىگە دورا تېمىتىشقا ئۇلگۈرەتتى . كاتىپ ئارىنونىڭ كۆزىنىڭ تۈتۈلۈپ قالغىنى ئۈچۈن تېخىمۇ تېرىككەك بولۇپ كەتكىنىنى چۈشىنىشى كېرەك ئىدى .

ـــ خەت ئۇرۇش ماشىنىسىنى ئالغاچ كەلدىڭىزمۇ ؟ ـــ سورىدى ئارىنو بىر پارچە ھېسابات تالونىنىڭ مەزمۇنىنى ئېيتىپ بەرگەچ .

ـــ ئېلىپ كەلدىم ، ماشىنىدا ، چىقىپ ئەكىرەي .

ـــ ئۆزۈم ئەكىرەي ، ـــ ئارىنو ئورنىدىن تۇرۇپ بولۇپ يەنە ئولتۇرۇپ قالدى ۋە خورسىنغان ھالدا كۈلۈپ قويدى ، ـــ خالىغانچە ھەرىكەت قىلالمايدىغانلىقىمنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن .

ـــ ماشىنا ئېغىر ئەمەس ، ئۆزۈم ئەكىرەلەيمەن ، ـــ دېدى كاتيې .

ـــ بولدى ، خىزمەتچى ئەكىرسۇن ، ـــ دېدى ئۇ قوڭ غۇراق كۇنۇپكىسىنى بېسىپ .

ئۆيدە ئىككىيلەن يالغۇز قالدى . كۆزلەرنىڭ ئىختىيارسىز ئۇچرىشىشى كاتيېنى بەكمۇ ئوڭايسىزلاندۇرۇۋەتتى . شۇ ئارىدا ۋات خانىم ئۆيگە كىرىپ ئۇنى قىيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلدۇردى . ئۇنىڭ بىردەم ئارام ئېلىۋالغۇسى بار ئىدى . ھاردۇقى چىقمىسا ، ئارىنو تاپشۇرغان ئىشلارنىڭ ھۆددىسىدىن چىققىلى بولمايتتى .

ـــ سائەت ئىككىدە كەلسەم بولامدۇ ؟ ـــ سورىدى كاتيې غوجىدار كەتكەندىن كېيىن .

ئارىنونىڭ تۇرقىدىن كاتيېنىڭ گېپىگە خاپا بولغانلىقى چىقىپ تۇراتتى .

ـــ بىر سائەت ئارام ئالماقچىمۇ سىز ؟ سەمىڭىزگە سېلىپ قويايلى ، ئەتىگەن كېچىكىپ كەلدىڭىز . ئىشقا چۈشكىنىڭىزگە ھېچقانچە بولمىدى .

ئارىنونىڭ ئۆزىنى بىھۇدە ئەيىبلىشى كاتيېنىڭ ئوغىسىنى قاينىتىۋەتتى .

ـــ گاۋىتلىپ ئەپەندى ، ـــ دېدى ئۇ كەسكىن قىلىپ ، ـــ

مەن سىزدەك ئۇششۇق بىمارنى كۆرۈپ باقمىغان !

ـــ نېمە دېسىڭىز دەڭ ، مەن مېيىپ ئەمەس ، پىتري خېنىم !

غەزەپتىن مۇشتۇملىرى مەھكەم تۈگۈلگەن كاتىپ ئارېنوغا يېرىم سائەتتىن كېيىن كېلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ كەپىي ئۇچقان هالدا چىقىپ كەتتى .

ئازادە تاماقخانىدا يالغۇز ئولتۇرغان كاتىپ تاماقتىن كېيىن تاتلىق ـ تۇرۇملارغا زورمۇزور ئېغىز تەگدى . ئاچچىقى يانغاندىن كېيىن ئۆزىنى ـ ئۆزى ئەيىبلەشكە باشلىدى . ئارېنونىڭ شەپقەتسىز ئىكەنلىكىدە شەك يوق ئىدى . لېكىن ئۇ ئارېنونى چۈشىنىشى كېرەك ـ دە . . .

كاتىپ ئۇنىڭغا نېمىمۇ قىلىپ بېرەلەر ؟ ئۇ باشتا قاتتىق ئۈمىدسىزلەندى . كېيىن ئارېنو نېمىلا دېسە ئېغىر بولۇش قارارىغا كەلدى . ئۇ بايا نېمىشقا چېچىلدى ـ هە ؟ كاتىپ قىلغانلىرىغا ئېچىنىش ـ ئىچىدىن ئۆكۈندى .

كاتىپ چۈشتىن كېيىن سائەت بىردە ئارېنو بىلەن كۆرۈشتى . ئۇلار پۈتۈن بىر چۈشتىن كېيىن بىللە ئىشلىدى ، بۇ جەريانىدا ئۇلارنىڭ ئارىسىدا هېچقانداق يېقىنچىلىق بولمىغان بولسىمۇ ، هەرهالدا تەگىشىپ قالمىدى . سائەت تۆتلەردە ئارېنو كاتىپىنىڭ ئۆزى يوق چاغدا قىلغان ئىشىنىڭ نەتىجىسىنى سوراپ قالدى . كاتىپ ئۇرۇۋاتقان خېتىنى توختىتىپ جاۋاب بېرىش ئۈچۈن يەنە بېشىنى كۆتۈردى ۋە سرتتا لەپىلدەپ قار يېغىۋاتقانلىقىنى كۆردى .

ـــ پاھ . . . قار يېغىپتۇغۇ !

ـــ دەپ قويغىنىڭىزغا رەھمەت ، مەن خېلى بۇرۇنلا كۆرگەنىدىم .

ئارىنونىڭ گېپىگە ھەيران بولغان كاتىپ بۇرۇلۇپ ئۇنىڭغا قارىدى . ئۇ قارا كۆزەينەكنى ئېلىۋەتكەندى . دورا ئۆزىنىڭ كۆچىنى كۆرسىتىۋاتامدۇ ، ئەيتاۋۇر كۆزلىرى بىر نەرسىلەرنى ئېنىق كۆرەلەيدىغان بولۇپ قالغاندى . كاتىپ ئارىنونىڭ خەت ئۇرۇۋاتقان چېغىدا ئۆزىنى خېلىدىن بېرى كۆزىتىپ تۇرغانلىقىنى سېزىپ قالدى . . . كاتىپنىڭ ئىختىيارسىز يۈزى قىزىرىپ كەتتى .

ــ دورا تېمىتىدىغان ۋاقتىڭىز بولدى ، ــ دېدى ئۇ ، ــ قولۇمنى يۇيۇپ كىرەي ، كاربون ئۇۋىقى چاپلىشىپ كېتىپتۇ .

كاتىپ قولىنى يۇيۇپ كىرىپ ، ئارىنونىڭ كۆزىگە دورا تېمىتىپ قويغاندىن كېيىن ئىشخانىسىغا يېنىپ چىقتى . ئۇ باسمىدىغان يەنە نۇرغۇن ھۆججەتلەر بار ئىدى . ئۇ ھۆججەتلەرنى تېزدىن قولدىن چىقارمىسا بولمايتتى . سىرتتا شۇبۇرغان ئەدەپ كېتىۋاتاتتى . بۇنداق ئەھۋالدا ماشىنا بىلەن لوندونغا قايتىش خەتىرلىك ئىدى . بۇ چاغقىچە يولنى قېلىن قار قاپلاپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن ، ئۇنىڭ ئۈستىگە بىرەمدىن كېيىنلا قارانغۇ چۈشۈپ كېتەتتى .

ــ قار بارغانسېرى قاتتىق يېغىۋاتىدىغۇ ، ــ دېدى كاتىپ خېلى بىرھازادىن گەپنى ئەگىتىپ ئېيتىپ .

ــ بۇنىڭدا تېخى ياخشى ئەمەسمۇ !

ــ خاتىرجەم بولۇڭ ، مەن سىزنى چاڭغا تېيىلىشقا تەكلىپ قىلىۋاتقىنىم يوق ، ــ كاتىپ بۇ گەپنى قىلىپ سالغىنىغا قاتتىق پۇشايمان قىلدى . ئۇ نېمىشقا ئارىنونىڭ چىشىغا تېگىدۇ ؟

ــ كەچۈرۈڭ ، ــ دېدى كاتىپ ئۆزىنىڭ خاھىلىق ئېيتىپ ، ــ ھېلىلا قارانغۇ چۈشۈپ كېتىدۇ ، ھازىر ماڭمىسام ، جاپاغا قالارمەنمىكىن .

ـــ شۇنداق بولغاندىكىن ، مۇشۇ يەردە قونۇپ قېلىڭ .
ـــ نېمە ، نېمە دېدىڭىز ؟
ـــ ۋەزىپىنى تۈگەتمەي تۇرۇپ بۇ يەردىن كېتىمەن دەپ ئويلىماڭ . سوراپ باقاي ، ئىشلەپ نەگە كەلدىڭىز ؟
ئارىنو ئۆيدە بەك ئۇزۇن تۇرۇپ كەتكىنى ئۈچۈن مۇ-شۇنداق تېرىككەك بولۇپ كېتىۋاتامدۇ ، قانداق ؟ ئۇ كاتىپىنىڭ ئۆزىنىڭ شۇ ھالغا چۈشۈپ قالغىنىغا ھېسداشلىق قىلىۋاتقىنىنى سەزمەيۋاتامدىكىنە ؟
ـــ راست ، تېخى نۇرغۇن ئىشلارنى قىلىپ بولالمىدىم ، ـــ دېدى كاتىپ .
ـــ ئەمسە كېتىمەن دەپ ئويلىماڭ ، مۇشۇ يەردە قېلىپ قېلىڭ .
كاتىپ ئۇنىڭ تەرسالىقىغا ھەيران قالدى .
ـــ بۇ مۇمكىنمۇ !
ـــ نېمىشقا ؟
ـــ چۈنكى . . .
كاتىپ ئۇنىڭ تەلىپىنى نېمىشقا رەت قىلغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلەلمەي قالدى . بولمىسا ، كۆڭلى ئۇنى بۇ يەردە قېلىپ قېلىشقا ئۇندەپ تۇراتتى .
ـــ كېيىم ئېلىپ كەلمىگەنىدىم ، مۇشۇ ئۈ-چامدىكى كېيىملا بار ، ـــ دېدى ئۇ ئاخىر باھانە تېپىپ .
ـــ بۇ ئاسان گەپ ، ۋات خانىم سىزگە بىر قۇر ئۇخلاش كېيىمى تېپىپ بېرىدۇ ، يەنە باھانىلىرىڭىز بارمۇ ؟ . . . ـــ ئۇنىڭ چىرايى تۇتۇلۇپ كەتتى ، ـــ لوندوندا بىرى ساقلاپ تۇرمىغان بولغىيتتى . . . ـــ ئۇنىڭ ئاۋازى مەسخىرە ۋە ئازاب ئارىلاش چىقتى .

كاتيپنىڭ ئارىنونى بىر تەستەك سالغۇسى كەلدى ، ئۇنىڭ بۇ ھېسسىياتىنى چۈشىنىشكە بولاتتى . ئۆزى ياخشى كۆرگەن ئادەمنىڭ زەھەردەك گەپلىرىنى ئاڭلاشتىن ئارتۇق ئازاب بارمۇ بۇ دۇنيادا ؟

ـــ ئۇنداق ئىش يوق ، پەرداز بۇيۇملىرىمنى ئېلىپ كەلمىگەندىم . . .

ـــ بۇ يەردە سىز دېگەنلەرنىڭ ھەممىسى بار .

ئاغزى تۇتۇاقلانغان كاتيپ يېنىك خورسىنىپ قويۇپ يەنە خەت ئۇرۇشقا كىرىشىپ كەتتى . بۇ ئۇنىڭ ئارىنوغا بويسۇنغىنى ئىدى .

قار تېخىمۇ ئەدەپ كەتتى . باغچىدىكى كۆكۈلمەيدان ۋە چىغىر يوللار ئاپئاق قار بىلەن قاپلانغانىدى . بۇنداق چاغدا يولغا چىقسا خەتەرلىك ئىكەنلىكى كاتيپقا ئايان ئىدى . بولدى ، يەنىلا خوجايىننىڭ ئۆيىدە ياتقىنىم تۈزۈكتەك قىلدىمۇ ، دەپ ئويلىدى ئۇ .

كاتيپ بىر ئىستاكان چاي ئىچىپ ، ئوخشىتىپ پىشۇرۇلغان قازان نېپىنى يېگەندىن كېيىن كۇتۇپخانىغا كەلدى ، ئەمما بۇ يەردە ئارىنو يوق ئىدى . بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن كاتيپ ئۇنىڭ كەلمەيدىغانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ بىرئاز خۇشال بولدى . يېنىدا ئارىنو بولمسا ، كاتيپنىڭ ئىش سۈرئىتىمۇ ناھايىتى تېز بولۇپ كېتەتتى . ئۇ شۇ تەرىقىدە باش چۆكۈرۈپ ئىشلىدى . بۇ ھال غوجىدار كېلىپ ، ئەپەندى سىزنى ئىشنى يېغىۋۇن دەيدۇ ، دېگۈچە داۋاملاشتى .

ـــ ئەپەندى سىزنى كەچلىك تاماقتىن بۇرۇن ئۆينى كۆرۈپ باققۇسى بارمىكىن دەيدۇ ، ـــ دېدى غوجىدار .

ـــ ناھايىتى ياخشى .

غوجدار كاتيپنى ناھايىتى ھەشەمەتلىك بىر ئۆيگە باشلاپ كىردى ، ئۆي جاھازلىرى قەدىمىي شەكىلدە ئىدى . ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىغا ۋىكتورىيە پاسونىدا ياسالغان تولىمۇ ئېسىل بىر كارىۋات قويۇلغانىدى .

ـــ نېمە كېرەك بولسا دەۋېرىڭ ، خانقىز .

ـــ ھەممىنى تەق قىلىپ قويغانلىقىڭىزغا ئىشىنىمەن ، ـــ دېدى كاتيپ غوجدارغا رەھمەت ئېيتىپ . ئۇ شۇ ئارىلىقتا پەرداز ئۇستىلىدە كېچىلىك كىيىم تۇرغانلىقىنى كۆرۈشكە ئۇلگۈردى .

ـــ كەچلىك تاماق سائەت سەككىزدە يېيىلىدۇ ، ـــ غوجدار شۇنداق دەپ قويۇپ چىقىپ كەتتى . ئۆيدە كاتيپ يالغۇز قالدى .

كاتيپ ياتاق ئۆينىڭ يېنىدىكى مۇنچىنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇش بولدى ، يەرگە ئەتىرگۈل رەڭلىك مەرمەر ياتقۇزۇلغان ، مۇنچىنىڭ ئوتتۇرىسىغا تەڭنە شەكىللىك بىر ۋاننا ئورنىتىلغانىدى . بۇنداق ئېسىل يەردە يۇيۇنمىسا تولىمۇ ئەپسۇسلىنارلىق ئىش بولىدۇ ـ دە ! كاتيپ گۈپۈلدەپ تۇرغان يەسسەن گۈلدىن ئىشلەنگەن يۇيۇنۇش سۇيۇقلۇقى بىلەن يۇيۇنغاچ ، راھەتلىنىپ كۆزلىرىنى يۇمدى . مۇشۇنداق راھەتلىنىپ يۇيۇنۇۋالسا ، بىر كۈنلۈك ھاردۇق چىقامدۇ !

بۈگۈن ئاخشام ئارىنونى كۆرمەلەرمەنمۇ ؟ دەپ ئويلىدى ئۇ ھەم يۇمشاق ھەم يارىشىملىق مۇنچا كىيىمنى كىيگەچ . بۇنىڭدا بەك چوڭ ئۇمىدمۇ يوق ئىدى . ئۇ ئارىنونى نېمىشقا ئۇنتۇيالمايدۇ ؟ ئۇ ئۆزىگە شۇنداق قوپال مۇئامىلە قىلىدىغۇ ؟ ئەمما ، كاتيپ ئۇنىڭدىن ئاغرىنمايتتى . بەقۇۋۋەت بىر ئەرگە نىسبەتەن بىمالال ھەرىكەت قىلالماسلىق ئازابلىق ئىش ـ تە .

كاتيپ ئارىنوغا چامىسىنىڭ يېتىشچە تەسەللى بەرمەكچى ،

ئۇنىڭ تەرسالىقىغا سوغۇققانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلماقچى ، ھەر-قانچە تىكەندەك گەپلەرنى قىلغان تەقدىردىمۇ سىلىق سۆزلەر بە-لەن جاۋاب قايتۇرماقچى بولدى . مانا بۇ ئۇنىڭ ئارىنوغا بولغان مۇھەببىتىنىڭ ئىپادىسى ئەمەسمۇ ؟

كاتيې كاربدورنى بويلاپ مېڭىپ ئۇستىگە چىقماقچى بو-لۇۋاتقاندا مېھمانخانىنىڭ ئوچۇق ئىشىكىدىن ئارىنونىڭ ئوچاقنىڭ ئالدىدىكى ساپادا ئولتۇرۇپ ، شوتلاندىيە ۋىسكىسى ئىچىۋاتقانلە-قىنى كۆردى . كاتيې بىرئاز ئارىسالدى بولغاندىن كېيىن ئىختە-يارسىز كىرىپ سالدى .

ـــ كىم ؟

ـــ مەن . . . كاتيې .

ئارىنو ئۇندىمىدى ، قارىغاندا ئۇ كاتيېنىڭ كىرىشىنى خا-لىمىغاندەك قىلاتتى . قاتتىق ئوڭايسىزلانغان كاتيې ئىختىيارسىز ئېگىز ـ پەس سۆزلىگىلى تۇردى :

ـــ مەن تاماقنى ھېلىلا يەپ بولۇپ ئۇستىگە چىقاي دەپ تۇرسام . . . ۋات خانىم بىر ئىشلارغا ناھايىتى ئىنچىكە ئىكەن ، ماڭا ئۇخلاش كىيىمىنىمۇ تەييارلاپ قويۇپتۇ . . . ـــ كاتيې يۇزى قىزىرىپ كەتتى ، گېپىنىڭ ئاخىرىمۇ چىقماي قال-دى . ئارىنو زۇۋان سۇرمىدى ، ئېھتىمال ئۇنىڭغا كاتيېنىڭ تۇتۇ-رۇقسىز گەپلىرى خۇشياقمىغاندۇ .

ـــ مەن . . . ماقۇل ئەمىسە ، خەيرلىك كەچ ، ئارىنو .

كاتيې شەلپەردەك قىزىرىپ ئۆرۈلدى ۋە مېنى تۇتۇپ قالارمۇ ، دېگەندەك ئۈمىدتە ئارىنوغا قارىدى . ئەمما ، كاتيې قاتـ-تىق ئۈمىدسىزلەندى . ئارىنو كاتيېنى تېزرەك چىقىپ كەتسىكەن ، دېگەندەك قىلىپ گەپ قىلماي ھارىقىنى ئىچىۋەردى .

كۆڭلى لاسسىدە بولۇپ قالغان كاتيې ئىشكىنى يېپىپ

قويماقچى بولدىيۇ ، يەنە قولىنى تارتىۋالدى . ئۇلار ئارىنونىڭ كەـ ربەپ ـ چىقىشىغا قولايلىق بولسۇن دەپ ، ئىشىكنى مۇشۇنداق ئوچۇق قويغان ئەمەسمۇ ؟ كاتيې بوسۇغىدا چىقىپ كېتەيمۇ ـ كەتمەيمۇ ، دەپ دېلىغۇل بولۇپ تۇرۇپ قالدى ، ماگنىتتەك بىر نەرسە ئۇنى ئۆزىگە تارتىۋاتاتتى . راست ، ئارىنو شۇ تاپتا غېرىبـ سىنىۋاتىدىغۇ ، زېرىكىۋاتىدىغۇ . . . كاتيې ناھايىتى خۇش پېئىل ھالدا :

ـ سىزگە ياردەم بېرەلەرمەنمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ سىز قانداق ياردەم بېرەلەيسىز ؟

كاتيې بۇ توك گەپنى ئاڭلاپ قاتتىق ئوڭايسىزلاندى ، شۇنداقتىمۇ كاللىسىدا چاقماق تېزلىكىدە پەيدا بولغان مۇددىئاـ سىنى دەۋەتتى :

ـــ مەن سىزگە چوك يارداەم بېرەلمەيمەن . ئەمما مېـ نىڭ ئويلايدىغىنىم . . .

ـــ خۇدانىڭ ھەققىدە بېرىپ ئۇيقۇڭىزنى ئوخلاك ، مېنى تىنچ قويۇك ! ماگا سىزنىڭ مېھىر ـ شەپقىتىڭىز كېرەك ئەمەس !

ـــ مەن ئۇنداق . . . ـــ كاتيې خاپا بولدى .

ـــ كىيىملىرىمنى سالدۇرۇپ قويۇشىڭىزغا موھتاج ئەمەسمەن .

كاتيې ئەمدى ئاچچىقىنى باسالماي قالدى .

ـــ مېنى كىيىم سالدۇرۇپ قويدۇ ، دەپ ئويلىدىڭىزمۇ تېخى . يوغانچىلىقىڭىزنى قاراك . مەن تېخى سىزنى چوك ئادەم كۆرۈپ كېتىپتىمەن .

كاتيې غەزەپ ئىچىدە يۇگۇرگەن پېتى چىقىپ كەتتى . ئارىنونىڭ بۇنداق گەپلەر بىلەن ئۇنىڭ دىلىغا ئازار بېرىشكە نېمە ھەققى بار ؟ ئۇ يەنە قانچىلىك ئازابلارغا چىدىيالار ؟ ئۇ ئىككىنچى

قەۋەتكە چىقتى ، ئىشكنى زەردە بىلەن ئېچىپ كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلىدى . ناۋادا ئارىنو ئۇنىڭغا بولغان مۇئامىلىسىنى ئۆزگەرتمىسە ، ئۇ ئەمدى قانداق قىلار ؟ بۇ دۇنيادا ئۆزى سۆيگەن ئادەمنىڭ قوپال مۇئامىلىسىگە ئۇچراشتىن ئېغىر ئازاب يوققۇ !

5

ئۆيگە كۈچلۈك كۈن نۇرى چۈشۈپ تۇراتتى . كاتيې كۆزلىرىنى ئاپتاپتىن قاچۇرۇپ ، بېشىنى ياستۇققا پۈركىۋالدى . كېيىن چالا ئۇيقۇلۇق ھالەتتە كۆزلىرىنى ئېچىپ ، ئۆزىنىڭ ناتونۇش بىر يەردە ياتقانلىقىنى كۆردى . بۇ قەيەر ؟ بىردىنلا بولغان ئىشلار ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن لىپ قىلىپ ئۆتتى . ھە ، راست ، بۇ ئارىنونىڭ ئۆيى !

ئۇ كارىۋاتتىن چۈشتى ، تۇنۇگۈنكى كۆڭۈلسىز ئىشلارنى ئويلىدى . بۇگۈن خاپا بولماسلىقى كېرەك . ئارىنو ئەڭ قىيىن مەزگىلنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈۋاتىدۇ ، شۇڭا كاتيې قوينىڭ قوزىسىدەك مۇلايىم بولمسا بولمايدۇ . بەلكىم ئۇ مۇلايىملىقى بىلەن ئارىنونى ئۆزىگە قارىتالار ، قوپال مىجەزىنى ئۆزگەرتەلەر . ئۇ ئارىنوغا نەقەدەر تەشنا ـ ھە . . .

كاتيې سوغۇق سۇدا يۇيۇنۇپ ، تاماقخانىغا كەلدى . شەرەگە ئەنگلىيىنىڭ ئەنئەنىۋى ناشتىلىقى خېلى بۇرۇنلا تەييار قىلىپ قويۇلغانىدى . كاتيې سۇرلەنگەن كالا گۆشى ، پىشىشق تۇخۇم ، بىر قاچا تاماق يېدى ، بىر ئىستاكان ئاپېلسىن شەربىتى ئىچتى ، ئاندىن روھلۇق ھالدا ئىشخانىغا چىقتى . ئۇ ئاشقى ـ بەقارار بولغان كىشى بىلەن جاپالىق يېڭى بىر كۈننى ئۆتكۈزۈش ئالدىدا تۇراتتى .

ئىشكتىن كىرىپلا كاتيېنىڭ ئارىنوغا ئىچى ئاغرىپ قالـ

دی . كۆز دورىسى تەسىر قىلمىغانمۇ ئەيتاۋۇر ، ئۇ يەنە كۆزەينەك تاقىۋالغاندى . كاتيې ئۇنى غەم ـ ئەندىشىدىن خالاس قىلماقچى بولدى .

ـــ ياخشىمۇ سىز ؟ ـــ كاتيې خۇشال ھالدا ئەھۋال سوـ رىغاچ ، ئۆز ئورنىغا كېلىپ ئولتۇردى .

ئـارېـنـو ئۇنىڭ ســالــمــنى ئــلــىك ئېلىشىنىڭ ئورنىغا چوڭچىلىق بىلەن :

ـــ ھەرنېمە بولسا ، تۇنۇگۇنكى تەكەببۇرلۇقىڭىز يوقاپتۇ . ئاخشام ئىت قوغلىغاندەك ئالدىراپ چىقىپ كەتتىڭىز ، بولمىسا ، كەچلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن ، دەپ قويايتتىم ، ـــ دېدى .

يـۇ ئادەم نېمىدېگەن ئەدەپسىز ! ئۇ ئۆزىچە خەقنىڭ كۆڭـ لىگە ئازار بېرىشكە ھەقلىقمەن ، دەپ ئويلايدىغانمىدۇ ؟ بۇگۇنكى ئېلىشىش ئەجەب بالدۇر باشلاندىيا ؟ كاتيې قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر يېڭىچە يول تۇتۇشقا نىيەت قىلدى .

ـــ ئەدەپ ـ قائىدىلىك بولۇپ قالغىنىڭىزغا رەھمەت ، ـــ دېدى كاتيې چاقچاق قىلىپ .

ئارېنو نېمىلەرنىدۇ غۇدۇرىدى . كاتيې ئۇنىڭ خاپا بولـ دىغانلىقىنى بىلگەچكە ، پەرۋا قىلماستىن ئۆز ئىشىنى قىلىۋەردى . بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن ئارېنو كاتيېنى بىر تېلېفون نومۇرىنى تېپىپ بېرىشكە بۇيرۇدى . ئۇ ئارېنونىڭ دېگەنلىرىگە ئاساسەن ھېلىقى تېلېفون نومۇرىنى ئىزدەپ تاپتى ، ئارېنوغا تېلېفون ئېلىپ بـېرىشنى ئويلىدىيۇ ، ئەمما ئۇنىڭ چىچاڭشىپ كېتىشىدىن ئەنسـ رەپ ، يەنىلا ئۇنىڭ ئېلىشىغا يول قويىدى .

كـاتيې تېلېفوندىن ناھايىتى مۇھىم دەپ قارىغان بىر سۆھبەتنى ئاڭلىدى ، ئارېنو بىر خېرىدار بىلەن توختام توغرىسىدا كېڭەشمەكتە ئىدى . ئۇ ئۆزلۇكىدىن خاتىرىنى ئېلىپ ئاڭلىغانلـ

رىنى خاتىرىلىۋالدى .

ئارىنو تۇرۇپكىنى قويۇپ قويغاندىن كېيىن ئىختىيارسىز هالدا :

ـــ سۆھبىتىمىزنى خاتىرىلىۋالدىڭىزمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ تولۇق خاتىرىلىۋالدىم !

ئارىنو كاتىپنا قىزغىن رەھمەت ئېيتتى ، كاتىپ ئارىنونىڭ ئۆزىگە رەھمەت دەيدىغانلىقىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغانىدى .

كاتىپ ئارىنونى دورا تېمىتىۋالسۇن ، دېگەن ئويدا چۈشكە يېقىن كارىدورغا چىقىپ تۇردى ، دېرىزىگە يۆلەنگىنىچە كۈن نۇرىدا يالتىراپ تۇرغان قار مەنزىرىسىنى تاماشا قىلىشقا باشلىدى . قاردىن كېيىنكى ئوچۇق هاۋا كىشىنى سۆيۈندۈرەتتى . كاتىپ ئىشنى قىلىپ بولدى ، بۈگۈن لوندونغا قايتىشى كېرەك ، يولمۇ ئېچىلدى . كاتىپ ئارىنوغا دېدى :

ـــ بولدى ، ئېلىپ كەلگەن هۆججەتلەرنىڭ هەممىسىنى ئۈرۈپ بولدۇم . ئۇلارنى ماشىنىغا ئاچىقىپ . . .

ـــ كەتمەكچىمۇ سىز ؟

قارىغاندا ئارىنونىڭ كاتىپنى قويۇپ بەرگۈسى يوقتەك قىلاتتى . بۇنىسى كاتىپغا ناھايىتى ئايدىڭ ئىدى .

ـــ شۇنداق ، ئىشلار تۈگىدى ، شېركەتكە بېرىپ ئىشلەي .

ـــ قايتالمايسىز !

ـــ نېمىشقا ئەمدى ؟

ـــ دەرۋازا ئالدىغا بېرىپ كۆرۈپ باققۇڭىز بارمۇ ؟ چىغىر يول قاردا ئېتىلىپ قاپتۇ ، ـــ دېدى ئارىنو كۆرەڭ هالەتتە قوللىرىنى گىرەلەشتۈرۈپ .

ـــ سىز قانداق . . .

كاتيې ئالدىراپ ـ تېنەپ گېپىنى توختىتىۋالدى ، ئۇ ئارە-نونىڭ ئەمالىنى ، بىر نەرسىلەرنى كۆرەلمەيدىغانلىقىنى سەمىگە سېلىپ ئوغسىنى قايناتماقچىدى ، ئەمما ئارىنو كاتـ-يېنىڭ كۆڭلىدىكىنى تېپىۋالدى :

ـــ سىز قانداق بىلسىز دېمەكچىمۇ سىز ؟ مېنىڭ كۆرەل-مەسلىكىم ۋاقىتلىقلا ئىش ، ئەمما قۇلىقىم ساق ، پوچتالىيونىڭ گەپلىرىنى ئاڭلىيالايمەن . ئەگەر سىز بىلمەكچى بولسىڭىز جاۋابىم مۇشۇ .

كاتيې لەۋلىرىنى چىشلەپ قالدى . ئۇ نېمىشقا يەڭگىلتەك-لىك قىلغاندۇ ؟ ئۇنىڭ دوستلىرى ئارىسىدا سالماق ، چىقىشقاق دېگەن نامى بار ئەمەسمۇ .

ـــ بۇگۈن ئەتىگەندە قار ياغمايدىغاندەك قىلدۇ ، ـــ دېدى كاتيې يۇمشاق تەلەپپۇزدا .

ـــ نېمىشقا ياغمايدىغانلىقىغا مەن بەك ھەيران ، ئىشقىلىپ مەن خىزمەتچىگە يول ئېچىلغاندا كاتېبغا دەپ قويۇڭ ، دەپ تا-پىلاپ قويدۇم .

ئۇنىڭ كاتيېنى كەتكۈزگۈسى يوقلۇقى گەپلىرىدىن مەلۇم ئىدى . كاتيېمۇ دەل شۇنى ئويلاپ تۇراتتى . ئۇمۇ ئارىنونىڭ غەـ-ريبلىق ئازابىدا پۇچىلىنىشىغا قاراپ تۇرالمايدۇ ـ دە .

ـــ قار ياغمىسىكەن دەيمەن ، بۇگۈن ئاخشام بېرىپ ئۆز كارىۋىتىمدا ياتسامكەن .

ـــ مەن سىزنىڭ ئورنىڭىزدا بولسام ، بۇ يەردە ئىككىنچى كېچىنمۇ ئۆتكۈزگەن بولاتتىم ، بۇ يەر كۆڭلىڭىزگە ياقمايۋاتامدۇ يا . . . ـــ ئارىنو توساتتىن توختاپ قالدى . بولمىسا ئاغزىدىن يەنە قانداق زەھەردەك گەپلەر چىقاتتىكىنتاك ؟ ھايال ئۆتمەي

ئـۇ يـەنـە دەيـدىغىنىنى دېدى ، ــ ئۇنداق دېگۈچە باشقىلارنىڭ كارىۋىتىدا ياتقۇم كېلىپ كېتىۋاتىدۇ دېسىڭىز بولمامدۇ . سىزنىڭ ئاشۇ ساناقسىز ئاشنىلىرىڭىز سىزدىن تويۇپ كەتكەن بولماي . . .

ــ ئاغزىڭىزنى يۇمۇڭ ! ــ دېدى كاتىپ ۋارقىراپ .

ئارىنو سوغۇق كۈلدى :

ــ « خـۇدۇكى يـارنـىڭ مونـىكى بـار » دېـگـەن گەپ بىكار ئەمەس ــ دە !

كاتىپ ئۇنى شاپىلاق بىلەن كېلىشتۇرۇپ سالماقچى بولۇپ ، يەنە ئۆزىنى بېسىۋالدى ۋە غەزەپ بىلەن :

ــ ئارىنو ، سىزنى كۆرەر كۆزۈم يوق ! ــ دېدى ــ دە ، ئىشخانىدىن چىقىپ كەتتى . ئۇدۇل تاماقخانىغا باردى ، ئىزززەت ــ ھۆرمىتىنى ساقلاش ئۈچۈن غەزىپىنى ئاشكارىلىماستىن ، غوجىدار بىلەن ناھايىتى خۇشال ئەھۋاللاشتى . ئۇ كىشىگە ئانىي بولىدىغانلاردىن ئەمەس ئىدى .

كاتىپ تاماقنى زورلاپ يېدى ، ئاچچىقىنى بېسىۋالالىغىنىغا كۆڭلىدە سۆيۈندى . ئارىنونىڭ ئۇنى تۇغما شاللاق ئايال دەپ ئەيىبلەشكە پېتىنغىنىنى كۆرمەمدىغان ؟ ئۇنىڭغا بىرمەر ئەر ئەزىلدىن بۇنداق گەپلەرنى قىلىپ باققان ئەمەس .

سائەت ئىككى بولدى ، ئارىنو چوقۇم كاتىپنى ساقلاۋاتىدۇ . كاتىپ ئارىسالدى بولۇپ تۇرۇپ قالدى .

كاتىپنىڭ كۆڭلى ئۇنى ئارىنو بىلەن كۆرۈشۈشكە ئۇندەيتتى ، ئەمما ئەدەپ يېگەن غۇرۇرى ئۇنىڭ ئارىنو بىلەن يارىشىشقا يول قويمايتتى . ئارىنو ئۇنىڭ ئالدىغا بىرىنى ئەۋەتكەن بولسا ، ئۇ يۇمشاپ قالغان بولار ئىدى . لېكىن ، ۋاقىت مىنۇت ــ مىنۇتلاپ ئۆتمەكتە ئىدى . ئارىنو بىرىنمۇ ئەۋەتمىدى .

سائەت ئۈچكە داڭ ئۇردى . كاتىپ ئەمدى تۇرالمايلا

قالدى . ئەجەبا ئۇ ئۆزىنىلا ئويلىشى كېرەكمۇ ؟ ئارىنو مۇشۇ تاپتا ئۇنى ساقلاپ تىت ـ تىت بولۇپ كېتىۋاتقاندۇ . كاتيې ئۇنى يالغۇز تاشلاپ قويسا بولمايدۇ . ئۇ دەرھال قىرائەتخانىغا چىقىپ ئىشكنى چەكتى :

ـــ بۇيرۇيدىغان ئىشىڭىز بارمىكىن دەپ كىرىشىم . . .

ـــ بولىدىكەنسىز جۇمۇ ، بۇ يەردە خىزمىتىڭىز بارلىقى ھېلىمۇ ئېسىڭىزدە بار ئىكەن ! ـــ دېدى ئارىنو چىرايىنى ئاچماستىن .

كاتيې ئۇنىڭغا يول قويۇپ گەپ قىلمىدى . ئارىنو « مال ئىگىسىدىن ئوغرى كۆچلۈك » دېگەندەك كاتيېغا ھە دېسلا قىرىچە ـ يېنىچە تېگەتتى . ئۇ زادى نېمە قىلماقچىدۇ ؟

ـــ خىزمىتىمنى ئۇنتۇپ قېلىشقا بېشىم ئونمۇ ؟ سىزدەك ئەپەندى بىلەن بىللە ئىشلەش مەن ئۈچۈن چوڭ خۇشاللىق ـ تە ! ـــ دېدى كاتيې مەسخىرىلىك ئاھاڭدا .

كاتيې ئۇنىڭدىن زەھەرلىك گەپلەرنى ئاڭلايمەنغۇ ، دەپ تۇرۇۋېدى ، ئەمما ئىش ئويلىغاندەك بولمىدى . ئارىنونىڭ مۇئامىلىسى يۇمشاپ قالغانىدى .

ـــ مەن شۇنچە قورقۇنچلۇقمۇ ؟ ـــ دېدى ئارىنو پەس ئاۋازدا .

كاتيې ئارىنونىڭ جىمى زەھەرلىك گەپلىرىگە تاقەت قىلماقچى بولغانىدى ، ئۇنىڭ ئېغىزىدىن بۇنداق سىپايە گەپنىڭ چىقىشىنى ئويلاپ باقمىغان . بۇ ئادەم ئەتىيازنىڭ ھاۋاسىنىڭ ئۆزگىرىشىغۇ ، يا چۈشەنگىلى بولمىغان . شۇ تاپتا ئۇ خېلى ئوماقلىشىپ قالغانىدى . كاتيې بۇنى ئارىنوغا دەپ سالغىلى تاس قالدى ، ئەمما ئۇ كۆڭلى يۇمشاقلىقىنىڭ قىلچە پايدىسى يوقلۇقىنى ناھايىتى ئوبدان بىلەتتى ، لېكىن ئۇ « كۆڭلۈمدىكىنى ئېپادىلىسەم ، ئارىنو

يەنە قېتىۋالارمىكىن » دەپمۇ ئەنسىرەيتتى . ئارىدىكى بۇ قاتمال مۇناسىۋەتنى قانداق ئۆزگەرتىش كېرەككەنتاڭ . ئۇ ئاخىر ئەقىل تاپتى :

ـــ ئۆتكەن شەنبىدىن بۇگۈنگىچە بۇ ئۆيدىن تالاغا چىقمىدىڭىزمۇ ؟

ئارىنو تېڭىرقاپ قېلىپ دەرھال جاۋاب بېرەلمىدى .

ـــ سىرتقا چىقالمايمەن ، سىز بۇنى ئېنىق بىلمىسىز ، ـــ دېدى ئارىنو غەمكىن ھالدا .

ئارىنو ھېچقاچان ھازىرقىدەك مۇلايىم قىياپەتكە كىرىپ باقمىغانىدى ، كاتىپ بۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلدى :

ـــ مەن سىزنى يېتىلەپ سىرتقا ئېلىپ چىقاي ، ئايلىنىپ كىرسەك ، قانداق ؟ ـــ كاتىپ شۇنداق دېدىيۇ ، ئۆزىنىڭ قانداق بولۇپ بۇنچە دادىللىشىپ كەتكەنلىكىگە ھەيران قالدى . ئەمما ئۇ ئارىنونىڭ ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ شۇنداق قىلىۋاتقىدۇ ، دەپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ، ئالدىراپ ـ تېنەپ يەنە قوشۇپ قويدى ، ـــ ئىككى كۈندىن بېرى مەنمۇ ھەرىكەت قىلمىدىم ، ئۆزۈمنىڭمۇ ئايلىنىپ كىرىش نىيىتىم بار .

ئارىنو سەل جىمىپ كېتىپ ، بىردەمدىن كېيىن :

ـــ قاردا سىرتقا چىقسام ، كۆزۈمگە قانداق بولار ؟ ـــ دېدى .

ـــ ھە ، راست ، ئاق نۇر كۆزىنىڭىزگە زىيان قىلىشىمۇ مۇمكىن .

ـــ ئۇنداق بولماس ، كۆزىنەك تاقىۋالارمەن ، ـــ دېدى ئۇ بىردەم دېلىغۇل بولغاندىن كېيىن ، ـــ بولىدۇ ، بېرىپ قاراپ باقايلى ، ۋات خانىم سىزگە مۇۋاپىقراق چاغلىغا تېپىپ بېرەلەمدىكىن .

كاتيې خۇشال بولغىنىدىن ئېتىلىپ بېرىپ ئارېنونى قۇ-چاقلىغۇسى كېلىپ كەتتى ، يەنە تۇرۇپلا ئىككىلىنىپ قالدى :

ـــ چىقسىڭىز قانداق بولار ، دوختۇر نېمە دەر ؟ . . .

ـــ ماڭا ئىشىنىڭ ، كاتيې ، ياخشى بولۇپ كەتتىم . بۇ قېتىمقى ھادىسىدىن كېيىن مەن كۆزنىڭ نەقەدەر مۇھىم ئىكەنلى-كىنى چۈشەندىم ، ناۋادا سەللا چاتاقنىڭ شەپىسى سېزىلسە ، بە-خەستەلىك قىلماي قايتىپ كېرىمەن .

ـــ بۇ يەردە چوڭراق دوختۇر تاپالارسىزمۇ ؟

ـــ ئەجەب زىغىرلاپ كەتتىڭىز ، ـــ دېدى ئارېنو كاتيېنى يېقىنچىلىق قىلغان ھالدا ئەيىبلەپ .

كاتيېنىڭ يۇرىكى قاتتىق سېلىپ كەتتى ، ئۇ ئارېنونىڭ خۇشخۇي چىرايىنى كۆرسىلا ، چەكسىز بەختىيارلىق تۇيغۇسىغا چۆمۈلەتتى .

ـــ ئەگەر سىز قىزىقسىڭىز . . .

ـــ مەن نېمىشقا قىزىقمىغۇدەكمەن ؟

ـــ ئەتە دوختۇر كېلىپ كۆرمەكچى ، ھازىر چىقايلى ، سىز مېنىڭ كېسەل تارىخىمنى تەكشۈرمەكچىمۇ ؟ ـــ دېدى ئارېنو كۈلۈپ تۇرۇپ .

كاتيې ئۇچىسىدىكى تەنھەرىكەت كىيىمى ، پۇتىدىكى ئۆ-تۈكى بىلەن قىزىقچىلارغا ئوخشاپ قالغانىدى . ئارېنومۇ كاتيېدەك كىيىنىۋالغانىدى ، ئۇ كاتيې بىلەن دەرۋازا ئالدىغا كەلدى .

ـــ قاراڭ ! بىرى قارلارنى تازىلىۋېتىپتۇ ! ـــ دېدى كاتـ-يې ، ئۇنىڭ مەڭزى سوغۇقتىن ئاناردەك قىزىرىپ كەتكەنىدى . ئۇ ئارېنونى باشلاپ بۇ غايەت زور ئىمارەتنى ئايلانىدى . يەرگە ياتقۇ-زۇلغان تاشلار ئاپتاپتا پارقىرايتتى .

ـــ نېمىدېگەن گۈزەل ـ ھە ! ـــ ئەتراپتىكى گۈزەل مەنـ-

زېره كاتيېنى ئىختيارسىز هالدا مەھلىيا قىلىۋالدى .

كاتيې ئارېنونىڭ تەبىئەت مەنزىرىسىنى كۆرەلمەيدىغانلىقىنى ئويلاپ ، ئۇنىڭغا ئەتراپتىكى مەنزىرىنى تەسۋىرلەپ بەردى : ئېگىز ـ پەس سوزۇلغان تۆپىلىكتە تۇرۇپ ـ تۇرۇپ چاقنىغان مۇز دانچىلىرى ، يۇز يىللىق كاداڭ قارىغاي شاخلىرىنىڭ ئاپئاق قارلارغا پۈركىنىپ قەددىنى ئېگىپ تۇرۇشلىرى ، هايۋانلارنىڭ كۆمۈش لىباس كىيگەن كەڭ زېمىننىڭ ئۇ يەر ـ بۇ يېرىدە قالدۇرۇپ كەتكەن ئىزلىرى . هەممە ئۇيقۇغا كەتكەندەك ئاجايىپ بىر جىمجىتلىق . . .

چىغىر يولنىڭ بەزى يەرلىرىنى قار توسۇۋالغانىدى ، كاتيې تولىمۇ ئېهتىياتچانلىق بىلەن ئارېنونى باشلاپ چوڭ يولغا قارايدىغان تۆمۈر دەرۋازىغا كەلدى ، كەلدىيۇ شۇ زامان قەدىمىنى توختاتتى . چوڭ يول ئېچىلىپتىكەنغۇ ، دەپ ئويلىدى ئۇ .

كاتيې تۇيۇقسىز قەدىمىنى توختاتقاچقا ، ئارېنو ئۇنىڭغا بوشراق سوقۇلۇپ كەتتى . كاتيې ئۇنىڭدىن كەچۈرۈم سورايى ، دەپ تۇرۇۋىدى ، ئەمما ئارېنو كاتيېنىڭ يېيىلىپ تۇرغان چاچلىرىغا تېخىمۇ يېقىنلاپ كەلدى ۋە ئېگىكىلىرىنى سۈركەشكە باشلىدى .

ـــ ئەجەب ئوبدان پۇراپ كېتىپسىز ، ـــ ئۇنىڭ ئاۋازى ناهايىتى مۇلايىم ئىدى . كاتيې ئېسىنى يىغىشقا ئۇلگۈرمەستىنلا ئارېنو كۆچلۈك قوللىرى بىلەن ئۇنى ئاستا ئالدىغا تارتتى . ئارېنونىڭ هارارىتى ئۇنىڭ پىشانىسىگە ئۇرۇلدى . كاتيې ئۇنىڭغا لەۋلىرىنى سوزدى ، ئارېنو ئۇنى سۆيدى ، كاتيې بۇ دەقىقىلەرنىڭ ئۇزۇنراق داۋاملىشىشىنى شۇنچىلىك ئارزۇ قىلاتتى . ئۇ هاياجانلاندى .

ـــ ئارېنو ، سىز . . . كۆرەلەيسىز ، شۇنداقمۇ ؟

كاتيې بۇ گەپ بىلەن تەڭلا بۇ گۈزەل مىنۇتلارنىڭ ئۇ-زۇلۇپ قېلىشىنى ئويلىمىغانىدى . تۇيۇقسىز ئارېنو تېرىكىپ ئۇنى ئىتتىرىۋەتتى .

ـــ شۇنداق ، سىز دورىگىزنى تېمىتىۋېلىڭ دېمەكچى . شۇنداقمۇ ، يۇرۇڭ ، قايتايلى .

ئارېنو كاتيېنىڭ بىلىكىنى تۇتقان ھالدا ئۆيگە قايتتى . شېرىن دەقىقىلەر ئۆتۈپ كەتتى . . . بەلكىم كاتيې ئۇنداق مە-نۇتلاردا زۇۋان سۇرمەسلىكى كېرەكتۇ . ئۇلار ئۇن ـ تىنسىز بىر دەم ماڭغاندىن كېيىن بىنانىڭ ئالدىغا كەلدى .

ـــ قالغان يول ئاسان . . . ـــ دېدى كاتيې ئاۋۇال ئېغىز ئېچىپ .

ـــ مېنىڭچە ۋات خانىم بىزگە نېمە قورۇپ بېرىشنى بىل-مەيدىغۇ دەيمەن ، ـــ دېدى ئارېنو شوخ ئاۋازدا . ئۇنىڭ ئىچ پۇشۇقى بېسىلغانىدى .

ـــ قورسىقىڭىز ئاچتىمۇ ؟

ـــ ئاچمامدىغان ، ئۇچەيلىرىم تارتىشىپ كەتتى .

ئارېنونىڭ خۇشخۇي چىرايىنى كۆرگەن كاتيې خۇشلۇ-قىنى باسالمىدى ، ئارېنوغا ئوتلۇق كۆزلىرى بىلەن لەپىدە قاراپ قويدى . . .

ـــ ئەمىسە غوجدارىڭىزغا كەچلىك تاماقنى بالدۇرراق تەييارلاڭ دەپ جېكىلەپ قويۇڭ .

ـــ سىزدىن سوراپ باقاي ، پىترې خېنىم ، بۇگۈن ئاخشام مەن بىلەن بىرگە تاماق يېگۈڭىز بارمۇ ؟ ـــ ئارېنو كاتيېغا ئەتەي چاقچاق قىلدى .

ـــ ئەپەندى ، بۇنى چەكسىز شەرەپ دەپ بىلىمەن .

ـــ ئەمىسە بىردەم تۇرۇپ كۆرۈشەيلى ، سائەت

يەتتە يېرىمدا .

كاتىپ خۇشاللىقتىن قىن ـ قىنىغا پاتماي قالدى ، ئۇ ئىككى تاقلاپ ئۈستىگە چىقتى ، ئۈنۈك غىڭشىپ ناخشا ئېيتقىنى ئېيتقاندى .

كاتىپ ياسىنىپ بولغاندىن كېيىن سائىتىگە قاردى ، تاماق ۋاقتىغا يەنە بىرئاز ۋاقىت بار ئىدى . ئۇ ئەزەلدىن ھازىرقىدەك ئالدىراپ باقمىغان ! ئۇ ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن كىتاب جاۋۇنىدىن بىر كىتاب ئېلىپ ئوقۇدى .

ۋاقىت توشاي دەپ قالدى ، كاتىپ ئۆينىڭ ئىچىدە ئۇياقتىن ـ بۇياققا ماڭاتتى . ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ يەردە تۇرۇشىنىڭ ئاساسى يوقلۇقىنى ، قونۇپ قېلىشنىڭ تېخىمۇ شۇنداقلىقىنى ئويلىدى . ئاربنو ئابايا ئۇنى گېپىنى قىلغىلى قويمىدى ، ئۇ ئەسلى ئاربنوغا چوڭ يول ئېچىلىپتۇ ، قايتىپ كېتەي دېمەكچىدى .

ئەمما ، كاتىپ ياسالمىلىقنى ياقتۇرمايتتى . ئۇ ئاربنونىڭ كۆڭلىدىكى ئويلىرىنى سېزىۋالدى ، خۇش چىرايىنى كۆرۈش ، قىزىق گەپلىرىنى ئاڭلاش پۇرسىتىگە ئېرىشتى . ئۇ ئاربنودىن ئايرىلىشقا جۈرئەت قىلالمايدۇ . ياق ، ئۇ ئاربنو بىلەن بىرگە ئۆتكۈزىدىغان بىرنەچچە سائەتلىك بەختتىن ۋاز كەچمەيدۇ . . .

تۆت كۆز بىلەن كۈتكەن مىنۇتلار ئاخىر يېتىپ كەلدى ، ھاياجاندىن تىترەشكە چۈشكەن كاتىپ بىنادىن چىقىپ تاماقخانىغا قاراپ ماڭدى . ئاربنو ئۇنى خۇشخۇي كۈتۈۋالدى ، كاتىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن ئۇمۇ ئولتۇردى . كاتىپ شادلىق ئىلكىدە ، يېڭىلىشمەپتىمەن ، ئاربنو چۈشتىن كېيىنكىگە ئوخشاشلا قىزغىن ، مېھرىبان ئىكەن ، دېگەنلەرنى خىيالىدىن ئۆتكۈزدى .

ۋات خانىم بىرىنچى قېتىملىق قورۇمىنى ئەكىرىپ قويۇپ چىقىپ كەتتى ، ئىككىيلەن ئېچىلىپ ـ يېيىلىپ پاراڭغا چۈشتى .

ئارىنو ئۆزىنىڭ قىزىقچىلىقىنى ۋە جەزبىدارلىقىنى نامايان قىلدى. كاتيې ئارىنونىڭ گەپلىرى كىشىنى مەستخۇش قىلىپ، ئادەمنىڭ ئېغىزىدىكى قورۇمىنىڭ قانداق قورۇما ئىكەنلىكىنى پەرق ئەتكۈسىز قىلىۋېتىدىكەن، دەپ ئويلىدى.

ئىككىنچى قېتىملىق قورۇما كەلگەندە ئارىنو كاتيېنىڭ ئالدىغا ئەھۋالىنى يېقىنچىلىق بىلەن سورىدى. كاتيې ئاپىسى بىلەن ئۆگەي ئاتىسىنىڭ سىتراخوردا تۇرىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

— ئاتا ـ ئانىڭىز ئاجرىشىپ كەتكەنمۇ؟

— ئاتام كىچىك چېغىمدا ئۆلۈپ كېتىپتىكەن، ئەمما، ئۆگەي ئاتام ۋىليام بىلەن ناھايىتى ئىناق ئۆتىمىز.

كاتيې يالغۇز قىز بولۇشنىڭ تەسىلىكىنى ئېيتىپ تۇرۇۋىدى، ئاڭغىچە ئارىنو:

— تېخى توي قىلمىدىڭىزمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ۋاي خۇدايىمەي، ئەلۋەتتە تېخى توي قىلمىدىم! بۇنى سوراپ قالدىڭىزغۇ؟

ئارىنو كاتيېنىڭ ماتېرىيالىنى كۆرگەنىدى، ئۇ بۇنى بىلمەيدۇ ئەمەس، بىلىدۇ، ئەمسە، ئۇ كاتيېنى يالغان سۆزلىدىمىكىن ياكى يېزىشنى ئۇنتۇپ قالدىمىكىن، دەپ گۇمان قىلدىمۇ؟

— مۇشۇ چىرايىڭىز قانچىلىگەن يىگىتلەرنى مەھلىيا قىلغان بولغىيتتى ـ ھە؟ — دېدى ئارىنو كاتيېنى ئۇچۇرۇپ، — شۇ سەۋەبتىن نۇرغۇن يىگىتلەر سىزگە توي قىلىش تەلپىنى قويغان، سىز بەك تاللاپ كەتكەن، بولمىسا، سىز بۇ چاغقىچە ئاللىبۇرۇن...

كاتيې خىجىل بولۇپ گەپنى باشقا ياققا بۇرىدى:

— سىزچۇ، ئارىنو؟

— مەن...

ئۇنىڭ چىرايىدىكى خۇشخۇيلۇق غايىب بولدى .

ـــ مەن ئىشەنچسى كەم بولغاچقا ، مۇھەببەتتىن مەھرۇم قالغان نۇرغۇن ئەر ـ خوتۇنلارنى كۆرگەن ، ـــ دېدى ئارېنو .

بۇ گەپ كاتيېنى قىزىقتۇردى . ئۇ ئەسلى ئارېنو بىلەن راـ نانىڭ مۇناسىۋىتىنى سورىماقچىدى . ئەمما بۇ ئارېنونىڭ شەخسىي تۇرمۇشى ئىدى ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئارېنو كاتيې بىلەن تۇرمۇش ئەھۋالى توغرۇلۇق پاراڭلاشمايتتى .

شۇ ئارىدا ۋات خانىم يەنە قورۇما ئەكىرىپ ، ئۇلارنىڭ پاـ رىڭىنى ئۆزۈپ قويدى . كاتيې تاماققا ئېغىز تەگدى . ئۇلار يەنە گاۋىتلېر شىركىتىنىڭ زېمىن مەسلىسى توغرىسىدا پاراڭلاشتى . ئارېنو قابىلىيەتلىك ، سەمىمىي مەسلىھەتچىلىرىنى ، بولۇپمۇ بۇلارنىڭ ئىچىدىكى كلوۋىرنى ھەدەپ ماختىغىلى تۇردى . كاتيې ئارېنونىڭ گېپىنى قۇۋۇەتلىمەي ، ئۇنىڭ بەزى ئاشكارىلانمىغان ئىشلىرىنى تىلغا ئالدى ۋە يەنە :

ـــ كەچۈرۈڭ ، ئۇ يېقىنىڭىياقى مېنى تازا تىللىغاندۇ ـ ھە؟ ـــ دەپ سورىدى .

كاتيې گېپىنى دەپ بولۇپلا كەتكۈزۈپ قويغانلىقىغا ئۆـ كۈندى . ئۇ نېمە سەۋەبتىن ئارېنونىڭ يارەمچىسى توغرۇلۇق ئۇـ نىڭ بىلەن شۇنچە قىزغىن پاراڭلىشىپ كېتىدۇ . ئارېنونىڭ كاتـ يېغا قارىغاندا يارەمچىسىگە بەك ئىشىنىدىغانلىقىغا گەپ كەتـ مەيتتى . ئۇ يەنە بىر قېتىم كەتكۈزۈپ قويدى .

ـــ تىللىمىدى ، راست تىللىمىدى ، ـــ دېدى ئارېنو كۈـ لۈپ تۇرۇپ . كاتيې ئەمدى خاتىرجەم بولدى .

ـــ سىز نېمىشقا مەن بىلەن كلوۋىرنىڭ ئىشى توغرۇلۇق پاراڭلاشمايسىز ؟

ـــ كلوۋىرنىڭ خىزمەت ئېقتىدارىغا ھەممە ئادەم ئاپىرىن

ئوقۇيدۇ ، پەقەت شۇ مىجەزىنىڭ غەيرىي يېرىلا بار ، شۇڭا تىرناق ئاستىدىن كىر كولاشنى خالىمايمەن .

ئارىنو ناھايىتى قىزغىن ھالدا كاتيېنى ماختىدى :

ـــ سىز ھەقىقەتەن يامانكەنسىز . كىلوۋىرنى موللام مۇشۇكتەك قىلىۋەتتىڭىز ، ئۇ ئەمدى ئىككىنچىلەپ سىزگە يېقىن يولىيالمايدۇ !

كاتيېنىڭ يۈزى قىزىرىپ كەتتى . ئۇ ئارىنوغا بىرنەچچە ئېغىز رەھمەت ئېيتماقچى بولدىيۇ ، يەنە قەلبىدىكى ھېسسىياتىنى ئاشكارىلاپ قويۇشتىن ئەنسىرەپ ، خىجىللىق ئىچىدە سائىتىگە قاراپ قويدى .

ـــ كەچ بولۇپ كېتىپتۇ ، كۆزىڭىزگە دورا تېمىتىۋېلىڭ ، ـــ دېدى كاتيې .

ئۇلار خوشلاشتى ، كاتيې ئۇستۇنكى قەۋەتكە چىقتى ، ئۇ بەختلىك ئەسلىمىلەر ئىچىگە چۆكتى ، بىر ئىزىدا تۇرالماي قالدى . ئۇنىڭ يەنە پەسكە چۈشۈپ ئارىنو بىلەن كۆرۈشكۈسى كېلىپ تۇراتتى . ياق ، ئەڭ ئاقىلانە چارە ئۇخلاش .

كاتيې يېنىك ئۇھسىنىپ كىيىم ـ كېچەكلىرىنى سالدى .

تۈيۇقسىز سىرتتا بىرىنىڭ پالاققىدە يىقىلغان ئاۋازى ئاڭلاندى . ئارىنومىدۇ ؟! كاتيې چۆچۈگەن پېتى كارىدورغا چىقىپ ياندىكى ئۆيگە قارىدى .

ئارىنو زوڭزىيىۋېلىپ چىراغ ۋە كىتابلارنى ئالماقتا ئىدى .

ـــ تازىمۇ پالاكەتكەنمەنغۇ .

ئۇنىڭ ھېچنېمە بولمىغانلىقىنى كۆرۈپ كاتيېنىڭ گۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتكەن يۈرىكى جايىغا چۈشتى . ئۇ راستىنلا بەك قورقۇپ كەتكەنىدى .

ـــ تۇرۇپ تۇرۇڭ ، مەن ئېلىشىپ بېرەي .

كاتيپ ئۇنىڭ كىتابلىرىنى كىتاب ئىشكابىغا قويۇپ قويىدى . ۋاقىت مىنۇتلاپ ئۆتۈۋاتاتتى ، ئۇلار ئۆزئارا قارىشىپ جىمجىت تۇرۇپ قالدى . كاتيپ ئوڭايسىزلانغىنىچە چىقىپ كەتمەكچى بولغاندەك قىلىپ كەينىگە ئۆرۈلدى .

ئارىنو ئۇنىڭغا قولىنى ئۇزارتتى . ئۇلارنىڭ قوللىرى تېگىشتى ، قوللار ئارقىلىق بەدەنلەرگە ھارارەت ئۆتۈشتى .

— كاتيپ ، — دېدى ئارىنو بوغۇق ، ئەمما يېقىملىق ئاۋازدا .

— ئارىنو ، — دېدى كاتيپمۇ تىترەپ تۇرۇپ .

ئارىنو كاتيپنى باغرىغا باستى ، كاتيپمۇ ئۆزىنى ئۇنىڭ ئىختىيارىغا تاپشۇردى ، ئىككىيلەن ھاياجاندىن دەم ئالالمايلا قالدى . ئۇلارنىڭ يۈرەكلىرىنىڭ گۈپۈلدەپ سوقۇشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى . ئارىنو لەۋلىرىنى ئۇنىڭ لەۋلىرىگە ياقتى ، كاتيپ ئۇقچۇپ تۇرغان ئوتلۇق ھېسسىياتىنى تەستە بېسىۋالدى . ئۇلار شۇنداق مەھكەم قۇچاقلاشقانىدى . ئارىنونىڭ بويۇنلىرى شۇ قەدەر ئىسسىق ، سىلىق ئىدى . . .

ئۇلار گويا بىر تەن ، بىر جان بولۇپ كەتتى . كاتيپ ئاران ـ ئاران نەپەس ئالاتتى . ۋۇجۇدى ئاجايىپ تاتلىق ھېسلار ئىلكىدە ئەللەيلەنمەكتە ئىدى . تاشقى دۇنيا مەۋجۇت ئەمەستەك ، ۋاقىت بىر ئىزدا توختاپ قالغاندەك ئىدى .

ئارىنو كاتيپنىڭ بەللىرىنى سىلىدى . كاتيپنىڭ تەنلىرىنى بىر خىل شېرىن تىترەك سىيپاپ ئۆتتى . كۆزلىرى يېرىم يۇمۇلدى ، ئىختىيارسىز ھالدا ئارىنو بىلەن كارىۋاتقا باردى . كارىۋات بېشىدىكى چىراغ كارىۋاتنى غۇۋا يورۇتۇپ تۇراتتى . ئارىنو مۇلايىملىق بىلەن ئۇنىڭ كوپتىسىنى سالدۇردى ، ئۇنىڭ يەلكىلىرىنى زور ئىشتىياق بىلەن سۆيدى . كاتيپ يوپكىسىنىڭ زىلۋا ،

ئەۋرىشىم ، نازۇك پۇتلىرىنى بويلاپ سىيرىلىپ چۈشۈۋاتقانلىقىنى سەزدى ، ئارىنونىڭ مەزمۇت قوللىرى ئۇنىڭ ماموقتەك تېرىلىرىگە تەگكەندە كاتيې تىترەپ كەتتى . ئارىنو ئۇنىڭ لىپتىكىنىڭ ئىزىـ مىسىنى يەشكەندە ئۇ ھېسسىياتىنى زادىلا باسالماي قالدى .

ـــ ئارىنو ، ئارىنو . . . ـــ ئۇ ئىختىيارسىز شۇڭىلايتتى ، ئۇنىڭ پەقەت كۆرۈلۈپ باقمىغان ئاجايىپ بىر سېزىم چۈلغۇۋالغاـ نىدى .

ـــ سۆيۈملۈكۈم كاتيې . . .

كاتيې ئىختىيارسىز ھالدا ئارىنونىڭ يېنىغا سوزۇلۇپ ئۇـ نىڭ كۆكسىنى سالدۇردى ، ئارىنونىڭ يۇكسىلىۋق مەيدىسى يالىڭاچلاندى .

ـــ مېنى سۆيۈڭ ، ـــ دېدى كاتيې ھاياجانلانغان ھالدا ئىڭراپ .

ئارىنو يەنە لەۋلىرىنى كاتيېنىڭ لەۋلىرىگە ياقتى . ئارىنو ئۇنىڭ ماموقتەك يۇمشاق ، تال چۈنقتەك ئەۋرىشىم ـ زىلۋا بەدـ نىنى توختىماي سلايتتى .

ـــ سىز نېمىدېگەن گۈزەل ، كاتيې . . .

بۇ گەپنى ئاڭلاپ كاتيې داكقېتىپ تۇرۇپ قالدى .

ـــ سىز . . . مېنى كۆرەلىدىكىزمۇ ، ئارىنو ؟

ـــ ئەلۋەتتە .

كاتيې مەستخۇشلۇقتىن ئويغاندى . قولاقلىرىغىچە قىزىرىپ كەتتى ، كۆكسىنى ئاستا ياپتى ، كىيىملىرىنى قولىغا ئالدى .

ـــ مەن . . . مەن سىزنى تېخى . . . ـــ دېدى ئۇ ئىزا تارتقان ھالدا كەچۈرۈم سوراپ . ئۇ ئەندىكىكەن ھالدا كارىۋات گىرۋىكىدە ئولتۇردى .

ئارىنونىڭ كۆزلىرىدىن غەزەپ ئۇچقۇنى چاقناپ كەتتى .

ـــ كۆزۈم بىرنەچچە سائەت بۇرۇنلا ياخشى بولۇپ بولغان . . . ـــ ئارىنونىڭ تۈيۇقسىز زەردىسى ئۆرلىدى ، ـــ مەن ئەمدى چۈشەندىم ! سىز ماڭا ھېسداشلىق قىلىش يۈزىسىدىن شۇنداق قىلىپتىكەنسىز ـ دە !

ـــ خاتالاشتىڭىز ! ـــ دېدى كاتيې ئارىنونىڭ مۇئاملىسىنىڭ تۈيۇقسىز ئۆزگەرگەنلىكىگە ھەيران بولۇپ .

ـــ يالغان سۆزلىمەڭ .

ئارىنو تەلەتىنى بۇزۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى . كاتيېنىڭ قورقۇنچىدىن يۈرىكى چىقىپ كېتەي دەپ قالدى . ئارىنو غەزەپتىن ئېلىشىپ قالغاندەك كاتيېنىڭ لىپتىكى بىلەن يوپكىسىنى تارتىپ ئېلىپ ئۇنىڭ يۈزىگە ئاتتى .

ـــ كۆزۈمگە كۆرۈنگۈچى بولماڭ ! ـــ دەپ ۋارقىرىدى ئارىنو ئىشكنى زەرب بىلەن ئېچىپ .

كاتيې ھودۇقۇپ نېمە قىلىشنى بىلەلمىدى ، ئىشك يېنىغا باردى ، غال ـ غال تىترەيتتى .

ـــ مەن سىزگە شۇنى ئالاھىدە ئېيتىپ قويايى ، مەن بىرەر ئايالنىڭ ئىچ ئاغرىتىشىغا ، مېھرى ـ شەپقىتىگە موھتاج ئەمەس !

دىلى قاتتىق ئازار يېگەن كاتيې ئۆزىنى ئاقلىماقچى بولمىدىيۇ ، ئەمما بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلالمىدى .

ـــ بىلىشىڭىز كېرەك ، مەن سىزنىڭ باشقا نەرسىڭىزگە ئەمەس ، پەقەت كاتىپلىق ئىقتىدارىڭىزغىلا موھتاج مەن ! ـــ دېدى ئارىنو غەزەپتىن ھۆركىرەپ .

كاتيې غايەت زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ ، ئاغزىنىڭ ئۇچىغا كېلىپ قالغان گەپلىرىنى يۇتۇۋەتتى . ئۇ چوڭ ـ چوڭ قەدەملەر بىلەن ئۆيدىن چىقىپ كەتتى . بىردەمدىن كېيىن ئارىنونىڭ ئىشكى گۈپپىدە يېپىلدى . بولغان ئىشلارغا ھەيرانۇھەس

قالغان كاتيپ كەينىدىن ئالۋاستى قوغلاپ كېلىۋاتقاندەك يۈگۈر-گەن هالدا هۇجرىسىغا يېنىپ چىقتى .

6

تۇن بوي كىرپىك قاقمىغاچقا ، كاتيېنىڭ كۆزلىرى قاراڭغۇلاشقاندەك بولدى ، ئۇ تاڭ سەھەردىلا ماشىنا بىلەن يولغا چىقتى ، ئارىنو ئۇنى شۇنچە ئازابلىغان تۇرسا ، ئۇنىڭ كۆزىگە قانداقمۇ ئۇيقۇ كەلسۇن ؟. ئۇ يېرىم يالىڭاچ هالدا كىشىلەرنىڭ ئىـ شىك ئالدىلىرىدا يۈرسە تېخى ! ئۇ ئەزەلدىن بۇنداق خورلۇققا ئۇچرىغان ئەمەس . ئۇ ئارىنوغا قاتتىق نەپرەتلەندى ، ئۇ كاتيېنى كۆزىگە ئىلمىدى ، ئۇنىڭغا قويـالـلىق قىلـدى . كـاتـيې هېـلـە-هەم تىترىمەكتە . . .

ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئارىنوغا : « گېپىڭنى خاتا ، مەن سىزگە ئىچ ئاغرىتىپ ئۇنداق قىلمىغان » دەپ ۋارقىرىماقچى بولغان ، لې-كىن بۇ ئۇنۇم بېرەتتىمۇ ؟! كېيىن ئۇ ئۆزۈمنى ئاقلايمەن ، دەپ خام خىيال قىلۇندى ، ئارىنو خىيالىغا كەلگەننى قىلدى . ئۇ كاتـ يېنىڭ ئۆزىگە بولغان چوڭقۇر مۇهەببىتىنى مەڭگۈ بىلمىگۈدەك ، هەرگىز . . . هەرگىز . . .

يوللار چۆلدەرەپ قالغانىدى ، كاتيې لوندوندىكى تۇرالـ-غۇسىغا قايتىپ كەلدى . ئۇ ئىزىزەت ـ هۆرمىتىمنى ساقلايمەن دېسە ، ئەڭ ياخشىسى خىزمىتىدىن ئىستېپا بېرىشى كېرەك ئىدى . ئۇ كۆڭۈلسىزلىك ئىچىدە يۇيـۇنـۇپ ، ئـۇزۇن يـەڭ كـۆڭـلەك كىيدى ـ دە ، كۆزىگە هېچنېمە كۆرۈنمەستىن ئۇدۇل ئىشخانىسىغا باردى .

كاتيې ئىشقا كەلگىنىگە نۇرغۇن سەۋەب كۆرسىتەلەيتتى ، ئۇ ئالدى بىلەن بىرنەچچە كۈندىن بۇيان ئىشخانىدا بولمىغاچقا

ھۆججەتلەر تاغدەك دۆۋىلىنىپ كەتتى ، دېگەن باھانىنى كۆر-سەتسىمۇ بولىۋېرەتتى . كۆزى تېخى سەللىمازا ساقايمىغان ئارىنو ئىشقا كەلمەيتتى . بۇ يېرى تېخمۇ ياخشى ئىدى . ئىشقىلىپ ئۇ ئارىنونى كۆرۈشكە ئانچە قىزىقمايتتى .

كاتيېنىڭ پەرىزى توغرا چىقتى : ئارىنونىڭ ئىشخانىسىدا بىرمۇ ئادەم يوق ئىدى . بۇگۈن ئۇ ئىشقا يالغۇز كەلگەنىدى . ئۇ قوللىرىنى ئۈۋىلاپ خەت ـ ئالاقىلەرنىڭ كونۇبرىنى ئاچاي دەپ تۇرۇۋىدى ، تېلېفون جىرىڭلىدى .

ـــ ۋەي ؟ مەن گاۋىتلېر ئەپەندىنىڭ كاتىپى بولىمەن .

تېلېفون بەرگۈچى ئارىنو ئىدى .

ـــ بۇگۈن مۇھىم خەت ـ ئالاقىلەر بارمۇ ؟ ـــ سورىدى ئارىنو ، ئۇنىڭ ئاۋازىدىن سوغۇقلۇق چىقىپ تۇراتتى .

كاتىپ ئۆزىنىڭ كاتىپ ئىكەنلىكىنى ئويلاپ ، ئارىنونىڭ قوپال گەپلىرىگە چىداشقا مەجبۇر بولدى . ئۇ ئارىنونىڭ ئۆزىگە قانچىلىك ئازاب سالغىنىنى دەپ يۈرۈشنى خالىمايتتى . ئۇلار تېلېفوندا سۆزلەشكەن بولغاچقا ، ئارىنو ئۇنىڭ تىترەۋاتقانلىقىنى كۆرەلمەيتتى .

كاتىپ ناھايىتى تەمكىن ھالدا خەت ـ ئالاقىلەرنىڭ مەزمۇ-نىنى يىغىنچاقلاپلا دەپ بەردى . ئارىنو :

ـــ مۇشۇلىما ؟ ـــ دەپ سوراپلا تېلېفون تۇرۇپكىسىنى « تاراققىدە » قويۇپ قويدى .

بۇ يېرىم كۈن تولىمۇ تەستە ئۆتتى . كاتىپ چۈشتە شىركەت يېنىدىكى قەھۋەخانىدا زورلاپ دېگۈدەك ئۇچ ساندۇچ يەپ ، دېمى ئىچىگە چۈشكەن ھالدا ئىشخانىسىغا قايتتى . ئۇ ئەشكىتىن كىرىشىگىلا ئاۋىتقا ئېلىپ بارغان خەت ئۇرۇش ماشىنىسى بىلەن ماتېرىياللارغا كۆزى چۈشتى . ئارىنو يېنىپ كەپتۇ ـ دە ،

دەپ ئويلىدى ھەيران بولۇپ .

جىددىيلەشكەنلىكتىن كاتىبنىڭ ئالقانلىرى تەرلەپ كەتـ كەنىدى . ئۇ خەت ئۇرۇش ماشىنىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئولتۇرـ دى ، ئەمـما ھەرقانچە قىلىپمۇ دىققىتىنى يىغالمىدى . ئۇ ئارىنونىڭ خالىغان چاغدا كىرىشىدىن ئەنسىرەپ ، شۇنچىكى شەپە بولسىلا جان ـ پېنى چىقىپ كېتىدىغاندەك قورقۇپ كەتتى . ئەمما ، ئارىنو كىرمىدى ، ئۇنىڭ ئەندىشىسىمۇ بېسىقىپ قالدى .

ئۇنـداقتا خەت ئۇرۇش ماشىنىسىنى كىم ئىلىپ كەلدىكـ نـە ؟ بۇ كاتىبنى خاتىرجەمسىزلەندۈردى . ئۇ تاپشۇرۇۋالغۇچى خادىمدىن سورىۋىدى ، ئۇ خوجايىننىڭ خىزمەتچىسىنىڭ ئىلىپ كەلگەنلىكىنى ئېيتتى .

كاتىبنىڭ كۆڭلى ئەمىن تاپتى ، ئىرىنچەكلىك بىلەن ئۇستىگە چىقتى . ئـۇ شـۇ تاپـتا ئـۆزىـنى ئەركىنلىككە چىققانـ دەك سېزىۋاتاتتى ، بىرنەچچە سائەتتىن بېرى يەلكىسىنى بېسىپ تۇرغان خىزمەتنى قىلىپ تۈگىتىپ بولدى .

تووا ، كاتىپ يەنە ئۆزىچە ئارىنودىن غەم قىلغىلى تۇردى . ئۇ نېمىشقا ئىشقا كەلمەيدۇ ؟ نېمە ئىش بولغاندۇ ؟

كـاتىبنىڭ ئاپىسىدىن شەنبە كۈنى چۈشتىن كېيىن تېلېـ فون كېلىپ ئۇنىڭ غەمكىن خىياللىرىنى ئۈزۈۋەتتى .

ـ قوزام ، ساڭا نېمە بولدى ؟ نېمىدەپ تېلېفون بەرمەيـ سـەن ؟ سـەنـدىن بەكمۇ غەم قىلىدىغانلىقىمنى ئۆزۈڭ بىلىسەنغۇ ؟

ـ مـەندىن غەم قىلماڭ ، ئاپا ، مەن ئوبدان تۇرۇۋاتىمەن .

كاتىپ بىرەرىگە دەردىنى تۆكۈپ ، ئىچ ـ قارىنىنى بوشىتـ ۋېلىشنى تولا ئويلايتتى . ئەپسۇس ، ئاپىسىغا دەرد ـ ئەلەمىنى ئاشكارىلاش مۇمكىنمۇ ؟

ـ گـېپىڭ راستمۇ ، غەمكىندەك بىلىنىسەنغۇ ئەمىسە . . .

ـــ ئاپا ، سىز دائىم ئورۇنسىز غەم قىلىدىكەنسىز !

كاتىپ ئاپىسىنىڭ گۇمانىنى يوقىتىش ئۈچۈن چاقچاق قىلىشقا مەجبۇر بولدى . شەنبە كۈنى ئۆيىدىن سىرتقا چىقماستىن دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ ئولتۇردى . ناۋادا دۈشەنبە ئارىنو شىركەتكە ئىشقا كەلمىسە ، قانداق قىلغۇلۇق ؟

ئارىنو دۈشەنبە ئىشقا كەلدى . ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن شادلىق نۇرى چاقناپ تۇراتتى ، كاتىپ ئۇنىڭ ئىشخانىسىغا كىردى ، ئارىنو ئۇنىڭغا سوغۇق ھالدا قاراپ قويدى . كاتىپ ئۇنىڭدىن ھال ـ ئەھۋال سورىدى ، ئارىنو ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا جاۋاب بەردى .

شۇ ھەپتىدە ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتى ناھايىتى سوغۇق بولدى ، ئۇ كاتىپنى قوينىغا تارتىپ ئەكىرگەن ھېلىقى ئارىنو ئەمەس ئىدى . ھەتتا كاتىپ ئارىنونىڭ ھېلىقى كۈنى شۇنداق بىر ئىشلارنى قىلغانلىقىغا گۇمانلىنىپمۇ قالدى . ئۇلارنىڭ كۆزلىرى بىرنەچچە قېتىم ئۇچرىشىپ قالدى . ئارىنونىڭ كۆزلىرىدە سوغۇق بىر ئۇچقۇن قېتىپ قالغانىدى .

كاتىپ كۆزىگىز قانداقراق دەپ سوراشقا پېتىنالمىدى . چۈنكى ، ئارىنو باشقىلارنىڭ ئۆزىگە ئىچ ئاغرىتىشىدىن بىزار ئەمەسمۇ ؟ كاتىپنىڭ ھېسداشلىقى ئارىنونىڭ ئۆزىگە بولغان سوغۇق مۇئامىلىسىنى كەلتۈرۈپ چىقارمىدىمۇ ؟

بۇ خىل سوغۇق مۇناسىۋەت جۈمە كۈنگىچە داۋام قىلدى . يەنە مۇشۇنداق داۋاملىشىۋەرسە ، قانداق قىلغۇلۇق ؟

شۇ ئەسنادا ئارىنونىڭ بۇيرۇقى كاتىپنىڭ خىيالىنى بۇزۇپ تاشلىدى :

ـــ ماكا باستىنىڭ ماتېرىيالىنى ئەكىرىپ بېرىڭ !

دەل شۇ چاغدا تېلېفون جىرىڭلىدى .

ـــ ئاۋۋال تېلېفونىنى ئېلىڭ !

تېلېفون كاتىپىنىڭ ئۆگەي ئاتىسى ۋىليامدىن كەلگەنىدى . ئادەتتە تېلېفوننى ئاپىسى بېرەتتى ، بىر ئىش بولغان ئوخشايدۇ .

ــ ۋىليام ، نېمە ئىش بولدى ؟ ــ سورىدى قورققىنىدىن يۈرىكى سۇ بولغان كاتىپ .

ــ ھېچ ئىش بولمىدى ، ھېچ گەپ يوق ، ئاپىڭىز چېچىنى بۇدۇر قىلدۇرغىلى كەتتى .

كاتىپ ئۇھ دېۋەتتى .

ــ بىلەمسىز ، ئۇ سىزدىن بەكلا ئەنسىرەيدۇ . . .

ــ ئەنسىرىگۈدەك ئىش يوق . . .

ــ ئۆيگە بىر كېلىپ كەتسىڭىز خاتىرجەم بولاتتى ، مۇشۇ ھەپتىنىڭ ئاخىرى چولىڭىز تېگەمدۇ ؟

ئۇ ئۆيگە ئالدىنقى قېتىم قايسى چاغدا بېرىۋىدىكەنە ؟ ئۇ-نىڭ تېزلا ئېسىگە كەلدى . توغرا ، مىلاد بايرىمىدا بارغان ! كاتىپ ئۆزىنىڭ ئىشقا سەل قارىغانلىقىغا خىجىل بولۇپ ، شۇ ھامانلا :

ــ بولىدۇ ، ھەرقانچە ئالدىراش بولساممۇ بېرىپ ئىككى كۈن تۇرۇپ كېلەي ، ــ دېدى .

ئارىنو توساتتىن ئۇنىڭ ئىشخانىسىغا كىردى . كاتىپ دەرھال گېپىنى توختىتىۋالدى . ئارىنو كاتىپنىڭ قولىدىن ماتېرى-يالنى تارتىۋېلىپ ئەرۋاھى ئۇچقان ھالدا چىقىپ كەتتى . كاتىپ قاتتىق تەشۋىشلەندى ـ دە ، ئۆگەي ئاتىسى بىلەن خوشلاشتى :

ــ ئەتە كۆرۈشەيلى ، ۋىليام ، سىزنى سۈيىمەن .

شۇ كۈنى ئارىنو كاتىپقا زادىلا ئارامىلىق بەرمىدى . ئۇ ئا-رىنونىڭ قوپاللىقلىرىغا چىداپ كۈننى كەچ قىلدى . ئەمما ئۇ شەنبىنى ئاتا ـ ئانىسى بىلەن ئىللىقلىق ئىچىدە بىللە ئۆتكۈزدى ، بىر ئائىلە كىشىلىرى ئائىلە تۇرمۇشىنىڭ مېغىزىنى چاقتى . ئاپىسى روزا ئۇ ئەڭ ئامراق شاكىلات سېلىنغان تورت تەييارلىدى . ئۇلار

خۇشاللىقتىن قاقاقلاپ كۈلۈشەتتى . ۋىلىيام بىردەم ـ بىردەم ئۇ-
چاققا كۆتەكلەرنى سېلىپ تۇراتتى . يەكشەنبە كۈنى قايتىدىن
چاغدا ئاپىسى ئۇنى قۇچاقلاپ ، كۆزى قىيمىغان ھالدا ئۇزىتىپ
قويدى .

كاتىپ خۇشال ھالدا ئىشخانىسىغا يېنىپ كېلىپ ، ئارىنو-
نىڭ مۇز چىرايىنى كۆرۈشكە تەييار بولۇپ تۇردى . كاتىپ ئۇنىڭ
ئاشۇ مىجەزىگە قانداق چىدايدۇ ؟ ئارىنونىڭ توڭ قاپاق ئىكەنلە-
كىنى ئېنىق بىلىپ تۇرۇقلۇق ، يەنە ئۇنىڭغا ئاشىق بولۇپ قالغانـ
لىقى قىزىق ـ دە ! بۇ ئېھتىمال ئارىنونىڭ جەلپ قىلىش كۈچىگە
ئىگە ئىكەنلىكىدىن بولسا كېرەك . . .

كاتىپ قولىدىكى سومكىسىنى تېخى قويماستىنلا ئارىنو
بۇيرۇق سوقۇشقا باشلىدى .

بۇ ھەپتىنىڭ ئالدىنقى ئۈچ كۈنى ئۇنىڭ خىزمىتى ناھايىتى
بېسىق بولۇپ كەتتى . ئۇ ئىختىيارسىز ھالدا ئاپىسىنىڭ گەپلىرىنى
ئەسلەپ قالدى .

ـــ ئىلگىرىكىدىن جۈدەپ قاپسەن ، سەن راستتىنلا خىز-
مىتىڭنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالامسەن ؟ ـــ دېگەنىدى ئاپىسى .

شۇ چاغدا ئۇ بۇ گەپكە دەررۇلا جاۋاب بېرىپ :

ـــ ھۆددىسىدىن چىقالايمەن ، ـــ دېگەنىدى . ئەمما ئۇ
چارشەنبە كۈنى كەچتە ماغدۇرسىز ھالدا دۇڭانغا يانپاشلىغاندا
ئىشەنچسىنىڭ ئانچىۋالا تولۇق ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىپ قالدى .
ئارىنو ئۇنى ئىشلىتىپ كاردىن چىقىرىپ ئاندىن پۇخادىن چىقـ
ماقچىمۇ نېمە ؟ ئەگەر شۇنداق بولىدىغان بولسا ، ئۇ ئۇزاققا قالمايلا
بۇ نىيىتىگە يېتىدۇ !

ئەتىسى كاتىپنىڭ ئارىنوغا سىزگە كېرىكى بىرلا كاتىپ
ئەمەس ، بەلكى ئالتە كاتىپ ئىكەن ، دەۋەتكۈسى كېلىپ كەتتى .

ئەمما ، غۇرۇرى بۇنداق دېيىشكە يول قويمىدى . ئۇ ئالدىدىكى بىر دۆۋە ھۆججەتلەرگە قاراپ غۇچۇلداپ تۇراتتى ، قېرىشقاندەك دەل شۇ چاغدا رانا پەيدا بولدى . كاتىبىنىڭ ئىچى ئاچچىق بولدى . « ئارىنو كەتكۈچە ئوبدان مۇھەببەتلىشۈالاي دەپتۇ ـ دە ، ـــ دەپ ئويلىدى ئۇ ، ـــ چۈنكى ئۇ شەنبە كۈنى كانادادا بارىدۇ . ئارىنو-نىڭ تەييارلىقى ئۈنىگىسزمۇ پۈتۈپرىدىغان بولدى . چۈنكى ، رانا-سى كەلدى . » ئارىنو رانا ئىشخانامغا بىمالال كىرىپ ـ چىقىۋېرىسۇن دېگەندىكىن ، كاتىپ ئۈنىگىنى نېمىمۇ دېيەلمىسۇن .

شۇنداقتىمۇ كاتىبىنىڭ مۇئامىلىسى رانانىڭ سەپرايىنى ئۆر-لەتتى . رانا يۈز ـ كۆزىگە بولۇشچە ئۇپا سۈرتۈۋالغاندى . ئۇ ئىشخانىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىپ كاتىبىغا بۇرۇلدى ـ دە ، كۆك تۈلكە تېرىسىدىن تىكىلگەن مۇرە يوپۇقىنى ئاجايىپ سۈنئىي قىلىقلار بىلەن يېشىپ ، غەلىتە ئاھاڭدا :

ـــ سىزگە نېمە بولدى ؟ ـــ دەپ سورىدى كاتىبىدىن ، ـــ ئەجەب بۇگۈن كۆرۈشۈشنى ئالدىن كېلىشىپ قويغانمۇ قانداق ، دەپ سورىمايسىزغۇ ؟

كاتىپ ئالدىدىكى كۆرۈۋاتقان ھۆججەتتىن بېشىنى كۆ-تۈرۈپمۇ قويماي ، قولىنى سەل چوڭچىلىق بىلەن سىلكىپ :

ـــ مەرھەمەت ، ئۆز ئۆيىڭىزگە ئوخشاشلا بىمالال كىرىۋېرىڭ ! ـــ دېدى . رانانىڭ غەزەپتىن يۈزى پوكاندەك قى-زىرىپ كەتتى . ئۇ كاتىبىنى كەمستكەن قىياپەتتە ئاغزىنى پۈ-رۈشتۈردى :

ـــ ھۇ داپشاق ! كىمگە گەپ قىلىۋاتقىنىڭنى بىلەمسەن ؟

كاتىبمۇ گەپتىن يانمىدى :

ـــ سەن مەندىن قايسى داپشاق بىلەن سۆزلىشۈاتقىنىمنى سوراۋاتامسەن تېخى ؟

رانانىڭ ئاغزى ئېچىلدى . ئۇنىڭ ئاغزىدىن چىقىۋاتقان زەھەر گەپلەر كاتيېنى تەمتىرىتىپ قويدى . ئۇ ئاشۇنداق پۈزۈر ياسىنىۋالغان ئايالنىڭ ئاغزىدىن مۇنداق رەسۋا گەپلەر چىقار ، دەپ ئويلىمىغانىدى . كاتيېنىڭ ئاغزىغا گەپ كەلمەيلا قالدى .

ئارېنو ئىشخانىسىدىن چىقتى . كاتيې ئۇنىڭ كۆمۈرەڭ قارىدىغان چىرايىغا قاراپلا ئۇنىڭ غەزىپى كەلگەنلىكىنى سەزدى . رانا ئارېنونى كۆرۈپلا تېخىمۇ ئەدىدى :

ـــ ئارېنو ، قارا ڭ ، ماۋۇ جۈۋاينىمەك . . .

ئارېنو سەپرايى ئۆرلىگەن ھالدا رانانى بىلىكىدىن تۇتۇپ ، قىلچە يۇز ـ خاتىرە قىلماستىن كارىدورغا ئىتتىرىپ چىقىرىۋەتتى ـ دە :

ـــ يوقال ! ـــ دەپ ۋارقىرىغىنىچە ئىشكنى گۈپپىدە ياپتى ، كېيىن يەنە ئىشىكنى ئېچىپ ، ـــ ئىكىكىنىچىلەپ بۇ يەرگە يولۇققۇچى بولما ! ـــ دەپ ۋارقىرىدى .

ـــ بۇنىڭ ھەممىسى ئاشۇ جۈۋاينىمەكنىڭ ھېيلىسى ! ـــ دېدى رانا كېتىدىغان چاغدا ۋارقىراپ .

كاتيې ئامالىنىڭ بارىچە غەزىپىنى بىلىندۈرمىدى ، خىجىلىقىنى يوشۇرۇش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپ ، تۆمۈر ئىشكاپتىن ماتېرىيال ئىزدەشتۈرگەن بولۇۋالدى .

ـــ سەت ئىش بولدى ، ـــ دېدى ئارېنو كاتيېدىن ئەپۇ سورىغاندەك قىلىپ .

كاتيې بىرئاز ئازابلاندى . ئۇ ئارېنوغا گۇناھ مەندە ، مەندىن ئۆتتى ، دېگىلى تاس قالدى . ئارېنو گاڭگىرىغان ھالدا كاتيېنىڭ ئالدىغا كېلىپ ، ئۇنىڭغا سىنچى نەزىرى بىلەن قارىدى . ئارېنو ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلۋالدىمۇ ، قانداق ؟ كاتيېنىڭ يۈزى قىزىرىپ كەتتى . بۇ ھال ئارېنونىڭ گۇمانىنى قوزغىدى .

ـــ ئۇنداق ئەمەس ، سىزدە گۇناھ يوق . . . ـــ دېدى ئا-
رىنو پىچىرلاپ ، چىرايىدىن ئىشەنمىگەندەك بىر ھال ئەكس ئېتىپ
تۇراتتى .

خىجىل بولۇپ كەتكەن كاتيې ماتېرىيال ئىزدىگەندەك قە-
يىاپەتتە بىر تارتمىنى ئاچتى . ئارىنو تارتمىنى تېزلا يېپىۋەتتى .
ئارىنو پەرەز بىلەنلا قانائەتلىنىدىغانلاردىن ئەمەس ئىدى . ئۇ ھە-
قىقىي ئەھۋالنى ، كاتېپىنىڭ كۆڭلىدىكى گېپىنى بىلە-
مەكچى بولدى .

كاتيې جايىدا جىممىدە تۇرۇپ قالدى . ئارىنو مۇلايىملىق
بىلەن ئۇنى ئۆزىگە قارىتىپ بارمىقى بىلەن كاتېپىنىڭ ئېڭىكىنى
كۆتۈردى . كاتېپىنىڭ يۈرىكى گۈپۈلدەپ سېلىپ كەتتى . ئۇ ئا-
رىنونىڭ ئۆتكۈر نەزىرىدىن قېچىپ قۇتۇلۇشقا ئامالسىز ئىدى .

ـــ كاتيې ، ئۆتكەن يەكشەنبىنى نەدە ئۆتكۈزدىڭىز ؟

كاتيې ئۇنىڭ بۇنى سورىشىنى ئويلىمىغانىدى .

ـــ ۋېرسىنگادا ـ دە ، ـــ دېدى كاتيې .

ئارىنو كاتېپىدىن ئۇ جايىنىڭ ئېنىق ئورنىنى دەپ بېرىشىنى
تەلەپ قىلدى .

ـــ ستراخورنىڭ يېنىدا .

ـــ ئاتا ـ ئانىڭىز شۇ يەردە ، شۇنداقمۇ ؟

كاتيې بېشىنى لىڭشىتتى . توۋا ، ئارىنو بۇنى ئۇنتۇپ قال-
ماپتۇ ، ئۇ نېمىشقا بۇلارنى سوراپ يۈرىدۇ ؟ بايامقى ئىشلار بىلەن
بۇنىڭ نېمە ئالاقىسى ؟

ـــ ۋىليام دېگەن كىم ؟ ـــ سورىدى ئارىنو يەنە .

توۋا ، ئارىنونىڭ خاتىرىسى بەزىدە ياخشى ، بەزىدە ناچار
بولۇپ قالىدۇ ـ ھە . يەرنىڭ نامى ئېسىدىكىنۇ ، ئادەمنىڭ
ئىسمى ئېسىدە ئەمەسكەن .

ـــ ئۇ مېنىڭ ئۆگەي ئاتام .

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئارېنونىڭ چىرايى ئېچىلدى .

ـــ كاتيې ، كاتيې ، ـــ دېدى ئۇ ئىللىق ئاۋازدا ، ـــ مېنى كەچۈرۈڭ . مەن ئالدىڭىزدا بەك خىجىل . سىزنى يالىڭاچ ھالەتتە كۆرگەندىن بۇيان مېنىڭ قانداق ھالەتتە يۈرگىنىمنى بىلەمسىز .

كاتيې ئوڭايسىزلانغىنىدىن دەرھال كەينىگە ئۆرۈلۈپ بىر نەرسە ئىزدىگەن بولۇۋالدى .

ـــ ئالىبېلىنىڭ ماتېرىيالىنى ئاخىر تاپتىم ! ـــ دېدى كاتيې ھاپىلا ـ شاپىلا يالغان ئېيتىپ .

ئارېنو كاتيېنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنى مەھكەم قۇچاقلىدى . كاتيېنىڭمۇ ئۇنىڭغا چاپلاشقۇسى كەلدى ، ئەمما ئۇنداق قىلمىدى . ئۇنىڭ ئەمدى ھېسسىياتىنى ئاشكارىلىغۇسى يوق ئىدى . ئۇ قاتتىق تىركىشىپ يۈرۈپ ئارېنونىڭ قۇچىقىدىن بوشاندى ـ ده ، بۇرۇلۇپ نېرى كېتىۋېلىپ :

ـــ مېنى مېھىر ـ شەپقەت قىلدى ، دەپ مۇنچىلىك قىلىپ كەتمىسىڭىزمۇ بولىدۇ ، ـــ دېدى .

ئارېنو خاپا بولۇپ دەرھال جاۋاب قايتۇردى :

ـــ قايسى مېھىر ـ شەپقەتلىرىڭىزنى دەپ كېتىۋاتىسىز ؟! ـــ ئارېنو يەنە زەھەرخەندىلا تەگدى .

تووا ، ئارېنو نېمىشقا مۇشۇنداق شېرىن پەيتلەردە دائىملا توڭلۇق قىلىدىغاندۇ ؟

ـــ ئۇ دېگەن خىزمەتتىن ئايرىلىپ قالماسلىق ئۈچۈن ، ـــ دېدى كاتيې .

ئارېنو ئىشكنى گۈپ قىلىپ ياپتى .

كاتيېنىڭ سەپرايى ئۆرلىدى ، ئەستاغپۇرۇللا ، قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى بۇنىڭ . . . كاتيې ئۆزىنى باسالمايلا قالدى . چۈشتە

باھانە تاپتى ـ دە ، پەلتوسنى ئېلىپ تاماققا چىقىپ كەتتى .

شۇ كۈنى ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى ئۆچمەنلىك بېسىلمىدى . چۈشتىن كېيىن ئۇ ئارىنوغا بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدى . كاتيې ئۇ كاناداغا چاپسانراق كەتسە ، بۇ تۆت ھەپتىدە خاتىرجەم ئولتۇرۇپ ئىشلىرىمنى قىلسام ، بولۇپمۇ ئۇنىڭ سۆيۈشلىرىنى ئېسىمدىن كۆتۈرۈۋەتسەم ، دەپ ئويلىدى . ئۇ ئارىنونى ئېسىدىن چىقىرىۋەتمىسە ، ئازاب ۋە ئۇمىدسىزلىكتىن ھەرگىز قۇتۇلالمايتتى . ئەمما كاتيې يېڭى پىلاننى شۇ كۈنلا باشلاش نىيىتىگە كەلدى . ئۇ ئارىنونىڭ شەخسىي تۇرمۇشىغا دەخلى ـ تەرۇز قىلىشىغا يول قويمايدۇ ، شۇنداق قىلمىغۇچە ، ئارىنو ئۇنى ھەممىلا يەردە سۆيگىنى بار كەن ، دېگەن قارىشىدىن يانمايدۇ .

كاتيې ئىشخانىغا كىرگەندىن كېيىن ئارىنودىن ئەھۋال سوراپمۇ قويمىدى . ئۇ ھازىر ئارىنونىڭ ھال سورىشىغا ئەمەس ، خاتىرجەملىككە موھتاج ئىدى . چۈنكى ئۇنىڭ ئارىنودىن ھال سورىشى ئامالسىزلىقتىن بولۇۋاتقان ئىش ئىدى . بۇگۈندىن كېيىن نېمە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، ئۇ پەقەت كاتيېنىڭلا رولىنى ئويناشى كېرەك ، ئۇنىڭ بۇ قارارىنى ھەرقانداق نەرسە ئۆزگەرتەلمەيدۇ .

چۈشكە يېقىن ئارىنو ئۇنىڭغا سەپەر تەييارلىقىنى قىلىپ قويۇشنى بۇيرۇدى . ئادەت بويىچە ئۇنىڭ سەپىرىنىڭ كۈنتەرتىپى ئاللىبۇرۇن ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ بولغان . ئۇ نيۇ ـ يورکا بارماقچى ، كاتيې ئۇنىڭ نيۇ ـ يورکا نېمىشقا بارىدىغانلىقىنى چۈشىنەلمىدى ، كاناداغا بارغانلىقىنىڭ چۈشىنىشكە بولىدۇ ، چۈنكى ئۇ يەردە شۆبە شىركىتى بار ، ئەمما نيۇ ـ يورکتا يوق ـ دە .

كاتيې بۇنى بىلىشكە ئالدىرىدى .

ـــ ئامېرىكىدا خىزمىتىڭىز گە ھەمدەم بولىدىغان بىرەرى

بارمۇ ؟

ـــ بارغۇڭىز بارمىدى ؟ ئۇنداقتا بۇ نىيىتىڭىزدىن يېنىڭ !

ـــ مېنىڭ بارغۇم يوق ! ـــ دېدى كاتىپ ئاچچىقلاپ .

ـــ ئەمىسە ياخشى ، ـــ دېدى ئارېنو ، ئاندىن يەنە بىر جۈملە قوشۇپ قويدى ، ـــ سىز ئىشخانىدا بولمىسىڭىزلا ، ئىشلار قالايمىقانلىشىپ كېتىدىكەن . . .

كاتىپنىڭ ئەرۋاھى ئۇچتى ، ئۇ قوللىرىنى گىرەلەشتۈرۈپ ، ئارېنوغا مىختەك قادالدى .

ـــ بۇ نېمە دېگىنىڭىز ؟

ئارېنو ئەمدى گەپ قىلاي دېۋىدى ، تېلېفون جىرىڭلىدى ، كاتىپ چۆچۈپ كەتتى . ئارېنو تېلېفونىنى ئۆزى ئالدى ، ئەستاغۇر پۇرۇللا ، چاتاق چىقىدىغان بولدى . . .

ـــ مەن گاۋىتلېر ! ـــ ئارېنو ۋارقىرىدى .

كاتىپ ئۇنىڭ قەھرىلىك ئەلپازىنى كۆرۈپ تەمتىرەپلا كەتتى . ئۇ ھېلىھەم كاتىپقا خاپا بولۇۋاتاتتى . كاتىپ چوقۇم گەپنى قىسقا قىلىشى كېرەك . كاتىپ ئارېنونىڭ قولىدىن تېلېفونىنى ئالدى .

ـــ ۋەي ، كاتىپمۇ ؟ مەن فانسون .

فانسون ! كاتىپ فانسوننىڭ بۇ دۇنيادا مەۋجۇتلۇقىنى تامامەن ئۇنتۇپ قالغانىدى .

ـــ ياخشىمۇ سىز ، فانسون ، ياخشى تۇرۇۋاتامسىز ؟

ـــ چاتاق بولدى ، ئۇرى ئاجرىشىش دەۋاسى سۇنۇپتۇ .

بۇ گەپچە ئۇ كاتىپنىڭ تەسەللىسىگە موھتاج بولۇپ ئۇنى ئىزدەپتىكەن ـ دە . . ئۇ بەختسىز ، ئەمما ۋاقتىنى خاتا تاللاپتۇ . ئارېنو تاقىتى تاق بولغان ھالدا ئۇستەلگە ئۇرۇپ قويدى .

ـــ فانسون ، مەن بەك ئالدىراش . . .

ـــ بىلمەن ، ـــ دېدى فانسون كاتىپىنىڭ گېپىنى تارتىۋېلىپ ، ـــ بۇگۈن بىرەر يەردە ئۇچرىشىپ ، بىرەر رومكىدىن ئىچسەك ، قانداق ؟ مېنىڭ سىزگە دەيدىغان نۇرغۇن گەپلىرىم بار ئىدى . . .

كاتىپ ئۇنىڭ ئۆزىگە دەيدىغان نۇرغۇن گەپلىرىنىڭ بارلىقىنى ، شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ تەسەللىسىگە تولىمۇ موھتاج ئىكەنلىكىنى بىلەتتى .

ـــ بولىدۇ ، سائەت ئالتىلەردە باراي .

كاتىپ تېلېفونىنى قويۇۋەتتى . ئۇ ئارىنو يەنە قاقشاپ كېتىدىغان بولدى ، دەپ ئويلىدى .

ـــ بەللى ، ئەمدى ئىش ئايدىڭلاشتى ! . . . سىز يېگىتلەرنىلا ئەمەس ، يەنە تېخى ئايالى بار ئەرلەرنىمۇ ئېزىقتۇرۇپ يۈرۈپسىز ـ دە !

كاتىپ سوغۇققان بولۇپ ، بۇ بوران ـ چاپقۇنىنى ئۆتكۈزۈۋېتىش نىيىتىگە كەلدى .

ـــ فانسون ئايالى بىلەن ئاجراشماقچى بوپتۇ ! ـــ دېدى ئۇ ناھايىتى خاتىرجەم ھالدا .

ئارىنونىڭ كۆكۈچ كۆزلىرىدە تېڭىرقاش ئالامەتلىرى ئەكس ئەتتى . ئۇ توساتتىن :

ـــ سىز ئۇنىڭغا تەگمەكچىمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدى .

كاتىپ غەزەپتىن كالپۇكلىرىنى چىڭگىدە چىشلىدى ، ئەمما گەپ قىلمىدى .

ـــ سىز ئۇنى ياخشى كۆرىسىز ، شۇنداقمۇ ؟

كاتىپ « شۇنداق » دەۋاتكىلى تاس قالدى . مەيلى ، ئۇ نېمە ئويلىسا ئويلىسۇن . كاتىپ ئاغزىنى ئېچىپ توختاپ قالدى . مۇھەببەت ناھايىتى مۇقەددەس نەرسە . ئۇنىڭ يالغان گەپ قىلـ

غۇسى كەلمىدى ، شۇڭا گەپنى باشقا ياققا بۇرىۋەتتى :

ـــ سەپىرىڭىزنىڭ تەييارلىقىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويايلى .

ئارىنو ئۇنىڭ گېپىگە قۇلاق سالماستىن تېخىمۇ ئىنچىكىلەپ سورىغىلى تۇردى :

ـــ ئايالى بولغاچقىلا ، ئۇنىڭدىن يىراقلىشىپتىكەنسىز ـ ده ! توۋا ، مەن بۇنى نېمىشقا بالدۇرراق ئويلىمىغاندىمەن !

ـــ مېنىڭ كونا خامانىنى سورۇغۇم يوق ، ئەپەندى . مەن سىزگە ئۇنىڭ شىركىتىدىن يېنىپ چىقىشىمنىڭ سەۋەبىنى چۈشەندۈرگەن .

ئارىنو بېشىنى چايقاپ ، ئۈستەلگە ياقىدە بىرنى ئۇردى ۋە :

ـــ سىز مېنى شۇنچە كالۋا چاغلامسىز ؟ مەن سىزنىڭ ئۇنىڭغا ئاشقىلىقىڭىزنى بالدۇرلا پەرەز قىلغانىدىم ! ئۇ كەينىڭىزگە كىرىۋالغاندا ، سىز ئۇنىڭدىن قاچتىڭىز ، ئەخلاق دائىرىسىدىن چىقىپ كېتىشتىن قورقتىڭىز ، شۇڭا ئۇ يەردىن قېچىپ چىقتىڭىز !

ئارىنونىڭ گەپلىرى پۈتۈنلەي خاتا ئىدى . ئەمما بۇنىڭغا ئامال قانچە ، ئۇ ھازىر غەرەز ئۇقمايدىغان بولۇۋالغان تۇرسا . ئارىنو كاتىپ خۇددى ئۇنىڭ ئالدىدا گۇناھ قىلىپ قويغاندەك نېمىشقا يۇزمۇيۇز تۇرۇپ ئۇنى ئەيىبلەيدۇ . خۇسۇسىي ئىشلىرىغا ئارىنونىڭ ئارىلاشقانلىقىغا كاتىپنىڭ ئاچچىقى كەلدى . ئەمما ئۇنىڭ بىلەن جېدەللىشىشنىڭ پايدىسى يوق ـ تە .

ـــ بەلكىم دېگەنلىرىڭىز توغرىدۇ ، ـــ دېدى كاتىپ ئىلاجسىز ھالدا پەس ئاۋاز بىلەن .

ئارىنو بۇ تالاش ـ تارتىشتا ئۇتقاندەك كۆلۈپ قويدى . ئەمما ئۇنىڭ خۇشاللىقى بىرنەچچە مىنۇتلا داۋام قىلدى .

ئۇ بىردەمدىلا خۇددى ھاقارەتلەنگەندەك لاسسىدە بولۇپ قالغا-
نىدى . كاتىپ ھاك ـ تاك بولغان ھالدا ئۇ نېمە بولغاندۇ ، دەپ
قالدى .

ـــ فانسون ئاجراشقاندا ئۇنىڭ شىركىتىگە
بېرىپ ئىشلەمسىز ؟ ـــ سورىدى ئارىنو كاتىپنى كەمستىش ئا-
ھاگدا .

بۇ گەپنى ئاگلاپ كاتىپنىڭ قانلىرى ئۇيۇشۇپ قالدى . بۇ
ئادەم نېمانچىۋالا توك ! ئۇ كاتىپنى ئۆزىگە ئوخشاش تاشتىن ئا-
پىرىدە بولغان دەپ قالدىمكىنە ؟ ئۇ كۆز چاناقلىرىدا مۆلدۈرلەپ
تۇرغان ياشلىرىنى ئىچىگە يۇتۇپ ، ناھايىتى كەسكىن ھالدا ئۇنىڭ
دەككىسىنى بەردى :

ـــ نېمىشقا شۇنداق قىلمىغۇدەكمەن ؟ ھەرقانداق جاي بۇ
يەردىن مىك ياخشى !

ئارىنونىڭ كۆزلىرىدىن سوغۇق نۇرلار چاقنىدى . گېپـ
نىڭ بەك ئېشىپ كەتكەنلىكى كاتىپنىڭ ئۆزىگىمۇ ئايان ئىدى .

ـــ مېنى ئايىغىمغا يۇكۇنۇپ ياۋۇرىدۇ دەپ قالماك ! ـــ
ئارىنونىڭ چىرايى خۇددى تاشتەك قېتىپ قالدى ، ـــ سىزنى
تۇتۇۋالمايمەن ، كېيىنكى قەدەمنى قانداق بېسىشنى سىز بىلىسىز .
كاتىپنىڭ بۇ ئەلەملەرگە ئەمدى چىدىغۇچىلىكى قالمىدى .
ئۇ سومكىسىنى ئالدى ـ دە ، يىغلىغان پېتى ئىشخانىدىن چىقىپ
كەتتى .

7

كاتىپ ئىست ، ئاچچىقلانمسام بولماسمىدى ، دەپ ئۆزىگە
كايىيتتى . مانا چاتاقنىڭ چوڭى چىقتى ، ئەمدى خىزمىتىدىنمۇ
ئايرىلىپ قالىدىغان بولدى . ئەمدى ئىككىلىسى ئۆز يولىغا ماڭـ

دۇ . . . بۇنىڭغا پۇشايمان قىلماي نېمە قىلغۇلۇق ؟

كاتيې ئۆيدە ئازاب ئىچىدە ئۇياقتا ماڭماقتا ئىدى ، يۈز بەرگەن ئىشلارنى توختىماي ئويلايتتى . بۇنىڭغا فانسوننىڭ تېلېفونى سەۋەبچى . ئۇ قېرىشقاندەك نېمىشقا بۇ ئىككىيلەننىڭ مۇناسىۋىتى تازا جىددىي پەيتتە تېلېفون بېرىدۇ ؟ ئەمما ئۇنى ئەيىبلەشمۇ پايدىسىز . ئارىنو بەربىر بىر باھانە تېپىپ كاتيېدىن قۇتۇلۇپ كېتەتتى .

بىچارە فانسون . . . بەلكىم كاتيېنى دەردىنگە دەرمان بولىدۇ ، دەپ ئويلىغان بولغيتتى . ئۆزىنىڭ دەردىنى كۆتۈرەلمەي تۇرغان ئادەم باشقىلارنىڭ دەردىنى كۆتۈرۈشۈپ بېرەلەمدۇ ؟! كاتيې ئويلاپ ـ ئويلاپ ئاخىر فانسونغا تېلېفون بېرىپ بۇگۈنچە ئۇچراشماسلىقنى ئېيتتى ، لېكىن كاتيېنىڭ گەپلىرى كار قىلمىدى . فانسون تېلېفوندا يېرىم سائەتچە دەردىنى ئېيتىپ :

ـــ ئۇرى بۇ قېتىم چوقۇم ئايرىلىپ كېتىشكە قوشۇلغانلىقى ئۈچۈن كەلدى ، ـــ دېدى .

ـــ ئەگەر ئۇنداق بولمىسچۇ ؟

ـــ چوقۇم شۇنداق . . . بۇ قېتىم ئۇ كىيىم ـ كېچەكلىرىنى ، ئۆزىنىڭ دېتېدىكى ئائىلە بىساتلىرىنى ئالغىلى كەلدى .

ـــ سىزگە تەس بوپتۇ ، ـــ دېدى كاتيې .

فانسون كاتيېغا دەرد ـ ئەلەملىرىنى يېپىدىن ـ يېڭىسىگىچە ئېيتقاندىن كېيىن :

ـــ مەن سىزنى ئاۋارە قىلدىم ، ـــ دېدى .

ـــ ھېچقىسى يوق ، فانسون . ئەمما ، ئىشخانامغا تېلېفون بەرمىسىڭىز . مەن يېتىشەلمەيۋاتىمەن . تېلېفون بېرىشكە توغرا كەلسە ، ئۆيۈمگە بېرىڭ .

كاتيېنىڭ ئاۋارىچىلىككە يولۇققانلىقىنى فانسونغا دېگۈسى

كەلمىدى . ئەگەر ئېيتىدىغان بولسا ، ئۇ كاتىپنى شىركىتىگە كىرىپ ئىشلەشكە دەۋەت قىلاتتى . لېكىن ئۇ ئارىنوغا ئوخشاش خىزمەتتە چاقماقتەك چاققان ئادەملەر بىلەن ئىشلىگەندىن كېيىن ھانسون بىلەن بىرگە ئىشلىيەلمەيتتى . ياق ، بولمايدۇ ، ئۇ بۇنداق چېكىنىش يولىنى خىيال قىلسا بولمايدۇ .

ئەتىسى كاتىپنى تاپسى تېلېفون بەردى . كاتىپ ئاپىسىغا دەردىنى ئېيتالمايتتى . ئۇ دەردىنى ئېچىدىلا بىلىشكە مەجبۇر ئىدى . لېكىن مۇشۇنداق بولۇۋەرسە ، ئۇ چىدىيالارمۇ ؟

دۇشەنبىمۇ كەلدى . ئۇ جەزمەن باشقا چىقىش يولى ئىزدىشى كېرەكلىكىنى بىلەتتى ، ئۇ باشقا يول تېپىشقا مەجبۇر ئىدى . ئۇ غەيرەتكە كەلدى . ئۇ شۇنچە چوڭ لوندوندا گاڭگىتلىپ شىركىتىنىڭلا بارلىقىغا ئىشەنمەيتتى . شۇغىنسى گاڭگىتلىپ شىركىتىدەك ئۆزىنىڭ ئىقتىدارىنى جارى قىلدۇرالايدىغان شىركەت تاپالمايۇاتاتتى . . .

تېلېفونىنىڭ جىرىڭلىشى ئۇنى چوڭقۇر خىيالدىن ئويغاتتى .

ـــ نېمە ، تېخى ئىش باشلىمىدىڭىزما ؟

كاتىپ بۇ ئاۋازنى ھەرقانداق ئاۋاز ئىچىدىن پەرقلەندۇرەلەيتتى . ئۇ تىترەپ كەتتى ، يىقىلىپ چۈشمەسلىك ئۈچۈن ئورۇندۇققا يۆلىنىۋالدى .

ـــ گېپىڭىزنى چۈشىنەلمىدىم ، ـــ دېدى كاتىپ مىڭ تەسسە ، ـــ جۇمە كۈنى بىز . . .

ـــ بولدىلا ، تەنتەكلىك قىلماڭ . مەن بىر كاتىپقا موھتاج ، يېڭى كاتىپ كېلىشتىن بۇرۇن سىزنى قويۇۋەتمەيمەن . تېزرەك كېلىڭ ، مېنىڭ بىر مىنۇتنىمۇ قولدىن بەرگۈم يوق . . .

« ئارىنو مېنى نېمە كۆرۈپ قالدى ؟ ـــ دەپ ئويلىدى

كاتيې غەزەپلەنگەن هالدا ، ــ ئۇ مېنى قورچاق دەپ بىلىپ قالـ دىمۇ نېمە ؟ » لېكىن ، كاتيې ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپلا يىپەكتەك يۇمشاپ كەتكەنىدى .

ــ بـولـدۇ ، ئىشـقـا بـاراي ، ــ دېـدى كـاتيې ئاچـچىقى بىلەن غوتۇلداپ .

ــ يارايسىز ! سىزنى بەك جاھىل جۇمۇ . . .

ــ ماڭا بۇنداق ئاھاڭدا گەپ قىلماڭ . مېنى ئىشلەتمەيمەن دەپ تۇرۇپ مۇنداق قىلسىڭىز بولماس .

ــ نېمە دېدىڭىز ؟ ــ ئارېنونىڭ مۇئامىلىسى بىردىنلا يـۇمشىدى . كېيىن توساتتىن جىممىدە بولۇپ قالدى . ئاردا چـىدىغۇسىز جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى . كاتيېنىڭ يۈرىكى سىلىپ كېتىۋاتاتتى . ئۇ ئارېنونىڭ گەپ قىلىشىنى كۈتۈۋاتاتتى .

ــ نېمە قىلغىڭىز كەلسە شۇنى قىلىڭ ، ــ دېدى ئارېنو كەيپى ئۇچقان ھالدا ، ــ سىزگە مەھكەم ئېسىلىۋالمايمەن ، گەپـنىڭ توچكىسىنى قىلغاندا ، ئادەم دېگەن جىق نېمە ، بۇ دۇنيادا يالغۇز مەنلا بار دەپ ئويلامسىز ؟

بۇ گەپنى ئاڭلاپ كاتيېنىڭ رايى پۈتۈنلەي ياندى . بوپـتۇ ، باشقا كەلگەننى كۆرگۈلۈك !

ئاردىن بىرنەچچە كۈن ئۆتتى . ئۇ كېچىلىرى كىرپىك قاقماي تەقدىرى ئۈستىدە باش قاتۇراتتى .

جۇمە ئاخىر يېتىپ كەلدى . كاتيې قۇرۇق خىيالدىن قۇـتـۇلۇشقا تىرىشاتتى . ئارېنوىدىن ئۈمىد بولمىغاندىكىن ، ئۇ چوقۇم خـۇشال ـ خۇرام يۈرۈشى كېرەك . ئارېنو ئەتە كانادادا ماڭىدۇ ، ئەمـدى كاتيې ئۇنى تېخىمۇ تېز ئۇنتۇپ كېتەلىشى مۇمكىن . « كۆزدىن يىراق كۆڭۈلدىن يىراق » ئەمەسمۇ ؟

كاتيې يەكشەنبە كۈنى گېزىتلەردىن ئادەم تەكلىپ قىلىش

ئىلانلىرىنى تەپسىلىي كۆردى ، كەچقۇرۇن ئۆزى قىزىقىدىغان خىزمەت توغرىسىدا ئىككى پارچە ئىلاننى تاپتى .

چارشەنبە كۈنى كاتىبغا بىرىگ موردىمبىردىن تېلېفون كەلدى . ئۇ تېلېفوندا بۇ شىركەتنىڭ كاتىبىدىن ئىمتىھان ئېلىپ سىناپ كۆرىدىغانلىقىنى ئېيتتى . ئۇلارنىڭ كاتىبغا شۇنچە تېز ئۇقتۇرۇش قىلغانلىقىدىن قارىغاندا ، شىركەتنىڭ كاتىپقا تولىمۇ ئېھتىياجلىق ئىكەنلىكى ئېنىق ئىدى . كاتىبىنىڭ مۆلچىرى توغرا چىقتى . كاتىپ ئۇلار بىلەن يۈزتۇرانە پاراڭلاشتى .

ـــ دۇشەنبىدىن باشلاپ ئىشقا چۈشۈڭ ، ـــ دېدى شىركەت مەسئۇلى روسىبل ئەپەندى كاتىبغا .

ـــ شۇنچە تېزما ؟ ـــ سورىدى كاتىپ سەل تەشۋىشلىنىپ .

بۇ شىركەتنىڭ ئۇنى قوبۇل قىلىدىغانلىقى ئېنىق ئىدى .

ـــ شۇنداق ، سىزدىن ئىلگىرىكى كاتىپ ئائىلە چاتىقى تۈپەيلىدىن ھېلىلا ئىستېپا بەردى ، دۇشەنبە كېلەلمەمسىز ؟

ـــ ئەلۋەتتە كېلىمەن ، ـــ دېدى كاتىپ .

روسىبل ئەپەندى ئۇنى ئىشككىچە ئۇزىتىپ قويدى .

ـــ ناھايىتى ئوبدان بولدى . خوجايىنىڭىزنىڭ ئىشتىن توختىغانلىقىڭىز توغرۇلۇق يېزىپ بەرگەن ئىسپاتىنى ئالغاچ كېلىشنى ئۇنتۇپ قالماڭ . بوغالتىرغا تىزىملىتىش رەسمىيىتىنى ئۆتەشكە ئاسان بولىدۇ . بولىدۇ ، ئەمىسە ، دۇشەنبە كۆرۈشەيلى .

ئەتىسى كاتىپ كادىرلار باشقارمىسىنىڭ مەسئۇلى ئوۋان ئەپەندىگە تېلېفون بەردى .

ـــ ياخشىمۇسىز ؟ ئىسمىم كاتىپ ، ماڭا بىر پارچە ئىشتىن توختىتىش ئىسپاتى يېزىپ بەرسىڭىز بوپتىكەن .

ـــ نېمە ، نېمە دېدىڭىز ؟

تۇۋا ، ئۇ بۇ ئىشتىن ئازراقمۇ خەۋىرى يوق-تەكلا قىلىدىغۇ . . . ئارىنۇ ئۇلارغا كاتىپىنى ئىشتىن توختىتىدىغانلىقىنى تېخىچە ئېيتمىغانمىدۇ ؟

ــ كېلەر ھەپتە بىرىگ شىركىتىگە ئىشقا چۈشمەن . . .

ــ كەتمەكچىمۇ سىز ؟

ــ شۇنداق ، ئەپەندى ، سىزگە ئۆيدىن تېلېفون بېرىۋا-تىمەن ، ماڭا بىر پارچە ئىسپات ئەۋەتىپ بەرسىڭىز بوپتىكەن .

ئۇۋان ھاپىلا ـ شاپىلا كاتىپىنىڭ گېپىنى تارتىۋالدى .

ــ سىزنىڭ ئىستېپا سورىغانلىقىڭىزنى ماڭا ھېچكىم ئېيتـ-مىدى ! سىز بۇنى قاچان قارار قىلغان ؟ گاۋىتلېر بۇ توغرۇلۇق بىر ئېغىز تىنىپمۇ قويمىدىغۇ . . .

كاتىپ ئالدىراقسانلىق قىلغىنىغا پۇشايمان قىلىشقا باشـ-لىدى . بۇ نېمە ئىش ؟ ئۇۋان شىركەت خادىملىرىنى خىزمەتتىن بوشىتىدىغان ئىشتىن ئەڭ بالدۇر خەۋەر تېپىشى كېرەك ئىدىغۇ . كاتىپ گاڭگىراپ قالدى .

ــ ئۇنتۇپ قالغان ئوخشايدۇ . . .

ــ بۇ ئاجايىپ ئىشقۇ ، گاۋىتلېر ئەپەندى ئۇنداق ئۇنتۇ-غاق ئادەملەردىن ئەمەستىغۇ . . .

ــ ئۇ كاناداغا ماڭىدىغان چاغدا بەك ئالدىراش بولۇپ كېتىپ ئۇنتۇپ قالغان ئوخشايدۇ .

ئارىدا جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى . بىردەمدىن كېيىن ئۇۋان :

ــ بولىدۇ ، پېتىرى خېنىم . ئىسپاتنى ئامال قىلىپ تېز ئەۋەتىپ بېرەي ، ــ دېدى .

كاتىپ گاۋىتلېرنىڭ بۇ ئىش توغرۇلۇق كادىرلار باشقار-مىسىنىڭ باشلىقىغا نېمە ئۈچۈن ئۇقتۇرۇش قىلمىغانلىقىنى ھەر-

قانچه ئويلاپمۇ چۈشىنەلمىدى . گاۋىتلىر كادىرلار باشقارمىسىنىڭ باشلىقى ئېيتقاندەك خىزمەتكە سەل قارايدىغان ئادەم ئەمەس ئىدى . بىر سائەتتىن كېيىن ، ئۇۋاندىن تېلېفون كەلدى . تېخى چىگىش خىياللىرىدىن قۇتۇلالمىغان كاتىپ ئۇۋانىنىڭ سوئالىغا قانداق جاۋاب بېرىشنى بىلەلمىدى .

— گاۋىتلىر ئەپەندىدىن ئىستېپا سورىغاندا كۆڭلىگىز ئارامسىزمىدى ؟

كاتىپنىڭ غۇرۇرى ئۇنى ھەقىقىي ئەھۋالنى دېيىشكە يول قويمىدى . ئۇ ئالدىراپ ـ تېنەپ « شۇنداق » دەپ جاۋاب بەردى ۋە يەنە :

— گاۋىتلىر ئەپەندى بىر مەزگىل ئىشلەپ تۇرۇشۇمنى ئېيتقانىدى ، — دېدى .

كاتىپ يالغان ئېيتقانىدى . ئەمما بۇنىڭدىن باشقا نېمە ئامال بار ؟

— ناھايىتى ياخشى ، مەن ئەمدى خاتىرجەم بولدۇم ، خېنىم .

ئۇۋان كاتىپنىڭ جاۋابىنى كۈتمەيلا ، ئۇنىڭ ئورنىغا ئادەم سەپلەشتىن بۇرۇن ئىشلەپ تۇرۇشنىڭ نەقەدەر مۇھىم ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈردى .

— مەن ئارىنونىڭ تەلىپىگە ماقۇل بولمىغانىدىم ! — دېدى كاتىپ ئالدىراپ چۈشەندۈرۈپ ، — باشقىچە ئېيتقاندا ، مەن بىرىگ شىركىتىگە ماقۇل بولۇپ بولغانىدىم .

— پەقەت بىرنەچچە كۈنلا ، — دېدى ئۇۋان قەتئىي قىلىپ ، — پەقەت سىزلا ئۇستەلگە دۆۋىلىنىپ كەلگەن ھۆججەتلەرنى بىر ياقلىق قىلالايسىز !

كاتىپ خورسىنىغان ھالدا :

ـــ سىزنىڭ ئىقتىدارلىق كاتىپتىن بىرنى تاپالىشىڭىزغا ئىشىنىمەن ، ئارىنونىڭ ئۆتكەندە چەت ئەلگە بىللە ئېلىپ چىققان كاتىپى گۈل كەلتۈرۈۋېتىپتىمىشقۇ ؟ ـــ دېدى .

ـــ بىر قىزنى تەكلىپ قىلغانتۇق . ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمىدى . ھازىر داد دەۋېتىپ باربدۇ .

كاتىپ شىركەتكە يېڭى كەلگەن چاغدىكى ئەھۋالنى ئويلىدى . ئۇ چاغدا ئىشلارنىڭ بۇنچە قىيىن بولىدىغانلىقىنى كىم ئالدىن بىلەلىگەن دەيسىز ؟

ـــ ئۇنىڭدىن باشقا ، ـــ دېدى ئۇۋان ، ـــ مەن مەسئۇلىيىتى ئېغىر خىزمەتنى ئۇستىگە ئالالىغۇدەك بىرەرىنى تاپالمىدىم ، پەقەت سىزلا دۆۋېلىنىپ كەتكەن بۇ ھۆججەتلەرنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايسىز ، ئارىنونىڭ خىزمەت ئۇسۇلىنى چۈشىنىسىز ، كاتىپ ، گېپىمنى چۈشەنگەنسىز ؟ ـــ ئۇ بىردەم توختىۋالغاندىن كېيىن ، قىزغىن ھالدا سۆزىنى داۋام قىلدى ، ـــ يەنە بار تېخى ، سىزنىڭ ئارىنونىڭ كۆز ئاغرىقىنىڭ قوزغىلىپ قالغانلىقىدىن خەۋىرىڭىز بارمۇ ، بۇنى بىلىدىغانلار كۆپ ئەمەس .

ـــ كۆز ئاغرىقى ؟ قانداق كۆز ئاغرىقى ؟

ـــ ئارىنونىڭ كۆزىنىڭ كۆرۈش قۇۋۋىتىنى دەۋاتىمەن ، ئۇ توپتوغرا بىر ھەپتە ئىشقا كەلمىدى . مېنىڭچە ئۇ بەك قىينىلىۋاتسا كېرەك .

ـــ ھە ، مەن سىزنىڭ بۇ ئىشنى بىلىدىغانلىقىڭىزنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن ، ـــ دېدى كاتىپ قاتتىق ئېھتىيات بىلەن .

ـــ ئاڭلىسام ئۇنىڭ كۆزى تېخى سەللىمازا ساقايماپتۇ . كېسىلى يەنە قوزغىلىپ قالغان ئوخشايدۇ .

ھەي ، ئارىنو گاۋتلىر نېمىشقا بۇنداق بەختسىز بولۇپ

قالغاندۇ ؟ كاتىپ ئەمدى دېلىغۇل بولۇپ ئولتۇرمىدى : ئارىنو ئاۋارىچىلىككە يولۇقسا ، كاتىپ ئۇنى قانداق تاشلۇۋېتەلەيدۇ ؟

ـــ بولىدۇ ، خاتىرجەم بولۇڭ ، ـــ دېدى كاتىپ .

كاتىپ ئارىنونىڭ يەنە قاراڭغۇلۇق ئىچىدە ياشاۋاتقانلىقىنى ، ئەركىنلىكتىن مەھرۇم بولۇپ قالغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايۋاتاتتى . ئارىنونىڭ قانداق ئازابلارغا دۇچار بولىدىغانلىقى كاتىپقا نامەلۇم ئىدى . دۇرۇس ، بۇنداق ئەھۋالدا ئارىنونى تاشلۇۋېتىشكە ھەرگىز بولمايدۇ . ئۇ ئارىنو بىلەن بىرگە تۇرۇپ ، ئۇنىڭ دەرد ـ ئازابىنى تەڭ تارتىشى كېرەك . ئۇ دۇشەنبە چوقۇم ئىشقا چىقىشى كېرەك .

كاتىپ توساتتىن بىرىگ شىركىتىنى ئېسىگە ئالدى . ئۇ ئۇلارغا پىلانىنىڭ ئۆزگەرگەنلىكىنى ئۇقتۇرۇپ قويۇشى كېرەك ! ئۇ خىجالەتچىلىك ئىچىدە تۇرۇپكىنى قولىغا ئالدى .

ئۇنىڭ تاللىشى توغرىمۇ ياكى خاتامۇ ؟ ئۇ بۇنى ئۆزىدىن يېنىشلاپ سورىدى ، ئارىنونىڭ پوزىتسىيىسى ئەنە شۇنداق ئوسال تۇرسا ، كاتىپ جاپاغا ۋاپا قىلسا ، ئاقىلانىلىك بولارمۇ ؟

كاتىپ ماشىنىسىنى شىركەتنىڭ شەخسىي ماشىنىلارنى توختىتىش مەيدانىغا توختىتىپ ، ئۇدۇل چىقىپ كادىرلار باشقارمىسىنىڭ باشلىقىنى تاپتى . ئۇ راستىنلا بىر چوكان تاپقانىدى . ئۇ كاتىپنىڭ ئۇنى تەربىيەلەپ يېرىشىنى ئۇمىد قىلىدىغانلىقىنى ئېيتتى . . .

يېڭى يىللانغان كاتىپ گىلادى دوئېدىن تولىمۇ ئوماق چوكان ئىدى . ئىككىيلەن ھەمكارلاشقان بىرىنچى كۈندىن كېيىن كاتىپ بۇ قىزنىڭ بەكلا ئاق كۆڭۈللۈكىنى ھېس قىلدى . چۈنكى ، گىلادى ئۇنىڭغا :

ـــ ئەگەر ئۆسمەكچى بولساق ، نۇرغۇن ئاۋارىچىلىكلەرنى

يېڭىشكە توغرا كېلىدۇ ، مەن ئۆسۈمەن دەپ ھەرگىز يېلىنمايمەن ، ــ دېگەنىدى .

كاتىپ ئۇنىڭ قارىشىنى قۇۋۋەتلىدى ۋە كۈلۈپ تۇرۇپ :

ــ مەنغۇ ئىشقا چۈشكەن بىرىنچى كۈنى شۇنداق ئويلىغانىدىم ، ئەمما ئېسىگىزدە بولسۇن ، ئادەمنىڭ قارىشى ناھايىتى ئاسان ئۆزگىرىدۇ ، ــ دېدى .

ــ ئۆگىنىدىغان نەرسە كۆپ ئىكەن . . . ئۇچ ئايدا قانداق ئۆگىنىپ بولغىلى بولار ، ــ دېدى گلادى .

ــ خاتىرجەم بولۇڭ ، بىز مەقسىتىمىزگە چوقۇم يېتىمىز ! ۋەدە بېرىمەنكى ، نەچچە كۈندىن كېيىن خېلى ئۆگىنىپ قالىسىز . بىر ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى . گلادى خىزمىتى بىلەن تونۇشۇپ قالدى . ئۇ جۈمە كۈنى كاتىپقا :

ــ كاتىپ ، سىز ماڭا يالغان گەپ قىپسىز ، ــ دېدى .

ــ قايسى گەپنى دەيسىز؟

ــ سىز مېنى بۇ يەرنىڭ ئىشلىرىغا كۆنۈپ كېتىسىز ، دېدىڭىز ، ئەمما بۇ مۇمكىن ئەمەس ئوخشايدۇ ، خوش ، ئەمىسە مەن كەتتىم .

كاتىپ كۈلۈمسىرىگەن ھالدا ئۇنىڭ كەينىدىن قاراپ قالدى . بىرئازدىن كاتىپقا كارىدورنىڭ ئۇ چېتىدە داۋىد ئۇچرىشىپ قالدى . ئۇ كاتىپىنىڭ ئىستېپا بېرمەكچى بولغانلىقىنىڭ راست ـ يالغانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن ئۇنى ئىزدەپ يۈرگەنىدى .

ــ كاتىپ ، سىز راستتىنلا كەتمەكچىمۇ ؟

ــ شۇنداق ، ئارىنو ئەپەندى قوشۇلغان !

ئۇ ئىشەنمىگەندەك كاتىپقا تىكىلدى .

ــ مەن چۈشىنەلمەيلا قالدىمغۇ . ئۇ ھەمىشە سىزنىڭ تەـ

رىپكىزنى قىلاتتى .

كاتىپ ئىچىدە خۇش بولدى ، ئەمما پەرۋا قىلمىغان قىياپەتتە :

ـــ مەن بۇ يەردىغۇ كۆڭۈللۈك ئۆتكەن ، ـــ دەپ قويدى .

ـــ سىلەر تەگشىپ قالدىڭلارمۇ ، قانداق ؟ ـــ دېدى داۋۇد ئۇنىڭدىن گەپ ئېلىش مەقسىتىدە .

كاتىپ مەخپىيەتلىكنى ساقلاش ئويىدا ئىدى ، شۇڭا سائىتىگە قاراپ ، بىر جىددىي ئۇچرىشىشىم بار ئىدى ، دەپ قويۇپ ، ئۇنىڭ بىلەن خوشلاشتى .

ـــ مەن بىلەن بىر ۋاخ تاماقتا بىرگە بولۇشنى خالامسىز ؟ تاماق يېگەچ پاراڭلىشايلى ، ـــ دېدى داۋۇد ئۇنى تەكلىپ قىلىپ .

كاتىپ رەت قىلدى . داۋۇد كاتىپنىڭ خۇشامەت قىلىپ كۆلۈپ قويدى .

ـــ ئورتاق يەرلىرىمىزنىڭ بارلىقىغا مەن ئىشىنىمەن ، ـــ دېدى ئۇ ئىللىق ھالدا .

ـــ مەنمۇ ئىشىنىمەن ، ـــ كاتىپ گېپىنى تۈگەتمەيلا كېتىپ قالدى .

ئىككىنچى ھەپتىسى كاتىپ بىلەن گلادى ئوبدان ماسلاشتى . خىزمەتتىمۇ تېز ئىلگىرىلەش بولدى . كاتىپ گلادىغا ناھايىتى سەۋرچانلىق بىلەن ئۆگەتتى . ئۇ ئاساسلىقى خەت ئۇسۇلىغا مەسئۇل بولدى . پەيشەنبە چۈشتىن بۇرۇن گلادى ئىشخانىدا يوق ئىدى ، تېلېفون جىرىڭلىدى . كاتىپ تېلېفونىنى قولىغا ئالدى :

ـــ ۋەي ...

باش ئاپپاراتتىكى تېلېفونست سەل خاپا بولۇپ :

ـــ كىلوۋ ئەپەندىنى ئالالمىغاچقا ، تېلېفونىنى

سىزگە ئۇلاپ بەردىم . . . ــ دېدى .

بىر دەملىك جىمجىتلىقتىن كېيىن قارشى تەرەپنىڭ كاتىپىغا تونۇش ئاۋازى ئاڭلاندى :

ــ ۋەي ، كىلوۋما ؟ سىزنى ئاخىر تاپتىم ــ دە ! مەن يار-دەمگىزگە موھتاج بولۇپ قالدىم ، مەن . . .

ــ مەن كىلوۋ ئەپەندى ئەمەس ، ــ دېدى كاتىپ ئالدىراپ ــ تېنىگەن ھالدا چۈشەندۈرۈپ .

ــ سىز بىلەن كۆرۈشكىنىمگە ئىنتايىن خۇشالمەن ، ــ دېدى ئارىنو قىزغىن ئاھاڭدا . كاتىپنىڭ يۈرىكى ئويناپ كەتتى ، ــ مەن سىزنى فانسون شىركىتىگە كەتتى دەپ قاپتىمەن . . .

كاتىپنىڭ كۆڭلى تولمۇ پاراكەندە بولدى ، ئۇنىڭ كۆپ گەپ قىلغۇسى يوق ئىدى . ئۇ ئارىنوغا بولغان قەلبىدىكى چىن ھېسسىياتىنى ئاشكارىلاپ قويماسلىق ئۈچۈن :

ــ ياق ، بارمىدىم ، ــ دەپ قويدى .

ــ ئامالىڭىز يوق ، يەنىلا مېنىڭ شىركىتىمدە ئىشلىگىنىڭىز تۈزۈكمىكىن ؟

ــ ياق ، خاتالاشتىڭىز ، بۇ يەردە گلادىنى يېتىشتۈرۈۋاتىمەن ، ۋاقتى ئۇچ ھەپتە ، كېيىن گلادى خىزمىتىمنى ئۆتكۈزۈۋالىدۇ . ئۇۋان ئەپەندى مۇۋاپىق بىر كاتىپ تاپقۇچىلىك گلادى ئىشلەپ تۇرىدۇ دېگەنىدى .

ئارىنو ئۇنى تۇتۇپ قالسا كاتىپ رەت قىلىشقا جۈرئەت قىلالامدۇ ؟ كاتىپ ئەندىشىگە چۈشۈپ قالدى .

ــ سىزنىڭ ئورنىڭىزغا باشقا ئادەم يوق ، ــ دېدى ئارىنو مۇلايىم ئاھاڭدا .

ــ بۇنداق دېگىلىمۇ بولمايدۇ ، گلادى خىزمەتنىڭ ھۆد-

دىسىدىن تامامەن چىقالايدۇ . يەنە بىر ھەپتىدىن كېيىن ئىشمنى ئۇنىڭغا ئۆتكۈزۈپ بېرىمەن .

ئېنىقكى ، كاتىپنىڭ بۇ گەپلىرى ئارىنوغا تەسىر قىلمىغانىدى . ئۇ گەپنىڭ توچكىسىنلا ئېيتتى :

ـــ فانسون شىركىتىگە قايتىپ بارماقچىمۇ سىز ؟

ـــ بۇنىمۇ يوق دېگىلى بولمايدۇ ، ـــ دېدى كاتىپ قەستەنگە .

ئارىدا يەنىلا جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى . ئارىنو :

ـــ ئۇنىڭ بىلەن بولغان مۇھەببەت ئىشلىرىڭىز قانداق بولۇپ كېتىۋاتىدۇ ؟ ـــ دېدى قوپاللىق بىلەن .

ـــ ناھايىتى ياخشى ! ـــ دېدى كاتىپ ئىككىلىنىپ ئولتۇرمايلا ، ـــ سىزنىڭچۇ ؟

ـــ گەپ قىلماڭ ، مۇشۇ كۈنلەردە ئۇخلايدىغانغىمۇ چولام تەگمەيۋاتىدۇ !

ئارىنو تېلېفونىنى قويۇۋەتتى . كاتىپ ئالدىدىكى زۇۋانسىز تېلېفونغا تىكىلگىنىچە قاراپ قالدى ، كۆزلىرىگە لىققىدە ياش كەلدى ، ئون مىنۇتلاردىن كېيىن ئاستا ـ ئاستا تىنچلاندى . ئارىنو نېمىشقا بۇنچىۋالا رەھىمسىز ؟ دەسلەپتە تېلېفوندا كاتىپنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغاندا خۇش بولغاندەك قىلغانتىغۇ ! تېلېفوندىكى ئاۋازنى خاتا تونۇپ قالدىمۇيا ، تېلېفوندا كىشىلەرنىڭ ئاۋازىنى ئاسانلا خاتا تونۇپ قالدىغان ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇ . بەلكىم ئۇ كاتىپنىڭ ئاۋازىغا ئەمەس ، بەلكى ئۆزى ئىشخانىدا بولمىسىمۇ خىزمەتلەرنىڭ ئاۋۇالقىدەكلا يۈرۈشۈپ كېتىۋاتقانلىقىغا خۇش بولغاندۇر .

كاتىپ توساتتىنلا ئارىنونىڭ نېمىشقا تېلېفون بەرگەنلىكىنى ئويلاپ قالدى ، كلوۋغا ماۋۇ گەپنى دەپ قويۇڭ ، دېگەن

گەپنىمۇ قىلمىدىغۇ . بۇ ناھايىتى غەلىتە ئىش ئىدى . ئۇنىڭ ۋاقـ
تىنى قەدىرلىمەستىن قۇرۇق گەپلەرنى قىلىشىنىڭ سەۋەبى نېمە ؟
كاتيېنغۇ ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپلا ھودۇققىنىدىن نېمە قىلارىنى بـ
ىلەلمەي قالدى ، بۇنى چۈشىنىشكە بولىدۇ ، لېكىن ئارىنوچۇ ؟
كاتيې بىردىنلا چۈشەندى : ئۇ ئەمدى كاتيېغا ئىشەنمەيدۇ !
كۆرسەتمە بەرمەسلىكىدىكى سەۋەبمۇ شۇ !

ئۇلار تولىمۇ تەستە سالغان ئۇلى بوش بىنانىڭ ئەڭ ئـ
خىرقى بىر پارچە تېشىمۇ غۇلاپ چۈشتى . بۇنىڭدىن كېيىن
ئۇلارنى باغلاپ تۇرىدىغان رىشتىمۇ قالمىدى . كاتيېنىڭ بۇ ئازابىنى
بايقىشى ئۆزىگە قاتتىق زەربە بولدى ، ئۇ ئۆكسۈپ يىغلىۋەتكىلى
قىـل قالدى . مۇبادا يېنىدا گلادى بولمىسا ، ئۇ راستتىنلا يىقىلىپ
چۈشكەن بولار ئىدى .

شۇنىڭدىن باشلاپ تېلېفون كەلسە ، ئۇ ئارىنودىن كەلدـ
مىكىن ، دەپ گۇمانلىنىپ ئالمايدىغان بولۇۋالدى . ئۇنىڭ كۆڭلى
زىددىيەت بىلەن تولغانىدى . بىراق ، ئارزۇ ـ ئۈمىد نېمىگە دال
بولماقچىدى ؟ ئۇلارنى باغلاپ تۇرغان ئەڭ ئاخىرقى رىشتە ـ
ئىشەنچىنىمۇ ئارىنو ئۇزۇۋەتتىغۇ . كاتيېنىڭ يەنىلا بۇ يەردىن كېـ
تىپ قالغىنى تۇزۇك .

كاتيې قالغان كېيىنكى كۈنلەرنى چىداپ ئۆتكۈزدى . ئۇ
تـوختامدىكى ماددىلارغا ئەمەل قىلىدىكەن ، گلادى مۇستەقىل
خىزمەت قىلالىغۇدەك بولغۇچە ساقلىشى شەرت ئىدى .

ئەڭ ئاخىرقى بىر ھەپتىنىڭ جۈمە كۈنىمۇ كەلدى . كاتيې
گلادىغا ئىلھام بېرىدىغان بىرنەچچە ئېغىز گەپ قىلغاندىن كېيىن ،
ئىشتىن چۈشۈپ ئۆيىگە يانىدى . ئۇنىڭ كەيپىياتى تۆۋەن ئىدى .
ئۇۋان ئەپەندىنىڭ تەلىپىگە ماقۇل بولغانلىقىغا پۇشايمان قىلدى .
ئۇ بۇ كۈنلەردە ئارىنونې ئۇنتۇش ئۈياقتا تۇرسۇن ، ئەكسىچە ئا-

رېنونىڭ سىيماسىنى كۆز ئالدىدىن زادىلا نېرى قىلالمىدى .

كاتىپ ئەتىسى گېزىت ئېلىپ ، ئادەم تەكلىپ قىلىش ئېلانلىرىنى ئاختۇردى . بۇ چاغدا خىزمەت تېپىش بەلكىم بالدۇر-لۇق قىلار ، ئۇ كۆڭۈل يارىسى ساقايغۇچە ساقلاپ تۇ-رۇشى كېرەك . . . ئۇ ئۆيىدە ئۇياقتىن ـ بۇياققا ماڭاتتى ، ئاخىر بولماي بالدۇرلا ئۇخلىدى . ئۇنىڭ بۇنىڭدىن باشقا قىلىدىغان يەنە نېمە ئىشى بار ؟ كاتىپنىڭ هەممە نەرسىدىن رايى قايتقانىدى .

تاڭ سەھەر سائەت ئىككى بولغان چاغ ، ئۇنىڭ كۆزلىرى ئەمدىلا ئۇيقۇغا ئېلىنغانىدى ، تېلېفون جىرىڭلىدى ، ئەيتاۋۇر بە-رەرى تېلېفونىنى خاتا ئۇرغان بولسا كېرەك . . . ئۇ تۇرۇپكىنى زەردە بىلەن ئېلىپ بىر گەپ قىلىۋېتەي ، دەپ تۇرۇشقا ، تېلېفوندىن :

ـــ مېنى ئالغىلى ئايرودرومغا كېلەرسىزمۇ ؟ ـــ دېگەن ئاۋاز ئاڭلانىدى . بۇ ئارېنونىڭ ئاۋازى ئىدى . كاتىپ نېمە دېيە-شىنى بىلەلمىدى ، چۈشمۇ يا بۇ ئۇنىڭ . ياق ، بۇنىڭ ئارېنودىن كەلگەن تېلېفون ئىكەنلىكى ئېنىق . كاتىپنىڭ ئەرۋاهى ئۇچتى .

ـــ بىلەمسىز ، هازىر سائەت قانچە بولدى ؟ ـــ دەپ سو-رىدى ئۇ .

ـــ بىلمەن ، نيۇ ـ يوركتا قارا يامغۇر ياغقاچقا ، ئايرو-پىلان كېچىكىپ كەلدى .

قاراڭ ، ئۇنىڭ يېرىم كېچىدە ئۇنى ئويغىتۇېتىشكە هەققى بارمىدەك گەپ قىلىۋاتقىنىنى ، شۇنچە يۇزسىزلىك قىلغان-لىرى يەتمىگەندەك . . .

ـــ مېنىڭ شۇنداق ئاچچىقىم كېلىۋاتىدۇ !

ـــ سىز رەت قىلدىڭىز ؟

ئارېنونىڭ ئاۋازىدىن ئۇمىدسىزلەنگەنلىكى چىقىپ تۇراتـ

تى . كاتيپ بولىدۇ ، مەن باراي ، دەۋەتكىلى تاس قالدى . ياق ئۇ ھەرگىز قىلتاققا چۈشمەيدۇ . ئۇ يەنە بۇرۇنقىدەكلا كولدۇرلىتىۋاتقان بولسىچۇ ؟!

ـــ نېمە ! سىز مېنى نېمە كۆرۈۋاتىسىز ؟

ـــ كاتيپ ، كاتيپ . . . ـــ ئارىنو كاتيپغا يېلىندى ، ـــ مەن ياردەمسىزگە موھتاج .

كاتيپ كۆزىگە لىققىدە ياش ئېلىپ تۇرۇپكىنى جاققىدە قويۇۋەتتى . ئۇ ئەمدى ئارىنونىڭ دامىغا چۈشمەيدۇ . ئۇنىڭغا لازىمى پەقەت بىر شوپۇر ، بۇ قېتىم ئۇ بەكلا ئاشۇرۇۋەتتى . ئۇ تۇن يېرىمدا ئۇنى پاراكەندە قىلدى ، ئۇنىڭ ئايرودرومغا كېلىشىنى تەلەپ قىلدى ! قارىغاندا ئۇنىڭ كۆزى . . . پەرۋەردىگارىم ، ياق ! كاتيپ ئەمدى خىيال قىلىپ ئولتۇرمىدى ، بەش مىنۇتتىلا تەق بولۇپ يولغا چىقتى . كاتيپ ئۇنىڭ كۆزىدىن چاتاق چىققانلىقىنى نېمىشقا بالدۇرراق ئويلىمىغاندۇ ؟ ماشىنا تېز سۈرئەتلىك يولدا كېتىۋاتقاندا ئۇ ئۆزىگە كايىدى . ئۇ قانداقلارچە باغرى تاشلىق قىلىپ ئارىنونىڭ تەلىپىنى رەت قىلدى ؟ ئارىنو ئۇنىڭغا ئىشەنمىگەن بولسا ، كېلىك دەپ يالۋۇرامتى ؟ كاتيپ ئارىنونىڭ كۆرۈش ئىقتىدارىدىن ئايرىلغانلىقىنى بىلىدىغانلارنىڭ بىرى . ئۇ ھازىر ياردەمگە موھتاج ! كاتيپ ماينى باستى .

كاتيپ ماشىنىنى مەيدانغا توختاتتىپ ماشىنىدىن دەرھال چۈشتى ـ دە ، يۈگۈرگەن پېتى كۆتۈش ئۆيىگە كىرىپ كەتتى . ئىلاھىم ، ئۇ ھەرگىز كېتىپ قالمىغىيدى . . .

8

ئارىنو ئالدىنقى قېتىم تۇرغان ئۆيدە بولۇشى مۇمكىن ، دەپ ئويلىغان كاتيپ ئۇنى شۇ يەرگە ئىزدەپ ماڭدى . قەدەملىرى

بارغانسېرى تېز ئېلىنماقتا ئىدى ، يۇرىكى گۈپۈلدەپ سوقۇپ كېـ
تـۋاتاتتى . ئۇ ئىشىك ئالدىغا كەلگۈچە سەل ـ پەل ئارىسالدى
بـولدى ، جىددىيلەشكىنىدىن نەپىسى قىسىلىپ كەتتى . ئۇ ئارىـ
نونى كۆرمىگىلى ئۇزۇن بولدى ، ئەمدى ئۇ كاتېبغا قانداقراق مۇـ
ئامىلە قىلار ؟ ئۇ چوڭقۇر بىر نەپەس ئېلىۋېتىپ ، ئەينەكلىك ئىـ
شىكتىن كىردى .

ئارىنو ئالدىنقى قېتىمقىغا ئوخشاشلا ئىشىككە ئارقىسىنى قىلىپ تۇراتتى . كاتېپ تىترەك ئاۋازدا ئۇنى چاـ قىردى :

ـــ ئارىنو !

ئارىنو ئاستا كاتېپ تەرەپكە قارىدى ۋە ئىپادىسىز كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا تىكىلدى .

ـــ كـاتېپ ، كەپسىز ـ دە ، ـــ دېدى ئۇ ھاياجانلانغان ھالدا ئاستا قىلىپ .

كـاتېپنىڭ ۋۇجۇدىغا بىر خىل ھاياجان يامراپ كەتتى ، بېرىپ ئارىنوغا بىرنەچچە ئېغىز تەسەللى بېرىشنى ئويلىدى ، ئەمما مۇشۇ تاپتا ئۇنداق قىلىش مۇۋاپىق ئەمەس ئىدى ، ئارىنو كاتېپ ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ شۇنداق قىلىۋاتىدۇ دەپ قالاتتى . . . ئۇ نېئون چىرىغى سۈتتەك يورۇتۇۋەتكەن ئۆيگە بىر قۇر قاراپ قويدى .

ـــ قارا كۆزمىنەك تاقىمىدىكىزمۇ ؟ ـــ سورىدى كاتېپ بىرئاز خاتىرجەمسىزلىنىپ .

ئارىـنونىڭ چىرايىدا ھەيرانلىق ئالامەتلىرى ئەكس ئەتتى .

ـــ قارا كۆزمىنەك تاقىمىغىلى ئۇزۇن بولدى ، كاتېپ .

ـــ بىرەر ئىش چىقتىمۇ ؟ قەيەردە ؟

ـــ ئايروپىلاندا . . .

ئاپلا ! ئۇ قاتتىق قېينالغاندۇ ـ ھە . ھالىدىن كىم خەۋەر

ئالغاندۇ ، ئايروپىلاندا دوختۇر بار بولغىيمىدى ؟ ئۇنى تېزدىن ئۆيىگە ئاپىرىپ دوختۇر چاقىرتىشى كېرەك ، تېز . . .

ـــ ماشىنامنى يېقىن يەرگە توختاتتىم ، مەن بېرىپ يۈگۈرۈپ تاقىلىرىنى ئېلىپ كېلەي .

كاتيې ماڭماقچى بولۇۋىدى ، ئارىنو ئىتتىكلا ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدى . كاتيې جىممىدە تۇرۇپ قالدى . ئۇ ھەيرانلىق چېقىپ تۇرغان كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ ئارىنونىڭ ئاغزىغا قارىدى :

ـــ بىزنىڭ نەدىلىكىمىزنى بىلمىگۈچە بۇ يەردىن ئايرىلمايمەن ، كاتيې .

ـــ نەدىلىكىمىزنى دەيسىزغۇ ؟ بىز ئايرودرومدىغۇ ؟ ئارىنو ئەپەندى .

ئارىنونىڭ چىرايىدىن تىنت ـ تىنت بولۇۋاتقانلىقى چېقىپ تۇراتتى .

ـــ بۇنى بىلمەن ، مەن ئەما ئەمەس !

ـــ نېمە ؟ سىز كۆرمەمسىز ؟ ـــ دېدى كاتيې ھەيران بولۇپ .

ـــ ئەلۋەتتە ! نېمشقا مۇنداق دەيدىغانسىز ، ھېچ چۈشەنمىدىم ، ـــ دېدى ئارىنو قوشۇمسىنى تۇرۇپ خاپا بولغان ھالدا ، ـــ نېمىلەرنى ئويلاپ يۈرىدىغانسىز . . .

ـــ مېنى باشقا ئىشلارنى ئويلاپ يۈرۈپسىز دېمەكچىمۇسىز ، ـــ دېدى كاتيې سەپرايى ئۆرلىگەن ھالدا قولىنى سىلكىپ ، ـــ نېمىدەپ مېنى يېرىم كېچىدە ئويغىتىپ بۇ يەرگە چاقىرىپ كېلىسىز ؟

ـــ پەرۋەردىگارىم ، گېپىمنى باشلا ـ باشلىمايلا توڭ تەگكىلى تۇردىڭىزغۇ ؟ ـــ ئارىنو پېشانىسىگە شاپىلاقلاپ ئاھ ئۇردى .

كاتيې هاڭ ـ تاڭ قالدى ، بۇ ئۇنىڭ نېمە دېگىنىدۇ ؟ بولدى ، بۇنى سۈرۈشتۈرۈشنىڭ ھاجىتى يوق . لېكىن ئۇ نېمىشقا ئۇنىڭغا يەنە يول قويغۇدەك ؟ ئۇ ساق ـ سالامەت بولغاندىكىن ، تاكسىدا كەتسە بولمۇيتتىغۇ ! كاتيې كەيپى ئۇچقان ھالدا ئۇشتۇمتۇت ئۇنىڭ ماڭدى ، ئەمما ئارىنو ئۇنىڭ ئالدىنى توستى .

ـــ يولۇمنى توسماڭ !

ـــ قولاق سېلىڭ ، گېپىمنى قىلمۇالاي !

ـــ ۋاقتىنى ئىسراپ قىلمۇاتىسىز ، گېپىڭىزنى ئاڭلىمايمەن ! ـــ دېدى كاتيې خاپا بولۇپ .

ئارىنو ئۇنى كۆتۈرگەن پېتى ئورۇندۇققا ئەكېلىپ ئولتۇرغۇزدى .

ـــ مەن سىزگە چۈشەندۈرەي ، كاتيې . سىزگە مەن بەلكىم تازىمۇ كۆلكىلىك تۇيۇلۇۋاتقاندىمەن .

ـــ چۈشەندۈردىڭىزغۇ !

غەزەپتىن كاتيېنىڭ جان ـ ئىمانى چىقايلا دەپ قالدى . ئۇ ئورنىدىن تۇردىيۇ ، ئەمما ئارىنونىڭ ئىلاجسىز ئەھۋالدا قالغانلىقىنى كۆرۈپ نېيتىدىن ياندى . ئارىنو باشقا چاغلاردا ئۆزىگە شۇنداق ئىشىنەتتى ، لېكىن ھازىر تولىمۇ مىسكىنلىشىپ كەتكەنىدى .

ـــ مېنى نېمىشقا بۇ يەرگە چاقىرتىپ كېلىسىز ؟ ـــ دېدى كاتيې ، ـــ سەۋەبىنى دەپ بېرىڭ ، مەن ئۆيگە بېرىپ ئۇخلايمەن !

ئارىنو ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ ، كاتيېنىڭ يېنىدىكى ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇردى . ئۇ قورۇنغان ھالدا كاتيېغا بىردەم قارىدى ، نېمە دېيىشنى بىلەلمىدى ، ھېچكىم زۇۋان سۈرمىدى ، كاتيې قاتتىق ئوڭايسىزلىق ، تەشۋىش ئىچىدە قالغانىدى . توۋا ،

ئۇ نېمىشقا ئۇنى يېرىم كېچىدە ئويغاتقاندۇ ؟

ـــ يېقىنقى بىرنەچچە ھەپتىدە بەك ئالدىراش بولۇپ كېتىپ ، بەزىبىر ئىشلارنى ئويلاشقا چولام تەگمەي قالدى . . . ـــ دېدى ئارىنو ئاخىر ئېغىز ئېچىپ . ـــ ئەمما بۇ ئىشلار ھەمىشە خىيالىمدىن چىقمىدى .

ـــ شۇنىڭ بىلەن « بوئىڭ 747 » ئايروپىلانىدا ئويلىدىڭىز ؟

ـــ ئاغزىڭىزنىڭ ئىتتىكلىكىگە باركاللا ، ـــ دېدى ئارىنو مىيىقىدا كۈلۈمسىرەپ ، ـــ مەن سىزنىڭ بۇ ئارتۇقچىلىقىڭىزنى بىرىنچى قېتىم كۆرۈشكەندىلا بايقىغانىدىم .

ـــ ماختاش بىلەن مەسىلىنى ھەل قىلالمايسىز ، مەقسىتىڭىزنى ئۇدۇل دەڭىزىڭ !

ئارىنو كاتىپىنىڭ گېپىنى ئاڭلىمىغانغا سېلىپ دېدى :

ـــ شۇنداق ، ئايروپىلاندىلا ئۇ ئىشلارنى ئويلايدىغانغا ۋاقىت چىقتى . . .

ـــ ئايروپىلاندا ئادەمنىڭ تەسەۋۋۇر ئىقتىدارى ئاشامدۇ ، نېمە ؟ مەسىلىگە جاۋاب تاپتىڭىز ؟ ـــ دېدى كاتىپ مەسخىرىلىك ئاھاڭدا .

ـــ جاۋاب تاپالمىدىم ، ـــ دېدى ئارىنو مەيۈس ھالدا .

كاتىپ ھەيران بولدى . ئارىنو ئادەتتە چىگىش مەسىلىلەرنى بېشىشكە ئۇستا ئىدىغۇ ! ئارىنو بېشىلمىگۈدەك زادى قانداق قىيىن مەسىلە بولغىيتتى ئۇ ؟

ـــ چىقارغان يەكۈنۈمدىن باشتا ناھايىتى قانائەتلەندىم ، شۇنىڭ بىلەن تاقىتىم تاق بولۇپ ئايروپىلاندىن چۈشتۈم . . . ـــ دېدى ئارىنو تازا ئىشەنچ قىلالماي .

كاتىپ ئارىنونىڭ گېپىنى زەن قويۇپ ئاڭلاۋاتاتتى .

ـــ كاتيې ، ئەمما مەن يەكۈنۈمدىن گۇمانلىنىپ قېلىۋاتىمەن .

كاتيې ھەيرانلىق ئىلكىدە ئۇنىڭغا ئۇن ـ تىنسىز تىكىلىپ تۇردى . ئۇ زادى نېمە دېمەكچى ؟ كاتيې ئەزەلدىن ئۇنىڭ بۇنداق مىس ـ مىسلىقىنى كۆرگەن ئەمەس . ئەمما ، كاتيې كىشىلەرنىڭ خۇسۇسىي ئىشلىرىنى يېپىدىن ـ يېڭىسىغچە سوراپتتى . ئارېنو بەلكىم ئۇنىڭغا مەخپىي گەپلىرىنى دەپ بەرمەكچىدۇ . . .

ـــ تۇنجى قېتىم سىزنى كۆرگەن چاغدىكى ئىش كۆز ئالدىمدىن زادى كەتمەيدۇ . . . ـــ ئارېنو شۇنداق دەپ يەنە جىمىپ كەتتى .

كاتيېنىڭ قەلبىدە ئۈمىد پەيدا بولدى : ئۇنىڭ كەيپىياتىنىڭ قالايمىقانلىشىشىغا ، گېپىنى ئېنىق قىلالماي قېلىۋاتقىنىغا ئۆزى سەۋەبچى بولۇپ قالغانىمدۇ ـ ھە ! كاتيې بۇنىڭغا ئىشىنىشكە جۈرئەت قىلالمىدى . . .

ـــ مەن سىزگە قارىسامىلا بىر خىل بولۇپ قالىمەن . مېنى قانداق ئەسەبىي خىيال چىرمىۋالغانلىقىنى بىلەلمىدىم . . .

كاتيې ئۇنىڭ گېپىنى يەنىلا چۈشىنەلمىدى . ئەمما ، كۆڭلىگە گۇمان چۈشتى ، بىراق ھېچنېمىنى چۈشەنمىگەن بولۇۋېلىپ :

ـــ بىرگە ئىشلىگەن ۋاقتىمىزدا ماڭا تاپشۇرغان ئىشلارنى كۆزدە تۇتۇپ دەۋاتامسىز ؟ ـــ دېدى .

ـــ ياق ، مېنىڭ دېگىنىم ، ـــ دېدى ئارېنو نارازىلىق ئاھاڭدا ، ـــ سىزنىڭ ئالدىڭىزدا نېمىشقا ئۆكتەملىك قىلغانلىقىمنى ، ئەدەپسىزلىك ، قوپاللىق قىلغانلىقىمنى بىلمەيۋاتىمەن . . .

كاتيې ھاڭ ـ تاڭ قالدى ، ئۇ ئارېنونىڭ يۈرەك سۆزلىرىنى

بۆلۈۋەتمەي دەپ بىر ئېغىز گەپمۇ قىلمىدى .

ـــ دەڭا ، ـــ دېدى ئۇ سۆزلىگەچ يۈرىكىنى تۇتۇپ ، ـــ خىزمەت جىددىيلىكىنى باھانە قىلىپ ، داۋايىنى ئىشخانىڭىزغا كىرگۈزمىگەنلىكىم سىزنىڭچە ئاقىلانىلىكمۇ ؟

كاتىپ بىرئاز ئوڭايسىزلانسىمۇ ، دادىل جاۋاب بەردى :

ـــ ئۇنى ئىشخانامغا كىرگۈزمىگەنلىكىڭىز ئانچە بولمىدى . سىز ئۇنى مېنىڭ بىلەن پاراڭ سېلىشىپ ۋاقىتنى زايا قىلۋەتمەسۇن ، دەپ شۇنداق قىلغانسىز ؟

ـــ ئۇنىڭ ۋاقىتىڭىزنى ئىسراپ قىلۋېتىشىگە چىدىمايمەن ، ـــ دېدى ئارىنو كاتىپقا قايىللىق نەزىرى بىلەن قاراپ ، ـــ بىراق شىركەت پايدىسىنىڭ زىيانغا ئۇچرىشىدىن قورقۇپ شۇنداق قىلمىدىم ، بەلكى . . . ـــ ئارىنو توختاپ قالدى ، ئۇ ئازابلىنىۋاتقاندەك كۆلۈپ قويۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى ، ـــ بۇنىڭ جاۋابى ناھايىتى ئاددىي . سىزنىڭ باشقا بىر ئەر بىلەن بىرگە بولۇشىڭىزغا چىداپ تۇرالمايمەن ، ئۇ مەيلى قانداق ئادەم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر .

بۇ گەپلەر كاتىپقا چاقماق چېقىلغاندەك تۇيۇلدى . تومۇرلىرى سوقۇشتىن توختاپ قالايلا دەپ قالدى .

ـــ مەن داۋايىنى قوغلۇۋېتىش بىلەنلا توختاپ قالماي ، يەنە ماڭ بىلەن كۆرەش قىلدىم . يەنە سىمون ، جون ، شۇنداقلا ئىشخانىغا خۇدانىڭ كۆنى تېلېفون بېرىدىغان فانسونلارمۇ بار تېخى !

ـــ ئۇ كۆندە تېلېفون بەرمىدىغۇ ! ـــ دېدى كاتىپ رەددىيە بېرىپ .

ـــ ماڭا ئۇ كۈندە تېلېفون بەرگەندەك تۇيۇلدى . بىر توپ ئەرنىڭ ئەتراپىڭىزدا پەرۋانە بولۇپ يۈرگەنلىكىنى ئويلىغىنىمدا ، ئىچىم ئېچىشىپ ساراڭ بولاي ، دەپ قالدىم .

ئۇ گويا مىسال بىلەن ئۆز قارىشىنى ئىسپاتلاپ بەرمەكچى بولغاندەك بىردەم توختاپ قالدى.

— سىزنى ئىشتىن سىرتقى ۋاقىتلاردا سىمون بىلەن كۆرۈشكىلى قويماستىن ئۆزۈم بىلەن بىللە سىرتلارغا ئېلىپ چىقتىم. سىزنىڭ ماڭا ئەتىسى ئۇچرىشىشىڭىز بارلىقىنى ئېيتقاندىكى كۆرەڭلىك يېغىپ تۇرغان چىرايىڭىزنى ئۇنتۇيالمايمەن...

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ كاتيېنىڭ كۆك، چوڭ كۆزلىرى تېخىمۇ يوغىناپ كەتتى. ياق، بۇ مۇمكىن ئەمەس، كاتيې چۈش كۆرۈۋاتىدۇ.

— مېنى بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىپ تۇتۇپ قېلىشىڭىزنىڭ سەۋەبى مۇشۇمىدى؟ — سورىدى كاتيې ھەيران بولۇپ.

— شۇنداق مەن سىزگە قوپاللىق قىلدىم، مەن سىزنىڭ سىمون بىلەن شەنبىنى بىللە ئۆتكۈزمەكچى بولغانلىقىڭىزنى ئاڭلاپ، ئاكسقا سىزنىمۇ بىللە ئېلىپ بېرىش نىيىتىگە كەلدىم!

— نېمە؟... — دېدى كاتيې ھەيران بولۇپ، — سىز مېنىڭ سىمون بىلەن مەسلىھەتلەشكىنىمنى ئاڭلىغاندىن كېيىن شۇنداق قىلدىڭىز؟

— ئۇ قېتىم مېنىڭ سىرتقا چىقىدىغان ئىشىم يوق ئىدى. سىزنى بىللە ئېلىپ چىقىشمۇ ھاجەتسىز ئىدى، — دېدى ئارېنو مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويۇپ، — مەقسىتىم پەقەت سىزنى ئۇنىڭدىن ئايرىۋېتىش ئىدى...

كاتيېنىڭ تىلى گەپكە كەلمەي قالدى.

— مەن نامەلۇم بىر كۈچنىڭ كونترولىدا قالغانىدىم، كېيىن مەن بۇنىڭ مۇھەببەت ئىكەنلىكىنى چۈشەندىم...

— ئاكسقا بارغاندا يەردىن ئۇنىگەندەكلا يەنە بىر رەقىبىم پەيدا بولدى، كارلېنىڭ سىزگە بولغان مۇئامىلىسى مېنى سارايغ

قىلىۋەتتى . شۇڭا مەن ئۇنىڭ بىزنى تاماق يەپ كېتىڭلار ، دېگەن تەكلىپىنىمۇ ھاماقەتلەرچە رەت قىلىۋەتتىم . كاتيې ، سىز مېنى تىللاڭ ، قارغاڭ ! قىلغانلىرىم بۇلا ئەمەس تېخى ، سىزنىڭ كارلې بىلەن كۈلۈمسىرىگەن ھالدا پاراڭلاشقانلىقىڭىزنى كۆرۈپ سىزگە شۇ قەدەر نەپرەتلەنىدىم . . .

ـــ سىز مېنى مېھمانخانا كۈتكۈچىسى بىلەن ئىچىپەش تارتىشتىڭ ، دەپمۇ ئەيىبلىدىڭىز ! ـــ دېدى كاتيې ھەم سۆيۈنۈش ، ھەم نارازىلىق ئارىلاشقان ئاھاڭدا .

ـــ بۇ گەپچە ، سىزمۇ دەققەت قىلىپتىكەنسىز ـ دە ، ـــ دېدى ئارېنو يۈزىنى سۈرتكەچ .

كاتيې ئارېنونىڭ ئۆزىدىن قانداق ئۆچ ئالغانلىقىنى ئەسلىدى . ئارېنونىڭ ئۆزىنىڭ لەۋلىرىگە قارىغانلىقىنى كۆرگەندە ، ئۇ ئارېنونىڭ ئويلىغىنى بىلەن ئۆزىنىڭ ئويلىغىنىنىڭ ئوخشاش ئەكەنلىكىنى چۈشەندى .

ـــ كاتيې ! ـــ دېدى ئارېنو ئېتىراپ قىلىپ ، ـــ مەن سىزنى سۆيگەن چېغىمدا ، ئادەمنىڭ ھېسسىيات ئالدىدا ھامان باش ئېگىدىغانلىقىنى چۈشەندىم .

كاتيې ئارېنونىڭ ئوچۇق ـ يورۇقلۇقىدىن ھودۇقۇپ كەتتى ، ھاياجاندىن گەپ قىلالمايلا قالدى . ئارېنو كاتيېنىڭ ئەپادىسىگە دەققەت قىلماي گېپىنى داۋاملاشتۇردى :

ـــ ھېلىقى كۈنى ئاخشىمى ئۇخلىيالمىدىم . شۇنىڭدىن بۇيان مەن تارتقان ئازابىنى « كۈنداشلىق » دېگەن سۆز بىلەنلا ئىپادىلىگىلى بولمايدۇ .

ئارېنونىڭ گەپلىرى نېمىدېگەن تەسىرلىك ـ ھە ! مۇبادا ئۇ يالغان ئېيتمىغانلا بولسا ، كاتيې يەنىلا ئارېنونىڭ ئۆزىنى كولدۇرلىتىشىدىن ، ھاياجانلىنىۋاتقان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئۆ-

زىنى باش ئەگدۇرۇۋېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى . ياق ، ئۇنىڭ گەپ-لىرى شۇنچە سەمىمي . . .

ـــ ئەمما ئەتىسى مەجەزىگىز ئوساللىشىپ قالدى ، ـــ دېدى كاتىپ ئۇنىڭ سەمىگە سىلىپ . ئارىنو ئىلاجسىز ھالدا بېشىنى چايقىدى :

ـــ سىز مېنى نېمە قىل دەيسىز ؟ مەن ھېسسىياتىنىڭ خىزمەتكە تەسىر يەتكۈزۈشىگە يول قويمايمەن ، دەپ ئېيتتىمغۇ ؟ تۇرلۇك ئامالار بىلەن ئۆزۈمنى ئازابتىن قۇتۇلدۇرۇپ چىققاندىن باشقا ، مەندە يەنە نېمە ئامال بار ؟

بۇ گەپلەر كاتىپنىڭ گۇمانىنى قوزغاپ قويدى .

ـــ مېنىڭچە سىز خىزمىتىگىزنى بەكرەك قەدىر-لىسىگىز كېرەك ، ـــ دېدى كاتىپ ، ـــ سىز ھېسسىياتىگىزنىڭ ئۆزىگىزگە چاتاق تېپىپ بېرىشىدىن قورقسىز . . .

ئارىنو ئۆزى بىلەن بىرىنچى كاتىپى ئوتتۇرىسىدا يۈز بەرگەن ئىشنى كاتىپقا دەپ بەرگەنىدىغۇ ؟

ـــ كاتىپ ، سىز مېنىڭ مەقسىتىمنى قىلچە چۈشەنمەپسىز . مەن سىزنى كۆرگەندىن بۇيان كېچە ـ كۈندۈز سىزنى ئويلىدىم ، سىزنىڭ كونتروللۇقىگىزدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن توڭ ، ئەدەپسىز ئادەمگە ئايلىنىپ قالدىم .

ئارىنو بىردەم ئۇندىمەي تۇرغاندىن كېيىن تۆۋەنگە قا-رىۋالدى .

ـــ بۇ ھۇجۇم ئارقىلىق مۇداپىئەلىنىش تاكتىكىسى ، مەن بىردىنبىر قوللىنالايدىغان چارە ، چۈشەندىگىزمۇ ؟ بىراق مېنىڭ بارلىق ئۇرۇنۇشلىرىم كار قىلمىدى ، ئېسىگىزدىنمۇ ، ئاغرىپ قالغا-نىگىزدا ھالىگىزدىن خەۋەر ئالىدىغان ئادەم يوقلۇقىغا چىداپ تۇرالمىدىم . سىزگە چىدىماستىن كۆرگىلى باردىم .

كاتيپ بۇ چۈشەندۈرۈشلەرنى ئاڭلاپ ئېسەنگىرەپلا قالـ
دى ، خېلىغىچە گەپ ـ سۆزمۇ قىلمىدى .
ـ ماڭا كۆڭۈل بۆلۈشىڭىز شۇ دەرىجىگە بېـ
رىپ يەتتى ؟ ـ دېدى كاتيپ خېلىدىن كېيىن .
ـ باشتا مېنىڭمۇ ئېتىراپ قىلغۇم كەلمىدى ، ئەمما پا-
كىتنى ئىنكار قىلغىلى بولمايدۇ ـ دە . ئەتىسى سىزگە يەنە تېلې-
فون بېرىپ بىر دوستىڭىزنى ساقلاۋاتقانلىقىڭىزنى ئۇقتۇم .
ـ ئۇ دېگەن سۆزلىنا ، مېنىڭ قىز دوستۇم ، ـ دېدى
كاتيپ .
ئارىدا ئۇقۇشماسلىق بولغانلىقىنى سەزگەن ئارېنو ئەپۇ
سورىغاندەك قىلىپ ئاسمانغا قارىدى ، كېيىن كاتيپقا يېقىن كې-
لىپ قىزغىن هالدا ئۇنىڭ قولىنى تۇتتى .
ـ ماڭا ئېچىڭىز ئاغرىسۇن ، كاتيپ ، ئوتىڭىزدا كۆيۈپ
كۈل بولۇپ كېتىدىغان بولدۇم .
كاتيپ ناهايىتى ئوڭايسىزلاندى . ئۇ خىجىللىق بىلەن ئا-
رېنوغا مەنىلىك تىكىلدى . ئارېنو گەپ قىلمىدى .
ـ سىزنى قىيناۋاتقىنى زادى نېمە ؟ ـ دېدى كاتيپ پەس
ئاۋازدا .
ئارېنو ئارىسالدىلىق بىلەن ماڭلاي چاچلىرىنى كەينىگە
قايرىدى ، ئۇ بىرهازا ئويلانغاندىن كېيىن سورىدى :
ـ ئېيتىڭا ، بەك كېچىكتىممۇ ، قانداق ؟ . . . نېمە دېيـ
شىمنى بىلمەيۋاتىمەن ، كاتيپ . بۇ گەپلەرنى ناهايىتى تەستە
قىلىۋاتىمەن . . . ـ ئارېنو خورسىنىدى ، ئاخىر جۈرئىتىگە
كېلىپ سورىدى ، ـ مەن سىزدىن شۇنى سورىماقچىمەن ، كاتـ
يپ ، ماڭا راستىنى ئېيتىڭ ، سىزنىڭ فانسون بىلەن بولغان مۇ-
ناسىۋىتىڭىز زادى قانداق ئىش ؟

— فانسون ؟

— سىز ئۇنى راستتىنلا ياخشى كۆرەمسىز ؟

كاتيې ئۇنىڭ قولىدىن قولىنى تارتىۋالدى ، ئارېنونىڭ كۆڭلى يېرىم بولدى .

— كاتيې ، مەن ئەتراپىڭىزدا پەرۋانە بولۇپ يۈرگەنلەر-نىڭ ئارىسىغا قىسىلىپ قالماي دەپ جىق تىرىشتىم . ھېلىمۇ ياخشى ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى سىزنى ئۆزىگە جەلپ قىلالمىدى ، ئەمما فانسونىنى . . . مەن بىلمەيمەن ، چۈشەنمەيمەن ، بەزىدە مەن سىزنى ئۇنى ياخشى كۆرىدىغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ قالىمەن . ئەمما سىز ئۇنىڭ شىركىتىگە بېرىپ ئىشلىمەپسىز .

— ئۇ باشقا بىر كاتىپ يالالىدى ، — دېدى كاتيې . ئۇ ئارقىدىنلا كەتكۈزۈپ قويغانلىقىغا پۇشايمان قىلدى . چۈنكى ، ئەمدى ئارېنو كاتيې فانسونىنى ياخشى كۆرەمدىكى . . . دېگەنگە ئوخشاش گۇمانلاردىن خالاس بولاتتى ـ دە ، كاتيېنى ھېچقانچە ئاۋارە بولمايلا شىركىتىگە قايتۇرۇپ كېلەلەيتتى .

— كاتيې ، سىزگە راستىنى دېسەم ، يېقىنىنگىياقى سىزنىڭ فانسون بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىڭىز مېنى ئازابلاپ كېلىۋاتىدۇ .

ھەش ـ پەش دېگۈچىلىك ئارىلىقتا كاتيې ئارېنوغا بولغان ھەقىقىي مۇھەببىتىنى ئاشكارىلىۋەتكىلى تاسلا قالدى ، ئەمما ھا-ياجىنىنى يەنىلا بېسىۋالدى .

— سىز فانسون بىلەن ئىشلىگەنگە ئوخشاش مەن بىلەن بىرگە ئىشلەشنى خالامسىز ؟ ماڭا كۆڭلىڭىز تارتامدۇ ، ئۇنىڭغا-مۇ ؟ مېنىڭ بىلمەكچى بولغىنىم مانا مۇشۇ .

كاتيېنىڭ يۈزى شەپەردەك قىزىرىپ كەتتى . ئۇ ئارقىسىغا قارىۋالدى .

— مۇنداقچە ئېيتقاندا ، سىز باشقا بىرەرىنى ياخشى كۆ-

رەرسىزمۇ ؟

كاتيپ بەكلا خىجىل بولدى . ئۇ سائىتىگە قاراپ قويۇپ ، شۇئىرلاپ تۇرۇپ :

ـــ ۋاي خۇدايىمەي ، بەك كەچ بولۇپ كېتىپتۇ ، ھارغانسىز ، قايتىپ كېتەيلى ، ـــ دېدى .

ئۇ ئارىنونىڭ تەرسا ئادەم ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ قالغانىدى . ئۇ مەقسىتىگە يەتمىگۈچە ھەرگىز ئارام تاپمايتتى .

ـــ ھېلىقى كۇنى ئاخشىمى سىز ماڭا ھېسداشلىق قىلىش يۈزىسىدىن قوينۇمغا كىردىڭىز . شۇنداقمۇ ؟ مېنىڭ ئاشۇ شېرىن چاغ ، گۈزەل مەنزىرىنى بەربات قىلغانلىقىڭىز ئۈچۈن سىزدىن نەپرەتلەنگەنلىكىمنى سىز بىلمەيسىز .

ئۇنداقتا ئۇلار ئورتاق تۇيغۇدا ئىكەن ـ دە . . .

ـــ كاتيپ ، مەن ئايروپىلاندا ئۆتكەن ئىشلارنى قايتا ئويلىمىدىم ، جاۋاب تاپتىم .

ـــ يېرىم كېچە سائەت ئىككىدە مېنى ئويغىتىپ . . .

ـــ بۇنىڭ ۋاقىت بىلەن نېمە ئالاقىسى بار ، مېنىڭ شۇ چاغدا سىزنى بەك كۆرگۈم كېلىپ كەتكەنىدى ، ـــ ئارىنونىڭ ئاۋازىدىن ئىللىقلىق يېغىپ تۇراتتى ، ـــ تاتلىق گەپلىرىڭىزنى ئاڭلاپ گۈمانلىرىم يوقالدى ، كاتيپ ، دەڭا ، سىز مېنى ياخشى كۆرەمسىز ، خۇددى . . .

ئارىنو گېپىنى توختىتىپ كاتيپقا تىكىلدى . كاتيپ ئۇنىڭ ئاشۇ تىنىق كۆزلىرىدىن چوڭقۇر مۇھەببەتنى كۆردى . ئۇنىڭ يۈرىكى قاتتىق سېلىپ كەتتى .

ـــ مەن سىزنى پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن ياخشى كۆرىمەن . . . ـــ دېدى ئارىنو ئۇھ تارتىپ .

كاتيپ بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدى ، ئۇ ئۇمىدلىك كۆزلىرى

بىلەن ئارىنوغا تىكىلدى . ئارىنونىڭ گېپىگە بەكمۇ ئىشەنگۈسى بار ئىدى . ئەمما ئۇ ئارىنوغا ئىشىنىشكە قانداقمۇ جۈرئەت قىلىدۇ ، ئارىنو ئۇنى شۇنچە ياخشى كۆرگەن تۇرۇقلۇق ، ئۇنىڭ قىلىق ـ ھەرىكەتلىرى نېمىشقا ئەكسىچە بولىدۇ ؟

چىدىغۇسىز سۈكۈت ، جىددىي كۈتۈش . . . مۇشۇ دەقىقىلەردە كاتيې ئارىنونى ئاجايىپ ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى قانداق بىلدۈرۈشى كېرەك ، ئۇنىڭغا ئۆزى يوق چاغلاردا كاتيېنىڭ قانداق ئازابلانغانلىقىنى قانداق چۈشەندۈرۈشى كېرەك ؟ كاتيې ئاستا ئارىنو تەرەپكە ئۆرۈلدى ، ئارىنونىڭ خاتىرجەمسىزلىك چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىنى كۆردى . ئۇ قەلبىنى ئاشكارىلاشتىن بۇرۇن ، ئارىنونىڭ ساداقىتىنى يەنە چۈشىنىپ باقماقچى بولدى .

ـــ ئارىنو ، سىز مېنى راستتىنلا ياخشى كۆرەمسىز ؟ ـــ سورىدى كاتيې ھاياجانلىنىپ .

ـــ ئاجايىپ بەك ياخشى كۆرىمەن ، كاتيې . سىزدىن ئۆتۈنۈپ قالاي ، ماڭا جاۋاب بېرىڭ . مەن ئەس ـ ھوشۇمنى يوقىتىپ ، سىزگە ئۆزۈمچىلا ئاشىق بولۇپ يۈرۈۋاتامدىم نېمە . سىز مېنى ئازراقمۇ ياخشى كۆرمەمسىز ؟

كاتيې ھاياجاندىن گەپ قىلالماي قالدى . ئۇنىڭ ئارىنوغا چىن مۇھەببىتىنى بىۋاسىتە ئىزھار قىلىدىغان غەيرىتى يوق ئىدى .

ـــ ياق ، ئارىنو ، سىز خاتا پەرەز قىلمىدىڭىز ، ـــ دېدى ئۇ ئاخىر خىجىل بولغان ھالدا كۆڭلىدىكىنى ئىپادىلەپ .

ئارىنونىڭ كۆزلىرىدە بەخت نۇرلىرى چاقنىدى .

ـــ كاتيې ، سىز مېنى ياخشى كۆرەمسىز ؟

كاتيې قەلبىنى ئۇزۇن گەپلەر بىلەن ئىزھار قىلىپ ئولتۇرۇشنى خالىمىدى ۋە ئارىنونىڭ تىت ـ تىت بولۇشىدىن ئەنسى-

رەپ ، ئاددىيلا جاۋاب بەردى :

ـــ شۇنداق ، ئارىنو ، مەن سىزنى ياخشى كۆرىمەن . . .

كاتىپ قەلبىنى ئىزھار قىلىش ئۈچۈن ناھايىتى زور كۈچ سەرپ قىلىپ ھېرىپ كەتكەندەك ، بېشىنى ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىگە قويۇپ ، كۆزلىرىنى يۇمدى .

ـــ ئەمەسە ، نېمىشقا ماڭا يۆلەنمەيسىز ؟ ـــ دېدى ئارىنو چاقچاق قىلىپ .

ئارىنو ئېڭىشىپ كاتىپنى يۆلەپ تىزىنىڭ ئۈستىگە ئولتۇرغۇزدى ، كاتىپ ۋىلىققىدە كۈلۈۋەتتى . ئۇ خاتىرجەم ھالدا ئارىنونىڭ مۇرىسىگە يۆلەندى ، ئىككىيلەن مەھكەم قۇچاقلاشتى ، پەقەت ئىككىيلەننىڭ يۈرىكىنىڭ گۈپۈلدەپ سېلىۋاتقىنىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى . ئارىنو قىزغىن ھېسسىياتى بىلەن ئۇنى سۆيدى .

ـــ مەن مۇشۇ ۋاقىتنى تولىمۇ ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈپ كەلگەنىدىم ، سىزنىڭ مېنى ئىنتىرىۋېتىشىڭىزدىن ئەنسىرەۋاتقان ، ـــ دېدى ئارىنو قىزغىنلىق بىلەن .

بۇ گەپ كاتىپنىڭ ئازابلىق ئەسلىمىلىرىنى قوزغاپ قويدى . ئۇ ئارىنونىڭ ئۆيىدىكى ئىشنى ، ئارىنونىڭ قوپاللىق بىلەن ئۆزىنى ئۆيدىن ئىتتىرىپ چىقىرىۋەتكەنلىكىنى ئويلىدى ، بۇنىڭ سىرىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋالماقچى بولدى . . .

ـــ ئارىنو ، شۇ ئاخشىمى مەن سىزگە مەنسۇپ بولۇشنى شۇنچە ئويلىغانىدىم . . .

ئارىنو غەشلىك ئىچىدە كاتىپنىڭ يۈزلىرىنى سىلىدى ، ئۇ كاتىپنىڭ گۈزەل چىرايىدىن ئەس - ھوشىنى يوقىتاي دەپ قالغانىدى .

ـــ مەن سىزگە نېمىشقا شۇنداق قوپال مۇئامىلە قىلدىم ؟ ناۋادا ئوخشاش ھېسسىياتتا ئىكەنلىكىمىزنى بىلگەن بولسام . . .

ئارىنو گۈناھنى يۇماقچى بولغاندەك كاتىپنىڭ مەڭزىلىرىگە چوكۇلدىتىپ سۆيۈپ كەتتى .

ـــ سىز ماڭا قاچان ئاشىق بولۇپ قالغان ؟

ـــ ھېلىقى كۈنى ئىككىمىز گۈللۈكنى ئايلانغىنىمىز ئېسىڭىزدىمۇ ؟ سىز شۇ چاغدا شۇنداق ئوماق بولۇپ كېتىپتىكەنسىز ، كاتىپ ، مەن شۇ چاغدا مۇھەببەتنىڭ كۈچىنى بىلدىم . ئەمما ، تۇيۇقسىز ھەم ئويلىمىغان يەردىن مۇھەببەتنىڭ ئازاب پەيدا قىلىدىغانلىقىنى بايقىدىم . . .

مۇشۇنىڭغا قارىغاندا ، ئۇلار ئىككىلىسى خاتىرجەمسىزلىكنىڭ دەردىنى تېتىغانىدى ، ئىككىلىسى ھېسسىياتىنى يوشۇرۇشقا ئۇرۇنغان . . . ناۋادا ئۇلار بىر ـ بىرىگە ئاشىق ئىكەنلىكىنى بالدۇر بىلىشكەن بولسا ، ھەممە ئىش تولىمۇ ئاددىي بولغان بولاتتىغۇ ، ئەمما ئۇلار بىھۇدە تىركىشىپ يۈرگەن ، بىھۇدە . . .

ئارىنو كاتىپنىڭ خىيالىدىكىنى بىلمۇالغاندەك يەنە سۆزىنى داۋاملاشتۇردى :

ـــ سىزنىڭ فانسون بىلەن بولغان دوستلۇقىڭىز مېنى قاتتىق ئازابلىدى . ئۇنىڭ شىركىتىگە بېرىپ ئىشلىمەكچى بولغانلىقىڭىزنى ئېيتقاندا ، مەن جىنايەت يولىغا مېڭىشنى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ بولغانىدىم . . .

ئۇلارنىڭ لەۋلىرى يەنە ئۇچراشتى ، ئۇلارنىڭ قەلبى بەختتىن مەست ئىدى ، ئۇلار مەھكەم قۇچاقلاشتى ، ئۇزۇندىن بۇيان يىغىلىپ قالغان سۆيگۈ ـ مۇھەببىتىنى سۆيۈشۈش بىلەن ئىپادىلەشتى .

ئۇلار بىر ـ بىرىگە مېھرىبانلىق بىلەن ئۇزۇنغىچە سەپسېلىشتى ، شۇ تاپتا ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىنى ۋە شادلىقىنى تىل بىلەن ئىزھار قىلىشى ھاجەتسىز ئىدى . . .

— كاتيې ، بىرنەچچە ھەپتە سىزنى شۇ قەدەر سېغىندىم . مەن بۇ قېتىمقى ئايرىلىشنىڭ سىزگە بولغان ھېسسىياتىمنى سۆسلاشتۇرۇشنى كۆتكەنىدىم ، ئەمما ئۇنىڭ ئەكسىچە بولدى .

بۇ گەپلەر كاتيېنىڭ يۈرىكىنى تىترىتىۋەتتى ، ئەسلىدە ئاتلانتىك ئوكيان قىرغاقلىرىدا يۈرگەن چاغلىرىدا ئارىنونىڭ مۇز قەلبىدە ئۆزىگە ئوخشاشلا كۆرەش بولۇپتىكەن ئەمەسمۇ ؟ كاتيې بۇنداق بولۇشىنى پەقەت خىيالىغا كەلتۈرمىگەنىدى .

— مەن سىزنى دائىم سېغىنىپ يۈردۈم ، ئەقلىمدىن ئاداشتىم ، — دېدى ئارىنو بېشىنى چايقاپ ، — ھېلىقى كۈنى ، مەن كلوۋغا تېلېفون بەرگەندە ، تېلېفونىنى سىزنىڭ ئېلىشىڭىزنى ئويلىمىغانىدىم ، خۇشاللىقىمدىن ئەسلى ئىشىمنىمۇ ئۇنتۇپ كېتىپ تىمەن ، بىلەمسىز ، كاتيې ؟ بىز تېلېفوندا تەڭشىپ قالغان بولساقمۇ ، ئەمما شۇ قېتىمقى سۆزلىشىش ماڭا ئۈمىد بېغىشلىدى .

— سىز مېنىڭ سىزنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى بايقىدىڭىز ؟

ئارىنو بېشىنى لىڭشىتتى .

— شۇنداق ، ئانچە ـ مۇنچە بايقىغانىدىم . سىزنىڭمۇ ماڭا ئوخشاش ھەرىكىتىڭىز بىلەن ئارزۇيىڭىز بىردەك بولمىدى . . .

كاتيې ھەيرانلىق قىلىپ چىرايىنى پۈرۈشتۇردى ۋە ئارىنوغا مەھكەم چاپلاشتى ، ئارىنو ئۇنىڭ بەدىنىدىن چىقىۋاتقان ئەتىر پۇرىقىنى ھۆزۈرلىنىپ پۇرىغاچ ، قىزغۇچ چاچلىرىنى بوشقىنا سىلىدى .

— ئايروپىلاندىن چۈشۈپلا ، سىزگە نېمىشقا تېلېفون بەرگەنلىكىمنى ئەمدىغۇ چۈشەنگەنسىز ؟ تۇرۇپكىنى قويۇپ قويغان ۋاقتىڭىز ھاياتىمدىكى ئەڭ بەختسىز ۋاقىتلىرىم بولدى .

— يادىمغا كەلتۈرەلمىگىلى تاس قالغانلىقىمنى بىلەمسىز ؟

ـــ مۇھەممى تېلېفونىنى ئالدىڭىز ، كاتيې ، ئەمما مەن ئۇمـ
ـدەمنى ئۈزەي دەپ قالغانىدىم . .
بـرده‌ملىك سۈكۈتتىن كېيىن ئارېنو كاتيېنىڭ ئېڭىكىنى
كۆتۈرۈپ جىددىي ئاھاڭدا سورىدى :
ـــ فانسونغا بولغان مۇھەببىتىڭىز زادى قانداق ئىش ؟
كاتيې بىرنەچچە مىنۇت ئارىسالدى بولدى ، ئەمدىلىكتە
بـۇنى ئۇنىڭدىن يوشۇرۇشنىڭ نېمە ھاجىتى ؟ ھەر ئىككىيلەنلا
كۆڭلىدىكىنى دېيىشىپ بولدىغۇ ؟
ـــ ئۇنىڭ بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىمىز دوستلۇقتىنلا ئىبارەت شۇ .
ـــ دېمەك ، سىز ئۇنى ياخشى كۆرۈپ باقمىدىڭىز ؟ ـــ
ئارېنو بۇ ئىشنىڭ تېگى ـ تەكتىنى بىلمەي قويمايدىغاندەك ئىدى .
كـاتـيې ئـەركـلـەپ بـىـر خـىـل مەغـرۇر قىياپەتتە
قوللىرىنى گىرەلەشتۈرۈپ تۇراتتى .
ـــ ئاۋادا سىز بۇ ئىشنىڭ تېگى ـ تەكتىنى بىلمەي قوي-
مـايمەن دېسىڭىز ، گاۋتلېر ئەپەندى ، مەن سىزگە دەپ بېرەي ،
سـىزنى كۆرگەن كۈندىن باشلاپ ئۇنى ئويلىغىنىم يوق . ئەمدىغۇ
رازى بولغانسىز ؟
كـاتېنىڭ كۈلكە جىلۋىلىنىپ تۇرغان چىرايى بىردىنلا
ئۆڭدى . ئۇنىڭ ئارېنوغا دەيدىغان مەخپىيەتلىكى قالمىغاندىكەن ،
ئارېنومۇ مەخپىيەتلىكلىرىنى ئاشكارىلىشى كېرەك .
ـــ سىزچۇ ، دەڭا ، رانانىڭ ئىشى قانداق گەپ ؟
ـــ خاتىرجەم بولۇڭ ، ئۇنىڭ بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىم
دوستلۇق چېگرىسىدىن ھالقىپ كەتمىدى . ئۇنىڭ ھەمىشە كېلىپ
تۇرۇشى بىر باھانە ، ـــ ئارېنو سـىـرلـىـق قـىـيـاپـەتـتە كۈلـۈپ
قويدى ، ـــ سىزگە ھېسسىياتىمنى ئاشكارىلاشتىن قورقۇپ ، ئۇنى
قەستەن ئوتتۇرىغا چىقارىدىم . مەقسىتىم ، سىزگە ئۆزۈمنىڭ قىزىق-

مايدىغانلىقىمنى بىلدۇرۇپ قويۇش ئىدى . بۇمۇ ئوتتۇرىدا كۆيۈپ يۇرگەنلەر بىلەن ئۇزەكتىكە سوقۇشتۇرۇش ئۈسۈلى ئىدى .

تۇۋا ، ئۇ مۇشۇ باسقۇچقىچە كەپتۇ ـ دە ! كاتيې ئىختىيارسىز كۈلۈپ قويدى . ئارقىدىن ئۇ :

ـــ مەن سىزگە دەپ قويماي ، ئوتۇمدا كۆيۈپ يۇرگەن ئادەم يوق ، ـــ دېدى .

ـــ قانداقلا بولمىسۇن سىزگە بىر ئۈزۈك سوۋغا قىلاي ، ئەمدى بىرەرسىنىك پېيىتىزدە يۇرۇشىنگە يول قويمايمەن .

ـــ ماڭا ئۈزۈك بېرىپ ، بېشىمنى باغلاپ قويماي دەمسىز ؟

ـــ چاقچاق قىلماڭ ، مېنىڭ ۋاقتىنى ئىسراپ قىلغۇم يوق ، مەن دەررۇ سىزنى ئالمەن !

ـــ توي قىلمىز دەمسىز ؟ ئاڭلىسام . . .

ئارېنو كاتيېنىڭ ئاغزىنى توسۇۋالدى . ئۇلار قىزغىن قۇچاقلاشتى ، ئۇلار ۋۇجۇدىدىن مۇھەببەت ئوتى يېنىپ تۇرغان ھالدا بىر ـ بىرىگە قارىشىپ قالدى .

ـــ بۇ يەردە تۇرۇشۇرمەي ئۆيگە كېتەيلى ، ـــ دېدى ئارېنو .

كاتيې ئىختىيارسىز ئارېنونى قۇچاقلىدى . ئۇلار بوسۇغىدىن چىقماستىنلا كاتيې توختاپ قالدى .

ـــ ئارېنو ، مەن بىر ئىشنى چۈشەندۈرۈپ قويۇشۇم كېرەك : سىزگە دېيىشنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن ، ئەنسىرىمەڭ ، چوڭ گەپ يوق ، بىز ئۆيىگىزدە سەيلە قىلغىنىمىزدا سىزگە دېيىشنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن . . . يول راۋانلىشىتىكەن .

ئارېنو تازا كۈلدى ، كەڭ كارىدوردا ئۇنىڭ كۈلكە ساداسى خىلىغىچە ئاڭلىنىپ تۇردى .

ـــ بۇنى بۇرۇنلا بىلەتتىم ، ـــ دېدى ئارېنو سىرلىق ھالدا

كۆزلىرىنى چىملدىتىپ .

ـــ ئەمسە نېمىشقا ماڭا ئېيتمايسىز ؟

ـــ بۇ سىزنى سىناشنىڭ ئۇسۇلى . ئەگەر سىز خۇشال هالدا مەن بىلەن تۇرالغۇمدا قېلىشقا قوشۇلسىڭىز ، بۇ بىر ياخشى بېشارەت ، يەنە كېلىپ بىرئازمۇ گۇمانلانمسىڭىز . . .

ـــ هەقىقەتەن قورقۇنچلۇق ، ـــ دېدى كاتيې رەنجىپ .

ـــ رەنجىشنىڭ نېمە هاجىتى ، شۇنداقمۇ ؟ ئاسۇبتنى ياخشى كۆرمىدىكەنسىز ، ئۇنداقتا ئۇ يەردە ئۇزۇن تۇرۇشنى خالامسىز ؟

ـــ خالايمەن ، ـــ دېدى كاتيې خۇشال هالدا .

ـــ ئەمسە مۇشۇ تاپتىلا تەۋرەيلى ! ـــ ئارېنو خۇشال هالدا كاتيېنى تارتىپ ئېلىپ كەتتى .

ئۇلار ماشىنا توختىتىش مەيدانىنىڭ چېقىش ئىشكىگە كېلىپ قوللىرىنى قويۇۋېتىشتى . ئاكسز هالدا ئىككىسى ئىككى يۆنىلىشكە قاراپ ماڭدى ، بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن ئۇلار توختاشتى .

ـــ ماشىنام ئاۋۇ يەردە ، ئارېنو ؟

ـــ مېنىڭ ماشىنام ئىتتىكرەك ، ـــ دېدى ئارېنو كۆرەڭلەرچە چاقچاق قىلغان هالدا كاتيېقا قاراپ .

ـــ ئارېنو گاۋىتلېر ! نېمىشقا ماڭا ئېيتمىدىڭىز . . .

كاتيې ئۆزىنى باسالماي كۈلۈۋەتتى . ئارېنو يېقىن كېلىپ ئۇنى قۇچاقلىدى . بۇ چاغدا سەھەر قۇياشى ئۇلارنىڭ ئۈستىدە ئۆزىنىڭ ئالتۇن نۇرلىرىنى تۆكمەكتە ئىدى . ئۇلار دۇنيادا ئىكىسسلا قالغاندەك بىر ـ بىرىگە مەستخۇشلۇق ئىلكىدە تىكىلدى . كاتيې ئارېنونىڭ كۆزلىرىدىن ئىلگىرى كۆرۈشنى ئارزۇ قىلغان نەرسىنى كۆردى . . .

مۇھەببەت ، ئىشىنىش ۋە قاياقاق ھېسسىيات ئۇلارنى مەھكەم باغلىدى ، ئەمدى ھەرقانداق نەرسە ئۇلارنى ئايرىۋېتەلمەيدۇ .

(خەنزۇچە « ئالاھىدە رايون ئەدەبىياتى » ژۇرنىلىنىڭ 1992 - يىللىق 2 - سانىدىن تەرجىمە قىلىنغان .)

تۇماندىكى يۇلتۇز

ۋ . توكارچۇا (سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى)

پاتىگۈل مىجىت تەرجىمىسى

بۇ ئىش بىرىنچى ئايىنىڭ ئون ئۇچىنچى كۈنى ، يەنى مىلاد بايرىمى كۈنى يۈز بەردى . ئېنىقراق قىلىپ ئېيتسام ، بۈنىڭدىنمۇ بۇرۇن يۈز بەرگەنىكەن . شۇغىنىسى ، مەن ھېچنېمىدىن خەۋەر-سىز يۈرىۋېرىپتىمەن . خۇددى قىزىم ئېيتقاندەك ، قاپاقنىڭ ئىچىدە كولدۇرلاپ يۈرۈپتىمەن . . . ـــ بىرىنچى ئايىنىڭ ئون ئۇچىنچى كۈنىلا مەن ئاندىن ھەممە ئىشنى ئۇقتۇم . زادى نېمىنى ئۇققىنىمنى بىلگۈڭىز كېلىپ كېتىۋاتقىنىغاندۇ ؟ بۇ مۇنداق ئىش : مېنىڭ بىر دوستۇم ئېرىمنى تارتىۋالدى ، مەن ئىككى قولۇمنى بۇرنۇمغا تى-قىپلا قالدىم . ھەم ئېرىمدىن ، ھەم دوستۇمدىن ئايرىلدىم . كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچىلا مۇھەببەت ، دوستلۇق ، ئائىلە دېگەنلەرنىڭ ھەممىسى كۆپۈككە ئايلاندى .

مەندىن بۇ ئىشنى قانداق ئۇقتىڭىز ؟ دەپ سورىشىڭىز مۇمكىن . بۇ بەك ئاددىي ، تېلېفوندا ئۇقتۇم . بىزنىڭ دەۋرىمىزدە ھەممە ئىشنى تېلېفون ئارقىلىق ئۇققىلى ھەم سۈرۈشتۇرگىلى بو-لىدۇ ئەمەسمۇ . باشقا بىر دوستۇم تېلېفوندا يېڭى يىلىمنى تەب-رىكلىگەچ ، بۇ « خۇش خەۋەر » دىن مېنى خەۋەردار قىلدى . ئەسلىدە ، ئۇ بۇ جەريانداا ھېلىقى ئېرىمنى تارتىۋالغان دوستۇم

بىلەن بېرىش ـ كېلىش قىلىپ تۇرۇپتىكەن ، شۇڭا بۇ ئىشنى يەـ پىدىن ـ يېڭىسىگىچە بىلىدىكەن .

ھۆكۈمەت تەرەپنىڭ ئېيتىشىچە ، ئېرىم ئايروپىلانغا ئولـ تۇرۇپ بىر يەرگە خىزمەت بىلەن كېتىپتۇمىش . ئەمەلىيەتتە ، ئۇ ئۆيىنى تاشلاپ چىقىپ كەتكەن ، كەلمەسكە كەتكەنىدى . لېكىن ، نېمە سەۋەبتىنىدۇر، ئۇ بۇ ئىشنى ئوچۇق ئېيتىشتىن ئوڭايسىزلانـ غان . . . نېمە سەۋەبتىنىدۇر ئەمەس ، بەلكى پۈتۈنلەي ئورۇنلۇق سەۋەبى بولغانلىقى ئۈچۈن شۇنداق قىلغان . ئوخشىمايدىغان يېرى ، بەزىلەر ئوڭايسىزلىنىپ بۇنداق ئىشنى قىلمىسا ، مېنىڭ ئېرىم ئوڭايسىزلانغاچ ماڭا ۋاپاسىزلىق قىلغان .

بۇ ئىشنى دەسلەپ ئۇققان مىنۇتلىرىمدا غەزەپتىن جېنىم چىقىپ كەتكىلى تاس قالدى . خۇددى ، بىرى مېنى كۆۋرۈكنىڭ ئۈستىدىن كەچ كۈزنىڭ مۇزدەك سۇيىگە ئىتتىرىۋەتكەندەك ئەنـ دىكىپ كەتتىم .

مەندە كۆرۈنگەن ئىككىنچى سەزگۈ ، بىرى يوغان قوشۇق بىلەن كاللامنى قوچۇۋەتكەندەك بىلىندى . بەلكىم كىچىكرەك قوشۇق بىلەندۇ ، بىراق ئىش بۇ يەرگە يەتكەندە قوشۇقنىڭ چوڭ ياكى كىچىك بولۇشىنىڭ كارايىتى چاغلىق .

مەندە كۆرۈنگەن ئۈچىنچى سەزگۈ ، بەكمۇ پاجىئەلىك بولدى . توپتەك چوڭلۇقتىكى بىر پارچە ئوت ئىچىمگە كىرىۋېـ لىپ ، ئىچكى ئەزالىرىمنى پۈتۈلدىتىپ كۆيدۈرۈشكە باشلىدى .

توپتەك بىر پارچە ئوتنىڭ ئىچكىزنى كۆيدۈرگەنىدىكى سەزگۈنى بىلگۈڭىز كېلىدىغاندۇ ؟ بۇ تىل بىلەن تەسۋىرلىگۈسىز ئازابلىق سەزگۈ . شۇ چاغنىڭ ئۆزىدە كاللىڭىزغا بىرىنچى بولۇپ كېلىدىغان ئىش ـــ بۇ ئازابتىن قانداق قۇتۇلۇش . بۇ ئازابتىن

قوتۇلۇش ئۇچۇن ، يېنىكىزدىلا تۇرغان دېرىزىدىن ئۆزىنىكىزنى ئېتىۋەتكۈكىز كېلىدۇ . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، تۇرغان يېرىنىكىز ئېگىز بىنادا بولغاچقا ، ئۆلۈۋېلىشقا ھېچقانداق تەييارلىق قىلىش كەتمەيدۇ . بۇنىڭدىن باشقا ھەرقانداق ئۇسۇلدا ئۆلۈۋالماقچى بولسىكىز ، ئانچە ـ مۇنچە تەييارلىق قىلمىسىكىز بولمايدۇ .

دېرىزىنىڭ ئالدىغا باردىم . بالكونىنى قېلىن قار قاپلىغان ، بىرنەچچە دانە بوتۇلكا قاردىن چوقچىيىپ چىقىپ قالغانىدى . ئۇلارنى نېمە ئۇچۇن تاشلىۋەتمەي ساقلاپتىمەنكىن . بوتۇلكا بولغاندىكىن لازىم بولۇپ قالار دېۋىدىممىكىن . بالكوندا يەنە ئىككى ئايلانما ئورۇندۇق تۇراتتى . بۇ ئەسكى ئورۇندۇقلارنىمۇ داچا ئېلىپ قالساق لازىم بولار ، دەپ تاشلىۋېتىشكە قىيماي قويۇپ قويغانىدىم ، گەرچە داچا ئېلىشىمىزدىن قىلچە ئۇمىد بولمىسىمۇ .

قار بىلەن قاپلانغان دوپپامچىلىك بالكون ئەسكى ـ تۇسكى بىلەن توشۇپ كەتكەنىدى . كۆڭلۇمدە ، بالكونغا يالاڭ ئاياغ پېتىم چىقسام سوغۇق ئۆتۈپ كېتەر ، ئۇنىڭ ئۇستىگە قىستا ـ قىستاڭچىلىقتا بوتۇلكىغا دەسسەپ سالسام ، بوتۇلكا سۇنۇپ پارچىلىرى پۇتۇمنى تىلىۋەتمىسۇن ، دەپ ئويلىدىم . پۇتۇمنىڭ تىلىنىشى بىنادىن ئۆزۈمنى تاشلىشىمغا تەسىر قىلالمايتتى ، ئەلۋەتتە . شۇنداقتىمۇ ، ئۇ ئېھتىماللىق مېنى پەيلىمدىن يانىدۇردى . كىيىملىرىمنى يېشىپ ياتتىم .

ئۇگە ـ ئۇگىلىرىم تاش بېسىۋالغاندەك سىرقىراپ ئاغرىشقا باشلىدى . بۇرۇن ئاغرىپ ساقايغان ئەزالىرىم باشقىدىنلا ئاغرىقىنى تېپىۋالدى . ئاپامنى ئېمىۋاتقان چېغىمدا ئوتتۇرا قۇلاق يالليۇغى بىلەن ئاغرىپتىكەنمەن ، مانا ئەمدى قۇلىقىم ئاغرىشقا باشلىدى . بالىلىق دەۋرىمدە رېماتىزملىق يۇرەك مۇسكۇلى يالليۇغى بوپتىكەنـ

مەن ، مانا ئەمدى يۈرىكىم سىرقىراشقا باشلىدى . ياشلىقىمدا سو-
قۇر ئۇچەي بوپتىكەنمەن . مانا ئەمدى ئىچ - باغرىم مۇجۇپ ئاغ-
رىشقا باشلىدى . ئوتتۇرا ياش مەزگىلىمدە ، يەنى يېقىندا يۇقىرى
قان بېسىمى بولغانىدىم ، مانا ئەمدى بېشىم يېرىلىپ كەتكۈدەك
ئاغرىغىلى تۇردى .

خۇدۇمنى بىلمەي ياتىمەن ، ئۆزۈمنى ھەرياق ئۇرىمەن ،
لېكىن كاللام يەنىلا سەگەك ، كۆڭلۈمگە ھەممە نېمە ئايان .

بەك ئۇششاق سۆزلەپ كەتكىنىمنى كەچۈرۈڭلار . بىراق
بۇمۇ دەردىمنى تۆكىدىغان يېرىمنىڭ يوقلۇقىدىن بولۇۋاتىدۇ .
ئەسلىدە ، دەردىمنى ئېرىمگە تۆكسەم بولاتتى ، شۇغىنىسى ئۇ
دوستۇمنىڭ قوينىغا ئۆزىنى ئاتتى . يەنە بىر دوستۇمغا تۆكەي
دېسەم ، ئۇ بۇ ئېچىنىشلىق ھالىمنى ئېرىمنى تارتىۋالغان دوستۇمغا
دەپ بەرسە ، ئىككىسىنىڭ چېچىكى چاي بولۇپ ، تازا خۇش بو-
لۇشىدىن ئەنسىرىدىم . دەردىمنى قىزىمغا ئېيتسامۇ بولاتتى ، ئەمما
خاپىلىقىمغا ئۇنى شېرىك قىلىپ ، يۈرىكىگە ئېغىر بىر پارچە
تاشنى ئېسىپ قويغۇم كەلمىدى . ئاخىر ئاپامغا ھال ئېيتىش نىيە-
تىگە كەلدىم . ئەمما ئۇنىڭ قىلچە ئاياپ ئولتۇرماستىن يېغىرىمغا
تېگىشىدىن ، ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھېچنېمگە تار-
تىشماستىنلا بىنادىن ئۆزۈمنى تاشلۇۋېتىشىمدىن قورقتۇم . « ئۇ-
نىڭ سېنى چۆرۈپ تاشلۇۋەتكىنىنى ئەقلىمگە سىغدۇرالايمەن ،
سەن بىلەن شۇنچە يىل بىللە ياشىغىنىنى ئەقلىمگە سىغدۇرالماي-
مەن » دېيىشىدىن ئەنسىرىدىم . ئۇنىڭ ئىلمىي ماقالەم مۇتەخەس-
سىسلەرنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەندىن كېيىن ، ئۇنىڭغا خۇش خەۋەر
يەتكۈزۈپ تېلېفون بەرسەم ، ئۇ نېمە دېدى دېمەمسىلەر ؟ « ھە ،
ئىلمىي ماقالەڭنى كىم يېزىپ بەردى ؟ ھېلىقى ۋوستېرىكوفمۇ ؟ »

دېگەندى . ئۇ مېنىڭ قىممىتى بار بىرەر نەرسە يېزىپ چىقالىشىمغا ئىشەنمەيتتى . بولمىسىغۇ مەن ئۇنىڭ ئىرسىي كۆپەيتىلمىسى ، ئۇ-نىڭ مۇھەببەت ۋە مېھنىتىنىڭ جەۋھىرى ئىدىم . شۇنداق تۇرۇپ ، ئۇ ماڭا ئىشەنمەيتتى .

ھە . . . راست . سۆزلەپ نەلەرگە كەتتىم مەن . كارىۋاتتا ئەس ـ ھوشۇمنى يوقاتقان ھالدا ياتىمەن ، بىھوشلۇق ئىچىدە يە-نىلا سەگەكمەن . باشقىلارنىڭ ئۆتمۈشۈمنى تارتىۋالغانلىقى ، ھا-ياتلىق دەرىخىنىڭ يىلتىزىغا پالتا چاپقانلىقى كۆڭلۈمگە ئايان . خەلقئالەم ئالدىدا نومۇسقا قالدىم . ئېرىم مېنى تاشلىۋەتكەنلىكى ئۈچۈن ئەمدى خەقلەر كەينىمدىن ھەرخىل گەپ تاپىدۇ ، خۇددى ئىچىدىكى ھەممە نەرسە تېشىغا چىقىپ قالغان ئەسكى قەبرىدەك . مەن كەلگۈسىمدىنمۇ ئايرىلدىم ، چۈنكى ئۆتمۈشۈم بىلەن كەل-گۈسىم بىر ـ بىرىگە چەمبەرچاس باغلانغان . مېنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىممۇ ناھايىتى خاراب ، خۇددى ھەممە يېرىنى يارا بېسىپ ، ئاغرىق ئازابىدىن چىرايى پۈرۈشۈپ كەتكەن ، جەڭدە مەغلۇپ بولغان ئەسكەردەك . مۇنداقچە ئېيتقاندا ، نېمىس ئەسكىرىدەك .

ئەسكەرلەرنىڭ قانداق قىلىدىغىنىنى بىلمەيمەن ، ئەمما گېنېرالار جەڭدە مەغلۇپ بولسا ئۆزىنى ئېتىۋالىدۇ . ئۆزۈمنى ئەسكەرگە ئوخشاتقاندىن گېنېرالغا ئوخشاتسام بولارمىكىن دەي-مەن ، چۈنكى مەن پات ئارىدا بىئولوگىيە پەنلىرى بويىچە دوك-تورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشىمەن ھەم فرانسىيە نوم شەھرىنىڭ پەخ-رىي ئەزاسىمەن . فرانسىيىلىكلەر نېمىشقا مېنى تاللىۋالدى دېگەن-دە ، مەن بىئولوگلارنىڭ نوم شەھرىدە ئۆتكۈزۈلىدىغان خەلق-ئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىگە ئاك-تىپ قاتناشقانلىقىم ئۈچۈن . بىئولوگلار ئۈچۈن ئېلىپ ئېيتقاندا ،

ھەممەيلەننىڭ يىغىلىپ مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىشىنىڭ پايدىسى بار كى ، زىيىنى يوق . يەنە كېلىپ ، فرانسىيىنى زىيارەت قىلغىلىمۇ بولىدۇ .

سىز بەلكىم بۇ ئىشلارغا ئارىلىشىپ نېمە قىلارسىز ؟ دەپ سورىشىڭىز مۇمكىن . بۇنىڭغا جاۋابىم ھەم ئاددىي ، ھەم شۇنداق ئىختىيارىي . مەن ئۆز خىزمىتىمنى سۆيىمەن ، سۆيۈپلا قالماي كۆزگە كۆرۈنگۈدەك ياخشى قىلىمەن . يەنە كېلىپ ، مۇشۇنداق ياخشى ئىشلىگىنىمنى باشقىلارغا بىلدۈرۈشنىمۇ خالايمەن . باشقىلارغا بىلدۈرۈپلا قالماي ، باشقىلارنىڭ مېنى : « يارايسەن ، نومۇرۇڭ بەش » دېيىشىنى خالايمەن . ئۇنداق چاغدا ، مەن لەپپىدە يەرگە قارىۋالىمەن ياكى ھۇپپىدە قىزىرىمەن ، ياكى بولمىسا ، ھەر ئىككىلىسىنى قىلىمەن .

ئالايلۇق ، يۇلي گاگارىننىڭ ئالەمگە ئۇچۇشى مۇڭەپپەقىيەتلىك بولماي تۇرۇپ كەمتەرلىك قىلىشى بىلەن يەر شارىنى ئايلىنىپ بىر ھەپتە ئۇچۇشنى ئەملگە ئاشۇرۇپ ئاندىن كەمتەرلىك قىلىشى ، ئىككىسى ئىككى ئىش . ئەمما ، ئالدىنقى شەرتى ئوخشاش ، يەنى ھەر ئىككى ئىشتا ئۇ ئۆزىنى ئىنتايىن كەمتەر تۇتقان . كېيىنكى ئەھۋالدا ، ئۇنىڭ مۇڭەپپەقىيىتىنى ھەممە ئادەم كۆرەلەيدۇ ، ئۇنىڭ داڭقى ئالەمگە تارىلىدۇ .

يەنە ئالايلۇق ، ئىبرىمدە ئابرۇيىپەرەسلىك يوق . ئۇ پەقەت ئىككى ـ ئۈچ ئادەم بىلەنلا باردى ـ كەلدى قىلىدۇ ، ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتنى بەكمۇ تار . ئۇ ئاشۇ ئىككى ـ ئۈچ ئادەم بىلەنلا يېقىن ئۆتسىلا بولدى ، شۇنىڭغا قانائەت قىلىدۇ . ئارىلىشىدىغان ئادەمنى بەشكە يېتىپ قالسا ئۇنىڭ ئىچى سقىلىدۇ . پۈتكۈل نور شەھىرى ئۇنىڭ نەزىرىدە ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدۇ . ناۋادا ، ئۇ شەھەردىكى

هەممە ئادەم ئۇنىڭغا يېقىنلىشىپ سالسا ، ئۇ ساراڭ بولۇپ كېتىدۇ .
ئۇ ئۆز خىزمىتىنى كارامەت ياخشى ئىشلەيدۇ ، لېكىن بۇنى ئۆزىدىن باشقا ئادەمنىڭ بىلىشىنى ئانچە خالاپ كەتمەيدۇ . ئۇ- نىڭدا ئۇنىۋېرسال كۆزقاراش يوق ، ئۇ ئۆز ـ ئۆزىنى مۇئەييەن- لەشتۈرۈشكىمۇ موھتاج ئەمەس .
سىز مېنىڭ نېمە خىزمەت قىلىدىغىنىمنى بىلىشنى خالايـ سىزغۇ دەيمەن ؟
مېنىڭ خىزمىتىم ـــ سۈنئىي بەخت يارىتىش .
سىزنىڭ يەنە ، بۇ زادى قانداق خىزمەت ؟ دەپ سورىشـ كىز تەبىئىي . ئەمسە سىزگە چۈشەندۈرۈپ قوياي . بىر ئادەم تۇرمۇشتا بېسىم ھېس قىلسا ياكى بىرەر ئىشتىن خاپا بولۇپ قال- سا ، ئۇ ئادەمنىڭ قېنىدىن بۆرەك ئۈستى بېزى ھورمونى ئاجرىلىپ چىقىدىغىنىنى ھەممە ئادەم بىلىدۇ . بۆرەك ئۈستى بېزى ھورمونى ئاقسىل بىلەن يەنە بىر ماددىدىن تەركىب تاپقان . بىراق بۇ يەردە بىز ئىلمىي مۇھاكىمە يېغىنى ئېچىۋاتمىغاندىكىن ، بۇ توغرۇلۇق تەپسىلىي سۆزلىمىسەممۇ بولار . يەنە بىر جەھەتتىن ئېلىپ ئېيىتـ قاندا ، ئادەم بەختنىڭ تەمىنى تېتىۋاتقان چېغىدىمۇ بەدىنىدىن بىر خىل ھورمون ئاجرىلىپ چىقىدۇ . بۇ قانداق ھورمون ؟ بۇنى تېخى ھېچكىم بىلمەيدۇ . مېنىڭ قىلىۋاتقان خىزمىتىم ، بۇ خىل بەخت ھورمونىنى ئاجرىتىپ چىقىشنى مەقسەت قىلغان . ئۇنىڭ بىرنەچىلىرىنى بايقىغان ھامان خىمىيىۋى ئۇسۇل ئارقىلىق ئۇنىڭ ئورنىنى باسالايدىغان مەھسۇلاتنى ئىشلەپ چىقىش . ئۇ چاغدا ، بەخت دېگەننى قۇتلارغا خالىغانچە قاچىلاپ ، دورا دۇكانلىرىدا بىر قۇتىسىنى بىر رۇبلى يىگىرمە كوپېكتىن ساتىدىغان گەپ . مەن بۇ خىل دورا ياسالمىسىغا ئالىبىننا دېگەن ئىسىمنى قويۇپ

قويدۇم . بەختتەك ئېسىل نەرسىگە ئايالالارغا قويۇلىدىغان ئەڭ يېـ
قىملىق ئىسمىنى قويمىسا بولمايدۇ ـ دە !

ـ ئالىبىنادىن بىر تال يېسىكنزلا ، توپتەك نەرسىنىڭ يۇرـ
كىگىزنى بېسۇبلىشنىڭ ئالدىنى ئالالايسىز . ئېرىكىز سىزنى
تاشلاپ دوستىگىزنىڭ قېشىغا كەتسىمۇ ، ئوخشاشلا ئۆزـ
گىزنى ئىنتايىن خۇشال ھېس قىلىپ يۇرىۋېرىسىز .

ۋاي ، راست ، بايا سۆزلەپ قەيەرگە كەلگەنىدىم ؟

ھە ، ئېسىمگە كەلدى .

شۇ تاپتا كارىۋاتتا ياتىمەن ، بېشىم ياستۇققا توپتەك دو-
مىلايدۇ . مېڭەم زىكىلداپ ئاغرىپ ، خۇددى قوڭغۇراقنى بىر چې-
لىپ قويسا ، ئۇنىڭ غوڭۇلدىغان ئاۋازى ئۇزۇنغىچە بېسىلمىغاندەك
غوڭۇلداۋاتىدۇ . ھېلىقى ئوت شارى يۇرىكىمنى پۈتۈلدىتىپ كۆيـ
دۈرۈۋاتىدۇ . ئازاب دېگىزىدا پالاقشىپ ئۆزۈمنى ھەريان ئۇرۇۋا-
تىمەن . بارا ـ بارا بېشىمنى دوملىتىشتىن توختىدىم . ئەمما ،
ئازاب دېگىزىدا جان تالىشىشتىن توختىمىدىم . ئاخىر ياستۇققا دۈم
يېتىپ ھۆركىرەپ يىغلىۋەتتىم ، لېكىن يىغلاش ئۇسۇلۇم بۇرۇنقىغا
ئوخشىمىدى . كىشىلەر پەقەت باللىق دەۋرىدە ، چۈشىدە ياكى
ئۆلۈم جازاسىغا بۇيرۇلۇپ ، ئىجرا قىلىنىشنىڭ ھارپىسىدىلا مۇـ
شۇنداق ئېچ ـ ئېچىدىن ئۆرتىنىپ يىغلايدۇ . مېنى ھەممىدىن بەك
ئازابلاۋاتقىنى ، ماڭا تارتىۋاتقان ئازابىمنىڭ چېكى يوق بىلىنىپ
كېتىۋاتقىنى ئىدى . ۋاقىت سائەتلەپ ، كۈنلەپ ، ئايلاپ ئۆتىسمۇ ،
بۇ ئازاب قىلچە يەڭگىللىمەي بۇرۇنقىدەك تۇرىۋەرسە ، بۇنىڭغا ئا-
دەم قانداق چىدايدۇ ؟ شۇنداقتىمۇ تارتىۋاتقان ئازابىگىزنى يەڭـ
گىللىتەلمىسىگىز ، توختاتقىلىغۇ بولار . مەسىلەن ، شۇ تاپتا مەن
مىدىرلاشقا ھورۇنلۇق قىلمىغان بولسام ، كارىۋاتتىن ئۆمىلەپ قو-

پۇپ دېرىزىدىن ئۆزۈمنى پەسكە قارىتىپ ئاتسام بولىۋېرىدۇ .

دەل شۇ چاغدا ئىشىك ئېچىلىپ ، قىزىم قىلچە قورۇنۇش يوق ھالدا خۇددى ھەربىي سەپتىن قايتقان ئەسكەردەك گۈس ـ گۈس دەسسىگەن پېتى كىرىپ كەلدى . قىزىمنىڭ ئىسمى ماشكا كۇدرياسۇنا ، بۇ يىل ئون يەتتە ياش . ئۇ يېرىم كېچە سائەت بىردە ھۇجرامغا ئۇسۇپ كىرىپ يىگىتىگە تېلېفون بەرمەكچى . ئۇ ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ قايتىپ كېلىپلا ، ئۆزىنىڭ تىنچ ـ ئامان ئۆيىگە كېلىپ بولغانلىقىدىن ، ئۇنى يېرىم سائەت ئىلگىرى قانچىلىك سۆيىسە ھازىرمۇ شۇنچىلىك ، ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ بەكرەك سۆيىدىغانلىقىدىن ئۇنى خەۋەرلەندۈرمەكچى .

بۇ يەردە ماشكا توغرۇلۇق قىسقىغىنا توختىلىپ ئۆتەي .

بۇرۇنلا ، ئۇ تېخى تۇغۇلماي تۇرۇپلا ، ھەتتا ئۇنىڭ دادىسى بىلەن تونۇشماستىلا مېنىڭ ئۇنىڭغا مېھرىم چۈشۈپ بولغان . ئۇ چاغلاردا ، مەن كەلگۈسىدە چوقۇم ماشكادىن بىرنى تۇغدۇرىدىغانلىقىمنى ، يەنە كېلىپ باشقىچە بىر ماشكانى ئەمەس ، دەل ھازىرقى مۇشۇ ماشكانى تۇغدۇرىدىغانلىقىمنى بىلەتتىم . راست گېپىمنى قىلسام ، ئۇنى مەنچىلىك بولالمايدۇ ، دەپ ئويلايتتىم . چۈنكى مەنمۇ خۇددى ئاپامغا ئوخشاش ، ئۆزۈمنىڭ يارامليق بالا تۇغالىشىمدىن ئانچە چوڭ ئۈمىد كۈتۈپ كەتمەيتتىم . ماشكا نازۇك ، مۇلايىم قىز . ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن ، خۇددى مەرۋايىت گۈل ئەتىرىسىدەك خۇش پۇراق تارقىلىپ تۇرىدۇ . ئۇنىڭ يۈزى خۇددى كىچىك قىزلارنىڭكىدەك يۇمران ھەم ئوماق . بۇ بالا چىرايلى بىلەن چىلىگىدەك بېشى بىر ـ بىرىگە تولمۇ ماسلاشقان . ئۇنىڭ ئىنچىكە بوينى ئون يەتتە ياشلىق قىزلارغا خاس زىلۋا ، ئېگىز ، ئەمما كېلىشكەن بوي ـ بەستىگە تۇتاشقان . يۇقىرىقى سۈپەتـ

لەرنى ئۆزىگە مۇجەسسەم قىلغان قىز دەل مېنىڭ قىزىم ماشكا كۇدر ياسۇنا . ئۇ يول ماڭغاندا بىر يېنىغا سەل قىيشىيىپ تازا رۇس ماڭمايدۇ . شۇڭا ئۇنىڭ يېپەكتەك جۇلالىق چاچلىرىمۇ ئۇ- نىڭغا ئوخشاش سەل سىڭايان لەپلەپ تۇرىدۇ . ئۇ قايسى ئۆيگە كىرمىسۇن ، شۇ ئۆينىڭ ھاۋاسى شۇئان يېڭىلىنىپ خۇشبۇيغا تولىدۇ . ئۇنىڭ چىشلىرى خۇددى كىنو چولپانلىرىنىڭكىدەك ئاپ- ئاق ھەم تەكشى . بۇ ئارتۇقچىلقىنى ئۇ ھەرگىز ئۇنتۇپ قالمايدۇ . شۇڭا ، ئاپئاق چىشلىرىنى چىقىرىپ پات ـ پات كۈلۈشنى ياخشى كۆرىدۇ . ئۇ كۈلگەندە ، كىشىگە تېخى سەبىيلىك كەتمىگەن يۈزى سەل تار كېلىپ ، كۈلكە تېشىغا يامراپ چىقىپ كېتىۋاتقان- دەك بىر خىل تۇيغۇ بېرىدۇ .

ئۇنىڭ ئىچكى ساپاسىغا كەلسەك ، ئۇنىڭدا گەۋدىلىك ئىككى ئالاھىدىلىك بار . بىرى ، ئۇ ھېچ ئىش قىلمايدۇ ، بىكار- چىلىقنى شۇنچىلىك ياخشى كۆرىدۇ . ئەتىدىن ـ كەچكىچە لا- غايلاپ يۈرۈپ ھېچ ئىش قىلماسلىقنى ئۇنىڭدەك قاملاشتۇرىدىغان ئادەم بولمسا كېرەك . ئەلۋەتتە ، بەزىدە ئۇ بەزىبىر ئىشلارنىمۇ قى- لىدۇ . يەنى ، دېرىزە ئالدىدا سائەتلەپ تۇرىدۇ ياكى كارىۋاتتا كۇنلەپ ياتىدۇ . ئۇ بۇنداق بىكارچىلىقتىن قىلچە بىزار بولمايدۇ ، ئەكسىچە خۇددى جەنۇبنىڭ ئىللىق دېڭىز سۈيىدە ئۇزۇپ يۈر- گەندەك راھەت ھېس قىلىپ ، خۇشاللىقتىن جېنى يايراپ كېتى- دۇ . ھېلىمۇ ئېسىمدە ، ئۇنىڭچىلىك چېغىمدا مەندە ئىزدىنىش ، ئىنتىلىش بار ئىدى . ئۇچۇ ، ئۇنىڭدا نە ئىزدىنىش ، نە ئىنتىلىش يوق . راست ، مەن ئۇزلۇكسىز ئىزدىنىپ ئاخىر مەقسىتىمگە يەت- تىم . ئۇزاق ئۆتمەيلا پروفېسسور ھەم فرانسىيە نور شەھىرىنىڭ پەخرىي ئەزاسى بولدۇم . ھالبۇكى ، شۇ تاپتا بۇ نور شەھىرى

قەيەردە ؟ مەن قەيەردە ؟ مەن كارىۋىتىمدا ئۆتمۇشۇمۇ ، كەلگۈ-
سۇمۇ نۆلگە تەك ھالدا يېتىپتىمەن ، ئالدىمدا غېرىبلىق بىلەن
كېسەل چىرمىۋالغان ئاخىرقى ئۆمرۈمدىن باشقا ھېچنېمە يوق . مانا
بۇ مېنىڭ ھازىر ئۆزۈمگە قىلالايدىغان بىردىنبىر چىن سۆزۈم .
كېسەل چىرمىۋالدى دېگىنىمدە ، شۇ تاپتا ھەر خىل كېسەللىكلە-
رىم قوللىرىنى قوللىرىغا تۇتىشىپ ئەتراپىمدا بىر ـ بىرىگە ماسلە-
شىپ ئۇسسۇل ئويناۋاتقا . ئاخىرقى ئۆمرۈم دېگىنىمدە ، يىللارنىڭ
پەقەت ئالدىغا قاراپ چاپىدىغانلا مىجەزى بار ، جايىدا توختاپ قا-
لىدىغان ئادىتى يوق . مۇشۇنىڭغا قارىغاندا ، ماشكانىڭ دېگىنىمۇ
تۇغرا ئوخشايدۇ . ئۇ مۇنداق بىر تەمسىلنى زادى ئاغزىدىن
چۈشۈرمەيدۇ : « كىم ئاستىراق ماڭسا ، شۇ ھەممىدىن
ئۇزۇنغا بارىدۇ . »

ئۇنىڭ يەنە بىر ئالاھىدىلىكى ، تولىمۇ مۇھەببەت مەستا-
نىسى . ئۇ بىرەر يىگىتكە كۆيۈپ قالدىمۇ ، بولدى . ئۇ يىگىتكە
جان ـ دىلى بىلەن ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا بېرىلىپ كېتىدۇ .
كوسكا ئۇنىڭ مۇھەببەت تارىخىدىكى توي قىلىشقا رەسمىي پۇ-
تۇشكەن تۆتىنچى يىگىتى . ئۇنىڭ ئالدىدا ئۇ مشكا ، بېكا ، ۋە-
كالار بىلەن يۈرگەن . نېمە ئۈچۈندۇر ، بۇ يىگىتلەرنىڭ ھەممە-
سىنىڭ ئىسمى « كا » بىلەن ئاخىرلاشىدۇ . بۇ تۆت « كا »
نىڭ ھەممىسىدە ئۇنىڭ بىلەن توي قىلىش ئارزۇسى تۇغۇلغان .
ئۇمۇ ھەر قېتىم ئەرگە تېگىشىنىڭ تەييارلىقىغا قىزغىن كىرىشكەن .
ھالبۇكى ، مۇرادىغا يېتىش ئالدىدا تۇرغان بۇ مۇھەببەت مۇناسە-
ۋىتى ھەر قېتىم مېنىڭ قوپاللىق بىلەن توسقۇنلۇق قىلىشىمغا
ئۇچرايتتى . ھەر قېتىم ماشكا مېنىڭ تۈپەيلىمدىن مۇھەببەتتە
ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىسا ، ماڭا شۇنچىلىك ئۆچ بولۇپ كېتەتتى-

كى ، قولىغا ئاپتومات چىقىپ قالسا ، مېنى تاتاتلىتىپ ئېتىۋېتىشتىن يانمايتتى . ئەمما ، ئىش قاتتىللىق دەرىجىسىگە بارغۇچە ، يەنە بىر « كا » چىقىپ ئالدىنقى « كا » نىڭ ئوتىنى باساتتى .

نېمە ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئىشىغا توسقۇنلۇق قىلىمەن ؟ بۇنى مەن چۈشەندۈرۈپ ئۆتەي . ئۇنىڭ تۇنجى ئاشقى مىشكا ھاراق كەشمىدى ، بەگگىمدى ، بىرنېمە ئىدى ، ھازىر تازا ئېنىق ئېسىمدە قالماپتۇ ، ھاراقتىمۇ ، زەھەرلىك چېكىملىكتىمۇ بارتىغۇ دەيمەن . ئۇ ھەر كۈنى ئەتىگىنى ئۆيىدە ئويغىنىغاندا ، تەنتەربىيە ئويناش ياكى قەھۋە ئىچىشنىڭ ئورنىغا گرادۇسى يۇقىرى ئۈزۈم ھاربقى ئىچىدىكەن . مەن ئۇنىڭ بۇ يامان ئىللەتنى قىزىمغا يۇقتۇرۇپ قويۇشىدىن قورقتۇم .

ئۇنىڭ ئىككىنچى ئاشقى بېكا تازىمۇ كېسەل كۆرپىسى ئىدى . ئۇنىڭ زادى نېمە كېسەللىكىنى بىلمەي تۇرۇپ قارىسىغا بىرنېمە دېيىشنى خالىمايمەن ، ئىشقىلىپ ئۇ ھەر يىلى بىر قېتىم روھىي كېسەللەر دوختۇرخانىسىدا يېتىپ ــ ئىنسۇلىن بىلەن شۇك قىلىش ئۇسۇلىدا داۋالىناتتى ، ئاندىن دوختۇرخانىدىن ئايرىلىپ چىقىپ ئىنسانلار ئارىسىدىن ئۆزىنى ئىزدەيتتى . ئۇنىڭ ئاپىسى ئوغلىنى ماشكا بىلەن يۇرۇشكە ئىلھاملاندۇرغان . ئۇنىڭچە ، ماشكا ئوغلىغا ياخشى تەسىر بېرەرمىش . بېكا ئۇزۇن ، ئاپئاق چاچلىرىنى كەينىدىن بىر ئۆرۈم قىلىپ ئۆرۈۋېلىپ ، پېشانىسىدىن بىر تال يېپ بىلەن چىگىۋالاتتى ۋە بۇ تۇرقى بىلەن بەئەينى ھىندىئانلارنىڭ باشلىقىغا ئوخشاپ قالاتتى . بۇلارمۇ يەتمىگەندەك ، ئۇستىگە گىلەمنى ئارتىۋېلىپ كوچىدا لاغايلاپ يۈرەتتى . مەن ئۇنىڭدىن : « نېمىشقا گىلەم ئارتىپ يۈرۈيسىز ؟ » دەپ سورىسام ، ئۇ : « توڭلاپ تۇرىمەن » دەپ جاۋاب بەرگە-

نىدى . ماڭا دائىم روھىي كېسەل ئادەمنىڭ گەپلىرى بەكمۇ لو-
گىكىغا چۈشكەندەك ، ھەتتا بەكمۇ مەنىلىكتەك بىلىنىدۇ .
قىزىمغا توي قىلىش تەلىپىنى قويغان ئۇچىنچى لايىق
ۋېكا . ئۇ ئوتتۇز بەش ياشلارغا كىرىپ قالغان ، ئىش كۆرگەن
ئەركەك بولۇپ ، دەسلىپىدە قىزىم بىلەن ئىككىمىزنىڭ قايىسىسىغا
تۇرۇشنى بىلەلمەي ئۇنىڭ خىلى بېشى قاتتى .
ئەڭ ئاخىرقىسى كوسكا ، باشتىكى ئۇچىدىن تەلەيلىكرەك
ئىدى . نېمىشقا دېگەندە ، ئۇ روھىي كېسەلمۇ ، ھاراقكەشمۇ ئە-
مەس ، پەقەت ياشلاردا دائىم كۆرۈلىدىغان ئاشقازان يارىسى كې-
سىلىلا بار ئىدى . ماشكا ئۇنى ئۆزىنىڭ تۇرمۇش ئادىتىگە بويسۇ-
نۇشقا مەجبۇر قىلغان بولۇپ ، بۇ تۇرمۇش ئادىتى ئۇنى ياخشى
تۇرمۇش ئۇسۇلىنى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇر قىلاتتى . لىلا گەپنى
قىلغاندا ، كوسكا ئادەمدە ياخشى تەسىر قالدۇراتتى . ئۇ چىرايلىق
ھەم بىلىملىك ئىدى . بۇ تېخىمۇ يامان ئىدى . بۇنىڭ يامان يې-
رى ، ئۇنىڭ تەسىرى قانچە ياخشى بولغانسېرى ، ئىشلار يامىنىغا
ماڭاتتى . ماشكا تۇرمۇش چىمەنزارىدا ئېچىلغان بىر ناتونۇن
مەرۋايىتگۈل ئىدى . بۇ گۈلنى ھازىرلا ئۈزۈۋىشكە تېخى بالدۇرلۇق
قىلاتتى ، يەنە كېلىپ بۇ مەرۋايىتگۈل داڭلىق گۈللەر قاتارىغا
كىرگەنىدى . بۇ گۈلنى ئۈزۈۋىشنى ئويلىغان ھەرقانداق ئادەم چو-
قۇم ئەقلىدىن ئازغان ئادەم ھېسابلىناتتى .
تېلېفون مېنىڭ ھۇجرامدا بولغاچقا ، ماشكا ېيىرىم كېچە
سائەت بىر بولغىنىغا قارىماي ئۇسۇپ كىرگەنىدى . ئۇ مېنىڭ يۈ-
زۈمگە دېگۈدەك ئولتۇردى ـ دە ، تېلېفوننى سەل نېرى سۈرۈپ
قويۇپ نومۇرىنى چۆرۈشكە باشلىدى . بۇگۈنكى ئەھۋالدا ئۇخلە-
يالماسلىقىم ئېنىق ئىدى ، باشقا چاغلاردا بولسا پەرۋا قىلماي

ئۇخلاۋېرەتتىم .

مەن زىڭىلداپ ئاغرىۋاتقان بېشىمنى كۆتۈرۈپ :

ـــ سەندە ئىنساپ بارمۇ ؟ ـــ دەپ سوردىم .

ـــ ئۇ ئەنسىرەپ قالمامدۇ ؟ ـــ دېدى ئۇ ئانا بولغۇچىنىڭ مۇشۇنچىلىك ئىشىنمۇ چۈشەنمىگىنىگە ھەيران بولۇپ .

ـــ ئۇ ئەنسىرىسە ، سېنى ئىشىكنىڭ ئالدىغىچىلىك ئەكېلىپ قويسا بولامدۇ ؟

بۇ گەپنى قىلىش ئاسان بولغىنى بىلەن ماشكانى بۇ يەرگە ئەكېلىپ قويۇش ئۈچۈن تاكسىغا ئىككى رۇبلى كېتەتتى . يەنى كەلگۈچە بىر رۇبلى ، كەتكۈچە بىر رۇبلى خەجلىمسە بولمايتتى . ئۇنى ئەكېلىپ قويمسا ، بىر رۇبلى بىلەنلا ئىش پۈتەتتى ، يەنە كېلىپ بۇ پۇلنى ماشكا ئۆزى چىقىراتتى .

ـــ ئۇ پۇلنى نەدىن ئالىدۇ ؟ ـــ دادىللىق بىلەن گەپ ياندۇردى ماشكا .

بەرھەق ، يىگىرمە ياشلىق ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى كوسكادا نەدىن كەلگەن پۇل بولاتتى .

ـــ ئەئە ، ـــ دېدى ماشكا تۇرۇپكىغا قاراپ ئەركىلەپ .

ئۇنىڭ « ئەئە » دېگىنى ، « ھەئە » دېگىنى ئىدى . قايناق مۇھەببەتكە تولغان يۈرىكىدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان مېھىر بىلەن نازاكەت ئۇنىڭ ئاۋازىنىمۇ ئۆزگەرتىۋەتكەنىدى . ئەركىلىگىنىدىن ئۇنىڭ « ھ » تاۋۇشىنى چىقارغۇچىلىكىمۇ ماجالى قالمىغانىدى .

ماشكا يىگىتلىرى بىلەن ئالدىمدىلا سۆزلىشىشتىن قىلچىمۇ قورۇنمايتتى . ئۇنداق چاغلاردا ئۇ ، پەقەت ئۆزىلا چۈشىنىدىغان قۇشقاچ تىللىرىنى ئىشلىتەتتى . شۇنداقتىمۇ ، مەن ئۇلارنىڭ ئاز-رىسىدىكى بۇرۇن مەنمۇ ئىشلىتىپ باققان خاس ئىبارىلەرنى بە-

لمۇالاتتىم . مەنمۇ ئىلگىرى مۇشۇنداق ئەركىلىتىش سۆزلىرىنى ئىشلىتىپ گۆدەك قىزىم ۋە ئىرىمگە يېقىنچىلىق قىلىپ باققان . ئۇ دېگەن بىز توي قىلغان دەسلەپكى چاغلار ئىدى . ئىرىم بۇ خىل روھىي جەھەتتىكى ئالماشتۇرۇشنى « مۇھەببەتلىك سايراش » دەۋالغان ، مانا ئەمدى بويىغا يەتكەن قىزىمۇ بۇ خىل « مۇھەببەتلىك سايراش » بىلەن ئاشقازىنىدا يارا بار كوسكاغا كۆيۈنەمەكتە . ئۇ ئۇنىڭغا نەچچە قېتىم « ئە ئە » ، « سونداق » دەپ جاۋاب بەردى . بەلكى ، كوسكا قىزىمدىن ، مېنى سۆيەمسەن ؟ دەپ ياندۇرمىلاپ سورىسا ، ئۇ بۇنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن دەرھال « ئەئە » ، « شۇنداق » دەپ جاۋاب بەرسە كېرەك . ئارقىدىنلا ماشكا ئازمىيە قۇرۇلۇش بايرىمىنى تەبرىكلەش يۈزىسىدىن ئۇنىڭغا بىر سوۋغات تەييارلاپ قويغىنىنى زېرىكمەي ـ تېرىكمەي ئىما قىلىشقا باشلىدى . كوسكامۇ كوچىلاپ سوراۋەرسە كېرەك ، ئاخىر ماشكانىڭ شوخلۇقى تۇتۇپ ئۇنى ئالداشقا باشلىدى :

ـــ چاقماق كاتەكلىك ، ھەممە ئىشقا ئەپلىك . . .

مەن ئۇنىڭ يەتتە رۇبلى خەجلەپ بۇلغارىيىنىڭ كۆكلەكىدىن بىرنى ئالغىنىنى بىلەتتىم . ئۇلارنىڭ گېپىدىن زېرىكىپ كەتتىم ـ دە :

ـــ ئاچچىق چىرقىرالايدۇ ، دېگىن ، ـــ دەپ قوشۇپ قويدۇم .

ـــ ئاچچىق چىرقىرالايدۇ ، ـــ دەپ تەكرارلىدى ماشكامۇ .

بۇ قېتىم تېلېفوننىڭ ئۇ تەرىپىدىكى كوسكا تۇرۇپ قالدى . چىرقىرالايدىغان نېمىدۇ ئۇ ؟ مۇشۇكمىدۇ ؟ ئىتمىدۇ ؟ كاككۇكمىدۇيا ؟ لېكىن ، جانىۋارلار چاقماق كاتەكلىك كەلمەيدىغۇ . ماشكا ماڭا نارازىلىق بىلەن قاراپ قويدى . ئەمدى ئۇ

كوسكانىڭ دىققىتىنى بۇ گەپتىن باشقا تەرەپكە قانداق تارتىشنى بىلەلمەي قالغاندى .

ـــ تايىنى يوق گەپنى ئاز قىلساڭچۇ ، ـــ دېدىم مەن نەسىھەت قىلىپ .

ماشكا مەنسىز پارىڭنى توختىتىپ ، « خوش » دېدى ـ دە ، تۇرۇپكىنى قويۇۋەتتى .

ـــ مەن بىلەن بىللە ياتقىنا .

ـــ ئاھا ! ـــ ماشكا خۇشاللىق بىلەن قوشۇلدى ۋە ھەش ـ پەش دېگۈچە كىيىملىرىنى سېلىپ بولدى .

ئۇ قېشىمدا ياتتى . ئاي يورۇقىدا ئۇنىڭ قىزلارغا خاس نازۇك مۇرىلىرى ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى .

ـــ يىغلاپسىزغۇ ؟ ـــ چۆچۈپ سورىدى ئۇ ، ـــ نېمە ئىش يۈز بەردى ؟

ـــ ھېلىقى دوستۇم بىلەن ئادا ـ جۇدا بولۇپ كەتتىم ، ئۇ ماڭا يۈزسىزلىك قىلدى .

ئۇ بىردەم ئويغا پاتتى ، ئاندىن رەسمىي يوسۇندا :

ـــ كۆردىڭىزمىكى ، ئاق ئۆتۈكىمنىڭ پاشنىسى چۈشۈپ قالدى ، ـــ دېدى .

ھېچ چۈشەنمىدىم ، ئۆتۈكنىڭ پاشنىسى بىلەن مېنىڭ دەردىمنىڭ نېمە مۇناسىۋىتى بار كىن . يەنە بىر تەرەپتىن ، ئۇ دەردىمنى مۇشۇنىڭغا ئوخشىتىۋاتسا كېرەك ، دەپمۇ ئويلىدىم . پاشنىسى يوق ئۆتۈكنى قانداق بىر تەرەپ قىلىش كېرەك ؟ موزدۇزغا ئاپىرىپ پاشنا قويدۇرۇش كېرەك . پەقەت ئامال بولمىسا ئاچىقىپ ئەخلەتكە تاشلاش ، ئۇنى ئۇنتۇش كېرەك . بىزگە ئاسىلىق قىلغانلارنىمۇ ئاشۇنداق بىر تەرەپ قىلىش كېرەك . دەس-

لىپىده مۇناسىۋەتنىڭ چاك كەتكەن يەرلىرىنى يەملەپ ، ئۇنى سىلىقلاش ، بولمىغان يېرىگە كەلگەندە ، قىلچىمۇ ئىككىلەنمەستىن ئۇنى خاتىرىمىزنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ساندۇقىغا چۆرۈۋېتىشىمىز ، ئاندىن يېڭىدىن بىرنى سېتىۋېلىشىمىز كېرەك .

ـــ كۆردىڭىزمۇ ؟ ـــ قايتىلاپ سورىدى ماشكا .

ـــ نېمە ؟

قىزىمنىڭ ماڭا ئوخشاش ئوخشىتىش بىلەن جاۋاب بېرىشىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتەتتىم . يۈرىكىم كاۋاپ بولۇپ كېتىۋاتاتتى ، شۇ تاپتا ئۇنىڭغا بىر پارچە نەم لاتا بولسىمۇ يېقىلسا خېلى ئارام تېپىپ قالاتتىم . لېكىن ، قىزىم مەن كۈتكەن ئوخشىتىشنى ، ئۆتۈكنىڭ پاشنىسى چۈشۈپ قالغان بولسا يېڭىسىنى ئالسا بولمىدىمۇ ، دېگەن گەپنى قىلمىدى .

ـــ كىيىدىغىنىم قالمىدى ، ـــ دەپ بايانات ئېلان قىلدى ئۇ .

ـــ يەنە بىر قىزىلى بارغۇ ؟

ـــ ئۇ دېگەن قىشلىق ئۆتۈك . باھار كېلەي دەپ قالسا ، كىيگۈدەك ئايىغىمىمۇ يوق . قانداق ئانا سىز . . .

ـــ ساڭا نېمە بولدى . بايا قىلغان گەپلىرىم ئۇ قۇلىقىڭدىن كىرىپ ، بۇ قۇلىقىڭدىن چىقىپ كەتتىمۇ ؟ ـــ غۇرۇرىدە ئاچچىقىم كەلدى .

ـــ نېمە دېگەنىدىڭىز ؟

ـــ ھېلىقى دوستۇمنىڭ گېپىنى قىلغانىدىم .

ـــ قانچىلىك ئىش ئىدى ئۇ ؟ ئۇنىڭ بىلەن كارىڭىز بولمىسلا بولمىدىمۇ ؟ سىلەر خېلىدىن بۇيان ئۇرۇشۇقلۇققۇ .

ـــ بىز ئۇرۇشۇپ قالمىدۇق .

ـــ ئەمسە ، ئۇ ئۆيىمىزگە كەلمەيدىغان بولۇپ قالدىغۇ ؟ بۇرۇن دائىم كېلەتتى . . .

گۈپپىدە يادىمغا چۈشتى . راست ، ئۇ ماڭا تېلېفون بەرمىگىلى ، ئۆيگىمۇ كەلمىگىلى خېلى بولۇپ قالغانىدى . ئالدىراش چىلىقتا بۇنى كۆڭلۈمگىمۇ ئالماپتىمەن ، ھەتتا دىققەتىمۇ قىلماپتىمەن .

ـــ بولدى ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ ھۇجراڭغا چىقىپ ئۇخلا . قىزىم خۇددى ئۇخلاپ قېتىپ كەتكەن ئادەمدەك قىمىرلىماي يېتىۋالدى . ئۇنىڭ مەن بىلەن بىللە ياتقۇسى بار ئىدى . ئۇ ھەم قوپۇپ يۇرۇشتىن ئېرىنەتتى ھەم چىقىپ سوغۇق يوتقاندا يېتىشنى خالىمايتتى . نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇ تېخى بالا ـ دە .

ـــ بولە ، تېز ، قوپ ، بولمىسا ئىككىلىمىز ئۇخلىيالمايمىز .

مەن ئۇنى كەڭ كارىۋاتتىن ئىتتىرىشكە باشلىدىم ، ئەمما ئۇ خۇددى كارىۋاتقا مىخلاقلىقتەك ئورنىدىن قوزغالمايتتى . مەن بىرنېمىلەرنى قىلىپ يۇرۇپ ئاخىر ئۇنى كارىۋاتنىڭ لېۋىگە سۈرۈپ ئاپاردىم . ئۇ بىر قولىدا پولغا مەھكەم تىرەجۈپلىپ قارشىلىق كۆرسەتتى . مەن ئۇنىڭ ئۇستىدىن ئارتىلىپ تۇرۇپ تىرەجۈالغان قولىنى ئېلىۋەتمەكچى بولۇۋىدىم ، « گۇپ » لا قىلىپ ھەر ئىككىلىمىز پولغا چۈشتۇق . مەن كارىۋىتىمغا ئۆمىلەپ چىقتىم ، ماشكا كېيىم - كېچەكنى ئېلىپ ھۇجرىسىغا چىقىپ كەتتى .

كۆزۈمنى يۇمۇپ يېتىپ ئۇنىڭ ئاياغ تىۋىشىغا ، ئىشىكلەرنىڭ غىچىرلىشىغا ، ئۇ ئورۇندۇققا پۇتلىشىپ كەتكەندە چىققان تاراق ـ تۇرۇق ئاۋازلارغا قۇلاق سېلىپ ياتتىم . بۇ ئاۋازلار قەلبىمنى تۇرمۇشقا بولغان ھەر خىل كەچۈرمىشلەر بىلەن تولدۇر-

دى . بۇ ئاۋازلارنى ئاڭلىيالمغىنىمنىڭ ئۆزى مېنىڭ تېخى مەۋجۇت ئىكەنلىكىمدىن دېرەك بېرەتتى . ئون يەتتە يىللىق ئۆتمۈشۈم ئەتراپىمدا چۆرگىلەپ يۈرەتتى . قارىغاندا ئېرىم ئۆتمۈشۈمدىن ئازراق بولسىمۇ « بىرنېمە » قالدۇرغان ئوخشايدۇ . بۇ « بىرنېمە » « پۈۋ » دېسە يوقاپ كېتىدىغان ساختا نەرسىلەر بولماستىن ، بەلكى قول ـ پۇتى ، بېشى ، ئاۋازى ، تۇتسا سېپى ، چاقىرسا ئېتى بار نەرسە ئىدى .

ئۇخلاپ قاپتىمەن ، ئۇخلىغاندىمۇ شۇنداق ياخشى ئۇخلاپتىمەن .

غەلىتە ئىش . تۇرمۇشۇمدا ئەڭ چوڭ بەختسىزلىككە ئۇچرىغان كۈنۈم شۇنداق تاتلىق ئۇخلىغىنىمغا ھەيرانمەن .

ئەتىسى

بۇ جۈمەنى ، بۇ كۈننى قارا دېسەم ئارتۇق كەتمەس . بۇ كۈنى ئىشلەيتتىم . شۇڭا ، مەيلى ئۇ قارا رەڭلىك ياكى ئەتىرگۈل رەڭلىك بولسۇن ، ئىشقا بارمىسام بولمايتتى .

ھەرقاچانقىدەك ئورنۇمدىن تۇرۇپ ، كىيىملىرىمنى كىيىپ تەجرىبىخانىغا بېرىشقا تەييارلاندىم .

ئالدىمدا ئىككى قېتىن مەسىلە تۇراتتى : ئۆزۈمنى كىشىلەرنىڭ ئالدىدا قانداق تۇتۇش ؛ قانداق كىيىنىش .

بىرىنچى لايىھەم : ئۆزۈمنى ناھايىتى روھلۇق ، خۇشال تۇتۇپ خىزمەتداشلىرىم بىلەن قىزغىن پاراڭلىشىش ، گېزى كەلگەندە تېخى قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىش . بۇنداق قىلسام ، ئۆزۈمنى قىلچە دەرد تارتمايۋاتقاندەك قىياپەتتە كۆرسىتەلەيتتىم . دەرد تارتمايۋاتقاندەك كۆرۈنۈپلا قالماستىن ، يەنە بىر ھېسابتا ئېـ

ربمدىن قۇتۇلغىنىمغا خۇش بولۇۋاتقانىدەكمۇ كۆرۈنەتتىم .

ئىككىنچى لايىھەم : چىرايىم سولغۇن ، ھەممە يېرىمدىن بىچارىلىك تۆكۈلۈپ تۇرغان ھالدا باشقىلارنىڭ ھېسداشلىقىغا ئېرىشىش . بىراق ، خىزمەتداشلىرىمنىڭ ئارىسىدا ھەسەتخورلار ئاز ئەمەس . ھەسەتخورلۇق كەڭ تارقالغان ، ھەتتا بىرئاز ئىلغارلىق ئامىلىنمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر خىل كەيپىيات ، چۈنكى ئۇ جەمئىيەتنى بىر ئىزدا توختا قىلىشتىن ساقلاپ ، تەرەققىياتقا ئۇندەيدۇ . ماڭا كەلگەن شان ـ شەرەپ ، يۇڭ رەختتىن تىكىلگەن كاستۇم ـ يوپكا ۋە بۇغا تېرىسىدىن تىكىلگەن ئاپئاق ئۆتۈكىمدىن باشقا ، ئاشۇ نور شەھىرىلا ئەتراپىمدا ھەسەتخورلارنى پېتەرلىك ئاپىرىدە قىلغان . شۇڭا ئۇلارنىڭ ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ كېتىشىمۇ ناتايىن ، ئەمما مېنى كۆزگە ئىلمايدىغان بولۇپ قېلىشى ئېنىق .

ئىشقىلىپ بىرىنچى لايىھىنى ئىشلەتسەم ، ئۆزۈمنى كۈچەپ پەردازلاپ كۆرسىتىشىم ، ساختا قىياپەتتە ئوتتۇرىغا چىقىشىم كېرەك . بۇ ماڭا تولىمۇ بىمەنە تۇيۇلدۇ . ئىككىنچى لايىھىنى قوللىنىاي دېسەم ، خەققە تولىمۇ مىسكىن ، بىچارە كۆرۈنۈش غۇرۇرۇمغا تېگىدۇ . شۇڭا ، بىرىنچى لايىھە بىلەن ئىككىنچى لايىھەنىڭ ئوتتۇرىسىدىنراق ئۇچىنچى لايىھىنى ئويلاپ تېپىشىم كېرەك . يەنى ئۆزۈمنى بەكمۇ خۇشال ياكى بەكمۇ مىسكىن تۇتماسلىقىم ، ئادەتتىكىدەك تەبىئىي تۇتۇشۇم كېرەك . باشقىلار بىلەن سەل ئارىلىق قويۇپ پاراڭلاشسام ، خىزمەتداشلىرىمدىن سەل نېرىراق تۇرسامىلا بولدى .

ئىككىنچى قېتىن مەسلە ، قانداق كېيىنىش .

چىرايلىق ياسىنىپ خىزمەتداشلىرىمنىڭ ئالدىدا پەيدا بولۇپ ، ئېرىمنى تارتىۋالغان ھېلىقى دوستۇمدىنمۇ چىرايلىق ھەم

ياش كۆرۈنەي ، دەپمۇ ئويلىدىم . شۇنداق ياسنايكى ، خىز-
مەتداشلىرىم ، توۋا ، ئۇنىڭ ئېرىنىڭ كۆزى گەجگىسگە ئۆتۈپ
قالغان بولغيمىدى ، مۇشۇنداق ئايالى تۇرۇپ نېمىشقىمۇ كونىسى
دىن زېرىكىپ يېڭىسىنى تاپقاندۇ ؟ دېيىشسۇن . توغرىسىنى ئېيت-
قاندا ، بۇ كونىسىدىن زېرىكىپ يېڭىسىنى تېپىش ئەمەس ، بەلكى
يېڭىسىدىن زېرىكىپ كونىسىنى تېپىش ئىدى .
ئەينەكنىڭ ئالدىغا كەلدىم . تۇرقۇمدىن سۇغا تەشنا بولۇپ
كەتكەن ، بىراق كىشىلەر ئۇنى سۇ ئىچكىلى قويمىغانلىقى ئۈ-
چۈن ، چاكىقاپ ئۆلەيلا دەپ قالغان قۇشقا ئوخشاپ قالغانىدىم .
ئاغزىمنى يېرىم ئېچىپ ، كۆزۈمنى يېرىم يۇمۇپ تۇراتتىم . ئىچكى
ئەزالىرىم خۇددى قوشۇقتا سىرتۇالغاندىن كېيىن بىر چىلەك لازا
سۈيىنى قويۇۋەتكەندەك ئېچىشاتتى . بېشىمنىڭ ئاغرىقىنىڭ دەس-
تىدىن ئۆلۈپلا تۇگەشكۈم كېلەتتى . بۇ ئەجەل بىلەن ئۆلگەنگە
ھەرگىز ئوخشمايتتى . بۇنىڭدا ئادەمنىڭ ھەممە نەرسىدىن ۋاز
كەچكۈسى كېلەتتىيۇ ، يەنە ئۇنداق قىلالماي خىزمەتكە بېرىشقا
مەجبۇر بولاتتى .
ئەينەكنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ ، يۇز - كۆزۈمنى پەردازلاشقا
باشلىدىم . بۇنىڭغا جىق ۋاقىت كېتەتتى . ئۆزىمىزنىڭ ماگىزىنى-
دىن ئالغان فرانسىيىنىڭ گۈزەللەشتۇرۇش مەھسۇلاتى يۇزۈمگە
سۈركەۋېتىپ ، توۋا قىلغۇچى بىلەن توۋا قوبۇل قىلغۇچى پوپ
كۆز ئالدىمغا كېلىۋالدى . بۇرۇنلاردا ، كىشىلەر چېركاۋغا بېرىپ ،
چىرايىدا قىلچە ئىپادە يوق پوپنىڭ ئالدىدا تىزلىنىپ ئولتۇراتتى .
بۇ ئۇلارغا خۇدانىڭ ۋەكىلىنىڭ ئالدىدا تىزلانغاندەك بىلىنەتتى ،
توۋا قىلغۇچى ھېچكىم كۆرمەيدىغان ، ھېچكىم ئاڭلىمايدىغان
يەرگە كىرىپ ، روھىنى پاكلاشتۇرۇش ئۈچۈن پوپقا ئېچ - قار-

نىنى تۆكۈپ تاشلايتتى ، ئاندىن پوپ ئۇنىڭ گۈناھىدىن ئۆتۈپ پەندى ـ نەسىھەت قىلاتتى . شۇنىڭ بىلەن ، تووا قىلغۇچى كۆڭلىدىكى كىرلەر ئېرىپ ، روھى پاكلىنىپ ، خۇشاللىق بىلەن قايتىپ چىقاتتى .

بىزنىڭ دەۋرىمىزدە ، پوپنىڭ رولىنى يېقىن دوست ، يېقىن تونۇشلار ئۆتەيدىغان بولدى . مەسىلەن ، مەن دەردىمنى بىر دوستۇمغا تۆكسەم ، ئەتىسى ئۇ دوستۇم بۇنى ئۆزىنىڭ دوستىغا ، بۇ دوستى يەنە بىر دوستىغا يەتكۈزىدۇ . شۇنىڭ بىلەن مېنىڭ تۇرمۇشۇمدىكى ئىشلار كوچا ـ كوچىغا تارقىلىپ ، ئۇلارغا قاش ـ كىرپىك ، مۇڭگۈز ـ قۇلاق چىقىپ ، ئۆزگىرىپ ، ئاخىر ئۆز ئاغزىمدىن كەتكەن بالا ـ قازاغا ئايلىنىدۇ . لېكىن ، ئىچ ـ قارنىدىكىنى تۆكۈپ تاشلىمىسا ، قانداقمۇ روھنى پاكلاشتۇرغىلى بولىدۇ . ھەممە سىرىمىزنى خەقتىن يوشۇرۇش ئۈچۈن دەردىمىزنى ئىچىمىزدە بىلىپ يۈرۈيدىغان ئىش بولسا ، دوست تۇتقانلىقىمىز نېمە ئەھمىيىتى بولسۇن . . .

پەردىزىمنى تۇگەتكەندىن كېيىن ، ئۆز ئەمگىكىمنىڭ مېۋىسىنى كۆز ئۆڭۈمدىن ئۆتكۈزدۈم . ناۋادا ، ئاپام شۇ تۇرقۇمنى كۆرىدىغان بولسا چوقۇم تىرىك مۇردىنىڭ ئۆزى بوپسەن ، دېگەن بولاتتى .

كارىدوردا تۇنجى بولۇپ مېنىڭ ياردەمچىم بىلەن ئۇچراشتىم . بۇ ئايال توختاپ تېخنىكىلىق ھۆججەتكە مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەرنى سورىدى . مەن ئۇنىڭ سورىغانلىرىغا بىرمۇبىر جاۋاب بەرگەچ ، ئۇنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە سەپسالدىم ، ھالبۇكى ، ئۇنىڭ كۆزقارىشىدىن ھېچنېمىنى سېزەلمىدىم . بىر بولسا ئۇ مېنىڭ بەختسىزلىكىمدىن خەۋەرسىز ، بىر بولسا ئۇنىڭ خەقنىڭ

ئىشى بىلەن كارى يوق ئىدى . بولىدىغان ئىشنىڭ كېيىنرەك بو-
لۇشىنى تولىمۇ خالايتتىم . باشقىلارنىڭ دەردىگە كۆڭۈل بۆلمەس-
لىك ھېسداشلىق قىلغاندىن مىڭ ئەلا ، بۇ سالامەتلىككە پايدىلىق .

يارەمچىم گەپلىرىمنى زېھنىنى مەركەزلەشتۈر-
گەن ھالدا ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن ئاڭلاپ تۇراتتى . مەن بىر ئە-
لىم ئېگىسى . تەتقىقات ئىدارىسىنىڭ كەڭ ھويلىسىدا بۇ ھەممىدىن
بەك ئىناۋەتكە ئېلىنىدۇ . پەن ـ تەتقىقات ئورگانلىرىدا شەخس-
لەرنىڭ نام ـ شۆھرىتى ئايالارنىڭ سېھرىي كۈچىدىن كۆپ مۇ-
ھىم ئورۇندا تۇرىدۇ . يارەمچىم خۇددى ۋەزىپە تاپشۇرۇۋېلىۋاتقان
جەڭچىدەك ئالدىمدا تىككىدە تۇراتتى . بولمىسا مەن ئۇنىڭغا ئۆ-
زۈمگە ئىشەنگەندەك ئىشىنەتتىم . ئۇ ھەممە ئىشنى كۆڭۈل تىنغۇ-
دەك قىلاتتى ، پەقەت كېچىكتۈرمەيتتى ، قىلچە بىخەستىلىك قىل-
مايتتى . سېزىشىمچە ، ئايالار خىزمەتنى ئەرلەرگە قارىغاندا كۆزگە
كۆرۈنەرلىك ئىشلەيتتى ، ھېچبولمىسا بىزنىڭ بۇ تەتقىقات ئورنى-
مىزدا شۇنداق ئىدى . . .

گەپنى تۈگىتىپ بىرنەچچە مەسىلىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن
باشلىقىنىڭ قېشىغا ماڭدىم .

كاتىپ ئايال سىرتىمنى قاراپ بىلىۋالماقچى بولغاندەك ، ماڭا
خۇددى مۇنالىزانىڭ رەسىمىگە قارىغاندەك تىكىلىپ قاراپ كەتتى .
مۇنالىزادەك ئۆزىنى ئەركىن ـ ئازادە تۇتىدىغان ، بىر بولسا قور-
سىقىدا بالىسى بار ، قېشى يوق ، كەڭ پېشانىلىك ئىلاھەنى پۈتۈن
دۇنيا نېمانچىۋالا ياخشى كۆرىدىغاندۇ .

« ئۇ بىلىپ بوپتۇ » دەپ ئويلىدىم ـ دە ، خىيالىمدا قو-
لۇمنى ئۆزىتىپ ئارىلىقنى مۆلچەرلەپ باقتىم .

ـــ مائاشىڭىزنى ئېلىۋېلىڭ ، ـــ دېدى ئۇ ، ئاندىن پۇل

ساناشقا چۈشتى .

باشلىنىشى ئىشكى ھىم ئېتىك ئىدى . پەمىچە ، ئۇلار يېڭى يىلنى كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن ھاراق ئىچىۋاتاتتى . تەتقىقات ئورنىمىز مەيلى سوۋېت ھاكىمىيىتىنىڭ بايراملىرى بولسۇن ياكى دىنىي بايراملار بولسۇن ، ھەممىسىنى تەبرىكلەيدىغان ئەنئەنىگە ئىگە ئىدى . قاراڭلار ، ئۇلارنىڭ زىياپەتكە مېنى چاقىرمىغىنىنى ، نېمىشقىدۇ ؟ بۇنى شۇنداق بىلگۈم كەلدى . بەلكىم ھېلىقى ئېرىمنى تارتىۋالغان دوستۇم بىلەن داستىخاندا دوقۇرۇشۇپ قالمىسۇن ، دەپ شۇنداق قىلغاندۇ . ئادەتتە ئۇ ھېچقانداق زىياپەتتىن قالمايتتى ، بۇ قېتىمۇ چوقۇم ئۇ بار . شۇ تاپتا ئۇمۇ خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئۆزىنى ئەركىن ـ ئازادە تۇتۇپ ئولتۇرۇشقا تىرىشىۋاتىدىغاندۇ ، بەلكىم ئېرىمنىڭ ئۇنىڭ بىلەن بىللە زىياپەتكە داخىل بولۇۋاتقاندۇ ، ئەمدى ئۇ ئىككىسى ئايرىلىپ يۈرمەيدۇ ـ دە .

روھىي جەھەتتىكى جىددىيلىكىم جىسمانىي جەھەتتىكى جىددىيلىككە ئايلىنىپ ، جىسمانىي جەھەتتىكى جىددىيلىكتىن كۆزلىرىم يوغىناپ كېتىۋاتاتتى . بىراق ، كاتىپ ئايال سەكسەن ئۈچ كوپېكنى توشقۇزۇش ئۈچۈن پۇل ساناۋاتقاچقا ، دەرھال كېتەي دېسەممۇ ، كېتەلمەيتتىم .

باشلىق ئىشكتىن بېشىنى چىقىرىپ قاراپ مېنى كۆردى ـ دە ، دەرھال ئىشكنى يېپىۋالدى . ئورنۇمدىن مىدىرلىمىدىم ، مائاشىمنى ئالدىم ـ دە ، تەجرىبخانامغا قاراپ جىممىدە ماڭدىم .

ـــ يېڭى يىلىڭلار مۇبارەك بولسۇن ، يولداشلار . يېڭى يىلىڭلار بەختلىك بولسۇن .

تا بۇگۈنكىچە مەن تەجرىبخانامنى مۇقەددەس جاي ، دوكتور فائۇستنىڭ تۇرىدىغان جايى ، دەپ بىلەتتىم . توساتتىن ، ئۇ كۆزۈمگە ئەسكى ـ تۇسكىگە تولغان قارىناقتەك بىلىنىپ كەتتى .

ئىشقا قولۇم بارمىدى . شۇ تاپتا باشلىقنىڭ ئىشخانىسىغا كىرگەن بولسام بەك ياخشى بولاتتى . ئۇ يەرگە كىرەتتىم ـ دە ، كۆپچىلىككە قاراپ پىسكىدە كۇلۇپ قويۇپ ئۇستەلگە كېلىپ ئولتۇراتتىم ، ھەتتا ئۇ بىر جۈپ « ياشن » نى تەبرىكلەپ قەدەھ سوقۇشتۇراتتىم ، ئاندىن سومكامدىن نەپىس ، چاققان تاپانچىنى چىقىرىپ (شۇغىنىسى ، تاپانچام يوق ئىدى ، بولغان بولسا بەك ياخشى بولاتتى) ئېرىمگە تەڭلەپ تۇرۇپ سىپايىلىك بىلەن : « سۆيۈملۈكۈم ، قايسى ئۇسۇلنى ياخشى كۆرىسىز ؟ ئوقنى كەينىڭىزدىن يېيىشنىمۇ يا كى ئالدىڭىزدىن يېيىشنىمۇ ؟ » دەپ سورايتتىم .

بۇ چاغدا ، مەن ئۇنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە تازا سىنچىلاپ قارايتتىم . ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئالاقزادىلىك ، قورقۇش چىقامدۇ ياكى ئەكسىچە قارىچۇقلىرى قېتىپ قالامدۇ ، بۇنى ئوبدان كۆرۈۋالاتتىم . چۈنكى ، مەيلى كەينىدىن ياكى ئالدىدىن ئېتىشىمنى ئۇ خالمايتتى . شۇنداقتىمۇ ، مەن مۇلايىم كۇلۇمسىرىگەن ھالدا ئۇنى قارىغا ئالاتتىم .

بۇنداق چاغدا ھېلىقى دوستۇم قانداق قىلار ؟ ئېرىمنى ئۆز گەۋدىسى بىلەن توسۇۋالارمۇ ياكى ئۇنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋالارمۇ ؟ بۇ ئۇنىڭ كىمنى سۆيۈشىگە باغلىق ، ئۆزىنىمۇ ياكى ئۇنىمۇ .

كېيىن ئەھۋال قانداق بولار ؟ ئۇنى ئېيتىۋەتتىممۇ دەي ، ئۆزۈمنىڭ قانداق ئەھۋالغا چۈشۈپ قېلىشىم بىلەن پەرۋايىم پە-

لەك . ئەمما ، ھېلىقى دوستۇمنىڭ تېزلا پەسكويغا چۈشۈپ قېلىشىغا ئىشىنىمەن . چۈنكى ئۇ ئاننا خانىم ئەمەس ، ئېرىنىڭ قەبرىسىگە ئۆزىنى ئېتىپ يىغلايدىغان . بازاردىن ياڭيۇ ئەكېلىپ بېرىدىغان يېڭى ئەردىن بىرنى يەنە تاپىدۇ ئۇ . بەلكىم مېنى فوبىكالغا سۈرگۈن قىلار . ئاڭلىسام ، كىشىلەر ئۇ يەردىكى تاغلاردا ئالتۇن كولايمىش . . . تازىمۇ دۆت نېمىلەركەن .

يۈرىكىمنىڭ چوڭقۇر قېتىدىن چىقىرىپ ئۇھسىنىدىم ، ئاندىن ھەرخىل سۈيۇقلۇقلارنى ئېلىپ تەجرىبەمنى باشلىۋەتتىم . لېكىن ، ئىشقا پەقەت كۆڭلۈم تارتمايتتى . شۇ تاپتا ، قىلىۋاتقان خىزمىتىمگە بولغان بىزارلىقىمغا ھېچنېمە توغرا كەلمەيتتى . شۇنداقتىمۇ ، بۇگۈن ئورۇنلاشقا تېگىشلىك پىلانىمنى تۈگىتىشكە ئۆزۈمنى مەجبۇرىي زورلىدىم . بۇنى قىلماق دەسلىپىدە تولىمۇ تەسكە توختىدى . بارا ـ بارا خۇددى ۋاقىتتىن ئۆزۈمنى يۇلۇپ چىققاندەك ئۆگىنىپ قالدىم . خىزمەت خىزمەتكە ، ۋاقىت ۋاقىتقا مەنسۇپ ، ئۆزئارا توقۇنۇشۇپ قالمايدۇ . مەن ھەتتا ئۇ بىرنېمىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنىمۇ ئۇنتۇپ قېلىۋاتاتتىم . يېقىندا يۇز بەرگەن ئىشتىن كېيىن مېنىڭ پۈتۈن ۋاقتىم ئازاب ئىچىدە ئۆتكەن بولسىمۇ ، شۇ تاپىنىڭ ئۆزىدە ئۇنچە ئازاب ھېس قىلمايۋاتاتتىم ، بىر خىل بەھوشلۇق ھالەتتە ئىدىم ، بىراق بۇ پۈتۈن بەدەن خاراكتېرلىك بەھوشلۇق بولماستىن ، بەلكى قىسمەن خاراكتېرلىك بەھوشلۇق ئىدى . چۈنكى مەن ھەممىنى كۆرۈپ ، چۈشىنىپ تۇراتتىم ، ھەمدە يۈرىكىمدىكى ئاغرىقنىمۇ سېزىۋاتاتتىم . لېكىن بۇ ئاغرىق بەكمۇ قاتتىق بولمىغاچقا چىداۋاتاتتىم .

ئىلىم ـ پەن ئارىسىدىن ئۆز يولۇمنى ئىزلەپ يۈرگەن چاغلاردا ، پەقەت بىر جۈپلا ئاق گۈل چۈشكەن ئەتىرگۈل رەڭ-

لىك توپلىيىم بار ئىدى . دېمىسەممۇ بىلمىسلەر ، توپلەي دېگەننى ياز كۈنىلا كىيىدۇ ، بىراق مەن زىلۋا كۆرۈنۈش ئۈچۈن قىش كۈنلىرىمۇ ئۇنى كىيەتتىم . بۇ ئېگىز پاشىنلىق توپلەينى كىيىپ ، قانچىلىك يوللارنى بېسىپ ، ئاندىن چىقىش يولۇمنى تاپقانلىقىمنى خۇدا بىلىدۇ ، كېيىنچە مەن بۇ تەجرىبىخانىنى قۇرۇش ئۈچۈن قانچىلىك ئازار يېگىنىمنى ، قانچىلىك ياش تۆككىنىمنى ئۆزۈم بىلىمەن . مەن خۇددى قورساق كۆتۈرگەنگە ئوخشاش نام ـ ئاتاق ، ئۈتۈق قازىنىش يولىدىكى ھەممە جەريانىنى ـــ ئۆز ـ ئۆزىنى ئىزدەپ تېپىش ، ئۆز ـ ئۆزىنى ئىسپاتلاش ۋە ئېتىراپ قىلىنىش جەريانىنى بىر ـ بىرلەپ بېسىپ ئۆتتۈم . ۋەھالەنكى ، ئەڭ ئاخىرقى باسقۇچقا يەتكەندە ئېرىمنى خەققە تارتقۇزۇپ قويۇپ قاراپ ئولتۇردۇم . ھازىر كۆڭۈلدىكىدەك كەسىپكە ئىگە بولدۇم . ئەمما ، ئېرىمدىن ئايرىلىپ قالدىم . نېمىلا دېگەنبىلەن كەسىپ دېگەن مەڭگۈلۈك ئىكەن . دەسلىپىدە كەسپىمنى زورۇقۇپ سۆرىدىم ، مانا ئەمدى ئۇنىڭ بىلەن بىللە مۇرىنى مۇرىگە تىرەپ ئالغا ئىلگىرىلىيەلەيمەن . يەنە بىر مەزگىل ئۆتسە ، كەسپىم ئۆزلۈكىدىن قولۇمدىن يېتىلەپ كېتىۋېرىدۇ ۋە مەن ئۇچۇن خىزمەت قىلىدۇ . دېمەكچىمەنكى ، ئىستىقبالىم پارلاق ، بىچارە بولۇۋېلىشمىنىڭ ، ئۆزۈمنى كەم سۇندۇرۇشۇمنىڭ ھاجىتى يوق . ئۆزىنى كەم سۇندۇرۇش بىلەن ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش ئوخشاشلا پەزىلەت بابىغا يات .

ئىشىك ئېچىلىپ تەتقىقاتچى ئوقۇغۇچۇم گومونروف كىرىپ كەلدى . تۇرمۇشقا بولغان نارازىلىق ئۇنىڭ چىرايىدىن مانا مەن ، دەپ چىقىپ تۇراتتى . بىر بولسا ئۇ ئارتۇق ئىچىپ قويغان ، بىر بولسا ئۇيقۇسىغا قانمىغانىدى ، بىر بولسا ھەر ئىككىلىسى بار

ئىدى .

ـــ ئىلمىي ماقالىڭىز قېنى ؟ ـــ سورىدىم مەن .

ـــ ئۇنتۇپ قاپتىمەن .

ـــ ئەمسە نېمىدەپ كەلدىڭىز ؟ قانداق ئۇنتۇپ قالغىنىڭىزنى دەپ بېرەلەمسىز ؟

گومونروف ئېسىنگىرەپ قالدى . ئۇنىڭ يالغان سۆزلەۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇراتتىم . ئۇ ماقالىنى يازمىغانىدى . ئۇنى قوغلاپ چىقارماقچى بولۇپراق توختاپ قالدىم . چۈنكى ئۇ تالانت ئىگىسى ئىدى ، بىرلا يېرى تۇرمۇشنى زىيادىرەك ياخشى كۆرەتتى .

ئۇنىڭ باش ـ ئايىغىغا سەپسېلىشقا باشلىدىم . ئۇنىڭ ئەپتىدىن نارازىلىق چىقىپ تۇراتتى .

ـــ نېمىگە قاراپ تۇرىسىز ؟

ـــ ئەمسە ، قانداق قىلىمەن ؟ ـــ دېدى ئۇ ھەيران بولۇپ .

ـــ ئۆيگە بېرىپ ئەكەلمەمسىز ؟

ئۇ بىرپەس ئويلىنىپ تۇرغاندىن كېيىن چىقىپ كەتتى . ئۇنىڭ قانداق ئامال تاپىدىغانلىقىنى بىلەلمىدىم . . .

. . . ئېرىمنى تارتىۋالغان ئايالنى ئېتىۋېتەيمكى !؟ بىراق ، ئۇ چاغدا ئېرىم يەنە بىر دوستۇمنى ئېلىپ قاراپ ئولتۇرىدۇ . ھەرگىز توۋا قىلىپ ئالدىمغا كەلمەيدۇ . ئۇغۇ يەنە بىر دوستۇمنى ئېلىپ ئولتۇرار ، مەن سۇرگۈن بولۇپ ئادەمزاتسىز چۆلدە كېزىپ يۈرەرمەن . . . شۇڭا بۇ لايىھەمۇ تازا مۇۋاپىق ئەمەس ئىكەن .

ئەينەك پارچىسىغا بىر تامچە سۇيۇقلۇقنى تېمىتتىم ـ دە ، مىكروسكوپنىڭ ئاستىغا قويۇپ قاردىم . كۆز ئالدىمدا باشقا بىر دۇنيا زاھىر بولدى . خۇددى مۇزىكانتقا نوتا ، دوختۇرغا ئادەم بە-

دىنى تونۇشلۇق بولغاندەك ، بۇ باشقا بىر دۇنيا ماڭا تولىمۇ تونۇش ئىدى . ماڭا بۇ دۇنيا تولىمۇ مەنىلىك ، تولىمۇ قىزىقارلىق بىلىنەتتى .

ئايال كاتىپ كىرىپ :

ـــ ئىشتىن چۈشىدىغان چاغ بولدى ، ـــ دېدى .

ئۇنىڭ تۇخۇمدەك سىلىق ، چىرايلىق يۈزىگە قاراپ قالدىم ، بىرھازادىن كېيىن سەككىز سائەتلىك خىزمەت ۋاقتىنىڭ توشقانلىقىنى ئاندىن ھېس قىلدىم .

ـــ ئاۋۇ تەرەپتىكى زىياپەت ئاياغلاشتىمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدىم مەن سوغۇققىنا .

ـــ نېمە زىياپەت ؟ ـــ سەمىمىيلىك بىلەن سورىدى كاتىپ كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ تۇرۇپ .

ـــ يېڭى يىلنى تەبرىكلەش زىياپىتىچۇ . . .

ـــ قەيەردە ؟ ـــ چۈشەنمەي سورىدى ئۇ .

ـــ باشلىقنىڭ ئىشخانىسىدىچۇ ؟

كاتىپ ئايال ماڭا ھەيرانلىق بىلەن بىر قارىۋېتىپ :

ـــ نىنولىيا ، بەدەن تېمپېراتۇرىڭىزنى ئۆلچىتىپ باقسىڭىز بوپتىكەن ، ـــ دېگەن تەكلىپنى بەردى .

ـــ نىنا ئالېكسىيۇنا ، ـــ دەپ تۇزەتتىم ئۇنىڭ ئۇزاتقان قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ .

لېكىن ، كۆڭلۈمگە ھەممە نېمە ئايان بولدى . مەن ئوتتەك يېنىۋاتقان تەسەۋۋۇرۇمغا تايىنىپ بۇ زىياپەتنى كاللامدا تۇزۇپ چىققانىدىم . ئەمەلىيەتتە ، ئىرىم ياكى ھېلىقى دوستۇم بۇ يەرگە كېلىپ باقمىغانىدى . ئۇلار بۇ يەرنى ئۇنتۇپ قالغانمىدۇ ؟

كاتىپ ئايالنىڭ كۆزلىرىدىن ھېسداشلىقمىنى قوبۇل قى-

لىك ، دېگەندەك بىر خىل ئۆتۈنۈش چىقىپ تۇراتتى . ئەمما مەن ئىچىمدە كۆتۈرۈلۈۋاتقان غەلىيانلارنى ئۇنىڭغا بىزەمۇ چاندۇرمىدىم .

مىكروسكوپنى يېپىپ قويۇپ ، تەجرىبە خاتىرىسىنى تارتىمغا سىلىپ قۇلۇپلىدىم . سائىتىمگە قارىدىم . جۇمە كۈنى تۇگەپ قىسقىلا قۇيرۇقى قاپتۇ . شۇنداق دېيىشكە بولىدۇكى ، مېنى نەس باسقانلىك ئىككىنچى كۈننى كەسىپىنىك بىھوش قىلىشى ئىچىدە ھەم كەلگۈسى ئىستىقبالىمنىك ھەمايىسى ئاستىدا ئۆتكۈزۈپتىمەن .

شەنبە

شەنبە تېلېفونىنىك جىرىڭلىشى بىلەن باشلاندى .

بۇ تېلېفون ئاۋازلىرىنى خىزمەت ھەققىدىكى تېلېفون بىلەن شەخسىي تېلېفون دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈش مۇمكىن . شەخسىي تېلېفونلارمۇ يەنە ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ : مېنىك بىشىمغا كەلگەن بەختسىزلىكتىن خەۋەرداركەن كەلگەن تېلېفون ھەم خەۋەردار بولمىغانلاردىن كەلگەن تېلېفون .

بەختسىزلىكىمدىن خەۋەردار بولغانلارمۇ ئىككى خىلغا ئايرىلىدۇ :

1 . ئېرىمنى رەزىل ، دەپ ئەيىبلەيدىغانلار .

2 . ھېلىقى دوستۇمنى ، بۇزۇق دەپ تىللايدىغانلار . ئۇلار ئاۋۇال ئۇنى راسا تىللىۋەتكەندىن كېيىنلا ، مەندىن :« ئۇ ياشىمىتى ؟ » دەپ سوراپ ، مېنىك ئانچە ياش ئەمەسلىكىمدىن بىشارەت بېرىشەتتى . مەن ئۇنىك بىلەن تەڭ ياشتا ، دەپ جاۋاب بەرگەندىن كېيىن ئۇلار ھەيران قالاتتى ـ دە ، ئارقىدىنلا :« تۇۋا ، سېـ

نىڭ كۆزۈڭ نەگە كەتكەن ؟ » دەپ سورايتتى . ئۇلارنىڭ ھەممە ئىنچىكە تەپسىلاتلىرىدىن تارتىپ بىلگۈسى كېلىپ ، بىلىپ تۇرۇپ سوراپ ئاۋارە قىلاتتى .

مەن ئۇلارنىڭ پىكرىگە قوشۇلمىسامۇ ، ئۇلارنىڭ ھېسداشلىقىنى قوبۇل قىلمىسامۇ بولاتتى . ئۇلارنىڭ ھېسداشلىقىنى قوبۇل قىلىپ گېلىمدىن تاماق ئۆتمەيۋاتسىمۇ ، ئۇخلىيالمايۋاتسەن ، ھېچنېمىگە كاللام ئىشلىمەيۋاتسىمۇ ، دەپ قاقشاپ بەرسەمۇ بولاتتى ، بىراق ئۇنداق قىلسام روھىم تېخىمۇ چۈشۈپ كېتەتتى . لېكىن مەن ھەر ئىككىلا لايىھىنى قوللانمىدىم ، بەلكى كۆتزوفنىڭ بىرودىنو جېڭىدىن كېيىن قوللانغان تاكتىكىسىنى قوللاندىم .

ناپولېئون ئۇخلاپ قوپۇپلا داۋاملىق جەڭ قىلىشنى قارار قىلغان چېغىدا (ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا ، ئۇ ئالدىنقى كۈنى ئاخشىمىلا بۇ قارارغا كېلىپ بولغان) ، ھۇجۇم قىلىش ئوبيېكتىنىڭ توساتتىن غايىب بولغىنىنى سەزگەن ، ئەمما دۈشمەننىڭ قايتقا كەتكىنىنى بىلەلمىگەن .

نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قالغان ناپولېئون مۈرىسىنى ئېتىپ قويۇپ ، قوشۇننىنى باشلاپ بېرىپ موسكۋانى ئىگىلىگەن . شۇ زامانىدىكى قائىدە بويىچە ، ئۇ رۇسىيە تەرەپنىڭ ئۆزى بىلەن كۆرۈشۈش ئۈچۈن ھەربىي ئەلچى (ئۇ چاغدا بۇنداق ئاتىماسلىقىمۇ مۇمكىن) ئەۋەتىشىنى تەمە قىلىپ تۇرغان . چۈنكى ، مەغلۇپ ئەل غالىبلارغا ئۆز ھۆرمىتىنى بىلدۈرۈش شۇ چاغنىڭ قائىدىسى ئىدى . ھەتتا ئۇلار ئۈچۈن كاتتا زىياپەت ئۆتكۈزۈپ بېرىشىمۇ مۇمكىن ئىدى . لېكىن ئۇنىڭ ئالدىغا ئەلچىمۇ كەلمىگەن ، ئۇلارنىڭ شەرىپىگە زىياپەتمۇ ئۆتكۈزۈلمىگەن ، ئارزۇسىنىڭ ئەكسىچە موسكۋا لاۋۇلداپ يانغان . قورساقتا يەيدىغان بىر تال دان يوق ،

ئەما هاراق گەملىرىنىڭ ھەممىسى ئىچىۋېتىلگەن . فرانسىيە ئەسكەرلىرى هاراققا چىلىشىپ كەتكەن . ناپولېئون كەڭ قورساق لىق بىلەن چار پادىشاھىغا ئۇرۇشنى ۋاقىتلىق توختىتىش توغرۇ- لۇق تەكلىپ بەرگەندە ، چار پادىشاھ يارىشىشنى قوپاللىق بىلەن رەت قىلغان . چار پادىشاھنىڭ يا ئۇرۇش قىلماي ، يا ياراشماي تۇرۇۋېلىشى ناپولېئوننىڭ بېشىنى قاتۇرغان . موسكۋا لاۋۇلداپ كۆيۈۋەرگەن ، فرانسىيە ئەسكەرلىرى ئۆلگۈدەك ئىچىۋەرگەن . دەل شۇ چاغدا ، قارا قىشنىڭ قەھرىتان سوغۇقى باشلىنىپ كەتكەن . ئەسلىدە ئۇلار فرانسىيىگە قايتسا بولاتتى ، ئەمما ئۇلارنىڭ ۋەتىنى تولىمۇ يىراقتا قالغان . فرانسىيىلىكلەر بۇ ئىشنىڭ ئاخىرىنى قانداق يېغىشتۇرغىنىنى تەپسىلىي سۆزلەپ ئولتۇرمىسامۇ بولىدۇ . چۈنكى ، مەكتەپلەردە مۇئەللىملەر بۇنى تەپسىلىي سۆزلەپ بېرىدۇ .

قىسقىسى ، مەن كۇتزوفنىڭ تاكتىكىسىنى قوللاندىم . ئەسكەرلىرىمنى جەمجىتقىنا يېغىشتۇرۇۋېلىپ ، مەندىن سىر ئالماقچى بولۇپ تېلېفون بەرگەنلەرنى ھېچقانداق ئۇچۇرغا ئىگە قىلمىدىم .

ـــ ئىرىڭنىڭ سېنى تاشلىۋەتكىنىنى ، بىر پەسكەش خوتۇن ئۇنى ئۆزىگە قارىتىۋالغىنىنى ئۇققانسەن ؟ ـــ شەھەرنىڭ ئۇ چېتىدە ئولتۇرىدىغان ، ئوتتۇرا مەكتەپتە بىللە ئوقۇغان بىر قىز ساۋاقدىشىم تېلېفوندا ۋارقىراپ ـ جارقىراپ كەتتى .

ـــ سەن ئۇققان يەردە ، مەن ئۇقماي قالماسمەن ؟! ـــ دېدىم مەنمۇ .

ـــ ئۇ مېنى ئالداپتۇ ! ـــ ۋارقىراپ كەتتى ئۇ ، كەينىدىنلا يىغلاشقا باشلىدى ، ـــ ئۇنى بۇنداق قىلار دېمەپتىكەنمەن ! ئۇ

تۇرمۇشۇمنىڭ ئايرىلماس بىر بۆلىكى ئىدى . . .

جىمىپلا كەتتىم . ئۇنىڭ ئىچ ـ ئىچىدىن ئۆرتىنىپ يىغلاۋاتقىنىنى تىڭشاپ تۇرۇپ ، تاشلىۋېتىلگەن مەن ئەمەس ، ئەسلى ئۇ ئىكەن ـ دە ، دېگەن يەرگىمۇ كىرىپ قالدىم .

ـــ ئۇ نېمە بولغاندۇ ، سارالىڭ بولۇپ قالدىمۇ يا ؟

ـــ نېمىشقا ؟ ـــ چۈشەنمەستىن سورىدىم .

ـــ ئۇ خوتۇنىڭ قەيىرى سەندىن ئارتۇق ئىدى ؟

ئەلۋەتتە مەندىن ئارتۇق ـ دە ، لىللا گەپنى قىلغاندىغۇ ، ھەر جەھەتتىن مەن ئۇنىڭدىن ئارتۇق ئىدىم ، ئەمما ئېرىم ئۇنى مەندىن ئارتۇق كۆرگەندىكىن ، ئەلۋەتتە ئۇ مەندىن ئارتۇق ـ دە . چۈنكى ئۇ ماڭا قارىغاندا ئېرىمگە جىق نەرسە ئاتا قىلالايدۇ ، شۇ ۋەجىدىن ئۇنىڭدىنمۇ جىق نەرسە ئالالايدۇ . مەن ئېرىمگە ئۇ ئاتا قىلالىغان نەرسىلەرنى ئاتا قىلالمىغاندىن كېيىن ئۇنىڭدىنمۇ ھېچ نېمە ئالالمايمەن ـ دە .

ـــ رېمونت ئىشچىسى تاپالىدىڭمۇ ؟

ـــ مۇشۇ چاغقىچە بىرەر ياغاچچىمۇ تاپالمىدىم ، دېگىنە ، ـــ ساۋاقدىشىمنىڭ تەلەپپۇزى شۇ ھامان ئۆزگەردى ، ـــ غەلىتە ئىش . ھېچكىمۇ بۇنداق ئىشلارنى قىلىشقا ئۇنىمايدىكەن . ئۇلار ھارىقىغا يەتكۈدەك ئىككى رۇبلى تاپسىلا رازى بولۇپ ، جىقراق پۇل تېپىشنى خالىمايدىغان ئوخشايدۇ . ئۇچ ئاي ئىزدەپ تام ئىشكاپىمنىڭ ئىچىگە توغرا كالتەك قويۇپ بەرگۈدەك بىرەر ئادەمنى تاپالمىدىم ، دېسەم ئىشىنەمسەن ؟ ـــ

ـــ كالتەك قويۇپ نېمە قىلاتتىڭ ؟

ـــ پەلتو ئاسمامدىكەن ! پەلتو ئاسقۇدەك يېرىمۇ يوق . ئىككىمىز قاچان كۆرىشىمىز ؟

ـــ قاچان خالساڭ .

ـــ ئەمسە ، ھەپتە ئاخىرىدا كۆرۈشەيلى .

ئىككىمىز دائىم كۆرۈشۈشكە پۇتۇشەتتۇق ، ئەمما بىرمۇ قېتىمۇ كۆرۈشۈپ باقمايتتۇق . قارىغاندا مېنىڭ بۇرۇنقى تۇرمۇشۇم خۇددى ئاسارئەتىقدەك كۆمۈلۈپ كېتىپ ، يەرنىڭ ئۈستىدە باشقىچە ياشايدىغان ئوخشايمەن . قىز ساۋاقدىشىمنىڭ ئاۋازى ماڭا خۇددى يەر ئاستىدىن كېلىۋاتقاندەك ئاڭلىناتتى ، شۇڭا ئۇ يەر ئۈستىدىكى ئادەم ئاڭلىماي قالمىسۇن ، دەپ ئاشۇنداق ۋارقىراپ سۆزلەۋاتامدىكىن .

ـــ مەن ئىشىنىمەن ! ـــ ئۇ يەنە ۋارقىرىدى ، ـــ سەن غەيرەتلىك ئايال !

راست دەيسەن ، مەن غەيرەتلىك . باشقىلار ئات قىلىپ مىنىسىمۇ غىڭ قىلمايمەن .

تۇرۇيكىنى قويۇپ تۇرۇشۇمغا يەنە تېلېفون جىرىڭلىدى . تېلېفون بىر دوختۇردىن كەلگەنىدى ، مېنىڭ كېسىلىمنى كۆرىدىغان دوختۇر ئەمەس ، ئادەتتىكى دوختۇردىن كەلگەنىدى . ئىككى ئائىلە ھەر يىلى دېگىز بويىدىكى ساناتورىيىدە بىللە تۇراتتۇق . قىسقىغىنا يىگىرمە ئالتە كۈنلۈك دەم ئېلىشتا بىز يېقىن دوستلاردىن بولۇپ قالغانىدۇق . موسكۋاغا قايتىپ كېلىپلا مۇناسىۋىتىمىز ئۈزۈلۈپ قالاتتى . بۇ مۇناسىۋەت خۇددى مەلۇم پەسىلدە كىيگەن ئاياغنى باشقا پەسىلدە قازناقتا تاشلاپ قويغانغا ئوخشايتتى . يىلدا بىر قېتىم دېگىز بويىدا ئۇچراشقان چېغىمىزدا ، ھەر ئىككىلا تەرەپ خۇددى ئەزەلدىن ئايرىلىپ باقمىغاندەك ھېس قىلاتتۇق ، ھېسسىياتىمىز بۇرۇنقىدەكلا يېڭى ، ئۆزگەرمەس ئىدى .

ـــ تەپرەتلىنىڭ ! ـــ دېگەن تەكلىپنى بەردى ئۇ . بۇ-

نىگدىن ئۇنىڭ ماڭا كەلگەن بەختسىزلىكتىن خەۋەر تاپقانلىقى چىقىپ تۇراتتى .

ـــ نېمە ئۇچۇن ؟

ـــ غەزەپ ـ نەپرەتنىڭ كۇچى ئادەمگە ياردەم قىلىدۇ .

ـــ ئەمىسە ، ماڭا نەپرەت قوزغايدىغان دورا بېرىپ بېرىڭ .

ـــ دورىنى نېمە قىلىسىز ؟

ـــ مەن ھېچكىمگە نەپرەتلىنەلمەيدىكەنمەن ، شۇڭا دورا ئىچىپ باقايمىكى دەيمەن . بولمىسا ، دورىنى نېمە قىلاتتىم . . .

ئۇ بىردەم ئىككىلەنگەندىن كېيىن :

ـــ بىز بىلەن بىللە تاماقلىنىشنى خالامسىز ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ئەتىگەندىن بېرى ئاغزىمغا گىياھ سالمىغانىدىم . خاتالاشمىسام ، مەن ئۇچ كېچە ـ كۇندۇز ھېچنېمە يېمەپتىمەن .

ـــ بولدىلا ، ـــ رەت قىلدىم مەن ، ـــ بەرىبىر گېلىمدىن ھېچنېمە ئۆتمەيدۇ .

ـــ دوختۇرخانىدا ياتسىڭىز بولارمىكى .

ـــ قانداق دوختۇرخانىدا ؟ سارايلار دوختۇرخانىسىدىمۇ ؟

ـــ ئۇ يەردە روھىي بېسىم ھېس قىلىسىز . ئەڭ ياخشىسى ، مۇھتىنى ئالماشتۇرۇڭ ، باشقا جايغا بېرىپ ئايلىنىپ كېلىڭ .

ۋولىنسكىي ئانا كارىنناغا ئاشىق بولۇپ قالغاندا ، كىتى چەت ئەلگە چىقىپ كەتكەنىدى . چەت ئەلگە سايياھەتكە چىقىش روھىي كېسەللەر دوختۇرخانىسىدا ياتقاندىن ياخشىراق ئىدى .

ـــ قېنى ، ئويلىنىپ باقاي ، ـــ دېدىم مەن .

ـــ ياخشىراق ئويلىنىپ بېقىڭ ، ـــ دېدى ئۇ پىكرىمنى

قۇۋۇەتلەپ ، ـــ ئالدىراپ تۇرىمەن ، ئوپېراتسىيىگە كىرمەكچى-دىم ، شۇ تاپتا كېسىلىم كارىۋاتتا مېنى ساقلاپ ياتىدۇ .

كېسەلنى ئوپېراتسىيە كارىۋىتىغا چىقىرىپ قويۇپ تېلې-فوندا تاغدىن ـ باغدىن سۆزلەپ يۈرگىنىنى كۆرمەمدىغان بۇ دوختۇرنىڭ . بۇنىڭدىن كېيىن پۈتۈن ئۇمىدنى ئاشۇنداق دوختۇرلارغا باغلاپ يۈرىۋېرىدىكەنمىز ـ دە .

تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قويۇپ ئىچىمدە « نەپرەتلىنىش » ئۇستىدە ئويلىنىشقا باشلىدىم .

باشقا كۈچلەرگە ئوخشاش « نەپرەتلىنىش » نىڭ ئۆزىمۇ بىر خىل مەنىۋى تۇۋرۇك ئوخشايدۇ . لېكىن مەن ئۇنى ھېچقاچان ھازىرقىدەك سۆيۈپ باقمىغان ، توغرىراقىنى ئېيتقاندا ، ئۆتكەن كۈنلەرنىڭ مەلۇم مەزگىلىدىكىدەك . ئۇ چاغلاردا ئىككىمىز ئور-مانلىقتا بىللە سەيلە قىلاتتۇق . ئالدىمىزدا ئەينەكتەك پارقىراپ تۇرىدىغان كۆل ، باش ئۈستىمىزدە قۇشلار سايرىشىپ تۇراتتى . ئۇ تۇرۇپ ـ تۇرۇپ توختاپ مېنى سۆيەتتى ، لەۋلىرى مۇزدەك تېگەتتى . ئۇنىڭ ماڭا ئېچ ـ ئىچىدىن ئامراقلىقى تۇتۇپ كەتكەندە لەۋلىرى مۇزلاپ كېتەتتى .

كۆز ئالدىمغا ئۇ ئىككىسى بىللە بولغان چاغدىكى مەنزىرە كېلىۋالدى . ئۇ ئېرىمنىڭ سىلىشى ئۈچۈن چاچلىرىنى قويۇۋې-تەتتى . ئۇ كۈچلۈك قوللىرى بىلەن ئۇنىڭ چېچىنى سىلايتتى . ئۇنىڭ مۇشۇنداق خۇمارى بار ئىدى . ئۇ مېنى ، ماشكانى ، ھەتتا ئىتىمىز فېدكانىمۇ ئاشۇنداق سىلىغانىدى .

راستتىنلا روھىي كېسەللەر دوختۇرخانىسىغا بېرىپ داۋالانغۇدەك ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغاندىمەنمۇ ؟ بۇرۇنلاردا ئۇ يەرنى « دەرد ـ ئەلەمخانا » دەپ ئاتايتتۇق . ئۇ يەرگە بارغانلار قېلىن

رەختتىن تىكىلگەن كېسەل كىيىمىنى كىيىپ ، ئۆزى بىلەن ئوخ-شاش كىيىنگەن كىشىلەر ئارىسىدا ئەركىن ئايلىنىپ يۈرەتتى . ئۇلارنىڭ ھەممىسى تولىمۇ دەردمەن ئىدى . مەنمۇ ئۇ يەرگە بارسام ئاشۇ دەردمەنلەرنىڭ قاتارىغا قوشۇلۇپ كېتەتتىم .

چۈشتە يەنە بىر دوستۇم تېلېفون بەردى . بۇ بىچارە چۈشكىچە ئاران چىدىغانىدى .

ـــ قانداقراق تۇرۇۋاتسەن ؟ ـــ سورىدى ئۇ .

ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنىم لاغلداپ تىترىگەن ، چىشلىرىم كىرىشىپ قالغان ھالدا ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ دەرد تۆكۈش - تۆكمەسلىكىمنى بەك بىلگۈسى بار ئىدى . بۇ ئۇنىڭغا تېياتىر خا-نىغا بېرىپ ئويۇن كۆرگەنىدىنمۇ بەكرەك قىزىقارلىق تۇيۇلاتتى . ئۇ چاغدا ، ئۇ ھەم دراماتورگ ، ھەم ئارتىس ، ھەم رېژىسسور بولالايتتى ، تېياتىر خانىغا بارسا ، ئەكسىچە پاسسىپ ھالەتتىكى بىر تاماشىبىنلا بولالايتتى ، خالاس .

ـــ نېمىنى قانداقراق دەۋاتسەن ؟ ـــ خۇپسەنلىك قىلىپ سورىدىم مەن .

ـــ ئادەتتە . . . ـــ ئۇ دوستۇم تۇرۇپ قالدى .

ـــ ئىندىرا گەندى موسكۋاغا كەپتۇ ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ ئۇ دادىسىغا قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايدىكەن .

ـــ قايسى دادىسىغا ؟

ـــ ئۆزىنىڭ دادىسىغا بولمامدۇ ، نېھرۇغا .

ـــ ھە . . . ـــ دوستۇم ئويلىنىپ قالدى ، ـــ ئۇ نېمىشقا كەپتۇ ؟

ـــ دۆلەت ئىشى بىلەن كەپتۇ . ئۇ كېلىشتىن بىر سائەت بۇرۇن ھاۋا كېمىسى پونكتقا يېقىنلىشىپتىكەن .

ـــ قەيەردىكى پونكىتقا ؟
ـــ ئالەم بوشلۇقىدىكى .
ـــ سەن قەيەردىن ئۇقتۇڭ ؟
ـــ گېزىتتىن . سەن گېزىت كۆرمىدىڭمۇ ؟
بۇ دوستۇمنىڭ قىزىقۇاتقىنى دۇنيادىكى ۋە ئالەم بوشلۇقىدىكى ئىشلار بولماستىن ، مېنىڭ ئائىلەمدىكى ئىشلار ئىدى .
ـــ ئۆزۈڭ قانداقراق دەۋاتىمەن ؟ ـــ قايتا سورىدى ئۇ .
ـــ زادى نېمىنى بىلگۈڭ بار ؟ ـــ قەستەن بىلمەسكە سېلىپ سوردىم .
ـــ ھە . . . مۇنداق . . . ئادەتتە . . .
ـــ ئادەتتىچۇ ، بىر ئادەم ئىككى كېمىنىڭ بېشىغا تەڭدەسسەپ تۇرسا بىئەپ بولىدۇ ، يەنە كېلىپ ئۇ كېمىلەرنىڭ ئارىلىقى شۇنداق كەڭ دېگىنە ، ـــ دېدىم مەن .
ـــ نېمىلەرنى دەپ كەتتىڭ ، جۇدۇنۇڭ توتۇپ قالدىمۇ ، نېمە ؟ ـــ سورىدى دوستۇم گۇمانىي ھالدا .
ـــ ياقەي ، نەدىكىنى . . .
تۇرۇپكىنى قويۇۋەتتىم . كۆز ئالدىمغا دوستۇمنىڭ ئوڭايسىزلىققا چۈشۈپ قالغان ھالىتى ، ئاندىن بىردىنلا غەزەپلەنگەن قىياپىتى كەلدى . « بەتبەخت ئىتنىڭ بالىسى » ، كىمنىڭ ئەسلىدىن ئوقۇغىنىم ئېسىمدە يوق ، ئىشقىلىپ يېقىندا بىر كىتابتىن مۇشۇنداق بىر سۆزنى ئوقۇغانىدىم . ھەممىمىز ئوخشاش بەتبەخت ئىتنىڭ بالىلىرى . ھەممە گۇناھ ئۆزىمىزدە ، شۇڭا ئىچ ئاغرىتىشقا ئەرزىمەيمىز . لېكىن بىز تەلەيسىز ، بۇ تەرىپىدىن ئالغاندا ، باشقىلارنىڭ ئىچ ئاغرىتىشىغا موھتاج .
كەچكە يېقىن گومونروفتىن تېلېفون كەلدى . ئۇ مېنى

داڭلىق ناخشا چولپىننىڭ مۇزىكا كېچىلىكىگە تەكلىپ قىلغا-
نىدى . ئۆيىدە ئولتۇرۇپ ئىلمىي ماقالىسىنى يازماي ، ئۇ يەردە ئۇ-
نىڭغا نېمە بارىكىن . ئادەتتە ھېچقانداق ئادەمنىڭ مەن ئۇچۇن
خىزمەت قىلىشىنى خالىمايتتىم . لېكىن ، ناۋادا بۇگۇن بۇ تەك-
لىپنى قوبۇل قىلمىسام ، مېنى تۆت تام تۇتۇپ يەيدىغاندەك بىلە-
نىپ ، يالغۇزچىلىقتا ئولتۇرۇپ ، تېگى يوق خىياللارغا چۆمۈپ ، يا
ئۇ خىياللىرىمنى بىر باشقا ئېلىپ چىقالماي ھەرەج تارتاتتىم .
شۇڭا ، تالا ـ تۈزگە چىقىپ ئانچە ـ مۇنچە ھەرىكەت قىلىپ قوي-
غىنىمنىڭ زىيىنى يوق ئىدى .

يانداىكى ئۆيدىن ماشكا بىلەن كوسكانىڭ كۈلكىسى
ئاڭلانىدى . ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا ، ئۇلار جېنىنىڭ بارىچە قا-
قاقلاپ كۈلۈۋاتاتتى . پەقەت ئاشۇلاردەك ياش ، ساغلام ھەم بارلىق
ئەزالىرى نورمال ئادەملەرلا دۇنياىكى ھەممە نەرسىنى ئاشۇنداق
قىزغىن ھەم خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلالايدۇ .

ئەر ناخشا چولپىنى سەھنىدە تولغىنىپ تۇرۇپ ناخشا ئېيە-
تىۋاتاتتى ، ئۇنىڭ پۈتلىرى بىردەمدۇ جىم تۇرمايتتى . بۇنداق
ناخشا ئېيتىش ئۇسۇلىنى « پونېمى » مۇزىكا ئۆمىكىدىكى نېگىر
ناخشىچى سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئېلىپ كىرگەنىدى . بىزنىڭ ناخ-
شىچىمىزمۇ ئۇنىڭدىن قىلچە قېلىشمايتتى . بۇدۇر چاچلىرىنى قو-
يۇۋەتكەن ، باشتىن ـ ئايىغىچە ئاپئاق يىپەكتىن كىيىم كىيە-
گەن ، كالتە چاپىنى شەپەرەڭنىڭ قانىتىدەك يېيىلغان ، خۇددى
توك سوقۇۋەتكەندەك ھەممە يېرى تىترەيتتى .

مەن خۇددى مۇزلىتىپ قويۇلغان ئوكۇن بېلىقىنىڭكىدەك
ئىپادىسىز كۆزلىرىم بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ ئولتۇراتتىم . مەن ئۇنى
ياقتۇرىمەنمۇ دېيەلمەيتتىم . ياقتۇرمايمەنمۇ دېيەلمەيتتىم . قېتىپ

قالغان نېرۋىلىرىمغا تاشقى دۇنيادىكى ھېچنېمە تەسىر قىلمايتتى . ھەممە نەرسىگە بېپەرۋا ئىدىم ، ھەتتا تورۇسىتىكى ئاسما چىراغ بېشىمغا چۈشۈپ كەتسىمۇ ئورنۇمدىن قىمىرلىمايتتىم .

ناخشىچى ناخشىسىنى تۈگەتتى . ئالدىمدىكى رەتتە ئولتۇرغان قىزلار ئالقانلىرى قىزىرىپ كەتكۈچە چاۋاك چېلىپ ، سەت چىرقىرىشىپ ، خۇددى تۇتقاقلىق كېسىلى تۇتۇپ قالغاندەك تىترەيتتى . بىر قىز دەستە گۈلنى كۆتۈرگىنىچە سەھنىگە ئۆزىنى ئاتتى . بۇ بىر توپ قىز « پىشلاقچىلار » دىن ئىدى . « پىشلاقچىلار » ئەللىكىنچى يىللاردا لېنىنىڭ سەھنىدە داڭق قازانغان دەۋرلەردە مەيدانغا كەلگەن . ئەينى زاماندا ئۇنىڭغا چوقۇنىدىغان قىزلار قەھرىتان سوغۇققا پەرۋا قىلماستىن ، كۈنلەپ ئۇنىڭ دېرىزىسىنىڭ تۈۋىدە تۇراتتى . مۇزلاپ چىدىيالمىغان چاغدا گورکىي يولىدىكى پىشلاق ماگىزىنىغا كىرىپ ئىسسىنىپ چىقىشاتتى . « پىشلاقچىلار » نىڭ كۆپىنچىسى جەمئىيەتتە ئابرۇيى يوق ھاماقەتلەر بولسىمۇ ، لېكىن ئۇلار ياش ھەم خۇشال ـ خۇرام يۇرىدىغان غەم يېمەسلەردىن ئىدى .

تەبىئەتنىڭ كۆپىنچە « بولسىمۇ . . . ئەمما » دېگەن قانۇنىيىتى بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغانلىقىنى خېلى بۇرۇنلا ھېس قىلغانىدىم . ناۋادا بىر ئادەم تۇغۇلۇشىدىنلا سەت بولسىمۇ ، ئەمما ئەقىللىق ، ناۋادا ئۇ ئەقىللىق ھەم چىرايلىق بولسىمۇ ، ئەمما ھاراقكەش . ئۇ ھەم ئەقىللىق ، ھەم چىرايلىق ، ھەم ھاراق ئىچمەيدىغان (ماڭا ئوخشاش) بولسىمۇ ، ئەمما تۇرمۇشتا بەختسىز . ھەرقانداق تەقدىرنىڭ خۇددى تىللانىڭكىگە ئوخشاش ئىككى يۈزى بولىدىكەن ، بىر يۈزىدە مۇنداق رەسىم بولسا ، ئۇ يۈزىدە ئۇنداق رەسىم بولىدىكەن .

بىرىنچى نومۇر ئورۇندىلىپ بولدى .
گومونروف بىلەن دەم ئېلىش ئۆيىگە كىردىم . گومونروف قېشىمدا ئىدى . ئۇ بەك چىرايلىق بولمىسىمۇ ، رەتلىك كىيىنىۋالغانىدى . مۇنداقلا قارىسا بارونلارغا ئوخشاپ كېتەتتى . مەن ئۇنىڭ بېشىنىڭ چۈشۈپ كەتكىنىگە قاراپ ، ئىلمىي ماقالىنى يازالمىغىنىنى يېپىش ئۈچۈن يالغان گەپ تاپالماي قىينىلىۋاتسا كېرەك ، دېگەن يەرگە كەلدىم .
ئۆزۈمۇ بىلمەستىن چوڭ ئەينەككە قاراپ سالدىم . ئەمما ، ئەينەكتىكى ئەپتىمدىن ئۆزۈمنى تونۇيالماي قالدىم . مەندە ماھىيەتلىك بەزى ئۆزگىرىشلەر بولغانىدى . بۇرۇنقى ئارزۇغا ، ئىشەنچكە تولغان قىياپىتىم يوق ئىدى . ئۇ چاغلاردا مەن ھەممە ئادەمنىڭ مېنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتىم ھەم مۇشۇنداق ئويلاشقا ئادەتلەنگەنىدىم . كېچىكمەدە ئۆيدىكىلەر ماڭا ئامراق ئىدى . چۈنكى مەن باللارنىڭ كەنجىسى ئىدىم . مەكتەپتە ئۇقۇۋاتقان چېغىمدا مۇئەللىمدىن تارتىپ ساۋاقداشلىرىمغىچە ماڭا ئامراق بولدى ، چۈنكى مەن ئەقىللىق ، ئۆگىنىشتە ئەستايىدىل ئىدىم . سىنىپ مەسئۇلىمىز سىنىپقا كىرىپ دائىم دېگۈدەك : « سىلەر ھەممىڭلار كاللىسى يوق ھۇرۇن ، پەقەت بېلىبىلگىنالا تۇرماندىكى يۇلتۇز » دەيتتى . ئۇنىڭ دەۋاتقىنى مەن ئىدىم . كېيىن ئۇنىۋېرسىتېتتا ، تەتقىقات ئورنىدا ، نور شەھىرىدە مەن كىشىلەرنىڭ ياخشى كۆرۈشىگە نائىل بولدۇم . ۋوستىرىكوف بىر مەزگىل قىلچە ئۈمىد يوق ئەھۋال ئاستىدىمۇ تا ماڭا ئۆچ بولۇپ كەتكەنگە قەدەر ، سىزنى سۆيىمەن ، دەپ كۈچۈكلىنىپ يۈردى . بىراق ئۇ چاغلاردا مەن خۇددى ئاپام ئېيتقاندەك : « قېرى خوتۇن ھەممە ئادەمدىن خاپا بولۇپ يۈرۈيدىكەنۇ ، ئۇنىڭ خاپا بولغىنىنى ھېچ

كىم بىلمەيدىكەن » دېگىنىدەك ، ئۇنىڭ ماڭا ئامراق بولۇپ قالغىنىنىمۇ ، كەينىدىن ئۆچ بولۇپ كەتكىنىنىمۇ سەزمەي يۈرۈپبپتىمەن . مەن چىرايلىق ، ئەقىللىق ، ئەڭ ـ ئەڭ ئەقىللىق . بۇ خىل ھېسسىيات ماڭا ئادەت بولۇپ كەتكەن . مانا ئەمدى . بۇ خىل ئارزۇ ـ ئۈمىد ، ئىشەنچ چىرايىمدىن قىلچىمۇ ئىز قالدۇرماي يوقىلىپ ، ئۇنىڭ ئورنىنى پەرىشانلىق ، گومۇشلۇق ئىگىلىگەنىدى .

ـــ مېنى نېمىشقا بۇ يەرگە تەكلىپ قىلغاندۇ ، دەپ ئويلاپ قېلىۋاتقانسىز ؟

ـــ ياق ، ئۇنداق ئويلىمىدىم . بۇ بەك ئاددىيغۇ ، ئوشۇق بىر بېلەت ، ئىش يوق بىر ئاخشام .

ـــ ئۇنداقمۇ ئەمەس ، ـــ رەسمىي تۇردە قارشى چىقتى گومونروف ، ـــ مەن سىز بىلەن ناھايىتى مۇھىم بىر ئىش ئۈستىدە سۆزلەشمەكچىدىم .

ئۇ ماڭا توي قىلىش تەكلىپىنى قويمىغدى ؟

ـــ نىنا ئالېكسىيۇنا ، سىزدىن سوراپ باقاي . مەن يەنە تەتقىقات ئورگانلىرىدا ئىشلەشكە ئەرزىمەمدىمەن ، ئەرزىمەمدىمەن ؟

ـ ئەرزىگەچكە ئىلمىي ماقالە يېزىۋاتقانسىز ؟ . . . ـــ چۆچۈپ كەتتىم .

گومونروفنىڭ ئىلمىي ماقالىسىمۇ قىزىمنىڭ ھۇجرىسىدەك مالىماتاڭ ئىدى . بىراق ، خۇددى ماشكانىڭ ئۆيىنىڭ ئەبجەق دېرىزىسىدىنمۇ ياز يامغۇرىنىڭ سالقىنى كىرگىنىگە ئوخشاش ، ئۇنىڭ ئىلمىي ماقالىسىدىمۇ ئەسقاتىدىغان خېلى بىرنېمىلەر بار ئىدى .

ـــ ئىلمىي ماقالە يېزىشنىڭ بۇنىڭ بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى

تى ؟ ئۇنى ھەممە ئادەم يېزىۋاتىدىغۇ ؟ مەندە تالانت كەم ئوخشايدۇ . . .

ـــ كىم شۇنداق دەيدۇ ؟

ـــ ژوستىركوف .

ـــ ئۇ راستىنلا شۇنداق دېدىمۇ ؟ ـــ ئىشەنگۈم كەلمەي سورىدىم .

ـــ ئۇدۇللا ئېيتمىدى ، ئەمما گېپىنىڭ ئۇرامىدىن شۇنداق مەنە چىقتى . . .

ھە ، ئۇنى بۆشۈكىدىلا ئۇجۇقتۇراي دەپتۇ ـ دە ! ژوستىركوف ئاڭلىق ياكى ئاڭسىز رەۋىشتە رىقابەتچىدىن شۇنداق قورقاتتى . ئەمما مەن ئۇنى ئەڭ ئادەتتىكى ئادەملەردىنمۇ بەكرەك ئادەتتىكى ھەم ئەڭ يارامسىز ئادەم دېيەلمەيتتىم . ئۇنىڭ ئىلمىي مالىقالسىنى باشقىلار ياساپ ـ جابدۇپ ، رەڭ بېرىپ خېلى ئىسكەتكە كىرگۈزۈپ قويساتتى ، لېكىن شۇنىڭدىمۇ ئۇ ماقالىدىن ئادەمگە ھېچقانداق مەنپەئەت يۇقمايتتى .

ـــ ئۇنىڭ گېپىگە نېمىشقا ئىشىنىپ يۈرۈيسىز ؟ ئۆز تالانتىڭىزغا نىسبەتەن ئۆز كۆزقارىشىڭىز بولۇشى كېرەكقۇ . . . ـــ مەن ئۇنى خاتا ئوي ـ پىكىرىدىن ئەيچىلىك بىلەن تارتىپ چىقاردىم .

ـــ مەندە ئۆز تالانتىمغا نىسبەتەن ھەقىقەتەنمۇ مۇقىم كۆزقاراش يوق ، ـــ دېدى گومونروف كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ سەمىمىيلىك بىلەن ، ـــ مەن ئۆزۈمنى پەقەتلا چۈشەنمەيمەن . . . تالانت ئېگىلىرىنىڭ ئۆز ـ ئۆزىنى چۈشەنمەيدىغانلىقىنى ئاللىقاچان سەزگەنىدىم .

ـــ توغرا ئېيتىسىز ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ ھەممە ئادەم

ئۇنۇڭان ئېلىش ئۈچۈن ئىلمىي ماقالە يېزىۋاتىدۇ . لېكىن سىز ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ھەقىقىي بىلىم ئىگىسى . مېنىڭ قارىشىمچە ، سىزنىڭ خاتالىقىڭىزمۇ ۋوستىركوفنىڭ نەتىجىسىدىن قىممەتلىك .

گومونروف خۇددى « پىشلاقچىلار » لېمپىشىۋقا تەلمۈرگەندەك ماڭا تەلمۈرۈپ قاراپ تۇراتتى . ئۇ ۋۇجۇدۇمدىن مېنىڭ يەنىلا مەۋجۇت ئىكەنلىكىمنى كۆرۈپلا قالماستىن ، ئۆزىنىڭ قەدىر ـ قىممىتىنمۇ بىلىۋالغانىدى . يېقىندىن بۇيان ئۇ ئۆزىنى يوقىتىپ قويغاچقا ، چىرايىدىن نارازىلىق كەتمەيتتى . ئۆزىنى يوقىتىپ قويغانلىق باشقىلارنى (مەسىلەن ، ئېرىنى) يوقىتىپ قويغانغا ئوخشاشلا ئازابلىق . ۋەھالەنكى ، مەن ئۇنىڭ ئۆزىنى تېپىۋېلىشىغا ، ئۆزىنى بىلىۋېلىشىغا سەۋەبچى بولغانىدىم . ئۇنىڭ خىرە كۆزلىرى زالدىكى خروستال چىراغلاردەك چاقناپ كېتىۋىدى ، شۇنداق چىرايلىق كۆرۈنۈپ كەتتى .

ـــ رەھمەت سىزگە ، ـــ ئۇ قولۇمنى مەھكەم قىستى . ئۇنىڭ قولىدىن ئىسسىق بىر خۇشاللىق سېزىمى مېنىڭ قولۇمغا ئۆتتى .

ئىككىنچى پەردە ئېچىلدى .

ئەر ناخشىچى سەھنىگە چىقىپ ، موزارتنىڭ « پەرۋاز كۈيى » نى ئېيتىشقا باشلىدى .

« پەرۋاز كۈيى » پىئانىنو تەكىكەش قىلىنىدىغان چوڭ تېپتىكى ئەسەر ئىدى . ناخشىچى موزارتنىڭ ئەسىرىنى ھازىرقى زامانىنىڭ ناخشا ئېيتىش ئۇسۇلىنى سەل ـ پەل ئارىلاشتۇرۇپ ئېيتىۋاتاتتى . بۇنداق قىلىش موزارتنىڭ ئەسىرىنى خۇنۇكلەشتۈرۈۋېتىشىنىڭ ئورنىغا موزارتنىڭ ئۇسلۇبىنى تېخىمۇ يارقىن پورۇتۇپ بەرگەنىدى . مەن موزارتنىڭ تالانت ئىگىسى ئىكەنلىكىنى ماددىي

جەھەتتىن ھېس قىلغاندەك بولدۇم .

ئۇنىڭ بەكلا ياش ، تېخى قىرىق ياشقا كەلمەي تۇرۇپ ئالەمدىن ئۆتكەنلىكىنى ئەسلىدىم . خاتالاشمسام ، ئۇ ئۆلگەندىن كېيىن تىلەمچىلەر بىللەن بىللە دەپنە قىلىنغانىدى . موزارت تالانتلىق مۇزىكانت ئىدى ، ئەمما ئۇنىڭ ئۆمرى قىسقا كېلىپ قالدى .

ئۇنىڭ « روھنى ئەمىن تاپقۇزۇش » مۇزىكىسى توغرىسىدىكى ھېكايىنى ئاڭلىغانىدىم . ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ دۇنيادا ئانچە ئۇزۇن ياشىيالمايدىغانلىقىنى سەزگەندىن كېيىن بۇ ئەسەرنى ئىجاد قىلغان . ئۇ تېخى ياش ـ نۆۋەر بولۇپ ، بۇ جاھاندىن ئۈمىد ئۈزىدىغان ياشقا يېتىپ بارمىغانىدى . ئۇ ئۆزىنىڭ مۇڭ ـ ھەسرىتىنى پىئانىنو ئارقىلىق تۆكەتتى . ئۇ چاغدا ئۇمۇ مېنىڭ ئۈچ كۈندىن بېرى ئازابلانغىنىمدەك ئازابلانغان بولغىيدى ياكى ئۇنىڭ ئازابى مېنىڭكىگە ئوخشىمايدىغان باشقىچە ئازابمىدىكى . . . بىراق ، باشقىچە ئازاب دېگىنىمىز قانداق ئازاب ئۇ ؟

خۇشاللىق بىلەن خاپىلىق قوشاق ئاداش ، بۇ ئازابمۇ ئوخشاش بولىدۇ ، دېگەنلىك . شۇنداق ئىكەن ، مەن يالغۇز ئەمەس ئىكەنمەن .

مېنىڭ بىر ئالاھىدىلىكىم بار . ئۇ بولسىمۇ شەخسىي تۇرمۇشنى ياخشى كۆرمەيمەن . بۇمۇ ئۆزىنى ئۆزى يۇتۇۋېتىدىغان چاياننىڭ خۇسۇسىيىتىدىن بولسا كېرەك . مەنمۇ يەككە ـ يېگانە ، تەنھالىقتا چۆمگەن باللىقىمنى ، خورلۇقتا تولغان مەنسىز ياشلىقىمنى ، ئەسكى قەبرىگە ئوخشاش كىشىلەرنىڭ نەزىرىمۇ چۈشمەيدىغان قىرانلىق دەۋرىمنى يوتۇۋەتكەنىدىم . . . ھالبۇكى ، ھازىر ، مۇشۇ منۇت ، مۇشۇ سېكۇنتتا مېنىڭ تۇرمۇشۇم بىردىنلا يۇكسەكلىككە كۆتۈرۈلۈپ ، ئاجايىپ مەنىلەرگە تولغاندەك بىلە-

نىپ كەتتى . قۇربانلىق بولۇپ كېتىشكە رازىمەنكى ، جاللات بو-
لۇشنى خالىمايمەن . ئۆزىنى قۇربان قىلىش باشقىلارنى قۇربان
قىلىشتىن كۆپ ئەۋزەل . نېمىلا بولمىسۇن ، مېنىڭ ھازىرقى سې-
زىمىم خېلىلا ياخشىلىنىپ قالغانىدى .

مۇزىكا كېچىلىكى ئاياغلاشقاندا ، سائەت ئون يېرىم بولۇپ
قالغان ، شەنبىنىڭ پەقەت بىر يېرىم سائەت ۋاقتىلا قالغانىدى .
ئاۋادا ، قېلىپ قالغان مۇشۇ بىر يېرىم سائەت ئىچىدە بىرەر ئىش
يۈز بەرمىسىلا ، مەن بۇ بىر كۈننى تىنچ ـ ئامان ئۆتكۈزگەن ھې-
سابتا بولاتتىم .

بۇ ئازابلىق شەنبە كۈنىدىن مېنى نېمە ئازاد قىلدى ؟

1 . كۈتزوفنىڭ تاكتىكىسى .

2 . گومونروف . خۇددى ئاپامنىڭ : « ئادەم ئۆلەر ئالدى-
دىمۇ ياخشى گەپ قىلىپ ئۆلۈشى كېرەك » دېگىنىدەك ، مەن ئۇ-
نىڭ ئۆز تەقدىرىنى تېپىۋېلىشىغا ياردەم قىلدىم .

3 . موزارت . ئۇلۇغ زاتنىڭ دەرد ـ ئەلىمى مېنى رىغبەت-
لەندۈردى . شۇنداق چوڭ ئەربابلارمۇ دەرد ـ ئەلەمدىن قۇتۇلالمى-
غان يەردە ، مېنىڭ دەردىم نېمىگە ئەرزىيتتى ؟

ئۆيگە كەلگىنىمدە ماشكا ئۇخلاپ قالغانىدى . ئۇنىڭ
چىرايى قوزىچاقلارنىڭكىدەك سەبىي ئىدى . چىرايلىق لەۋلىرى
ھىم يۇمۇلغانىدى .

يەكشەنبە

ساپادا بىر نۇقتىغا تىكىلگىنىمچە ئولتۇراتتىم ، تىكىلىپ
قاراپ ئولتۇرغان بېرىمدە كۆرگۈدەك ھېچنېمە يوق ئىدى ، پەقەت
باشقا ياققا قاراشقا ھۇرۇنلۇق قىلاتتىم ، خالاس . روھىي ھالىتىمنى

« قوش بوغۇلۇش » نىڭ ئاستىدا دېيىشكە بولاتتى . بۇ خىل رو-
ھىي ھالەتتە ماڭا پەقەت ئىككىلا يول بار ئىدى . بۇ يولنىڭ بى-
رى ، مېنى بالكونغا ئېلىپ چىقاتتى . مەن ئۇنىڭدىن بوشلۇقتىن
ئەركىن چۈشكەن جىسىمغا ئوخشاش يەرگە چۈشەتتىم . يەنە
بىرى ، پۈتۈنلەي ئۇنىڭ ئەكسىچە تەرەپكە ئېلىپ باراتتى . يەنى ،
قوش بوغۇلۇشتىن كەيپىياتىم يامان كەيپىياتقا ، يامان كەيپىياتتىن
تىنچ كەيپىياتقا ، تىنچ كەيپىياتتىن ياخشى كەيپىياتقا
ئۆزگىرەتتى .

بىرىنچى يولنى ئۆزۈممۇ ماڭالايتتىم . ئەمما ئىككىنچى
يولنى باشقىلارنىڭ ياردىمىسىز ماڭالمايتتىم . بىرىنىڭ مېنى قول-
تۇقلاپ ، قوش بوغۇلۇشتىن ئادەتتىكى بوغۇلۇشقا ، ئادەتتىكى
بوغۇلۇشتىن ناچار كەيپىياتقا يېتەكلىشىگە موھتاج ئىدىم . ئا-
شۇنداق مېڭىۋېرىپ ، ھەر خىل ئازابلانى يېڭىپ ، ئاخىر شاد ـ
خۇراملىققا ئېرىشىدىغان يولغا چىقاتتىم .

بىراق ، كىم مېنى قولتۇقلايدۇ ؟ ئېرىمنى تار-
تىۋالغان دوستۇممۇ ؟ ياكى ماشكا بىلەن كۇسكامۇ ؟ ياكى
بولمىسا يەنە بىر دوستۇممۇ ؟

تېلېفون جىرىڭلىدى . نەزىرىمنى ئۇنىڭغا ئاغدۇردۇم .
ئەمما ، تېلېفوندىن بىرەر سادا چىقىۋاتقاندەك ئەمەس ئىدى . شۇ
چاغدىلا دەرھال ئېسىمنى يىغدىم . تېلېفون ئەمەس ، ئىشىك
قوڭغۇرىقى جىرىڭلىغانىدى . يۈگۈرگەندەك بېرىپ ئە-
شىكنى ئاچتىم .

مەن بىلەن بىر بىنادا تۇرىدىغان ئايال ئىشىك ئالدىدا
تۇراتتى . مەن ئۇنى « بېللا تونا » دەپ ئاتايتتىم . بۇ ئىتالىيىچە
« گۈزەل خانىم » دېگەن مەنىدە ئىدى .

بىللا تونا سودا ساھەسىدە ئىشلەيتتى . بەدەن ئېغىرلىقى بىر يۈز قىرىق كىلوگرام بولۇپ ، بەئەينى شەكلى ئۆزگىرىپ كەتكەن پاختا قورچاققىلا ئوخشايتتى . ئۇ سېمىزلىكىگە باقماي تېخى خېلى رومانتىك ئىدى . ئېرىم ئۇنى « خىيالپەرەس مەخلۇق » دەپ ئاتايتتى .

ئىككىمىزنىڭ مۇناسىۋىتى مۇنداق شەكىللەنگەن : بەزى ئەتىگىنى مەن ئۇنىڭغا بىرەر تال تەرخەمەك ياكى كاللەك بەسەي ، ئىشقىلىپ ئۆيۈمدە قانداق كۆكتات بولسا ئازراق بېرىپ قويۇاتتىم ياكى بولمىسا ناشتىلىققا تەكلىپ قىلاتتىم . نۇرغۇن يىللاردىن بۇيان ئۇ ناشتىلىقىغا سوغۇق سەيدىن باشقا ئىسسىقراق تاماق يەپ باقمىغاچقا ، خۇش بولغىنىدىن كىچىك بالىلارەك بىر قىلىقلارنى قىلىپ كېتەتتى .

يېقىندىن بۇيان ئۇنىڭ قان بېسىمى بەك ئۆرلەپ كەتكەچكە ، ئۆيدە دەم ئالغاچ كېسىلىنى براندى ھارىقى بىلەن داۋالاۋاتاتتى . يالغۇزچىلىقتا زېرىككەن چاغلىرىدا مېنى بىرەر رومكىدىن ئىچىشىپ بېرىشكە تەكلىپ قىلاتتى .

مەنمۇ بەزىدە تۇرمۇشتىن رازى بولماي ئىچىم سىقىلىپ قالغان چاغلاردا ئۇنىڭ قېشىغا كىرەتتىم . ئۇنىڭكىدە ئون مىنۇت ئولتۇرغاندىن كېيىنلا ماڭا ئۆز تۇرمۇشۇم تولىمۇ كۆڭۈلدىكىدەك بىلىنىپ قايتىپ چىقاتتىم . ئۇنىڭ تۇرمۇشى بەئەينى ئاتلاپ ئۆتكىلى بولمايدىغان ، ئاتلاپ ئۆتكەن تەقدىردىمۇ نېرىسىغا ماڭغىلى بولمايدىغان بىر چېگرا سىزىقىغا ئوخشايتتى . يەنە كېلىپ بۇ سىزىقنىڭ جايلاشقان ئورنى تۇرمۇشنىڭ ئەڭ تۆۋەن قاتلىمىدا ئىدى .

بىللا تونا مېنى ئۆيۈمدىن قولۇمدىن يېتىلىگىنىچە ئېلىپ

چىقىپ ، خۇددى ئەسكى ـ تۇسكى تاشلاپ قويۇلىدىغان قازناقلا ئوخشايدىغان قالايمىقان ئۆيىگە باشلاپ كىردى ، ئاندىن رەڭلىك تېلېۋىزورنى ئېچىپ قويدى . مەن ئايلانما ئورۇندۇققا چۆكۈپ ئولتۇرغىنىمچە ، تۇنۇگۈن قويۇلۇپ بولغان نومۇرلارنى كۆرۈشكە باشلىدىم .

ئۇستەلدە بىر بوتۇلكا براندى ، يېرىملىشىپ قالغان بېلىق كونسېرۋاسى ، يەنە قۇرۇق بىر رومكا تۇراتتى . بېللا تونا يەنە بىر رومكىنى ئاچىقىپ قولى بىلەنلا سۇرتىۋەتكەندىن كېيىن تولدۇرۇپ ھاراق قويدى .

ـــ ئىچىڭا ! ـــ دېدى ئۇ .

ـــ نېرى ئاپىرىڭا ! ـــ مەن ئەزەلدىن ئۇنىڭغا سىپايىلىك بىلەن مۇئامىلە قىلمايتتىم . بولمىسا ئۇ ئادەمنى خالىغىنىمنى قىلدۇرىمەن ، دەپ ئاۋارە قىلاتتى .

تېلېۋىزوردا پۇشكىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى كۈنلىرىنى تەسۋىرلەيدىغان نومۇر قويۇلۇۋاتاتتى . ئەدەبىيات تەتقىقاتچىسى ئۇنىڭ شېئىرلىرىنى دېكلاماتسىيە قىلىپ ، ھۆججەت ـ ماتېرىياللىرىنى ئوقۇپ بېرىۋاتاتتى .

ـــ ئۇنىڭ چىرايى نېمىدېگەن ياخشى ، ـــ دېدى بېللا تونا .

مەنمۇ تەتقىقاتچىنىڭ چىرايىنىڭ ھەقىقەتەنمۇ بۇرۇنقىدىن ئوڭۇشلىپ قالغانلىقىنى بايقىدىم .

ئەمدى ئۇ لېرمونتوفنىڭ « شائىرنىڭ ئۆلۈمى » دېگەن شېئىرىنى دېكلاماتسىيە قىلىشقا باشلىدى . بۇ شېئىرنى مەن ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدا ئوقۇغانىدىم . مانا ئەمدى ، يىگىرمە يىلدىن كېيىن قايتا ئاڭلاپ شۇنى ھېس قىلـ

دىمكى ، شائىر بۇ شېئىرنى چەكسىز غەزەپ ـ نەپرەت ۋە ئازاب بىلەن يازغانىكەن . شۇڭا ئۇ ئادەمگە مۇشۇنداق قاتتىق تەسىر قىلدىكەن .

بىللا تونا يۇزىنى چاڭگاللاپ يىغلاشقا باشلىدى .

ـــ ۋاي ، يىغلىمىڭا ! ـــ دېدىم مەن .

ئۇ گېپىمنى بەك ئاڭلايتتى ، شۇڭا يىغدىن شاپپىدە توختىدى ـ دە ، بۇرنىنى تارتقىلى تۇردى .

ـــ بىزنىڭ مىخائىل يۇرىچىمىز ئۇچۇن قەدەھ كۆتۇرەيلى ! ـــ دېدى ئۇ ئىچ ئاغرىتقاندەك بىر ئاھاڭدا .

ـــ ھارىقىڭىزنى نېرى ئاپىرىڭا !

مۇشۇنداق بىر چاغدا ئۇ بۇ رومكىنى رەت قىلىشمىنىڭ سەۋەبىنى چۈشەنمىگەنلىكىنى بىلدۈرۈپ ، مۇرىسىنى لىككىدە ئېتىپ قويدى .

ـــ مانا ماۋۇ كىچىككىنە قۇيغىنىمنى ، ئەمسە . . . ـــ دېدى ئۇ قورۇنۇپ تۇرۇپ .

ـــ ھازىرلا چىقىپ كېتىمەن ، بولمىسا !

بىللا تونا ئامالسىز بولدى قىلدى . ئۇ يالغۇز قېلىپ ئازابلىق ئەسلىمىلەر قاينىمىغا چۆكۈپ كېتىشتىن بەكمۇ قورقاتتى . ئۇنىڭمۇ بېشىدىن دەرد ـ ئەلەم ئۆتكەن ، پەقەت مەزمۇن جەھەتتىن مېنىڭكىگە ئوخشىمايتتى .

ئۇ تولىك ئىسىملىك بىر ياش يىگىتكە كۆيۈپ قاپتىكەن . بىراق بۇ يىگىت نېمە سەۋەبتىندۇ خەق بىلەن مۇشتلىشىپ تۇرمىگە كىرىپ قېلىپ بەش يىللىق كېسىلىپتۇ (مۇشتلاشقانغا بەش يىللىق كېسىلگىنى غەلىتە ئىش ـ تە) . ئۇنى مۇددەتتىن بۇرۇن ئاچىقۇبلىش ئۈچۇن بىللا تونا جىق پالاقشىپتۇ ، پۇل خەجلەپتۇ .

ئاخىر تولىك قويۇپ بېرىلىپتۇ ۋە بىر كۈنى بىللا تونىنى كۆرگىلى كېلىپ ياقۇت ئۆزۈكىنى ئوغرىلىۋاپتۇ .

مەن دەل شۇ ئىشنىڭ ئۈستىگە ، يەنى ئۇنىڭ ئەقىدىسى بەربات بولغان بىر چاغدا ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرىپ قاپتىمەن . ئۇ- نىڭدىن سەرەڭگىمۇ ، تۇزمۇ ، ئەيتاۋۇر بىرمەر نەرسە ئۆتنە سورە- ماقچىدىم ، ئاۋۋال ئىشىك قوڭغۇرىقىنى باستىم . ئۇ ھاراق ئىچمە- گەن بولسىمۇ ، ھاراق ئىچكەندىن نېرى بىسەرەمجان چىقىپ ئە- شكىنى ئاچتى .

ئۆيدە تولىك ئولتۇراتتى . تۇرقىدىن ئوڭايسىزلىنىۋاتقا- لىقى چىقىپ تۇراتتى . تولىمۇ سۇس زەڭگەر كۆزلىرى خۇددى ماي سالغان چايدەك پارقىرايتتى .

ـــ تووا ، بۇنداق بولار دېمەپتىمەن . . . ـــ دېدى بىللا تونا ئالاقزادىلىك ئىچىدە ، ـــ ئۇ ئۆزۈكۈمنى بىردەمنىڭ ئىچىدە ئوغرىلىۋالدى ، ھېلى تېخى مۇشۇ يەردە ئىدى .

تولىك ماڭا كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويدى . بىللا تو- نانىڭ يات ئادەمنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى قېيىن ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويغىنى ئۇنىڭ كۆڭلىگە قاتتىق كەلگەندەك قىلاتتى .

نېمە دېيىشىمنى بىلمەيلا قالدىم . بۇنداق ئەھۋالغا دۇچ كەلسەم قانداق قىلارىمنى ئۆزۈممۇ بىلمەيتتىم ، چۈنكى مېنىڭ ئۇنداق قىممەت باھالىق ياقۇت ئۆزۈكۈممۇ ، تولىكقا ئوخشاش پە- زىلەتسىز تونۇشۇممۇ يوق ئىدى . بۇ ئۇزۈكنىڭ بىللا تونانىڭ ئەڭ ئاخىرقى مۇلكى ئەمەسلىكىنى ، ئۇنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇۋېلىش ئۇنىڭغا ئانچە تەسكە توختمايدىغانلىقىنى ئويلاپ ، بۇ ئىشنى چاقچاقلا يۆلەپ ئۆتكۈزۈۋەتمەكچى بولدۇم .

ـــ ياش يىگىتلەرگە بىرئاز ئۇستەڭ بېرىسىز ـ دە ،

ئەمدى ، ـــ دېدىم مەن كۈلۈپ تۇرۇپ .

مەن ئۇ دېيىشتىن خجىل بولۇۋاتقان ، ئەمما كۆڭلىدىن كېچىۋاتقان گەپنى قىلغان ئوخشايمەن ، تولىكنىڭ كۆزلىرى يەنە پارقىراپ كەتتى . ئۇنىڭ روھى خېلى كۆتۈرۈلۈپ قالدى بولغاي ، بۇرۇكۈتىنىڭكىدەك ئۆتكۈر كۆزلىرى بىلەن ماڭا بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن ، بېللا تونانىڭ كۆزقارىشىنى ئاڭلاش ئۈچۈن ئۇنىڭغا مىختەك قادالدى .

ـــ ھېچبولمىغاندا ماڭا بىر ئېغىز تىنىپ قويسا بولمامدۇ . . . ـــ دېدى بېللا تونا پەرىشانلىق بىلەن ، ـــ قونجۇم ئوغرى ، بوغجىما ئوغرى قىلغۇچە . . .

ـــ سورىسا بېرەمتىڭىز ؟ ـــ سورىدىم مەن ئىشەنمەستىن .

تولىك پەرىزىمنى قۇۋۋەتلىگەندەك بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى . پەقەت شۇ چاغدىلا ، مەن ئۆزۈمنىڭ بىلىپ ـ بىلمەيلا ئۇنىڭ تەرىپىگە ئۆتۈپ قالغانلىقىمنى ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزىنىڭ قىلغىنىنى توغرا ، دەپ قالغانلىقىنى ھېس قىلدىم .

ـــ ئۇنداق قىلغىلى بولامدۇ . . . ـــ دېدى بېللا تونا كۆڭلى يېرىم ھالدا .

ئۇنى ئۈزۈكسىگە ئېچىنىۋاتىدۇ ، دېگەندىن كۆرە ، رومانتىك غايىسىنىڭ يىمىرىلىپ كەتكىنىدىن ، ئەقىدىسىنىڭ بۇلغانغانلىقىدىن ھەسرەت چېكىۋاتىدۇ ، دېگەن تۇزۇك ئىدى . ئۇ ئىككى قولىنى كېلەڭسىز بەدىنىنىڭ ئىككى تەرىپىگە تاشلىغىنىچە ، خۇددى قارانچۇقتەك تۇرغان جايىدا قېتىپ قالغانىدى .

مەن بۇ ئىشنىڭ نەتىجىسىنى كۈتمەستىن ئالدىغىنىمنى ئېلىپ چىقىپ كەتتىم .

بەلكى ، ئۇلار ئۇ ئىشنى ئاخىرىغا ئاچقماي بولدى قىلـ

ۋەتكەندۇ . شۇنسى ئېنىقكى ، تولىك بىللا تونادىن ئايرىلىپ قالغانۇ ، لېكىن ئۇزۇككە ئىگە بولغان . ئەمما ، بىللا تونا ھەم ئۇزۇكسىدىن ھەم تولىكتىن قۇرۇق قالغان ، ھەممىدىن يامىنى غايىسىدىن ئايرىلىپ قالغان .

ئارىدىن يېرىم يىلچە ئۆتكەن بىر كەچقۇرۇنلۇقى بىللا تونا بىلەن پەلەمپەيدە دوقۇرۇشۇپ قالدىم . مەنغۇ تەجرىبىخانىدىن يانغان ، لېكىن ئۇنىڭ قەيەردىن كېلىۋاتقانلىقىنى بىلمەيتتىم . مەن ئۇنىڭ يېقىندىن بېرىقى تۇرمۇشىدىن خەۋەرسىز ئىدىم . ئۇ بىر تاكسىدىن تەسلىكتە سۇغۇرۇلۇپ چىقتى ـ دە ، قورۇنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپ قىش ھاۋاسىدىن تولدۇرۇپ نەپەس ئالدى . يېڭىلا قار ياغقانلىقى ئۈچۈن ھاۋادىن تاۋۇرنىڭ ھىدى تاراۋاتاتتى . قار تېخىچە لەپىلدەپ چۈشۈۋاتاتتى . گۈڭگا ئاسمان بوشلۇقىدا بۇلۇتلار ئاي ئاستىدىن شۇڭغۇپ ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى . بىللا تونا كۆكىكە باقتى . مەن تېخى ئۇنى ئاۋازىنىڭ بولۇشچە ۋارقىراپ ـ جارقىراپ قاقشاپ كېتەمدىكى ، دەپتىمەن . چۈنكى ، كىلەڭسىز ئېغىر بەدەن ، غايىسىز قۇرۇق روھ ئۇنىڭ يۈرىكىنى مۇجۇسا ، براندى ھارىقى ئۇنىڭ قان ئايلىنىشىغا تەسىر قىلىپ . ئۇنىڭ يۈرىكىگە بولغان بېسىمنى ھەسسىلەپ كۈچەيتىۋەتكەنىدى . مانا ، ھازىرلا ، پۈتۈن جاھان ئۇنىڭ توۋۇسىنى ئاڭلايدىغان بولدى ، مەن مۇشۇ مۇقەددەس مىنۇتلارنىڭ شاھىدى بولۇپ قالدىغان بولدۇم ، دېگەن تەمەدە تۇرغان چېغىمدا ، توساتتىن ئۇ قاتتىق بىر ئۇھ تارتىۋېتىپ ئىدا ئەيلىدى :

ـــ ئاھ ، تۇرمۇش نېمىدېگەن گۈزەل . . .

بېشىدىكى تۆلكە تۇمىقى بىلەن ، شۇ تۇرقى بىلەن ئۇ غەلىتە بىر مەخلۇققا ئوخشاپ قالغانىدى .

تېلېۋىزىيە پروگراممىلىرى تۈگىدى . ئېكراندىكى رەڭلىك چاقـ ماقلارغا قاراپ ئۇن ـ تىنسىز ئولتۇرۇپ كەتتۇق .

ـــ ماۋۇ يېرىم رومكىنى بولسىمۇ ئىچۈۋېتىڭا دوربلىق ئۇچۇن . . . ـــ ئۇ رومكىنى ئاغزىمغا تەڭلەپ تۇرۇۋالدى ھەم بىر قوشۇق بېلىق قېيمىنى شاققىدە ئاغزىمغا سېلىۋەتتى .

بېلىق قېيمى شۇنچىلىك تەمسىز ھەم سېسىق بولۇپ ، تاـ زىلىق ئۆيىگە ئېتىلىپ كىرگىنىمچە قۇسۇۋەتتىم .

ـــ ياخشى ئەمەس ـ ھە ! ـــ دېدى بېللا تونامۇ ، ـــ پىششىقلاپ ئىشلەنمىگەن . بېلىقتىن بۇاستە ئېلىنغان .

ـــ ئۇ قانداق ئىش ؟ ـــ سورىدىم مەن چۈشەنمەستىن .

ـــ ئوغرىلىغان ، ـــ ئاددىيلا چۈشەندۈردى ئۇ ، ئاندىن سۆزلەپلا كەتتى ، ـــ مەن سىزگە ئامراق . سىز دېگەن ئەقلىي ئەمگەك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئايال . ئېرىڭىزگىمۇ مەن ئامراق . . . ئۇمۇ ئالىيجاناب ، ۋاپادار ئادەم . قىزىڭىزمۇ شۇنداق گۈزەل . قىسقىسى ، ئائىلىڭىز بەختلىك ، كۆڭۈلدىكىدەك ئائىلە .

ئۇ مېنىڭ ئورنۇمدىن تۇرۇپ چىقىپ كەتمەكچى بولۇۋاتـ قىنىمنى كۆرۈپ ، بېرىپلا ئالامەت جىق ئىقتىدارلىق قۇلۇپى بار ئىشىكنى قۇلۇپلىۋالدى . بىر ئامالالار بىلەن قۇلۇپنى ئېچىشقا باشـ لىدىم . خۇددى پۈتۈن جاھاندىن ئايرىلىپ مۇشۇ يەرگە سولىنىپ قالدىغاندەك بىر خىل قورقۇنچ ئىچىمگە كىرىۋالدى . بۇ يەردىن تېزرەك چىقىپ كەتمىسەم ، بوغۇلۇپ ئۆلۈپ قالدىغاندەك ھېس قىلىپ كەتتىم . بېللا تونا بىر چەتتە تاماشا كۆرگەنىدەك قاراپ تۇراتتى . مەن ئەمدى ئۇنىڭغا ئەقىللىق ، چىرايلىق ئەمەس ، ئۇـ نىڭ ئەكسىچە بولۇپ كۆرۈنۈۋاتاتتىم .

ـــ سـىزدىن ئادەمنىڭ خۇشى كېتىدىكەن ، ئېرىڭىزدىنمۇ شۇنداق ، خۇددى ئىسىلغان بېلىققىلا ئوخشايدۇ . ئاۋۇ قىزىڭىز-چۇ ، قائىدە - يوسۇن دېگەننى قىلچە ئۇقمايدۇ . سالام قىلىشنىمۇ بىلمەي كالىدەك ئۇسۇپ ئۆتۈپ كېتىۋېرىدۇ . . .

بېللا تونانىڭ براندى ھاربىمۇ ، خۇشامىتىمۇ ھەتتا قىرىق تـۆت ئالاھىدىلىككە ئىگە قۇلۇپىمۇ مېنى تۇتۇپ قالالمىدى . قۇ-لۇپنى بىر - بىرلەپ ئېچىپ كارىدورغا چىقىشىم بىلەن كۆڭلۈم ۋاللىدە ئېچىلىپ كەتكەندەك بولدى . مەن مۇستەقىل ھالدا (راستىنى ئېيتقاندا ، بېللا تونانىڭ يارىدىمى بىلەن) قوش سىقـ-لـىشتىن بىراقلا بەختكە ئېلىپ بارىدىغان داغدام يولغا قەدەم قوي-دۇم . ئارىلىقتىكى بىكەتلەرنى تاشلاپ ئۆيۈمگە كىردىم . بۇ يەردە ئارتۇقچە مەنقۇلاتمۇ ، ئوغرىلاپ كەلگەن بېلىق قىيامىمۇ ، تولىكقا ئوخشاش ناكەسلەرمۇ ، ياقۇت كۆزلۈك ئۇزۇكمۇ يوق . ئەمما مەن ئىشكتىن كىرىپلا ، ئىچىمدە : « ئۇھ ، تۇرمۇش نېمىدېگەن گۈ-زەل » دەپ نىدا قىلدىم .

دۇشەنبە

ئىتنىڭ بوينىدىكى زەنجىرنىڭ شاراق - شۇرۇقىدىن ئوي-غىنىپ كەتتىم . ئۆيگە قارايدىغان ئىت كالاي ئېزىپ - تېزىپ قـاۋاپ سالمايتتى . بۇ بىچارە ئىتنى ئىگىسى قاۋىغىلى قويمىغاچقا ، كەچكىچە ئېغىر زەنجىرنى شاراقشىتىپ ئۇيىاندىن بۇيانغا مېڭىپلا يۈرەتتى .

مـېنى سارايلار دوختۇرخانىسىغا كىرىپ قالدىمكى ياكى ئۇخلىماي چۈش كۆرۈۋاتامدىكى ، دەپ قالماڭ ، ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس . يەكشەنبە كۈنى كەچتە ، تاساداپىي بىر پۇرسەتتە تو-

نۇشۇپ قالغان بىر دوستۇم سەمەرقەنتتىن ، كۆڭلۈم بەك پارا-
كەندە ، يارىدىمگىزگە موھتاجمەن ، دەپ تېلېفون قىپتۇ . بۇ تې-
لېفون ئويلىمىغان يەردىن كەلگەن بولسىمۇ ، ئەمما ئىچىمدە ،
خۇدايىم بۇنى ئۆنىڭ دېلىغا سالغان چېغى ، دەپ ئويلىدىم . شۇ-
نىڭ بىلەن ئۆيۈمدىن خۇددى يەردىن تەستە تارتىپ چىقىرىلغان
تۇرۇپتەك سۇغۇرۇلۇپ چىقتىم . بەش سائەتتىن كېيىن سەمەر-
قەنتكە چۈشتۈم .

لىيە (تاسادىپىي تونۇشۇپ قالغان دوستۇمنىڭ ئىسمى
مۇشۇ) ئالدىمغا چىقىپ تۇرۇپتىكەن ، ئۇنىڭ ئۇيان ـ بۇيانغا
قاراپ يۈرگىنىنى يىراقتىنلا كۆرۈۋالدىم .

بۇرۇنقى ئىشلارنى قىسقىلا ئەسلەپ ئۆتەي : بۇنىڭدىن
بەش يىل ئىلگىرى مەن ئۇنىڭ بىلەن سوقۇر ئۇچەي ئوپېراتسە-
يىسى قىلدىرغان تېز قۇتقۇزۇش دوختۇرخانىسىدا تونۇشۇپ قال-
غان . ئىككىمىز دوختۇرخانىغا تەڭ كىرىپ ، كارىۋاتتىن تەڭ
چۈشۈپ ، بىللە تاماق يەپ ، مۇڭدىشىپ دېگەندەك . . . تونۇشۇپ
بىر ـ ئىككى ھەپتىنلا بىز شۇنى ھېس قىلدۇقكى ، ئىككىمىزنىڭ
يۈرىكى خۇددى ئىككى تەندە بىر يۈرەك بارىدەك ئوخشاش ئىكەن .
بۇ يۈرەكنىڭ يېرىمى مەندە ، يېرىمى تىياتىر مەكتىپىدە ئوقۇيدە-
غان بۇ شەرقىلىق قىزدا بولۇپ ، بىرلا يېرى ، ئۇ چۈشىدىمۇ
دۇس ① نى چۈشەيدىكەن . ئەمما مەن ئۇ دۇس توغرۇلۇق ھېچ-
نېمە بىلمەيتتىم . قىسقىغىنا يەتتە كۈن ئىچىدە بىر ـ بىرىمىزنى
شۇنچىلىك چوڭقۇر چۈشەنگىنىمىزدىن ئۆزىمىزمۇ ھەيران قالدۇق .

بايا ئويغىنىپ كەتتىم ، دەپ گەپ باشلىغانىدىم . شۇ-

① دۇس (1859 ـــ 1924) ئىتالىيىلىك ئاتاقلىق ئارتىس . ياۋروپا ۋە
رۇسىيىلەردە ئويۇن قويغان .

نىڭ بىلەن مەن يەرلىكلەرنىڭ تونىنى يېپىنچاقلىغىنىمچە هويلىغا چىقتىم.

ئىشىكتىن چىقىپلا يەرگە دەسسەشنىڭ ئۆزىلا كىشىنى نەقەدەر يايرىتىۋېتىدۇ دېسىڭىزچۇ. موسكۋادا ئۆيدىن پەقەت بالكونغىلا چىققىلى، توققۇز قەۋەتلىك بىنانىڭ ئۇستىدە تۇرۇپ، ئاندىن ئەتراپقا قارىغىلى بولىدۇ. بۇنداق چاغلاردا نېمە ئىشلىقىنى ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن، ئىشقىلىپ بىرى تۈيدۇرماي كېلىپ دۈمبەمدىن ئىتتىرىۋېتىدىغاندەكلا تۇيۇلۇپ قورقۇپ كېتىمەن. بىرى، قىسقىغىنا ئېلىشىشتىن قورقسام، يەنە بىرى، ھاۋادا موللاق ئېتىشىتىن قورقىمەن. يەرگە چۈشۈشىنىڭ دېمەيلا قويايلا. بىر تونۇش روھىي كېسەللىكلىرى دوختۇرى ماڭا، بۇنى يەر شارىنىڭ تارتىش كۈچى دەپ ئاتايمىز، بۇ نورمال ئەھۋال ئەممىغا ئادەملەرنىڭ يەردىن ئوتتۇز مېتىر ئېگىزلىكتىكى توققۇز قەۋەتلىك بىنانىڭ ئۇستىدە ياشىشىنىڭ ئۆزى نورمال ئەمەس، دېگەنىدى.

ئېگىز قورۇق تام باغ هويلىنى كوچىدىن ئايرىپ تۇراتتى. ئېگىز تامغا يانداش سېلىنغان ئىت كاتېكىنىڭ ئۇستى تەرىپىدىكى تامدا بىر چىشى مۇشۇك بۇ دۇنيانى كۆزىتىۋاتقاندەك، ئەتراپقا قاراپ زوكۇنىپ ئولتۇراتتى. ئۇ چەكسىز كەتكەن زۇمرەت ئاسمانغا قارىدى. مەنمۇ ئۇنى دوراپ كۆككە باقتىم. ئەمدىلىكە ئۇنداق بولمىسىمۇ، ماڭا بۇ يەرنىڭ ئاسمىنى موسكۋانىڭكىدىن ئېگىز بىلىندى. مۇشۇك ئاسماندىن كۆزىنى دەرەخ شاخلىرىغا يۆتكىدى. دەرەخ شاخلىرى گەرچە تېخى يالىڭاچ بولسىمۇ، كىشىگە هازىرلا بىخ يېرىپ، چېچەكلەپ هەر خىل، هەر ياكىزا گۈللەر ئېچىلىپ كېتىدىغاندەك تۇيغۇ بېرەتتى. مۇشۇك دەرەخ شاخلىرىغا قاراپ زېرىككەندىن كېيىن ئۆزىچىكچە تون كىيىۋالغان

ماڭا سەپسېلىشقا باشلىدى .

ئىت كالاي كۆزىنى مىتمۇ قىلماستىن چىشى مۇشۇككە قاراپ تۇراتتى . توساتتىن ، ئۇ نەچچە مىڭ يىللىق ئۆچمەنلىكىنى چىقىرىدىغان نەرسىنى تاپقاندەك ، مۇشۇككە قاراپ خۇددى ساداقتىن چىققان ئوقياددەك ئېتىلدى . ئەپسۇس ، زەنجىر تامنىڭ ئېگىزلىكىدىن يىگىرمە سانتىمېتىر قىسقا ئىدى . مۇشۇ يىگىرمە سانتىمېتىر ئۇنىڭ غالىب كېلىش ـ كەلمەسلىكىنى بەلگىلىگەنلىكىتىن ، ئۇ قايتىپ ئەسلىدىكى ئورنىغا چۈشتى . ئۇ شىددەت بىلەن ئېتىلغان چاغدا ، تۆمۈر زەنجىر ئۇنىڭ بوينىنى ئۇزۇۋەتكىلى تاس قالغانىدى . مانا شۇ چاغدىلا ئۇ مۇشۇكلەرنىمۇ ، ئادەملەرنىمۇ چۈشىنىپ يەتتى بولغاي ، يۈرىكىگە تولغان ئۆچمەنلىك ۋە نارازىلىق بىلەن ئۆز ئورنىغا چېكىندى . مۇشۇك ئورنىدىن ئېرىنچەكلىك بىلەن تۇرۇپ ، ئىتقا يامان كۆز بىلەن قاراپ قويدى ـ دە ، تامنىڭ ئۈستىدىن مېڭىپ كەتتى . ئەسلىدە ئۇ تام تۈۋىدە يۇز بەرگەن ئىشنى قېتىغمۇ ئېلىپ قويماستىن ، ئەترايىنى يەنمۇ ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزەتمەكچىدى ، ئەمما شاراق ـ شۇرۇق ئاۋازلار بىلەن بايىقى دۈشمەنلەرچە قىلىق نېرۋىسىغا تەگدى بولغاي ، بۇ يەردە جىمجىت ئولتۇرۇپ جاھاننى كۆزەتكىلى بولمايدىغان ئوخشايدۇ ، دېگەندەك قىلىپ كېتىپ قالدى .

لىيەنىڭ ئەمدىلا يېشىغا توشقان قىزى ئۆيدىن چىقتى . ئۇنىڭ كۆزلىرى قاپقارا ، ئۇزۇن كىرپىكلىرى خۇددى ياساپ قويغاندەك قايرىلىپ تۇراتتى .

ـــ ئاۋۇ ! ـــ ئۇ بۇدرۇق قوللىرى بىلەن كالاي تۇرغان تەرەپنى كۆرسەتتى .

چىشى مۇشۇكنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى . ئىت كالاي

ئاچچىقىنى قانداق چىقىرىشنى بىلمەي ئۇياندىن ـ بۇيانغا مېڭىپ يۈرەتتى.

لىيە دۇسنىڭ پاسونىدىكى كۆڭلەكنى كىيىپ يۇگۇرۈپ چىقتى. بۇ كۆڭلەكنى ئۇنىڭغا دۇس بەرمىگەن، بەلكى ئۇنىڭ سۈرىتىگە قاراپ ئۆزى تىكتۈرگەنىدى.

ـــ ئۇنۇڭنى ئۆچۈر! ـــ ئۇ ئىتقا ۋارقىرىدى، ئاندىن قىزىنى خۇددى بىرى ھازىرلا ئېلىپ قېچىپ كېتىدىغاندەك قۇچاقلاپ سۆيۈپ كەتتى.

ـــ مېنىڭ بۇ ئامراق قوزام ئۆلۈپ كەتكىلى تاس قالدى دەڭا. پىنتىسلىننى مىقدارىدىن ئارتۇق ئۇرۇۋېتىپ يامان خاراكتېرلىك ئۇچەي يالۇغى بولۇپ كەتتى.

ـــ نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق...

دىئاننا ئاپىسىنىڭ قۇچىقىدا ماڭا مەغرۇرانە قاراپ تۇراتتى.

ـــ ئانىلىرىمىز بىزنى چوڭ قىلغۇچە كۆرمىگەننى كۆرۈپتىكەن، جۇمۇ.

ـــ راست دەيسىز.

ـــ شۇڭا، ھاياتىمىزغا ئۆزىمىزلا ئىگە دېسەك قاملاشمايدىكەن.

ـــ بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟

ـــ قارىمامسىز، مەن بۇ قىز ئۇچۇن نېمىلەر بولۇپ كېتىۋاتىمەن، ئەتىدىن ـ كەچكىچە مۇشۇنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانە بولۇپ يۈرگەن. دېمەكچى بولغىنىم، مەن ئاپامنىڭ شەخسىي مۇلكى، قىزىم مېنىڭ شەخسىي مۇلكۇم ئىكەن. ناۋادا، مەن ئۆزۈمنى ئۆلتۈرۈۋالماقچى بولسام، باشقىلارنىڭ شەخسىي مۇلكىنى تارتىۋالغان بولىدىكەنمەن. ئاتا ـ ئانىمىز ھاياتلا بولىدىكەن، بىز

چوقۇم ياشىشىمىز كېرەك ئىكەن.

قوشۇمامنى تۇرگىنىمچە ئۇنىڭ گېپىگە قۇلاق سالدىم. چۈنكى ئۇنىڭ گەپلىرى مەن ئۈچۈن ئالاھىدە ئەھمىيەتكە ئىگە ئىدى. ئۇ چىرايىمدىنلا ئىچىمدىكىنى ئېنىق بىلىۋالايتتى.

— يۇر، قىزىم، ھاماما ئاچاڭغا گۇللەرنى كۆرسىتەيلى.

گۈلزارلىققا كىرىپ زوڭزىيىپ ئولتۇرغىنىمچە، ئاجىز ئۇنگەن بىر تۈپ قارلەيلىسگە قارىدىم. بۇ يەككە ـ يېگانە ئۇنۇپ قالغان گۈلگە ئادەمنىڭ ئىچى ئاغرىپ قالاتتى. بۇ يەردە، سەمەرقەنتتە قارلەيلىسى ئوتتۇرا رايونلارغا قارىغاندا چوڭراق، رەڭگىمۇ ئاق ئەمەس، سۇس سېرىق ئېچىلاتتى. بىز بۇ گۈلگە مەپتۇنلارچە قاراپ كېتىپتىمىز، خۇددى ھازىرلا پورەكلەپ ئېچىلىدىغاندەك.

ئىت ھويلىدا قاتتىق قاۋاشتىن ھېچ توختىمايتتى.

— بۇ ئىت ساراڭدەكلا، — دېدى لىيە، — بىراق، ساشا ئۇنىڭغا بەك ئامراق. راست گەپنى قىلسام، ماڭمۇ ئۇنىڭچە ئامراق ئەمەس.

ناشتىلىق قىلىشقا ئۆيگە قايتىپ كىردۇق.

ئۈستەلنىڭ ئوتتۇرىسىدا دۆۋىلەپ ئۈسۈلغان پولو، ئەتراپىدا خام سەيلەر تۇراتتى. تاغدەك چوقچىيىپ تۇرغان پولونىڭ چوققىسىغا ببهى، گۆش، يەنە كۆزنىڭ يېغىنى يېگۈدەك چىرايلىق نەرسىلەر بېسىلغانىدى.

لىيە تەخسىمگە پولونى قوشۇقلاپ سېلىشقا باشلىدى، قوي گۆشىنىڭ مەززىلىك پۇرىقى دىمىغىمغا ئۇرۇلدى. لىگەندىكى ھەربىر تال گۈرۈچ دانىمۇدانە ھالدا پارقىراپ تۇراتتى.

— ھوي، پارقىراپ قاراپلا ئولتۇرىسىزغۇ؟

ۋىلكىغا قولۇمنى ئۇزاتتىم.

ـــ قولىڭىز بىلەن ، مانا مۇنداق . . . ـــ لىيە بارماقلىرىنى جۇپلەپ ماڭا ئاش ئېلىشنى ئۆگەتتى .

ئۇنى دوراپ ئېلىپ بېقىۋىدىم ، خېلى ئەپلىشىپ قالدى .

لىيە يەرلىك مىللىي ئالاھىدىلىكنى تەتقىق قىلىدىغان بىر خىل قىياپەتتە قاراپ تۇراتتى .

ـــ قانداق ؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ .

ـــ بەك ياخشى ، توۋا . . . ـــ ئۆزۈمنىڭ شۇ تاپتىكى روھىي ھالىتىمنى بىرنېمە دەپ چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيتتىم .

ئۇزۇن مۇددەتلىك توقۇنۇشلاردىن كېيىن جىسمىم قايتىدىن ئۆز ئەسلىگە كەلگەندەك قىلاتتى . مەن ئۆزۈمنى ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇپ قالغاندەك ، كېيىن يەنە ئەپلىشىپ قالغاندەك ھېس قىلدىم . بۇ تولمۇ غەلىتە ، تولمۇ غەلىتە ، خۇددى جەننەتكە كىرىپ قالغاندەك خۇشاللىق ھېسسىيات ئىدى . « ئۆلۈپ جەننەتكە كىرىپ قالدىممۇ نېمە . . . » دېگەن ئويمۇ كاللامدىن كەچتى .

لىيەنىڭ ئاپىسى كىرىپ دېئاننانى ئېلىپ چىقىپ كەتتى . يوغان ئۇستەلدە ئىككىمىزلا قالدۇق . لىيە گەپنى دۇسنىڭ كۆڭلىدىن باشلاپ ، ئىتالىيە سەپىرىگە چۈشۈپ كەتتى .

ئۇ بۇ كاپىتالىستىك دۆلەتكە بېرىش پۇرسىتىگە ئاران ئېرىشكەنىكەن . بىزگە مەلۇم ، مىلانغا بېرىش ئۈچۈن تاشكەنتتىن ئايروپىلان بىلەن ئۇچىدىغان گەپ .

لىيە ئايروپىلانىنىڭ ئۇچۇش ۋاقتىنى ئېنىقلىغاندىن كېيىن تاشكەنتكە بىر كۈن ئاۋۋال بېرىشنى قارار قىلىپتۇ . تاشكەنتكە بېرىپ بىر مېھمانخانىنىڭ ئىككى كىشىلىك ياتىقىغا ئورۇنلىشىپتۇ .

ئۇنىڭ ياتاقدىشى ئوكرائىنالىق ئاننا ئىسىملىك بىر قىز بولۇپ ، سايامەت ئۆمىكى بىلەن قىلچە مۇناسىۋەتسىز ئىكەن . ئۇ

قىز ھېچكىمگە گەپ قىلماي ، ئۆزىنىڭ ئۇسۇلى بىلەن ۋاقىت ئۆتكۈزىدىكەن . يەنى ، تامغا قاراپ يېتىپ يىغلىغىنى يىغلىغانىكەن .

لىيە ئۆزىنىڭ چېپىلغاق مىجەزىنى بىلگەچكە ، بۇ قېتىم جېنىم چىقىپ كەتسىمۇ خەقنىڭ ئىشىغا ئارىلاشمايچۇ ، دېگەن يەرگە كەپتۇ ـ دە ، ھېچنېمىنى بىلمىگەن قىياپەتتە يۇرۇپبېرىپتۇ . ئەمما ئۇ قىز توختىماي يىغلاۋېرىپتۇ . لىيە ئاخىر چىدىماي سوراپتۇ :

ـــ نېمىگە بۇنچە يىغلايسىز ؟

ئانا يوشۇرۇپ ئولتۇرماستىنلا ، ئۆزىنىڭ رۇستەم ئىسمىلىك بىر قۇرۇلۇش ئىشچىسى بىلەن مۇھەببەتلىشىپ قورسىقىدا قالغانلىقىنى ، بۇ ئىش تېخى مەلۇم بولماستىنلا رۇستەمنىڭ يۇرتىغا كەتكەنلىكىنى ، ئۇنىڭ تۇرۇشلۇق جايىنىڭ تاشكەنت ئەتراپىدا ئىكەنلىكىنى ، ئەمما ئۆزىنىڭ يالغۇز ئۇ يەرگە بېرىشتىن قورقۇۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ .

لىيە سائىتىگە قاراپ يېرىم كېچە بىر بولغانلىقىنى سېزىپتۇ . ئايروپىلان سەھەر سائەت ئالتىدە ئۇچىدىغان بولغاچقا ، يەنە بەش سائەت ۋاقىت بار ئىكەن . تاشكەنتتىن ئۇ يېزىغا ئىككى سائەتتە بارغىلى بولىدىكەن . لىيە بىر تەرەپتىن ئۆزىنىڭ مۇشۇنداق ئىشلارغا ئۇچراپ تۇرىدىغان شور پېشانىلىكىدىن قاقشىسا ، يەنە بىر تەرەپتىن ئاننانى تېزدىن بىر نەرسىلىرىنى يىغىشتۇرۇپ ئۆزى بىلەن بىللە مېڭىشقا ئۇندەپتۇ . ئۇ ئاننانى ئىلىپ رۇستەمنىڭ قېشىغا بېرىش نىيىتىگە كەلگەنىكەن . ئۇلار ئەسكەر يۆتكەيدىغان ، ئۇستى بربزېنت بىلەن يېپىلغان ماشىنىدىن بىرنى توسۇپ ، ئەسكى يولدا ئۇياق ـ بۇياققا چايقىلىپ مىڭ تەستە رۇستەمنىڭ

يېزىسىغا يېتىپ بېرىپتۇ . ئۇلارنىڭ ئالدىغا رۇستەمنىڭ لالىدەك چىرايلىق ئون ئۈچ ياشلىق سىڭلىسى چىقىپتۇ . ئۇ ، ئاكام ئۆيدە يوق ، قوشنا مەھەللىدە تويى بولۇۋاتىدۇ . شۇ تاپتا بارسىڭلار ، تويىنىڭ ئۈستىگە بارىسلەر ، دەپ جاۋاب بېرىپتۇ . ئاننا باشتا تېگىرقاپ تۇرۇپ قاپتۇ . ئاندىن ئېسىگە كېلىپ يىغلاشقا باشلاپتۇ . ئۇ يىغىدىن باشقىنى بىلمەيدىكەنتاڭ ، ئىشقىلىپ ، ھە دېسىلا كۆزىگە زورلايدىكەن .

ئۇلار قوشنا مەھەللىگە بېرىپتۇ . لىيە سورۇنغا كىرىپ تۆردە ئولتۇرغان رۇستەمنى ھويلىغا چاقىرىپ چىقىپتۇ ۋە خالايىقنىڭ ئالدىدىلا ئۇنىڭ رەسۋاسىنى چىقىرىۋېتىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ . رۇستەم قورقمىدىن ئاغزىنى ئاچالمىچە ھاڭۋېقىپ قاپتۇ . لىيە ئۇنى تارتىپ روھى چىقىپ كەتكەندەك تۇرغان ئانىنىڭ قېشىغا ئاپىرىپتۇ ـ دە ، ئۇلارنىڭ سۆھبىتىگە پەقەت ئون مىنۇت ۋاقىت بېرىپتۇ . چۈنكى ئۇ ئىتالىيىگە ئۇچىدىغان ئايروپىلانغا ئۈلگۈرمىسە بولمايدۇ ـ دە ، بىراق ، يېرىم سائەت ئۆتۈپتۇ . رۇستەم بىلەن ئاننانىڭ سۆھبىتى ھېچ پىشاي دېمەپتۇ . ئاننا رۇستەمگە ، مېنى توي سورۇنىغا باشلاپ كىرىپ كېلىنچەكنىڭ ئورنىغا ئولتۇرغۇزىسەن ، ھېچبولمىغاندا كېلىن بولغۇچى بىلەن تەڭ كېلىنچەك بولۇپ ئولتۇرىمەن ، چۈنكى سىلەر مۇسۇلمانلارغا نەچچە خوتۇن راۋا بولۇپبرىدۇ ، دەپ تۇرۇۋاپتۇ . رۇستەم ئۇنىڭغا ، ھازىر دەۋر ئوخشىمايدۇ ، ئۇنداق قالاق دەۋر كەلمەسكە كەتتى . يەنە بىر تەرەپتىن كېلىنچەكنىڭ تۇغقانلىرى بۇنى توغرا چۈشەنمەيدۇ ، دەپ خېلى چۈشەندۈرۈپتۇ .

يەنە يېرىم سائەت ئۆتۈپتۇ . لىيە ئۇلار پاراڭلىشىۋاتقان ئۆيگە كىرىپ :

— مەن كەتتىم، ئەمسە، — دەپتۇ.

ئاننانىڭ كۆزىدە يەنە ياش بىلەن قورقۇنچ پەيدا بوپتۇ. لىيە ئۇنىڭ بۇ لەنىتى كۆزلىرىگە قاراپ، ئۆزىنىڭ ئەمدى دۇسىنىڭ يۈرتىغا بېرىپ بولغىنىنى سېزىپتۇ. ئۇ تۇرۇپلا يەنە، دۇس دېگەن بىر غايە، ئاننا بولسا قان بىلەن گۆشتىن يارالغان تىرىك ئادەم، يەنە كېلىپ ئۇ بىر ئەمەس، ئىككى جان، دەپ ئۆزىگە تەسەللى بېرىپتۇ — دە:

— ئىككىلار زادى قانداق پۇتۇشتۇكلار؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئانىنانىڭ ئىشىدا نادانلىق قىلىپ خاتالىق ئۆتكۈزۈپتىمەن، — دەپتۇ رۇستەم.

— خاتالىق ئۆتكۈزگەن بولسىڭىز، تۇزەتسىڭىزلا بولمىدىمۇ؟

رۇستەم ئۇنىڭ پىكرىنى قۇۋۋەتلەپ باش لىڭشىتىپتۇ ھەمدە مۇنداق ئىككى تەكلىپنى ئوتتۇرىغا قويۇپتۇ: بۇنىڭدا بىرى، ئۆمۈر بويى ۋىجدان ئازابى تارتىپ ئۆتۈش؛ يەنە بىرى، ئۇزۇن يىللاردىن بېرى يىغىپ كېلىۋاتقان، يېرىم پىكاپ سېتىۋالغۇدەك پۇلىنى ئاننىغا بېرىش ئىكەن. ئاننا ھېچبىر ئىككىلەنمەستىنلا ۋىجدان ئازابى تارتىپ ئۆتۈشنى رۇستەمگە لايىق تېپىپتۇ. چۈنكى، ئاننا ئۇنىڭ پۇلىنى ئېلىپ قويسا، ئۆزىنى پۇلغا سېتىلغاندەك ھېس قىلىدىكەن. ئەكسىچە رۇستەم ۋىجدان ئازابىدىن قۇتۇلۇپ ئازادە ياشاۋېرىدىكەن. بىراق، لىيە ئاننانىڭ پىكرىگە قوشۇلماي پۇل ئېلىشتا چىڭ تۇرۇپتۇ. ئاننا گېپىدىن يانغىلى ئۇنىماپتۇ. رۇستەممۇ ئاننانىڭ پىكرىنى قۇۋۋەتلەپتۇ.

بۇ چاغدا، لىيە سائىتىگە قارىۋېتىپ ئاندىن رۇستەمگە،

بەش مىنۇت ئەمەس ، تۆت مىنۇتتا پۇلنى ئېلىپ چىقمايدىكەن-سەن ، خەلقئالەمنىڭ ئالدىدا رەسۋا قىلغانلىرى ئازدەپ ، قىلغان - ئەتكىنىڭنى سىڭلىڭغا ئېيتىمەن ، دەپ قورقاق ساپتۇ . بۇ گەپ ئۇنىڭ ئاكىلىق غۇرۇرىغا تەگكەن بولسا كېرەك ، ئۇ چىرايى سا-مانداك سارغايغان ھالدا كىرىپ كېتىپ ، تۆت مىنۇت ئەمەس ، ئۇچ يېرىم مىنۇتتىلا بىر خالتىدا لىق پۇلنى كۆتۈرۈپ كىرىپتۇ .

ئاننا تېخىمۇ قاتتىق يىغلاشقا باشلاپتۇ . چۈنكى ، پۇل (يەنە كېلىپ بىر خالتا پۇل) ئۇنىڭ تۇنجى سۆيگۈسىنىڭ شېرىن چۈشىنى بۇلغىغان - دە .

— قاقۋاش ، — دەپتۇ لىيە تەمكىنلىك بىلەن ، — بالىنى نېمە بىلەن باقاتتىڭ ؟

ئاننانىڭ يىغىسى بىرپەس توختاپتۇ . ئۇ لىيەگە قارىغىنىچە يىشتىن چاپلىشىپ كەتكەن ئۇزۇن كىرپىكلىرىنى نەچچە قېقىپ قويۇپتۇ . نېمە ئۈچۈندۇر ، ئۇ مۇھەببەتىلا ئويلاپ ، بالىنى ئويلا-مىغان ، قورسىقىدا بوش مىدىرلاۋاتقان بوۋاق خۇددى ئۆزىگە مۇناسىۋەتسىزدەك ھېس قىلغانىكەن .

لىيە ئاننانى ئېلىپ تاشكەنتكە قايتىپ كەپتۇ . بۇ ئىش مۇشۇنداق ئىياغلىشىپتۇ . ئۇنىڭ نېرىسىغا لىيە ئارىلاشماپتۇ . بولا-مسا ، ئۇ ئاننانى ئېلىپ ئۇنىڭ يۇرتىغا بېرىشىغا ، ئۇنىڭ كونىلىق ئىدىيىسى ئېغىر ئاتا - ئانىسىغا بىرمۇنچە نەسىھەتلەرنى قىلىپ ، قىزىنى ئۇلارنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ بېرىشىگە توغرا كېلىدىكەن . ئىككىسى خوشلىشىدىغان چاغدا لىيە ئۇنىڭغا ، ئارغۇن بالىلار بەك چىرايلىق ھەم ئەقىللىق بولىدۇ . ناۋادا بۇ بالىنى ئارتۇقچە دەپ قارىساڭ ، ماڭا بېرىۋەتسەڭمۇ بولىدۇ ، دەپتۇ . ئاننا بۇنىڭغا ماقۇل بوپتۇ . ئۇ ئەمدى يىغلاشتىن توختىغان ، كەيپىياتىمۇ خېلى كۆ-

تۇرۇلۇپ قالغانىكەن . دېمىسىمۇ ئەقىل ـ ئىدراك ئاخىر قالايمىقان ئوي ـ خىياللارنىڭ ئورنىنى باسماي قالمايدىغۇ .

لىيە ئايرودرومغا بارغاندا سائەت سەككىز يېرىمدىن ئاشقانىكەن . ئىتالىيىنىڭ ئايروپىلانى بىر لىيەنى كۈتۈپ تۇرمايدۇ ـ دە . شۇنداق قىلىپ ، ئىتالىيىمۇ ، دۇسنىڭ يۇرتىمۇ لىيە ئۈچۈن تولىمۇ ئۇزاق ، تولىمۇ يىراق بىر يەرگە ئايلىنىپتۇ .

ئەمما ، كىچىككىنە لوتچىنكوف يېزىسىدا ، ئاق چاچلىق ، قارا كۆزلۈك بىر بوۋاق دۇنياغا كەپتۇ . ئۇنىڭ ئىسمىنى دىنىس قويۇشۇپتۇ . دىنىس ھەقىقەتەن چىرايلىق ئىكەن ، ئەقىل جەھەتىمۇ ئۇنىڭغا ھازىر بىر نېمە دېمەك قىيىن . ئۇ ئانىنا ئۈچۈن ئارتۇقچە ئادەم بولۇپ قالمىغان بولسا كېرەك . ئاخىر ئۇ ئۆز بەختىدىن سۆيۈنۈپ يىغلاپتۇ .

ـــ خۇدا ئانىنامۇ ، ئىتالىيىنىمۇ ئۆز پاناھىدا ساقلىغاي ، ـــ دېدىم مەن لىيەنىڭ كۆڭلىنى ياساپ ، ـــ ئاڭلىشىمچە ، ئىتالىيىلىكلەر بەك بەختسىز ئىكەن . نېمىشقا دېسىڭىز ، ئۇلار مېترو ياسىيالمايدىكەن ، چۈنكى قەيەرنى كولىسا شۇ يەردىن ئاسارئەتىقە چىقىپ قالىدىكەن .

ـــ يېقىندا بىر ھەقىقەتنى چۈشىنىپ يەتتىم . نېمىنى دېسىڭىز ، مەندىن بۇرۇن نۇرغۇن ئىنسانلار ياشاپتىكەن ، ياشىغاندىمۇ زور تۆھپىلەرنى يارىتىپ ياشاپتىكەن .

ـــ بۇرۇن سىزدىن بۇرۇن ئادەم ياشىمىغان ، دەپ ئويلامتىڭىز ؟

ـــ ياقەي . . . مەن ئۆزۈمنىڭ بۇرۇنقىلار قولىغا ئېلىپ ، ئاندىن كېيىنكىلەرگە ئۆتكۈزۈپ بەرگەن كۇچ ئۇلاش كالتىكى ئىكەنلىكىمنى ھېس قىلدىم . بىراق مەن مەندىنمۇ كېـ

يىنكىلەرگە نېمە ئۆتكۈزۈپ بېرىمەن ؟

ـــ قىزىڭىزنىچۇ ؟

لىيە ئۇھ تارتىپ قويدى . ئۇنىڭ يەرنىڭ ئۇستىگىلا سېلىنغان ئۆيى ، ئېرى ، گۈلباغچىسى ، « پولو » سى بولغان بىلەن جەمئىيەتتە نام ـ ئاتىقى يوق ئىدى . دۇسنى قايتا تىرىلدۈرگىلى بولسىلا ، ئۇ ھەممە نېمىسىدىن ، ھەتتا ئامراق ئىتى كالايىدىن كېچىشكىمۇ رازى ئىدى .

ھالبۇكى ، دۇس نېمىلا دېگەنبىلەن ئۆتكەن زامانغا تەۋە شەخس ئىدى . رېئاللىق ئۇنى ئىككىنچى ئورۇنغا چۈشۈرۈپ قويغانىدى . ئۇ رېئاللىققا يۈزلەنگەن بىر چاغدا ، ئۆمەكتىكى ئۆزى بىلەن بىللە رولغا چىقىدىغان بىر ئەر ئارتىس بىلەن سوقۇشۇپ قېلىپ ، يامان ئاتىقى پۈتۈن شەھەرگە پۇر كەتتى . مۇشۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭ كەيپىياتى تولىمۇ ئوساللىشىپ كەتكەنىدى .

بۇ قېتىمقى ئۇرۇشنىڭ جەريانى مۇنداق بوپتۇ :

ئىلگىرى ئۆمەكتىكى رولالارنىڭ ھەممىسىنى پرېيما يالغۇز ئۆزى ئالىدىكەن . بىراق ، لىيە كەلگەندىن كېيىن رولالارنىڭ يېرىمى ئۇنىڭغا بۆلۈپ بېرىلىپتۇ . بۇ گەرچە پۈتۈنلەي ئەقىلغا مۇۋاپىق ، ئادىل تەقسىمات بولسىمۇ ، ئەمما پرېيمانىڭ غەزىپىنى قوزغاپ قويۇپتۇ . ئۇ ئاچچىقىدا لىيەنى ئۆلتۈرۈۋەتمەكچىمۇ بوپتۇ . شۇغىنسى ، ئادەم ئۆلتۈرسە دۆلىتىمىزنىڭ قانۇنىدا ئېغىر جازاغا تارتىلىدۇ ـ دە . شۇڭا ئۇ سەھنە ھايات‌ىدىن كېچىپ تۇرمىدە يېتىشنى خالىماپتۇ ، رەقىبى بىلەن تەڭ ئولتۇرۇپ ، تەڭ قوپۇشنى تېخىمۇ خالىماپتۇ . شۇنىڭ بىلەن ئۇ قانۇنغا خىلاپ كەلمەيدىغانراق بىر ئامال ـــ ئۇنى ئۆمەكتىن سىقىپ چىقىرىۋېتىش ئۈسۇلىنى قوللانماقچى بوپتۇ .

پـريـيمانـنـڭ ئـبـرى دائـئـم لـيـه بـلـه‌ن بـلـلـه رول ئـالـلـدىـكـه‌ن .
ئـۇ كـۆپـنـچـه ئـشـقـۇاز ئـه‌رلـه‌رنـڭ رولـغـا چـقـمـدىـكـه‌ن . بـىـر قـېـتـم
سـه‌هـنـه ئـه‌سـرىـنـنـڭ ئـېـهـتـىـيـاجـى بـلـه‌ن لـيـه ئـۇنـىـڭـغـا قـايـنـاق هـېـسـسـ
يـاتـى بـلـه‌ن قـه‌لـب ئـىـزهـارىـنـى تـۆكـۈۋاتـقـانـدا ، ئـه‌ر پـېـرسـونـاژ ئـۇنـىـڭـغـا
ئـېـڭـشـپ تـۇرۇپ ، نـاهـايـىـتـى خـاتـىـرجـه‌مـلـڭ ، بـه‌كـمـۇ سـالـمـاقـلـىـق بـه‌ـ
لـه‌ن ئـۇنـى ئـېـغـىـزغـا ئـالـغـۇسـىـز سـه‌ت گـه‌پ بـلـه‌ن تـىـلـلاپـتـۇ . ئـويـلـمـه‌ـ
غـان يـه‌ردىـن چـىـقـقـان بـۇ ئـاهـانـه‌تـلـىـك سـۆز پـه‌قـه‌ت بـىـرنـه‌چـچـه ئـېـغـىـزلا
بـولـسـمـۇ ، لـيـه ئـۆزىـنـى خـۇددى تـېـگـى يـوق هـاڭـغـا چـۈشـۈپ كـېـتـىـۋاتـ
قـانـدەك هـېـس قـىـلـىـپ ، قـىـلـدىـغـان گـېـپـىـنـمـۇ ، ئـېـلـىـۋاتـقـان رولـىـنـمـۇ
ئـۇنـتـۇپ قـېـتـىـپـلا قـاپـتـۇ .
ـــ ئـۇنـىـڭ ئـۇسـتـىـدىـن ئـه‌رز قـىـلـسـڭـىـز بـولـامـتـى ! ـــ دېـدىـم
مـه‌ن غـه‌زەپـلـىـنـىـپ .
ـــ ئـه‌رز قـىـلـمـه‌نـمـۇ ؟ مـه‌ن نـېـمـىـگـه ئـايـلـىـنـىـپ قـالـمـه‌ن ؟
تـۆهـمـه‌ت قـىـلـغـۇ چـىـغـمـۇ ؟
لـيـه ئـۇنـىـڭـغـا ئـۆزى تـاقـابـىـل تـۇرمـاقـچـى بـوپـتـۇ . بـىـر قـېـتـىـم
ئـىـككـىـسـى سـه‌هـنـىـدىـن تـه‌ڭ چـۈشـۈپ پـه‌ردىـنـنـڭ ئـارقـىـسـىـغـا ئـۆتـكـه‌ـن
پـۇرسـه‌تـتـىـن پـايـدىـلـىـنـىـپ ، لـيـه ئـۇ ئـه‌رنـى كـېـلـىـشـتـۇرۇپ بـىـر كـاچـات
سـاپـتـۇ . بـۇ سـه‌هـنـىـدىـكـى يـالـغـان كـاچـات ئـه‌مـه‌س ، بـه‌لـكـى تـۇرمـۇشـ
تـىـكـى راسـت كـاچـات بـولـغـاچـقـا ، ئـۇ ئـه‌رنـىـڭ يـۈزىـدە لـيـه‌نـىـڭ بـه‌ش
بـارمـقـىـنـىـڭ ئـىـزى قـېـلـىـپ قـاپـتـۇ . بـىـراق ئـۇ ئـه‌رنـىـڭ بـويـىـنـدا زەنـجـىـر
بـولـمـغـاچـقـا ، لـيـه‌گـه بـويـى يـېـتـمـدۇ ـ ده . لـيـه‌مـۇ ئـۇنـى قـول قـايـتـۇرار،
دەپ ئـويـلـمـغـانـىـكـه‌ن . ئـۇنـىـڭ ئـۇسـتـىـگـه ، ئـۇ لـيـه‌ده بـۇرۇنـدىـنـلا ئـانـچـه
يـامـان تـه‌سـىـر قـالـدۇرمـغـاچـقـا ، ئـۇنـى ئـۇنـچـۈالا ئـه‌سـكـىـلـىـك قـىـلار ،
دەپ هـوشـيـار تـۇرمـغـانـىـكـه‌ن . شـۇنـىـڭ بـىـلـه‌ن ، ئـۇ ئـه‌ر ئـۇنـى كـالـلـىـسـى
چـايـقـىـلـىـپ كـه‌تـكـۈچـه ئـۇرۇپـتـۇ . لـيـه دوخـتـۇرخـانـىـغـا كـىـرىـپ قـاپـتـۇ .

لىيە كۆكلىدە ، ئەر ـ خوتۇن ئىككىسى دوختۇرخانىغا يوقلاپ كەلسە ، ئۇلارنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ بىر قاراپلا ، ئۇلارنى بىر ئىزا تارتقۇزۇۋېتەيچۇ ، دەپ ئويلاپتۇ . ئەمما ئۇلار كەلمەستىن ئويۇنىنى قويۇپ يۈرتۇبرىپتۇ . بۇ چاغدا ، لىيەنىڭ ئېرى ساشا بۇ ئىشقا ئارىلىشىپتۇ . بىراق ئۇمۇ ئۇلارنىڭ ئۇستىدىن ئەرز قىلماپتۇ . ئۇدۇل تىياتىرخانىغا ئويۇن كۆرگىلى بېرىپتۇ . پىيما ئېرى بىلەن بىللە « ئۇچ قىلىچۋاز » دېگى ئەر ـ ئايال باش قەھرىمانلىڭ رولىنى ئېلىۋاتقانىكەن . ساشا باشقا تاماشىبىنلاردەك ئۆز ئورنىدا ئولتۇرماستىن ، سەھنىگە يېقىن بىر يەردە ئۆرە تۇرۇپتۇ . ئۇ ئەر باش قەھرىمانغا شۇنچىلىك تىكىلىپ قاراپتۇكى ، ئۇ بىچارە ، خۇددى بىرى ئۇنىمۇ پەس ئاۋازدا سەت تىللار بىلەن ھاقارەتلەۋاتقاندەك ، نېمە قىلارىنى بىلمەي ئالاقزادىلىككە چۈشۈپتۇ . ئۇيۇنىي ئۇ قويۇۋاتامدۇ ، يا ئويۇن ئۈنى قويۇۋاتامدۇ ، ئىشقىلىپ ، ھېچنېمىنى بىلگۈچىلىكى يوق ، ئويۇنىنى ئاخىرىغا مىڭ تەستە ئاچىقىپتۇ . ھېچنېمىدىن خەۋەرسىز ساددا تاماشىبىنلار ئۇنىڭغا ئالقىش ياڭرىتىپ تەشەككۈرىنى ئىزھار قىلىشىپتۇ . دەل شۇ چاغدا ، ساشا سەھنىگە چىقىپ ، ئىككى قولىنى كۆتۈرۈپ كۆپچىلىكتىن تىنچلىنىشنى ئىلتىماس قىپتۇ . قىزغىن كەيپىياتىغا سوغۇق سۇ چېچىلغان ئامما تىنچلانغاندىن كېيىن ، ئۇ دانىمۇدانە قىلىپ :

ـــ سىلەر چاۋاك چېلىپ ئالقىشلاۋاتقان بۇ ئارتىس ئۇچ كۈن ئاۋۋال بىر ئايالنى ئۈرۈپ مېڭىسىنى تەڭ قىلىپ قويدى . ئۇ ئايال ھازىر دوختۇرخانىدا ! ـــ دەپتۇ .

تاماشىبىنلار بىرپەس جىمجىت كېتىپتۇ . ئارقىدىنلا ئىسقىرىتىش ، ۋارقىراشلار ئاڭلىنىپتۇ . سەمەرقەنت خەلقىمۇ ستىسلىيە

ئارىلىلىقلاردەك ساددا ، ئەمما قىزىققان كەلگەچكە ، بىردەمدىلا زالنىڭ ئىچىدە ئىتالىيىچە ھەجۈنى تېياتىر باشلىنىپ كېتىپتۇ .

پرېيمانىڭ ئېرى خېلى ۋاقىتلارغىچە سەھنىگە چىقالماپتۇ . چۈنكى ئۇ تاماشىبىنلارنىڭ بىر نەرسىلەرنى ئېتىپ بەشنى يېرىۋېتىشىدىن قورقىدۇ - دە .

بۇ سەتچىلىك خۇددى ئوت ئاپىتىدەك پۈتۈن شەھەرگە يامراپتۇ . ئاددىي پۇقرادىن تارتىپ ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىگىچە بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپتۇ . ئىش مۇشۇ دەرىجىگە يەتكەندىلا ، پرېيما ئاندىن ئېرى بىلەن بىر دەستە گۈل ، مېۋە - چېۋە كۆتۈرۈپ ، پۇشايمانىنى ئالغىلى قاچا تاپالمىغان قىياپەت بىلەن دوختۇرخانىغا لىيەنى يوقلاپ كەپتۇ . پرېيما پوتلا ماڭقىسىنى ئېقىتىپ ئۇنىڭدىن كەچۈرۈم سوراپتۇ . ئېرى ئۇنىڭدەك ئاسانلا ياش تۆكمىگىنى بىلەن دەردىنى ئىچىدە بىلىپ ئولتۇرۇپتۇ . كىم بىلىدۇ ، ئۇمۇ ئەرلەرنىڭ تولىمۇ ئەتىۋارلىق ، تولىمۇ ئاز يېشىنى ئىچىگە يۇتۇپ بولدىمۇ تېخى . لىيە ئۆزىنىڭ ئۆزىنى دەپ خەقنى يىغلىتىدىغان ئادەمگە ئايلىنىپ قالغانلىقىنى ھېس قىپتۇ . ئەمدى پرېيما بىلەن ئېرىنىڭ بۇ ئۆمەكتە (توغرىراقىنى ئېيتقاندا بۇ شەھەردە) قېلىشى ياكى سەرگەردان ئەما ناخشىچىدەك كۈدە - كۆرپىسىنى يۈدۈپ ، گۆدەك ئىككى بالىسىنى يېتىلەپ ھەرياں سەرسان بولۇپ يۈرۈش - يۇرمەسلىكى لىيەگە باغلىق بولۇپ قالغانىكەن .

لىيە دوختۇرخانىدىن چىقىپلا بۇ ھالقىلىق مەسىلىنى بار مەسلىھەت بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن ، موسكۋاغا تېلېفون بېرىپ مېنى چاقىرتقانىكەن . مەن ئۇنىڭ چىرايىنىڭ تاتىرىپ كەتكەنلىكىنى ، كۆزىنىڭ ئاستىدىكى ئىككى پارچە كۆكنىڭ تېخى تارقىمىغانلىقىنى كۆردۈم . روھىي جەھەتتىكى ۋە جىسمانىي جەھەت-

تىكى ئازاب ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا سىڭىپ كەتكەنىدى .

ـــ قانداق قىلاي ؟ ـــ ماڭا تېكىلىپ تۇرۇپ سورىدى لىيە .

ـــ باشقا ئامال يوق . يەنىلا كەڭ قورساق بولۇڭ . بۇ ئۇلارغا قاتتىق قول بولغىنىڭىزدىن بەكرەك جىڭغا توختايدۇ .

ـــ ئۇلارغا ھېچنېمە تەسىر قىلمايدۇ ، رەزىل ، ئىپلاس ئادەملەرنىڭ قانداق بولىدىغىنىنى بىلەمسىز ؟ ئۇلار دەل ئاشۇنداق نومۇس قىلىشنى بىلمەيدىغان رەزىل ، ئىپلاس ئادەملەردىن ، ئۇلاردا ۋىجدان يوق .

ـــ ئۇلاردا بولمىغىنى بىلەن سىزدىغۇ باردۇ ؟

ـــ بىراق ئۇلارنى مەن ۋە باشقىلار ئەپۇ قىلىدىغان بولساق ، ئۇلار خۇددى كېسەل ۋىرۇسىدەك كۆپىيىدۇ ، خالاس .

ماڭا خۇددى ئۆچ ئېلىشقا نىيەت باغلىغان بىر يىلان بېشىنى كۆتۈرۈپ گېلىمدىن ئالغاندەك ، مەن ئۇنىڭ بېشىنى ئىراددىنىڭ كۈچى بىلەن كۈچەپ تۆۋەن بېسىۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى .

ئىنتىقام ئېلىش ھەرگىز قىلىدىغان ئىش ئەمەس ، ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش تېخىمۇ شۇنداق ، چۈنكى بۇمۇ ئىنتىقام جۇملىسىدىن ، ئۆلىمەنمۇ دېمەسلىك ، ئۆلتۈرىمەنمۇ دېمەسلىك كېرەك . ئۇنداقلارنى ئۆلتۈرۈپ يۈرمىسمۇ ، ئۇلار بەربىر ئۆلگەنگە ھېساب ، ئۇلارنى روھىدىن ئايرىلغان تىرىك مۇردا دېسە بولىدۇ .

ـــ ئۇسۇلىڭىزنى ئۆزگەرتىڭ ، ـــ دېدىم مەن بىرپەس ئويلىنىۋېلىپ ، ـــ ئىنتىقام ئېلىش كۆپىنچە ئىشلارنى يامانغا تارتىدۇ .

ـــ بىراق سىز مۇنداق بىر جۇملە ئەقلىيە سۆزنى ئاڭلىغانمىدىڭىز : « مېنىڭ ئۆچ ئېلىشتىكى ئۇچىنچى ھەم ئاخىرقى

گۆھىرىمدىن ئايرىمىغىن . ئۇ بولسىمۇ ، ۋىجدان ئازابىغا قويۇش . مەن ئۇنى خۇداغا قويدۇم . »

ـــ بوپتۇ ، ئۇنى خۇداغا قويۇڭ ، ئۆزىڭىزنى ئۇپراتماڭ .

كالاي كاڭشپ قاۋاپ كەتتى . ئۇ بۇ قېتىم چىشى مۇشۇككە خىرىس قىلىپ ئەمەس ، بەلكى ئۆز مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلىپ ئۆيگە يات ئادەملەرنى كىرگۈزمەسلىك ئۈچۈن قاۋىغانىدى . ھويلىغا لىيە ماڭا يول باشلىغۇچىلىققا تەكلىپ قىلغان ئىگور كىرگەنىدى . ئۇ پولشالىق بىلەن ئۆزبېكىتىن بولغان ئارغۇن ئىدى .

ـــ قەيەرلەرنى زىيارەت قىلىمىز ؟

ـــ چوڭ مەدرىس ، گور ئەمىر ، بىبى خانىم ۋە ئۇلۇغبېك رەسەتخانىسىنى .

ـــ ئەمىسە تاكسى كىرا قىلساق بولغۇدەك ، بولمىسا ئۇنچۇالا يەرنى بىر كۈندە ئايلىنىپ بولالمايمىز ، ـــ دېدى لىيە .

ـــ زۆرۈرىيىتى يوق ، ـــ ئىگور قوشۇلمىدى ، ـــ بەك تەپسىلىي كۆرۈپ كەتمەي ۋاقىتنى چىڭ تۇتساقلا بولىدۇ .

ـــ ھېچ يەرگە بارمىسام بولمامدۇ ؟ ـــ دەپ ئۆتۈندۈم مەن .

ـــ ئۇنىڭدا قانداق بولىدۇ ؟ . . . ـــ لىيە چۈرقىراپ كەتتى ، ـــ ئەمىسە نېمىشقا كەلگەنىدىڭىز ؟

ـــ سىزنى كۆرگىلىچۇ .

ئىگور كەتتى . ئىككىسىنىڭ ھويلىدا بىرنېمىلەرنى دەپ گەپ تالىشىۋاتقىنىنى ئاڭلاپ قالدىم . پەمىچە ، لىيە ئۇنىڭغا پۇل تەڭلىسە ئۇ ئالغىلى ئۇنىمايۋاتاتتى . ئۇ ئاخىر پۇلنى ئالماي كېتىپ قالدى . لىيە قايتىپ كىردى .

— ئاتايىن كېلىپ ھېچ يەرنى كۆرمەمسىز!

— كۆرسەم كۆرمىسەم ئوخشاش، — راستىنى ئېيتتىم. تۇرمۇشىنىڭ تېخى يېقىندىلا ماڭا باسقان ئازاب تامغىسى يۇرىكىمگە بەك پاتقانىدى.

— قانداقراق؟ — تۇيۇقسىز ئېسىگە كەلگەندەك سورىدى لىيە. چۈنكى بۇنىڭ ئالدىدا ئىككىمىز پەقەت ئۇنىڭ ئىشى توغرۇلۇقلا سۆزلەشكەن، — ياخشى كېتىۋاتقانسىز؟ تۇرمۇشىڭىزنىڭ كۆڭۈلدىكىدەك بولماسلىقى مۇمكىن ئەمەس.

— نېمە ئۈچۈن؟

— سىز دېگەن جۈپتى يوق چىرايلىق، ھەممە ئادەمنى بېسىپ چۈشكۈدەك ئەقىللىق. باشقىلار سىزنىڭ ئالدىڭىزدا يېپ ئېشىپ قالىدۇ.

— بەلكى بىرلىرى بۇنداق قارىمىسا كېرەك...

— ئۇ ئادەم ساراڭ ياكى ئۇچىغا چىققان ئەخمەق، — دېدى لىيە تولۇق ئىشەنچ بىلەن.

ئۇندىمىدىم. ئۆزۈمگە مەلۇم، مەن جۈپتى يوق چىرايلىقمۇ، ئەقىل ـ ئىدراكتا ھەممە ئادەمنى بېسىپ چۈشكۈدەك ئەقىلىلىقمۇ ئەمەس، ئەكسىچە يەككە ـ يېگانە قالغان، قېرىش يولىغا قەدەم قويغان ئايال ئىدىم. شۇنداقتىمۇ، لىيەنىڭ ماڭا بولغان ئىشەنچسى بەرگەن يۈكسەك باھاسى ماڭا تولىمۇ زۆرۈر ئىدى.

ھېلىلا تېخى يورۇقتەك قىلغان، لەپپىدىلا قاراڭغۇ چۈشۈپ كېتىپتۇ. دېرىزە سىرتىغا ئانچە كۆپ قارىمغان ئوخشايمەن، بىر قارىغىنىمدا يوپيورۇقچىلىق ئىدى، يەنە بىر قارىسام كېچە بوپتۇ. نېمىلا بولسا بولسۇن، ئىشقىلىپ بۇ بىر كۈنمۇ ئۆتۈپ كەتتى. بۇ بىر كۈندە مەن نېمىلەرنى ئۇچراتتىم؟

يەرنىڭ ئۈستىگىلا سېلىنغان ئۆي ، باھار ، قارلەيلىسى . بالىلاردىن : دېئانىنا بىلەن دېنىس ؛ ئۆي ھايۋانلىرىدىن : ئىت بىلەن مۈشۈك . يەنە پولو بىلەن دۈسمۈ بار . بۇلارنىڭ ھەممىسى خۇددى خرۇستالدەك ساپ ، تىنچ قۇدۇق سۈيىگە ئايلىنىپ ، قوچۇلۇپ كەتكەن مېڭەمنى يۇيۇپ چايقىغاندەك بولدى . ئېلىشىپ كەتكەن كاللام ئاستا ـ ئاستا ئېچىلىشقا باشلىدى . . .

ۋەھالەنكى ، بۇلارنىڭ ئېچىدىكى ئەڭ مۇھىم نەرسە « پولو » مۇ ، ئۆچ ئېلىش نىيىتىدىن ۋاز كېچىشمۇ ئەمەس ، بەلكى تاسادىپىي تونۇشۇپ قالغان ھەقىقىي دوستۇم لىيە ئىدى . ئەتە ئەتىگەن موسكۋاغا قاراپ ئۇچۇشۇمنىڭ ئۆزى يەنە بەش يىل كۆرۈشەلمەسلىكىمىزدىن دېرەك بېرەتتى . بىراق ، لىيە مەن ئۈچۈن ئەبەدىيلىككە ئىگە دوست ئىدى . ئۇ ماڭا بالدۇرمۇ ، كېيىنمۇ ئەمەس ، دەل ئۇنىڭغا موھتاج چېغىمدا تېلېفون بېرەتتى . مەنمۇ بىر سائەتمۇ ھايال بولماستىن ئۇنىڭ قېشىدا ھازىر بولاتتىم .

يەر شارىدا ئاشۇنداق بىر دىلكەش دوستىڭىز تۇرغان يەردە (گەرچە ئۇ زېمىننىڭ ئۇ چېتىدە بولسىمۇ) ، دېرىزىدىن ئۆزىڭىزنى ئېتىشقا قانداقمۇ كۆزىڭىز قىيىدۇ ؟ ناۋادا ، پەيلى شەيتانغا پايلىماي ئۆزىڭىزنى ئېتىپ سالدىڭىزمۇ دەيلى ، پەسكە چۈشۈپ كېتىۋېتىپ ئارا يولدا نىيىتىڭىزدىن دەرھال يېنىڭ ـ دە ، بىرەر تال دەرەخ شېخى ياكى بىرەر بالكونىڭ شادىسىنى تۇتۇۋېلىپ ، ئاستا ـ ئاستا يۇقىرى ئۆرلەپ ئۆزىڭىزنى تاشلىغان يەرگە خۇددى تەتۇر قويۇلغان كىنو لېنتىسىدەك يامىشىپ چىقىۋېلىڭ .

ئۇخلاشتىن ئىلگىرى بىز ھويلىغا ، ھويلىدىن كوچىغا چىقتۇق . كوچىنىڭ ئىككى قاسنىقى بۇككەن دەرەخ بىلەن قاپلانغان ، ئاسماندا ئورغاق شەكىللىك ئاي نۇر چېچىپ تۇراتتى .

ئالدى تەرەپتىن بىرگە ئوخشاش كەچلىك سەيلىگە چىققان ، ئۇ-
زۇن تون كىيىۋالغان ئىككى ياش يىگىت كېلىۋاتاتتى .
خۇددى تۇلكىگىلا ئوخشايدىغان قىزىل يۇڭلۇق بىر ئىت
ئاستا يېنىمىزغا سۈزۈشۈپ كەلدى . ئۇنىڭ ئىككى قولىقى تۆۋە-
دىنلا كېسىۋېتىلگەن بولۇپ ، مۇنداقلا قارىسا سۇ ئۇزۇش
بۆكى كىيىۋالغاندەكلا كۆرۈنەتتى .
ئوغرىلارنىڭ تۇنجىسىنى ئوبدانراق ئاڭلىسۇن ، دەپ قۇل-
قىنى كېسىۋەتتىمكىنە ، دەپ ئويلىدىم مەن . ئورۇقلۇقىدىن ئۇنىڭ
قوۋۇرغىلىرىنىمۇ سانغىلى بولاتتى . يانچۇقۇمدىن بىر پارچە
گۆش ئېلىپ ئۇنىڭغا تاشلاپ بەردىم . ئۇ گۆشنى ئالمان ـ تالمان
يالماپ يۇتۇۋېتىپلا ، يەنە كەينىمدىن سوكۇلداپ ماڭدى .
توساتتىن ، پۇتۇن بەدىنىمنى تىترەك بېسىپ ، كۆز سۈ-
يىگە چۈشۈپ كەتكەندەك ئەندىكىپ كەتتىم .
ــ نېمە ؟ مۇزلاۋاتامسىز ؟ ــ ھەيران بولۇپ سورىدى لىيە .
چىشلىرىم كاسىلداپ تونغا مەھكەم يۆگەندىم . ھېلىقى
ئىت يۇمىلاق بېشىنى سەل تۆۋەن سالغىنىچە بىر چەتتە ماڭا قاراپ
تۇراتتى .
تىترىشىم سوغۇقتىن ئەمەس ، بەلكى مەندىكى رەھىمدىل-
لىك بىلەن مۇلايىملىقنىڭ قايتىدىن ۋۇجۇدۇمغا قايتىپ كەلگىنى-
دىن ئىدى . خۇددى تاشلىنىپ قالغان ماكانىغا ئىگىسى قايتىپ
كەلگەندەك ، مېنىڭ روھىمۇ تاشلىنىپ قالغان ۋۇجۇدۇمغا قايتىپ
كەلگەندەك قىلاتتى .

سەيشەنبە

ــ دادامدىن تېلېفون كەلدى ، ــ دېدى ماشكا قاپقىنى

تۇرۇپ تۇرۇپ .

ئۇنىڭ چىرايىغا قاراپلا ئۇنىڭ ھەممىنى ئۇققانلىقىنى بىلمۇالدىم . لېكىن ئۇ مېنىڭ ئۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقان ـ تاپمىغانلىقىنى بىلمەكچە ، مېنىڭ ئازابلىنىشىمدىن قورقۇپ ئارتۇقچە بىر نەرسە دېمىدى .

بىچارە قىزىم يالغان سۆزلەشنىمۇ بىلمەيتتى . بىلمەكچى بولغانلىرىمنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭ سەبىي چىرايىغا قاراپلا بىلمۇالاتتىم . بېشىمنى لىكشتىپ قويۇپ سومكامنى ئاچتىم ـ دە ، ئىچىدىن پاختىلىق تون ، گۈللۈك دوپپا ، پولو ئېتىدىغان قازان بىلەن بىر نەرسە يۇيىدىغان ساپال داس قاتارلىق لىيەنىڭ سوۋغاتلىرىنى چىقاردىم . بۇ نەرسىلەر موسكۋادا ئىشلەنمەيتتى .

ـــ ئۇ تېلېفوننى ساڭا بېرىپتىمۇ ، ماڭا ؟

ـــ ئوخشاش ئەمەسمۇ ؟ ـــ دېدى قىزىم .

ـــ ئەلۋەتتە ، ئەمەس . سەن سەن ، مەن مەن .

ـــ دەۋېرىسىز ، مەن دېگەنلىك سىز دېگەنلىك ، سىز دېگەنلىك مەن دېگەنلىك .

زوكزىيىپ ئولتۇرۇپ پۇتۇم تېلىپ كەتكەچكە ، پولغىلا موككىدە ئولتۇرۇۋالدىم .

ـــ ئاپا ، سىزگە دەيدىغان بەك ، بەك مۇھىم گېپىم بار ئىدى . كوسكا بىلەن ئىككىمىز دەم ئېلىش كۈنىنى ئۇلارنىڭ داچىسىدا ئۆتكۈزۈپ كەلمەكچىدۇق .

ـــ بارغۇڭ بولسا بېرىڭ .

ماشكا بۇ ئىشنىڭ بۇنچىۋالا ئاسانغا توختىشىنى ئويلىمىغانىدى . ئۇ مېنى بارغىلى قويماسمىكى ، دەپ ئەنسىرىگەنىدى . ئۇنىڭ بۇ ھالىتى ئىچىدىن تاقاق ئىشكىنى ئېچىۋېتىش ئۈچۈن

يىراقتىن يۈگۈرۈپ كېلىپ ئىشككە ئۇرۇلغان ، ئويلىمىغان يەردىن ئىشىك ئېچىلىپ كېتىپ ئۆزىنى توختىتالماي گۈپپىدە چۈشكەن ئادەمگە ئوخشايتتى . ماشكا يىقىلغان يېرىدىن قوپۇپ ، كىيىمىگە يۇقىقان چاڭ ـ توزانىنى قېقىۋەتمەكچى بولغاندەك :

ـــ كوسكانىڭ ئاپىسى سىزنى يوقلىغاچ ، بۇ ئىشقا ئۆزى مەسئۇل بولىدىغانلىقىنى دەپ قويماقچىدى ، ـــ دېدى .

ـــ نېمىگە مەسئۇل بولماقچىكەن ، ـــ هوشيارلىقىم سەل ئاشتى .

ـــ ماڭا مەسئۇل بولمامدۇ ، ئىشقىلىپ . . .

ـــ نېمىشقا ئەمدى ؟

سوئالىمىڭ تولىمۇ نادانلارچە سورالغان سوئال ئىكەنلىكىنى شۇ هامان هېس قىلدىم . راست ، ئۆزئارا مەسئۇل بولۇش تۈيغۇسى تۇرمۇشتىكى ئەڭ مۇهىم نەرسىغۇ !

ئورنۇمدىن تۇرۇپ دېرىزە ئالدىغا باردىم . تالادا شامال ئۇشقىيىتىپ ، قار ئۇچقۇنلىرىنى ئۇچۇرتۇۋاتاتتى . كۆزۈمگە تۆمۈر ۋادەككە ئېلىنغان لۇيىە كونسۇلخانىسى كۆرۈندى . ئەتراپ قىش قوينىدىكى موسكۋا ، ئوتتۇرىدا ئۆزگىچە يېمەك ـ ئىچمەك ۋە ئۆرپ ـ ئادەتكە ئىگە لۇيىەگە تەۋە زېمىن .

ـــ داداڭ نېمە دېدى ؟

ـــ ئەمدى چوڭ بولدۇڭ ، دېدى .

پەمىچە ، ئۇ قىزىنىڭ توغرا چۈشىنىشىنى تىلەپ : « سەن ئەمدى چوڭ بولدۇڭ ، هەممە ئىشقا توغرا قارىشىڭ كېرەك » دېگەن . ناۋادا ، ماشكا توغرا چۈشەنگىلى ئۇنىمىسا ، ئۇ يەنە : « ئۇ چوڭ بولغاندا چۈشىنىپ قالىدۇ » دەپ ئۆزىنى بەزلەپ يۇرتۇمۇرگەن بولاتتى .

ـــ ماشكا . . .

ـــ نېمه ئىش ، ئاپا ؟

ـــ تـوي قـىلـسـاڭ ، مـېنى يـېنـىڭـغا ئـەكـىتىپ بىللە تۇرۇشنى خالامسەن ؟

ـــ شۇنىمۇ سوراپ ئولتۇرامسىز ؟

ـــ مەن ھەرگىز سىلەرنى بىزار قىلمايمەن . شۇنداق مۇلايىم مومايى بولىمەن .

ماشكا گېپىمگە جاۋاب قايتۇرماستىن كەينىمدە جىمجىت قاراپ تۇراتتى . سەلدىن كېيىن ئۇ :

ـــ ئاق ئۆتۈكۈمنى كۆردىڭىزمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ خالىساڭ ، مېنىڭكىنى كىي .

ـــ سىزچۇ ؟

ـــ كىيىدىغان چاغدا سەندىن سوراپ كىيەمدىمەن .

ماشكا ئويلىنىپ قالدى . كەينىمگە قارىمىسامۇ ، جىددىي ئويلىنىشتىن ئۇنىڭ بالىلارنىڭكىدەك پىشانىسىدە نەچچە تال قورۇق پەيدا بولغانىدى .

ـــ ياق ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ يەنىلا كىيىدىغان چاغدا مەن سىزدىن سوراپ كىيەي . بەك زۆرۈر بولغان ئەھۋال ئاستىدىلا . قىزىم قېشىمغا كېلىپ مېنى قۇچاقلىۋالدى .

شۇ دەقىقىدە ماڭا بوشلۇق تارىيىپ ، ئەتراپىنى كونسۇلخانىسىنىڭكىدەك تۆمۈر ۋەدەك قاپلىغاندەك ، ۋادەكتىڭ ئىچى قىزىم ئىككىمىزگىلا تەۋە زېمىندەك تۇيۇلۇپ كەتتى .

چارشەنبە

ئىچىگە ئېرىتمىلەر قاچىلانغان قىزدۇرغۇچ ئەينەك قاچىلار

رېستورانلاردىكى ھاراق بوتۇلكىلىرىدەك چىرايلىق پارقىراپ تۇراتتى . تەجرىبىخانام نەزىرىمدە ئەمدى دوكتور فائوستنىڭ تۇرالغۇسى بولماي قالغانىدى . شۇنداقتىمۇ ئۇ كېرەكسىز ماللار ساقلىنىدىغان ئامبار ئەمەس ، بەلكى زامانىۋىلاشقان پەن ـ تەتقىقات ئورنىدىكى مەشغۇلاتلىرى ئادەتتىكىچە بولسىمۇ ، ياخشى بىر تەجرىبىخانا ئىدى . مەنمۇ بىئولوگىيە مەسىلىلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان ئادەتتىكى تەتقىقاتچى خادىم ئىدىم . مەن مۇنداق بىر ھەقىقەتنى ، يەنى بەخت ھورمونى ـــ كۆپىنچە ھاللاردا ئاقسىلدىن تەركىب تاپىدىغانلىقىنى ، شۇڭا سىمىز ئادەملەر ئوروق ئادەملەرگە قارىغاندا مۇلايىم كېلىدىغانلىقىنى خېلى بۇرۇنلا چۈشىنىپ يەتكەنىدىم . مەن يەنە ، پەن ـ تەتقىقات ساھەسىدە ئۆزۈمنىڭ ھېچقانداق ئۆزگىرىش ياسالمايدىغانلىقىمنى ، دېمەكچى بولغىنىم ، سۈنئىي بەخت ئىشلەپچىقىرالمايدىغانلىقىمنى بىلەتتىم . چۈنكى ، سۈنئىي ئۇسۇلدا ئاشلىق ئىشلەپچىقارغىلى بولمىغانىدەك ، بەختنىمۇ سۈنئىي ئۇسۇلدا ياسغىلى بولمايتتى .

مەن دېگەن بىرىنچى دەرىجىلىك پەن ـ تەتقىقات خادىمى . بىرىنچى دەرىجىلىك پەن ـ تەتقىقات خادىمى دېگەن « ژىگول » ماركىلىق پىكاپتەك كۆپ ، شۇنداقتىمۇ بۇ ھەرگىزمۇ ئىزىزەت ـ نەپسىمگە تەگمەيدۇ . بىرلا يېرى ، فرانسىيە خەلقى ئالدىدا بىرئاز خىجالەت بولۇپ قالىمەن . تۇۋا دېسەم بولىدۇ ، پۈتكۈل نۇر شەھرىنى زىلزىلىگە سېلىۋەتكىنىمگە .

كەينى تەرىپىمدىكى ئىشىك ئېچىلىپ ، بىرى ئېھتىيات بىلەن دەسسەپ كىرىپ كەلدى . بۇرۇلۇپ قارىسام ، كىرگەن كىشى ئېرىمنى تارتىۋالغان ھېلىقى دوستۇم ئىكەن . ئۇ شۇنداق قاملاشتۇرۇپ كىينىۋاپتۇكى ، ھەممە يېرىدىن ئېسىلىلىك چىقىپ تۇ-

رۇپتۇ . بەلكى ئۇمۇ مۇشۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن تازا باش قا-
تۇرغاندۇ . . . توۋا ، ئۇنىڭ بۇنداق ياسىنىشلىرى ماڭا تەسىرمۇ
قىلىپ قويمىدى . قاراڭغۇ زۇلمەت قاپلىغان ئاشۇ جۇمە كۈنىدىكى
ھەر خىل قىيىن مەسىلىلەر ھازىر مەندىن بەكمۇ يىراقلاپ كەتكە-
نىدى . ئۇلارنىڭ ھەممىسى بۇرۇنقى تۇرمۇشۇمغا تەۋە ئىدى . مەن
ئۈچۈن ماشكانىڭ بالىلىق دەۋرىدىن باشقا ھەممە نەرسە ئۆلگەن
ياكى بولمىسا ئاسارئەتىقىدەك كۆمۈلۈپ كەتكەنىدى . ھازىر مەن
باشقا بىر مەدەنىي جەمئىيەتكە كۆچكەنىدىم . ناۋادا ئاشۇ ئازابقا
تولغان بىر ھەپتىنىڭ تاۋلىشىدىن ئۆتمىگەن بولسام ، مېنىڭ بۇ-
گۈنكى تۇرمۇشۇمۇ بولمىغان بولاتتى . بۇ پاسىلدىن چوڭقۇر
ئازاب بەدىلىگە كەلگەن بېلەت ئېلىپ ئۆتمىسە بولمايتتى . چۈن-
كى ، ئازاب قەلبىڭىز ۋە روھىڭىزنى ھەربىر قېتىشقا ، ئىجاد قە-
لىشقا ئۈندەيتتى . بەكلا دەبدەبىلىك سۆزلەرنى ئىشلەتكىنىمنى
كەچۈرۈڭ . ناۋادا ، ئازاب سىزنى پارچە ـ پارچە قىلىۋېتەلىگۈدەك
چەككە يەتمىسلا ، سىز تېخىمۇ غەيرەتلىك بولۇپ كېتىسىز .
شۇڭا ، ئازاب قورقۇنچلۇق ئەمەس ، قورقۇنچلۇقى گۈلدۈرىمۇ ،
يامغۇرىمۇ يوق تۇرمۇش .

بۇلارنىڭ ھەممىسىنى مەن سەل كېچىكىپرەك چۈشىنىپ
قاپتىمەن . يەنە كېلىپ ، ھازىرچە ئۇنى خۇلاسىلەپ ، ئۇ-
نىڭدىن يەكۈن چىقىرىشقا ئۇلگۇرەلمەيمەن .

قىزدۇرغۇچ ئەينەك قاچىلاردىكى ئېرىتمىنى باشقا بىر ئىس-
تاكانغا تۆكۈپ ، كۆكتېئىل ھارىقى تەڭشىدىم ، ئاندىن ئۇنى ئەۋ-
رەزگە تۆكۈۋەتتىم . مەن شۇنىڭ بىلەن بىللە يىگىرمە يىللىق
تۇرمۇشۇمنىمۇ تۆكۈۋەتتىم . لېكىن ، قىلچە ئۆكۈنۈش ھېس قىل-
مىدىم ، بىزەمۇ تارتىشىپ ئولتۇرمىدىم . بىرلا يېرى ، فرانسىيە

خەلقى ئالدىدا سەل خىجىل بولۇپ قالدىم ، چۈنكى مەن پۈتۈن نور شەھرىنى زىلزىلىگە سالغانىدىم . . .

ـــ ھەرقانداق ئىشتا ئۇنداق ـ مۇنداق ئۇسۇل قولـلىنىشقا بولىدۇ ، ـــ دېدى دوستۇم ئاخىر ئېغىز ئېچىپ ، ـــ بىراق بۇ ئىشنى سەن مېنىڭ ئاغزىمدىن ئاڭلاپ باققىن .

ـــ ھازىر بۇنىڭ قىلچە ئەھمىيىتى يوق . . .

پەلتوىۇمنى ئېلىپلا سىرتقا قاراپ ماڭدىم . دوستۇم شاپـپىدە بىر چەتكە ئۆتۈپ ماڭا يول بوشاتتى . ئۇنىڭ شۇ تاپتا نېمە ئويغا كېلىپ قالغىنى ماڭا قاراڭغۇ ئىدى . . . بەلكىم ئۇ ئېرىنىى تـارتىۋالغانلىقىم ئۈچۈن ماڭا زەردە قىلىۋاتىدۇ ، دەپ ئويلاپ قالـغاندۇ ، بىراق ھازىر بۇلارغا پەرۋايىم يەلەك .

كارىدوردا گومونروف بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالدىم .

ـــ قايتىپ كەلدىڭىزمۇ ؟ ـــ دېدى ئۇ . يېقىندىن بېرى ئىشقا كەلمىگىنىمگە ئۇ دەققەت قىلغانىدى .

ـــ ياق ، قايتىپ كەلمىدىم ، مەن يوق ، ـــ دېدىم مەن .

مەن ئۆزۈمنى ئۆزۈم ئۆلتۈرگەنىدىم . بۇرۇنقى ئۆزۈمنى كۆمۈۋېتىپ ، يېڭى مەن بىلەن يېڭىچە تۇرمۇشۇمنى تېخى باشلـمىغانلىقىم ئۈچۈن ، ھازىرچە مەن يوققا ھېساب ئىدىم .

پەن ـ تەتقىقات ئورنىدىن قايتىپ چىقتىم . خىزمەت بىنـاسىمىز تۆت كوچىنىڭ دوقمۇشىدا ئىدى . تۆت تەرەپكە سوزۇلغان تـۆت كـوچىنىڭ قايسىسىنى تاللاپ ماڭسام بولىۋېرەتتى . مانا ئەمدى مەن خۇددى ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدىكىدەك ئەركىن ئىدىم . مېنىڭ خىزمىتىمۇ ، ئېرىمۇ ھەتـتا ئـۆتـۈكۈمـۇ ـــ ئـۇنى ماشكاغا بېرىۋەتكەنىدىم ـــ يوق ئىدى .

يـەر ـ جـاھاننى ئاپئاق ماموقا پۇركەپ لەپلەپ يېغىۋاتـ

قان قار كىشىگە باھار مەڭگۈ كەلمەيدىغاندەك سەزگۈ بېرەتتى . ۋەھالەنكى ، باھار چوقۇم يېتىپ كېلەتتى ، مەن تېخى تۇنۇگۈنلا ئۇنى كۆرۈپ كەلگەنىدىم . ئۇنى سەل كۈتۈشكە توغرا كېلەتتى ، خالاس .

شۇنداق بىر كۈنلەر كېلىدۇكى ، تۇمانلار تارقاپ يۇلتۇزلار چاراقلاپ يېنىپ كېتىدىغان ، ماڭا ئوخشاش ۋاقىتلىق سۈسلىشىپ قالغان يۇلتۇزمۇ چولپاندەك پارلايدىغان .

I

(خەنزۇچە « بىر ئايالنىڭ ئېيتقانلىرى » ناملىق كىتابتىن تەرجىمە قىلىنغان .)

ياكوف باشنكوف

تورگېنېف (رۇسىيە)

ئازات ئالماس تەرجىمىسى

1

بـۇ ۋەقە پېتېربۇرگنىڭ قەھرىتان سوغۇق پەسلىدە ، يەنى تـەنتەنە بايرىمىنىڭ بىرىنچى كۈنى يۈز بەرگەن . مېنىڭ بۇرۇن ياتاقلىق مەكتەپتە بىللە ئوقۇغان بىر ساۋاقدىشىم مېنى تاماققا تەكلىپ قىلدى ، بۇ ساۋاقدىشىمنىڭ ياش چاغلىرىدا « تارتىنـچاق » دەيدىغان لەقىمى بار ئىدى . ئەمما ، كېيىنكى چاغلارغا كەلگەندە ، ھېچنېمىدىن تارتىنمايدىغان ، تۇرگۈن بىر ئادەمگە ئايلىنىپ قالغانىدى ، شۇ كۈنى تاماققا تەكلىپ قىلىنغان مېھمانلار ئىچىدە مېنىڭدىن باشقا يەنە كونستانتىن ئالېكساندروۋىچ ئاشانوف ۋە شۇ چاغنىڭ ئەدەبىيات ساھەسىدىكى بىر داڭلىق ئەربابمۇ بار ئىدى . بۇ داڭلىق ئەرباب بىزنى خېلى ئۇزۇن ساقلىتىپ قويدى ، ئاخىر بىرەيلەندىن « مەن بارالمايدىغان بولدۇم » دېگەن مەزمۇندا ئىـككىلىك خەت ئەۋەتتى . شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ئورنىغا پاكار بـوي ، سارغۇچ چاچ بىر ئەپەندى مېھمان بولدى . بۇ ئەپەندى شەكسىز ھالدا چاقىرىلمىغان مېھمان بولۇپ ، پېتېربۇرگتا بۇنداق ئادەملەر ماڭدامدا بىر تېپىلىپ تۇراتتى .

بىز چۈشلۈك تاماقنى يەپ خېلى ئۇزۇن ئولتۇردۇق ، سا-

هىبخانىمۇ هاراقنا ئۇنچىلىك پىخسەلىق قىلىپ كەتمىدى ، بىر چاغدا هاراقنى ئىچىۋېرىپ خېلى قىزىپ قالدۇق . ئاخىر كۆڭلى مىزدىكى هەممە گەپنى دېيىشىپ هال ـ مۇڭ قىلىشتۇق . بىر چاغدا ، تۇيۇقسىز ساهىبخانىنىڭ چىرايىدىكى قورۇنۇش ، ئىهتىيات قىلىش ئالامەتلىرى يوقالدى ، كۆزلىرى تەكەببۇرلۇق بىلەن چاقناپ بىر خىل قوپال ، سوغۇق كۈلۈمسىرەشتىن ئاغزى قىيسىيىپ ، چىرايى غەلىتە پۇرۇشۇپ كەتتى ؛ سارغۇچ چاچ ئەپەندى ئەخمەقىلەرچە چىرقىراپ ، ئىغىزغا ئالغۇسىز دەرىجىدە سەت كۈلۈۋەتتى ؛ شۇغىنسى ئاشانوفقا بەكلا هەيران بولدۇم . ئۇ بۇرۇندىنلا تونىمۇ ئەدەپلىك ئادەم ئىدى ، شۇ ئەسنادا ، ئاشانوف توساتتىن ئۈك قولى بىلەن پېشانىسىنى سىلاپ قويدى ۋە مۇغەمبەرلىك قىلىپ ، سۆلەتۋاز ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنى ماختاپ ئۇچۇرغىلى تۇردى ، قايسى بىر تاغسىنى هەدەپ ئاغزىدىن چۈشۈرمەي داڭقى چىققان ئەرباب ، دەپ ماختىدى . . . شۇ تاپتا مەن ئۇنى تونۇيالمايلا قالدىم . ئۇ كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ تۇرۇپ بىزنى مەسخىرە قىلىۋاتاتتى . . . راستىنى ئېيتسام ، بىزنى كۆزىگە ئىلمىمۇ قويمىدى . ئاشانوفنىڭ تەكەببۇرلىقىغا رەسمىي ئاچچىقىم كەلدى .

ـــ ماڭا قاراڭ ، ـــ دېدىم مەن ئۇنىڭغا ، ـــ ئۆزىڭىزچە بىزنى ياراتمىغان بولسىڭىز ، سۆلەتۋاز تاغىڭىزنىڭ قېشىغا بېرىڭ . لېكىن ئۇ سىز بىلەن كۆرۈشمەمدۇ ، كۆرۈشمەمدۇ ، تېخى ؟

ئاشانوف گېپىمگە لام ـ جىم دېمەي پېشانىسىنى سىلاپ تۇراتتى .

ـــ بۇ قانداق ئادەملەردۇ ـ هە ! ـــ دېدى ئۇ گەپ باشلاپ ، ـــ ئۇلار ئاقسۆڭەكلەر جەمئىيىتى بىلەن ئۇچراشماقتا يوق ، هەتتا بىرەر ئىپسلزادە ئاياللارنىمۇ تونۇمايدىكەن ، ـــ ئاشا-

نوف يانچۇقىدىن ئالدىراپ ھەمياننى چىقىرىپ پاققىدە ئۇرۇپ قويدى ، ـــ بۇنىڭ ئىچىدە ئېسىلزادە خېنىملاردىن كەلگەن خەتـ لەر بار ، سىز پۈتۈن دۇنيانى كېزىپمۇ ئۇنداق خېنىملاردىن يەنە بىرىنى تاپالمايسىز .

ساھىبخانا بىلەن سارغۇچ چاچ ئەپەندى ئاشانوفنىڭ كېـ يىنكى گەپلىرىگە ئانچە ئېرەڭشىپ كەتمەي ، قانداقتۇر بىر ئىش ئۈستىدە پاراڭلىشىپ ئولتۇردى ، لېكىن مەن ئاشانوفنىڭ گەپلـ رىنى باشتىن - ئاياغ دىققەت بىلەن ئاڭلىدىم .

ـــ كاتتا ئەربابنىڭ جىيەن بايۇەچچىسى ، قاراپ تۇرۇپ پو ئېتىۋاتىسىزغۇ دەيمەن ، ـــ مەن شۇنداق دېگەچ ، ئاشانوفقا يېقىن سۇرۇلدۇم ، ـــ سىزدە بىرەر پارچە خەتمۇ يوق .

ـــ سىز شۇنداق ئويلامسىز ؟ ـــ ئاشانوف تەكەببۇرلۇق بىلەن ماڭا لەپپىدە قاراپ قويۇپ سۆزۈمگە قارشى چىقتى ، ـــ قاراڭ ، بۇ نېمە ؟ ـــ ئۇ ھەمياننى ئېچىپ ئۆزىنىڭ ئىسمى يېزىلـ غان ئون نەچچە پارچە خەتنى ماڭا كۆرسەتتى .

« نېمانداق تونۇش پۇچىركا بۇ ! . . . » دېگەن ئوي كۆڭلۈمگە لەپپىدە كەچتى .

مەن خىجىل بولغىنىمدىن ھۆپپىدە قىزىرىپ كەتتىم . . . غۇرۇرۇم قاتتىق ئازابلاندى . . . بۇنداق پەسكەش قىلىقنى كىمنىڭمۇ تەن ئالغۇسى كەلسۇن ؟ . . . ئەمدى باشقا ئامال يوق ئىدى : مەن دەسلەپتىلا پوكاندەك قىزىرىپ كېتىۋاتقانلىقىمنى بىلگەنىدىم . ئۇنداقتا مەن غەيرىتىمگە ئېلىپ قىلغان ئىشىمنى تەن ئېلىشىم كېرەك ـ دە . . .

بۇ ئىش بۇنداق بولغانىدى : قاتتىق مەست بولۇپ كەتكەن ئاشانوف ئېھتىياتسىزلىقتىن خەتلەرنى شامپان تۆكۈلۈپ كەتكەن

جوزنغا چۇشۇرۇپ قويدى . مەنمۇ كەيپ بولۇپ خېلى بىر يەرگە بېرىپ قالغانىدىم ، شۇنداقتىمۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ، خەتلەرنىڭ بىر پارچىسىنى تېزلا كۆرۈپ چىقتىم . . .

كۆڭلۈم بىر قىسمىلا بولۇپ قالدى . . . ئاھ ! ئاشانوفقا خەت يازغىنى دەل مەن ياخشى كۆرۈپ قالغان قىز ئىدى ، ئۇ-نىڭكى ، ئەمدى ئۇنىڭ ئاشانوفقا كۆيۈپ قالغانلىقىدا گەپ يوق ، خەت فرانسۇزچە يېزىلغان بولۇپ ، ھەربىر قۇرلىرىدىن بىر خىل مۇلايىملىق بىلەن ساداقەتمەنلىك چىقىپ تۇراتتى . . .

خەت فرانسۇزچە « Mon cher ami Constantin ! »①دەپ باشلانغانىدى . . . ئاخىرى « ئىلگىرىكىدەك ئېھتىياتچان بولسىڭىزلا ، مەن سىزدىن باشقا ھېچكىمگە مەنسۇپ ئەمەس » دېگەن سۆزلەر بىلەن ئاخىرلاشقانىدى .

مەن بۇ قۇرلارنى ئوقۇپ خۇددى بىرى مېنى پىرقىرىتىپ قويۇۋەتكەندەك كاللام گاراڭ بولۇپ قالدى ، جايىمدا مىدىر-سىدىر قىلماي ، بىرھازاغىچە ئولتۇرۇپ كەتتىم . ئاخىر ئېسىمگە كېلىپ ئورنۇمدىن ئىرغىپ تۇردۇم - دە ، سىرتقا ئۆزۈمنى ئاتتىم . . .

چارەك ۋاقىت ئۆتۈپ ، ئۆزۈمنى يانتېقىمدا كۆردۈم .

مەن پېتىربۇرگتىن موسكۋاغا كۆچۈپ كېلىپ دەسلەپ زـ لونتسكىي ئائىلىسى بىلەن تونۇشتۇم . بۇ ئائىلىدە ئاتا ـ ئانا ، ئىككى قىز ۋە بىر ئوغۇل بار ئىدى . بالىلارنىڭ ئاتىسى چېچى ئـ قارغان بولسىمۇ ، ئەمما كۆچ ـ ماغدۇرىدىن تېخى كەتمىگەن ئادەم ئىدى ، ئۇ ئىلگىرى ھەربىي سەپتە خىزمەت قىلغان ، ھازىرمۇ نـ ھايىتى مۇھىم خىزمەت ئورنىغا ئىگە ئىدى ، ھەر كۈنى ئىدارىسىگە

① (فرانسۇزچە : كونستانتىن ، قەدىرلىك دوستۇم !)

بىرىپ ئىشلەيتتى ، چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن ئۇخلاپ ، كەچتە كۇلۇبقا قارتا ئوينىغلى باراتتى . . . ئۇ كۆپىنچە ۋاقىتلاردا ئۆيىدە بولمايتتى ، ناھايىتى كەم سۆز ئىدى . مۇنداقچە ئېيتقاندا ، گەپ قىلىشنى ياقتۇرمايتتى ، نېمىشقىدۇ پەرىشان ، غەمكىن كۆرۈنەتتى ، يەنە كېلىپ مەجەزى توك بولۇپ ، ھەمىشە كىشىلەرگە قاپىقىنى تۇرۇپ قارايتتى . سايامەت خاتىرىلىرى ۋە جۇغراپىيە كىتابلىرى دىن باشقا ھېچقانداق كىتابنى ئوقۇمايتتى ، ئاغرىپ قالغان چاغ لىرى ئۆيىگە بېكىنىۋېلىپ رەسىملەرگە رەك بېرەتتى ياكى كۇل رەك قېرى شاتۇتى پوپكا بىلەن ئوينىشىپ ئىچ - پۇشۇقىنى چى قىراتتى . ئۇنىڭ خوتۇنى قاپقارا كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن ، بۇرنى ئۇچلۇق ، ئۆپكە كېسىلى بار ، تېنى ئاجىز ئايال ئىدى ، كۈن بويى يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇقتىن ئايرىلماي كاناپ تەگلىككە كەشتە تىكەتتى . كۆزىتىشىمچە ، ئۇ ئىلگىرى يۈز كېلەلمەيدىغان بىرەر ئىش قىلىپ قويغاندەك ئېرىدىن قورقاتتى . چوك قىزى ۋارۋارا ئون سەككىزگە كىرگەن ، ئۇستىخىنى پاكىز ، تازا توشقان ، مەكىزى قىزىل ، سېرىق چاچ قىز ئىدى ، ئۇ دائىم دېگۈدەك دېرىزە ئالدىدا ئولتۇرۇپ يولدا ئۆتكەن - كەچكىلەرگە قارايتتى . ئوغلى ھۆكۈمەت قارىمىقىدىكى مەكتەپتە ئوقۇيتتى ، يەكشەنبە كۈنلىرىلا ئۆيگە كېلەتتى ، ئۇنىڭمۇ ئۇششاق - چۈششەك گەپلەر بىلەن خۇشى يوق ئىدى . ھەتتا كىچىك قىزى سوفىيەمۇ (مەن ياخشى كۆرۈپ قالغان قىز) كەم سۆز ئىدى . زلوتنىسكىي ئائىلىسىدە دائىم جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرەتتى ؛ بۇ جىمجىتلىقنى پەقەت پوپكانىڭ زىل ئاۋازىلا بۇزۇپ قويياتتى ؛ لېكىن مېھمانلار ئۇنىڭ ئاۋازىغا تىزلا كۆنۈپ قالاتتى - دە ، مەگگۈلۈك داۋام قىلمىۋاتقان بۇ جىمجىتلىقتىن بەكلا ئىچى سىقىلىپ كېتەتتى . شۇڭا

زلوتنسكي ئائىلىسىگە مېھمانلارمۇ ئۇنچىلىك كۆپ كەلمەيتتى. ھەتتا ئۆي جاھازلىرى، مېھمانخانا ئۈينىكى تېمىغا چاپلانغان تېگى قىزىل سېرىق گۈللۈك قەغەز، ئاشخانىدىكى بىرمۇنچە چۈنۇق ئورۇندۇق، يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇقتىكى رەڭگى ئۆڭۈپ كەتكەن، قىز بالا ۋە كۈچۈكنىڭ سۈرىتى كەشتىلەنگەن قوي يۈڭى تەگلىكلەر، مۈڭگۈز شەكىللىك چىراغلار، تامغا ئېسىلغان تۈتۈق مای بویاق رەسىملەر... كىشىنى ئىختىيارسىز غەمگە سېلىپ قوياتتى. چۈنكى، ھەرقانداق نەرسىنىڭ بىر سوغۇق، جانسىز تەسىرات بېرىدىغان تەرەپلىرى بولىدۇ ـ دە. مەن پېتېربۇرگقا كېلىپلا زلوتنسكي ئائىلىسىدىكىلەرنى يوقلاپ قويۇش نىيىتىگە كەلگەنىدىم؛ چۈنكى ئۇلار ئاپامنىڭ شىرەم تۇغقانلىرى ئىدى. مەن ئۇلارنىڭ ئۆيىدە بىر سائەتنى مىڭ تەستە ئۆتكۈزۈپ، ئەمدى خېلى ئۇزۇن ۋاقىتلار غىچە كەلمەسمەن، دەپ ئويلىغانىدىم؛ لېكىن، كۈنلەر ئۆتكەنسېرى ئۇلارنىڭ ئۆيىگە پات ـ پات بارىدىغان بولۇپ قالدىم. سوفىيە مېنىڭ دېققىتىمنى تارتىپ قالدى، دەسلەپتە ئۇنى ئانچە ياقتۇرۇپ كەتمىدىم، كېيىن ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالدىم.

سوفىيە ئوتتۇرا بوي، قەددى ـ قامىتى كېلىشكەن، سەل ئورۇق، چىرايلى تاتىراڭغۇ، چاچلىرى قويۇق، قارامۇققىنا كەلگەن، قوڭۇر كۆزلىرى دائىم خۇمارلىشىپ تۇرىدىغان قىز ئىدى. قاش ـ كۆزى جايىدا، سالاپەتلىك قىياپىتىدىن، بولۇپمۇ چىڭ يۇمۇلغان لەۋلىرىدىن ئۇنىڭ قەتئىي ئىرادىلىك قىز ئىكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى. ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ جاھىل قىز ئىكەنلىكىنى بىلەتتى... « سوفىيە چوڭ ھەدىسى كاتېرىنكاغا بەك ئوخشايدۇ، ـــ دېگەنىدى زلوتنسكي خانىم ئىككىمىز يالغۇز

ـۇز قالـغـان بىر كـۈنى بـالـىـلـىرى ھەققىدە سۆز ئېچىپ ، ـ مـەن ئېرىمنىڭ ئالدىدا كاتېرىنكانىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىشقا پېتـ ىنالمايمەن . سىز ئۇنى تونۇمايسىز ، ئۇ ھازىر كاۋكازدا ، ئۆي ـ ئوچاقلىق بولۇپ كەتتى . سىز ئويلاپ كۆرۈڭ ، ئۇ ئون ئۈچ ياش چېغىدىلا ھازىرقى ئېرىنى ياخشى كۆرۈپ قالغان ، شۇ چاغدا بـىزگە ئۇنىڭدىن باشقا ھېچكىمگە ياتلىق بولمايدىغانلىقىنى ئېيتقاـ نىدى . بىز ئامال بار ئۇنى توسۇدۇق ، لېكىن ھېچقانداق پايدىسى بولمىدى ! ئاخىر يىگىرمە ئۈچ ياشقا كىرگەن چېغىدا ئاتا ـ ئانـ سىنىڭ ئاچچىقلاشلىرىنى قېتىنمۇ ئېلىپ قويـمـاي ، ئـۆزى چوقـۇنـغـان يـىـگـىتى بىلەن توي قىلۇالدى . سونىچكادىن ① مۇنداق قورقۇنچلۇق ئىش چىقمايدۇ ، دېيىش تەس . خۇدا ئۇنى ئۆز پاناھىدا ساقلىغاي ، كۆڭلىگە ئىنساب بېرىپ بۇرۇنقى جاھىللـ قىدىن يانىدۇرغاي ، ئىلاھىم ! ئەمما ئۇنىڭ بەكلا غېمىنى يەيمەن ، بىلىسىڭىز ، ئۇ ئون ئالتە ياشقا كىرگەن چېغىدىن باشلاپلا گەپ ئاڭلىمايدىغان بولۇۋالغان ئەھمىسۇ ! . . . »

زلوتنىسكىي ئەپەندى ئۆيگە كىرگەندە خوتۇنى زۇۋان چىقارماي جىم ئولتۇرۇۋالغانىدى .

راستىنى ئېيتسام ، سوفىيەنىڭ ئىرادىلىك قىز ئىكەنلىكى ئۇچۇن ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالغىنىم يوق . . ھەرگىز ئۇنداق ئەھمەس ، ئۇ شۇنچىلىك سوغۇق نەپەس ، جىلىڭ تېشىدەك ئېغىر ، تەسەۋۋۇر ئىقتىدارى يوق قىز بولسىمۇ ، ئەمما كىشىنى ھاياجانغا سالىدىغان ئۆزىگە خاس تەرەپلىرىنى نەزەردىن ساقىت قىلۇەتـ كىلى بولمايتتى ، يەنى ئوچۇق ـ يورۇق ، سەمىمىي ، گەپ ـ سۆزدە ئادىل ، قەلبى ساپ ئىدى . مەن ئۇنى ياخشى كۆرگەنىدىك

① سوفىيەنىڭ ئەركىلەتمە ئىسمى .

ھېسسىياتىم بىلەن ھۆرمەت قىلاتتىم ... ئۇمۇ مېنى ياقتۇرۇپ قالغاندەك تۇيغۇدا ئىدىم . مانا ئەمدى ئارزۇ ـ ئارمانلىرىم يوققا چىقتى ، ئۇنىڭ باشقا بىرىنى ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىنى بىلدىم . بۇ ئىش مېنى قاتتىق ئازابقا سېلىپ قويدى .

بۇ كۈتۈلمىگەن ئىشتىن بەكلا ھەيران قالدىم : ئاشانوف ئەپەندى زلوتنىسكىينىڭ ئۆيىگە دائىم دېگۈدەك بېرىپ تۇرمايتتى ، تېخى مەن ئۇنىڭغا قارىغاندا كۆپرەك باراتتىم . يەنە كېلىپ ، ئۇنىڭ سونېچكانىڭ كۆڭلىنى خۇش قىلغۇدەك بىرەر ياخشى تەسىرات قالدۇرغىنىمۇ يوق . ئۇ تېرىسى قارامتۇل كەلگەن چىرايلىق ئەر بولۇپ ، چىرايى غەمكىن ، ھېسسىياتىنى ئىپادىلەشكە ئۇستا ، كۆزلىرى سەل پولتىيىپ چىققان ، پېشانىسى كەڭ ، تەكشى قىرىلىپ چىرايلىق ياسالغان بۇرۇتى ئاستىدىن قىزىل كالپۇكلىرى كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان ئادەم ئىدى . مۇئامىلىدە تولىمۇ كەمتەر ، ئەمما ئىنتايىن سۈرلۈك بولۇپ ، گەپ قىلغاندا ياكى بىرەر ئىش ئۈستىدە ھۆكۈم چىقارغاندا ئۆزىگە بولغان ئىشەنچىسى ئىپادىلىنىپ تۇراتتى ، گەپ قىلمىغان چاغدىمۇ ئۆزىنىڭ ئىززەت ـ ھۆرمىتىنى ساقلاپ چوڭ سۈپەت ئولتۇراتتى . قىسقىسى ، ئۇ ئۆزىنى قالتىس چاغلايدىغان ئادەم ئىدى . ئاشانوف ناھايىتى ئار كۆلەتتى ، كۆلگەندىمۇ ئىنچىكە ئاۋاز بىلەن كۈلەتتى . بەدىنى ئىنتايىن كېلەڭسىز بولغاچقا ، ھەرگىز تانسا ئويناميتتى .

« نېمىدېگەن غەلىتە ئىش بۇ ! ـــ مەن ساپادا يېتىپ خىيال قىلدىم ، ـــ نېمىشقا ئىلگىرى بۇنى قىلچە سەزمىگەن بولغىيتتىم ـ ھە ؟ . . . » . « سىز ئىلگىرىكىدەك ئېھتىياتچان بولسىڭىز . . . » تۇرۇپلا سوفىيەنىڭ خېتىدىكى بۇ سۆزلەر ئېسىمگە كېلىپ قالدى .

« ئاھ ، ـــ مەن يەنە ئويلىنىپ قالدىم ، ـــ ئەسلى بۇ مۇنداق ئىش ئىكەن ـ دە ! ھىم ، بۇ شەيتان قىزنىڭ قۇۋلۇقىنى قارىمامدىغان ! مەن ئەخمەق تېخى ئۇنى ئاق كۆڭۈل ، سەمىمىي دەپ يۇرۇپتىمەن . . . خەپ ، ئۆزۈمنى بىر تونۇتۇپ قويمسام . . . »

ئېسىمدە خاتا قالمىغان بولسا ، شۇ كۈنى خىيال قىلىپ شۇ يەرگە كەلگەندە ، قاتتىق يىغلاپ كەتتىم ، تاڭ ئاتقۇچە كىرپىك قاقماي چىقتىم .

ئەتىسى چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە زلوتنىسكىينىڭ ئۆيىگە باردىم . بوۋاي سىرتقا چىقىپ كەتكەنكەن ، خوتۇنىمۇ دائىم ئولتۇرىدىغان جايىدا كۆرۈنمەيتتى ؛ ئۇ تۈنۈگۈن قوتۇرماچ ①يېگەندىن كېيىن ئاغرىپ قالغاچقا ، ئۆزىنىڭ ھوجرىسىدا سوزۇلۇپ ياتاتتى . ژارژارا دېرىزىگە يۆلەنگىنىچە كوچىغا قاراپ تۇراتتى . سوفىيە قوللىرىنى كۆكسى ئۈستىدە ئالماپ ئۆي ئىچىدە ئۇياقتىن ـ بۇياققا مېڭىپ يۈرەتتى . پوپكا ئىنچىگە ئاۋازدا توختىماي سايراۋاتاتتى .

ـــ ھە ! ياخشىمۇسىز ! ـــ مەن ئۆيگە كىرىشىمگىلا ژارژارا خۇشياقمىغاندەك ئاھاڭدا گەپ قىلدى ، ئارقىدىنلا ئاۋازىنى پەسەيتىپ قوشۇپ قويدى ، ـــ ئاۋۇ تەرەپتىن بىر دېھقان كەلدى ، بېشىغا پەتنۇس قويۇۋاپتۇ . . . ـــ ئۇ دېرىزىدىن يولدا كېتىۋاتقانلارنى كۆرسە ، خوددى ئۆزىگە دوكلات قىلىۋاتقاندەك سۆزلەپ كېتەتتى .

ـــ ياخشىمۇسىز ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ ئوبدان تۇرۇۋاتامسىز ، سوفىيە نىكولايېۋنا . تاتيانا ژاسلىيېۋنا بارمۇ ؟

---

① تەنتەنە بايرىمى كۈنىدىكى ئاساسلىق يېمەكلىك .

ـــ ئۇ ئۇخلاپ قالدى ، ـــ دېدى سوفيە .

ـــ بىز قوتۇرماچ يېدۇق ، ـــ دېدى ژارژارا كەينىگە قاراپمۇ قويماي ، ـــ سىز نېمشقا كەلمىدىڭىز ؟ . . . ھېلىقى كۆچۈرگۈچى نەگە كەتتى ؟

ـــ ژاقىت چىقىرالمىدىم ، ـــ دېدىم مەن . بۇ چاغدا شاتۇتى ئىنچىكە ئاۋازدا « سالام ! » دەپ سايراپ كەتتى ، ـــ بۇگۈن پوپكايىڭلار قاتتىق سايراپ كېتىۋاتىدىغۇ !

ـــ ئۇ دائىم شۇنداق قالايمقان سايراۋېرىدۇ ، ـــ دېدى سوفيە .

بىز لام ـ جىم دېمىدۇق .

ـــ ئۇ دەرۋازىدىن كىردى ، ـــ دېدى ژارژارا ۋە دەرھال دېرىزە تەكچىسىگە چىقىپ پورتوچكىنى ئېچىۋەتتى .

ـــ نېمە قىلىۋاتىسەن ؟ ـــ سورىدى سوفيە .

ـــ بىر قەلەندەر ، ـــ ژارژارا ئېگىلىپ دېرىزە تەكچىسىدىن بەش كوپېكلىق بىر دانە توڭپۇرنى ئېلىپ ، كوچىغا تاشلىۋەتتى ـ دە ، پورتوچكىنى گۈپپىدە يېپىپ ، پولغا تەستە سەكرەپ چۈشۈۋالدى .

تۈنۈگۈن كەچتە مەن بەكلا خۇشال بولدۇم ، ـــ دېدىم مەن ساپاغا ئولتۇرۇپ ، ـــ بىر دوستۇم مېنى مېھمان قىلدى ، كونستانتىن ئالېكساندروۋىچ ئاشانوفمۇ سورۇنىمىزغا داخىل بولدى . . . ـــ مەن سوفيەگە لەپپىدە قاراپ قويدۇم ، ئەمما ئۇ مىتمۇ قىلىپ قويمىدى ، ـــ راستىمنى ئېيتسام ، بىز ئىچىپ تازا پەيزى قىلدۇق . تۆتەيلەن سەككىز بوتۇلكا ھاراق ئىچىۋېتىپتۇق دەڭا !

ـــ ھە ، مۇنداق دەڭ ! ـــ دېدى سوفيە خاتىرجەملىك بىلەن بېشىنى لىڭشىتىپ .

ـــ ھەئە ، ـــ دېدىم مەن گېپىمنى داۋاملاشتۇرۇپ ، ئۇنىڭ گېپىمگە بىلەرۋا پوزىتسىيە تۇتقانلىقىدىن سەل ئاچچىقىم كەلدى ، ـــ سوفىيە ، سىز بىلەمسىزكىن ؟ كونىلار « كەيپلىكتىن راست گەپ چىقىدۇ » دەپ ناھايىتى ئوغرا ئېيتقان ، بۇ قىل سىغماس ھەقىقەت .

ـــ نېمىشقا ؟

ـــ كونستانتىن ئالېكساندروۋىچ ئاشانوق بىزنى كۆلدۈرۈپ بىر قىلىۋەتتى . كۆز ئالدىڭىزغا كەلتۈرۈپ بېقىڭا ! ئۇ توساتتىن ، قاراڭ مانا مۇنداق : پېشانىسىنى سىلاپ تۇرۇپ ، مەن ئاجايىپ قالتىس يىگىت ، مېنىڭ تاغام داڭلىق ئەرباب ! . . . دەپ كەتتى .

ـــ ھا ، ھا ، ـــ ۋارۋارا قىسقىلا كۈلۈپ قويدى . . .

« پوپكا ، پوپكا ، پوپكا ! » شاتۇتى ئۇنىڭغا كەينى ـ كەينىدىن جاۋاب قايتۇردى .

سوفىيە ئالدىمغا كېلىپ چىرايىمغا تىكىلىپ قاردى .

ـــ خوش ، سىز نېمە دېدىڭىز ؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ ، ـــ ئېسىڭىزدە يوقمۇ ؟

مەن شاپىدە قىزىرىپ كەتتىم .

ـــ ئېسىمدە يوق ! . . . بىلىسىڭىز ، مەنمۇ ئۇنچىلىك يامان ئادەملەردىن ئەمەس ، ـــ ئۆزۈمچە بىرئاز توختۇۋېلىپ ، گېپىمنى يەنە داۋام قىلدىم ، ـــ ھاراق ئىچىش ھەقىقەتەن خەتەرلىك ئىش ، ئادەم ھاراقىقا ئىغىز تەگكۈزدىمۇ ، بولدى ، ئىچ ـ باغرىنى تۆكۈۋېتىدۇ دەڭا ، ھەتتا ئۆزگىلەردىن سىر تۇتىدىغان ئىشلىرىنىڭمۇ بىرىنى قويماي دېۋېتىدۇ . كېيىن پۇشايمان قىلغان بىلەنمۇ ئورنىغا كەلمەيدۇ .

ـــ ئۇنداقتا ، سىز سىرلىرىڭىزنى ئاشكارىلا ـ

ۋەتكەن ئوخشمامسىز ؟

ـــ مەن ئۆزۈم توغرىسىدا سۆزلەۋاتقىنىم يوق .

سوفىيە كەينىگە بۇرۇلۇپلا ، ئۆي ئىچىدە يەنە ئۇياقتىن ـ بۇياققا مېڭىشقا باشلىدى . مەن ئۇنىڭدىن كۆزۈمنى ئۇزمەي قاراپ تۇردۇم ، تۇرۇپلا قورسىقىم كۆپتى . كۆڭلۈمدە : « قاراڭ ، ئۇ جومباقنىڭ مۇشتىتەك تۇرۇپ ئۆزىنى تۇنۇۋېلىشىنى ، ۋۇ باغرى تاش ! توختاپ تۇر . . . » دېگەنلەرنى ئويلىدىم .

ـــ سوفىيە نىكولايېۋنا . . .

سوفىيە قەدىمىنى توختاتتى .

ـــ نېمە ئىش ؟

ـــ بىرەر پەدە چېلىپ بەرمەمسىز ؟ يەنە تېخى سىزگە دەيدىغان گەپلىرىم بار ، ـــ دېدىم مەن پەس ئاۋازدا .

سوفىيە لام ـ جىم دېمەي مېھمانخانىغا ماڭدى ، مەنمۇ ئارـ قىسىدىن ماڭدىم . ئۇ پىئانىنونىڭ يېنىغا كېلىپ توختىدى .

ـــ ھە ، قايسى ناخشىغا چېلىپ بېرەي ؟ ـــ سورىدى سوفىيە .

ـــ ئىختىيارىڭىز ، قايسى ناخشىغا چالسىڭىز مەيلى . . . ھە راست ، چوپپىننىڭ لىرىكىلىق پېيېسسىگە چېلىپ بېرىڭا .

سوفىيە ئاستا چېلىشقا باشلىدى ، ئۇ ئانچە ياخشى چالالـ مىسىمۇ ، ئەمما خېلى ھېسسىياتلىق چالدى . ھەدىسى پولشانىڭ تانسا مۇزىكىسى بىلەن ۋالس مۇزىكىسىنىلا چېلىشنى بىلەتتى ، ئادەتتىكى چاغلاردا چالمايتتى ، بەزىدە خۇشياقمىغاندەك پىئانىنوـ نىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇراتتى ـ دە ، رومالى مۇرىلىرىدىن سيـ رىلىپ جەينەكلىرىگە كېلىپ قالغان ھالدا پولشانىڭ تانسا مۇزـ كىسىنى جارانگلىق ئاۋازدا چېلىپ كېتەتتى ، بىر ناخشا تۈگىمەي

تۇرۇپ ، يەنە بىر ناخشىغا چالاتتى ، ئاندىن ئېغىر خورسىنىپ قويـاتـتى ـ دە ، ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ دېرىزىنىڭ ئالدىغا كېـلەتتى . ئىشقىلىپ ، ۋاراڭا غەلىتە بىر ئايال ئىدى .

مەن سوفىيەنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردۇم .

ـــ سوفىيە نىكولايېۋنا ، ـــ مەن ئۇنىڭغا يان تەرەپتىن زەن سېلىپ قاراپ گەپ باشلىدىم ، ـــ بىر گەپ بار ، ئىچىمنى ئاچچىق قىلىپ تۇرىدۇ ، دەيمۇ ؟

ـــ نېمە گەپتۇ ئۇ ئۇنچىلىك ؟

ـــ مۇنداق گەپ . . . مەن سىزنى ھازىرغىچە خاتا تونۇپ كەپتىمەن ، پۈتۈنلەي خاتا تونۇپ كەپتىمەن .

ـــ بۇ نېمە دېگىنىڭىز ؟ ـــ دېدى سوفىيە پىئانىنونىڭ توپچىلىرى ئۈستىدە شوخ يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان بارماقلىرىدىن كۆزىنى ئۈزمەي .

ـــ مەن سىزنى ئاق كۆڭۈل دەپ ئويلاپتىمەن ؛ سىزنى سەمىمي ، ھېيلە ـ مىكرىسى يوق ، ھېسسىياتىنى يوشۇرۇپ كېشىنى ئەخمەق قىلمايدۇ ، دەپ قاپتىمەن . . .

سوفىيە بېشىنى تۆۋەن قىلىپ نوتىغا قارىدى .

ـــ گەپلىرىڭىزنى چۈشىنەلمىدىم .

ـــ گەپنىڭ پوسكاللىسى ، ـــ دېدىم مەن گېپىمنى داۋاملاشتۇرۇپ ، ـــ سىزنىڭ مۇشۇ يېشىڭىزدا ئويۇننى تازا قاملاشتۇرۇپ ئۇيناپ چىقالايدىغانلىقىڭىزنى ھەرگىز خىيالىمغا كەلتۈرمەپتىمەن . . .

سوفىيەنىڭ پىئانىنو توپچىلىرى ئۈستىدىكى بارماقلىرى بىلىنەر ـ بىلىنمەس تىترەپ كەتتى .

ـــ سىز نېمىشقا بۇ گەپلەرنى دەيسىز ؟ ـــ دېدى سوفىيە

ماڭا قاراپمۇ قويماي ، ــ مەن ئويۇن ئويناپتىمەنمۇ ؟

ــ ھەئە ، سىز (ئۇ كۈلۈپ قويدى . . . ئۆتۈم يېرىلغۇدەك بولۇپ كەتتىم . . .) مەلۇم بىر ئادەمگە كارىڭىز بولمىغاندەك قىياپەتكە كىرىۋالدىڭىز ، لېكىن ئاخىر سىز . . . سىز ئۇنىڭغا خەت يازدىڭىز ، ــ دېدىم پەس ئاۋازدا .

شۇ زامان سوفىيەنىڭ چىرايى شامدەك تاتىرىپ كەتتى ، ھەتتا ماڭا قايرىلىپ قاراپمۇ قويمىدى . ئاخىر چوپپىنىڭ لىرىكىلىق پىيسىنى چېلىپ تۇگەتتى ــ دە ، ئورنىدىن تۇرۇپ پىئانىنوىنىڭ قاپقىغىنى ياپتى .

ــ نەگە بارىسىز ؟ ــ مەن سەل ئوڭايسىزلىنىپ قالدىم ، ــ ماڭا جاۋاب بەرمەمسىز ؟

ــ سىزگە نېمىدەپ جاۋاب بېرىمەن ؟ سىزنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىڭىزنى بىلمىدىم . . . سىزگە ھېيلە ــ نەيرەڭ ئىشلەتكىنىم يوق ، ــ دېدى سوفىيە ۋە نوتىنى ئالدى . . .

غۇرۇرىدە جۇدۇنۇم ئۆرلىدى .

ــ ياق ، مېنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىمنى بىلىپ تۇرۇۋاتىسىز ، ــ دېدىم مەنمۇ ئورنۇمدىن تۇرۇپ ، ــ سىز ئاڭلاشنى خالامسىز ، مەن خېتىڭىزگە يازغان بىر جۈملە سۆزنى ئەسلىتىپ قويماي : سىز ئىلگىرىكىدەك ئېھتىياتچان بولسىڭىزلا . . .

سوفىيە بىلىنەر ــ بىلىنمەس تىترەپ كەتتى ۋە :

ــ سىزنىڭ مۇنداق قىلىدىغانلىقىڭىزنى زادى ئويلىماپتىكەنمەن ، ــ دېدى .

ــ مەنمۇ ھەرگىز ئويلىماپتىكەنمەن ، ــ دېدىم مەن دەرھاللا ، ــ سوفىيە نىكولايېۋنا ، سىزنىڭ كۆزىڭىز چۇشكەن ئادەم . . .

سوفیه شارتتنده مەن تەرەپکه بۇرۇلدی ، مەن ئىختىيار-سىز كەينىمگە داجىدىم : ئۇنىڭ كۆزلىرى . . . ئادەتتە خۇمارلىق شپ تۇرىدىغان كۆزلىرى چەكچەيگىنىچە ماڭا تىكىلدى ، غەزەپتىن بۆلەكچىلا چاقناپ كەتتى .

— ھە ، ئىش مۇنداق بولسا ، — دېدى ئۇ ، — بىلىپ قويۇڭ ، مەن ئۇ ئادەمنى ياخشى كۆرىمەن . سىز ئۇ ئادەمگە قانداق قارايسىز ، مېنىڭ ئۇنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىمغا نېمىلەرنى دەيسىز ، بۇنىڭ بىلەن قىلچە كارىم يوق . يەنە كېلىپ ، سىز نېمىگە ئاساسەن ھۆكۈم چىقاردىڭىز ؟ . . . بۇنداق گەپلەرنى دېيىشكە سىزنىڭ نېمە ھەددىڭىز ؟ مۇبادا مەن بىرەر ئىش قىلىش نىيىتىگە كەلسەم . . .

سوفیه گېپىنى توختىتىپ چىقىپ كەتتى .

مەن زالدا يالغۇز قالدىم ، ئىنتايىن قىيىن ئەھۋالغا قېلىپ بەكمۇ ئوڭايسىزلىنىپ كەتتىم ، ئاخىر قولۇم بىلەن يۈزۈمنى ئېتىۋالدىم . قىلغان ئىشىمنىڭ پەسكەشى ۋە رەزىللىكىنى بىلىپ ، نومۇس ۋە پۇشايمانىدىن دېمىم ئىچىمگە چۈشۈپ كەتتى ، خۇددى كەچۈرگۈسىز جىنايەت ئۆتكۈزۈپ قويغان ئادەمدەك ھاڭۇېقىپ تۇرۇپ قالدىم . ئىچىمدە : « ئاھ ، پەرۋەردىگار مەن مۇشۇنداق ! ئىشنى قىلىپ قويدۇمۇ ! » دەپ ئىدا قىلدىم .

— ئانىتون نىكىتىچ ، — مەن ئايال خىزمەتكارنىڭ دەھلىزدە تۇرۇپ دېگەن گېپىنى ئاڭلاپ قالدىم ، — چاپسان بولۇڭ ، سوفیه نىكولايېۋناغا بىر ئىستاكان سۇ ئەكىرىپ بېرىڭ .

— نېمە بولدى ؟

— خانىمز يېغلاۋاتقاندەك قىلىدۇ . . .

يۈرىكىم « جىغىدە » قىلىپ كەتتى ، دەرھال مېھمانخانىغا

كىرىپ شىلەپەمنى ئالدىم .

ـــ سوفىيەگە نېمىلەرنى دېگەن بولغىيتتىڭىز ، ـــ دېدى ژاۋژارا ماڭا قاراپ ، ئاندىن سەل توختاۋېلىپ پەس ئاۋازدا گېپىنى داۋاملاشتۇردى ، ـــ ھېلىقى كۆچۈرگۈچى يولدىن يەنە ئۆتۈپ كەتتى .

مەن ئۇنىڭ بىلەن خوشلاشتىم .

ـــ سىز نەگە بارىسىز ؟ توختاپ تۇرۇڭ ، ئاپام ھازىرلا چىقىدۇ .

ـــ ياق ، مەن كېتەي ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ يەنە كېيىن كېلەر-مەن .

شۇ چاغدا مەن قاتتىق چۆچۈپ كەتتىم . . . ھەقىقەتەن قاتتىق چۆچۈپ كەتتىم ، سوفىيە مەزمۇت قەدەملەر بىلەن مېھمان-خانىغا كىرىپ كەلدى . ئۇنىڭ چىرايى ئادەتتىكىدىنمۇ بەكرەك تاتارغان ، قاپاقلىرى قىزىرىپ كەتكەنىدى ، ئۇ ماڭا كۆز قىرىنى سېلىپمۇ قويمىدى .

ـــ قارا ، سونىيە [1] ، ـــ دېدى ژاۋژارا ، ـــ بىر كۆچۈر-گۈچى دائىم ئۆيىمىزنىڭ ئەتراپىنى ئەگىپ كېتەلمەيدۇ ، ـــ بىر ئايغاقچىدۇ ، ھەرقاچان . . . ـــ دېدى سوفىيە سوغۇق ، مەسخىرىلىك ئاھاڭدا .

بۇ گەپ بەكلا ھەددىدىن ئېشىپ كەتتى . مەن مېھمانخانا ئۆيدىن چىقتىم ، راستىمنى ئېيتسام ، ئۆيۈمگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىمنى بىلمەيمەن .

مەن چۈشەن يەۋالغاندەك بەكمۇ بىئارام بولدۇم ، ئىچ ـ

① سوفىيەنىڭ ئەركىلەتمە ئىسمى .

ئىچىمدىن قاتتىق ئازابلاندىم . بۇنى سۆزلەپ بېرىشكە تىلىم ئا-
جىزلىق قىلىدۇ ، پۈتۈن بىر كۈن ۋە بىر كېچە بۇنداق شەپقەت-
سىز زەربىگە ئىككى قېتىم ئۇچرىدىم . سوفىيەنىڭ باشقا بىرىنى
ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىنى بىلدىم . ئەمدى ئۇ مېنى مەڭگۈ ياراتـ
مايدۇ . مەن شۇنچىلىك ئۇمىدسىزلەندىم ، قاتتىق ئىزا تارتتىم ،
شۇڭا مەن ئۆزۈمگە ئاچچىقلانسامۇ بەرىبىر . مەن ساپادا تامغا
قاراپ ياتتىم ، ئۇمىدسىزلىكنىڭ ئاچچىق ئازابى مېنى تازا قىيناۋاتـ
قاندا ، تۈيۇقسىز بىرىنىڭ ئايىغ تىۋىشىنى ئاڭلاپ قالدىم . دەرھال
بېشىمنى كۆتۈرسەم ، مېنىڭ ئەڭ قەدىناس دوستۇم ياكوف باشـ
نىكوف يېنىمدا تۇراتتى .

شۇ كۈنى ئۆيۈمگە كىملا كەلسە ، ھەممىسگە قەستەن
ئاچچىقلاپ كەتكەنىدىم . ئەمما ، باشنىكوفقا زادىلا ئاچچىقلانمـ
دىم . شۇنچىلىك قاتتىق ھەسرەت چېكىپ ئازابلىنىۋاتقان بولـ
سامۇ ، بىراق ئۇنى كۆرۈپلا ئىچىمدە بەك خۇشال بولدۇم . ئۇ-
نىڭغا ئاستا بېشىمنى لىڭشىتتىم . ئۇ كونا ئادىتى بويىچە ئۆي ئـ
چىدە ئۇياقتىن ـ بۇياققا ئىككى قېتىم مېڭىپ ، گېلىنى قىرىپ
قويدى ـ دە ، ئۇزۇن پۇت ـ قوللىرىنى تۆز قىلىپ ، لام ـ جىم
دېمەي ئالدىمدا بىرپەس تۇردى ، ئاندىن يەنە گەپمۇ قىلماي بۇـ
لۇڭغا بېرىپ ئولتۇردى .

مەن ياكوف باشنىكوف بىلەن كىچىك ۋاقتىمدىن تارتىپلا
تونۇشاتتىم . ئۇ گېرمان ۋېنېرىكىيلىر ئاچقان ياتاقلىق مەكتەپتە
تەربىيە ئالغان ، مەنمۇ شۇ مەكتەپتە ئۇچ يىل ئوقۇغانىدىم . ئۇنىڭ
دادىسى نامرات ، ھەربىي سەپتىن قايتقان مايور بولۇپ ، ئىنتايىن
سەمىمىي ، لېكىن نېرۋىسى تازا نورمال ئەمەس بىر ئادەم ئىدى ، ئۇ
يەتتە ياشقا كىرگەن ئوغلىنى بۇ مەكتەپكە يېتىپ ئوقۇشقا بەرگەن

ۋە بىر يىللىق ئوقۇش راسخوتىنى تۆلۈپتىپ ، موسكۋادىن شۇ كەتكىنىچە ئىز ـ دېرەكسىز يوقالغانىدى . . . تەخمىنەن سەككىز يىلدىن كېيىن ئۇ توغرىسىدا راست خەۋەرنى ئاڭلىدىم : رەھمەتـلىك ئىرتىش دەريا‌سىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا سۇدا تۇنجۇقۇپ ئـۆلۈپ كەتـكەنىكەن . ئـۇ نېـمىشـقا سىبىرىيىگە ماڭغاندۇ . . . بۇنى بىر خۇدا ئـۆزى بىلىدۇ . بـاشـنىكـوفـنىڭ باشقا ئۇرۇق ـ تـۇغقانلىرى يوق ، ئانىسى ئاللىبۇرۇنلا ئۆلۈپ كەتكەنىدى . ئاخىر ۋېنىتېر كېيىلېر يېتىم قالغان باشنىكوفنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالدى . ئۇنىڭ بىر شىرەم تۇغقىنى بار ئىدى ، لېكىن ئۇ تۇغقىنى قولى بـەكلا قىسقا بولغاچقا ، بىچارە جيەننىنى يوقلاپ كېلىشكە پېتىنالـمىدى ، جيەننىنىڭ ئۆزىگە ئىتتىرىلىپ قويۇشىدىن قورقتى . راسـتىنى ئېيتقاندا ، ئۇنىڭ قورقۇپ يۇرۇشىنىڭ قىلچە ئاساسى يوق ئىدى : ئاق كۆڭۈل گېرمان باشنىكوفنى يەنىلا ئۆز يېنىدا تۇرـغۇزدى ، باشقا ساۋاقداشلىرى بىلەن بىرلىكتە ئوقۇش ۋە يېمەك ـ ئىچمەكتىن بەھرىمەن قىلدى (ئەمما ئۇ يەكشەنبە كۈنىلا تاماقتىن كېيىن پېچىنە ـ پىرەنىك ، مېۋە ـ چېۋە يېيەلەيتتى) ، يەنە ئا‌ـ پىسىنىڭ كونا كىيىملىرىنى ئوڭشاپ ـ تۈزەپ باشنىكوفقا كىيـگـۈزدى (گېرماننىڭ ئاپىسى بالتىق دېڭىزى رايونىدىن بولۇپ ، ياشىنىپ قالغىنىغا قارىماي ، ھەرىكىتى چاققان ، قولىدىن ھەممە ئىش كېلىدىغان ئايال ئىدى) . مۇشۇ ئىشلار تۈپەيلى ، يەنە كېـلىپ باشنىكوفنىڭ ياتاقلىق مەكتەپتىكى ئورنى بەكلا تۆۋەن بولـغاچقا ، ساۋاقداشلىرى ئۇنىڭغا ئۆزى خالىغانچە مۇئامىلە قىلاتتى ، ئۇنى كۆزىگە ئىلماي بەزىدە « مومايىنىڭ ئۆيلۈك كۆڭلىكى » دەپ چاقىرسا ، بەزىدە « ئاياللار شىلەپىسىنىڭ جيەنى » دەپ چا‌ـ قىراتتى (ئۇنىڭ ھاممىسى دائىم غەلىتە شەكىللىك شىلەپە كىيىپ

يۈرەتتى ، شىلەپىنىڭ ئۈستىدە سىرىق لېنتا بار ئىدى) . يەنە بە-
زىدە « ئىرماكنىڭ ①بالىسى » دەپمۇ چاقىراتتى (چۈنكى
ئىرماكمۇ ئېرتىش دەرياسىدا چۆكۈپ ئۆلۈپ كەتكەنىدى) مەيلى
ئۇنىڭ نېمە لەقەم بىلەن چاقىرسىمۇ ، مەيلى ئۇ قانچە نامرات ، كە-
يىملىرى قانچە كۈلكىلىك بولسىمۇ ، كۆپچىلىك يەنىلا ئۇنى
ياخشى كۆرەتتى ، بۇ دۇنيادا ئۇنىڭدەك ئاق كۆڭۈل ، ئالىيجاناب
بالا يوق . ئۇ دەرسلەرنىمۇ شۇنداق ياخشى ئوقۇيتتى .

مەن باشىنكوفنى تۇنجى قېتىم كۆرگەن چېغىمدا ئۇ ئون
ئالتە ياش ، مەن ئون ئۈچ ياشتا ئىدىم . مەن ناھايىتى باي ئائىلىدە
ئەركە چوڭ بولغان بالا بولغاچقا ، ياتاقلىق مەكتەپكە كىرىپلا
ئاقسۆڭەكلەرنىڭ بالىلىرى بىلەن دوست بولدۇم ، باشقا
ساۋاقداشلار ئالدىدا گىدىيىپ يۈردۈم . باشىنكوفنى بولسا كۆ-
زۈمگە ئىلىپمۇ قويمىدىم . ئېگىز بوي ، كالتە پەم بۇ يىگىت ئۇ-
چىسىغا ئىسكەتسىز چاپان ۋە كالتە ئىشتان ، قوپال يىپتىن توقۇل-
غان ئۇزۇن پايپاق كىيىپ يۈرەتتى ، ئۇنىڭ شۇ تۇرقى قۇلدىن
كېلىپ چىققان كۈتكۈچىگە ياكى مېشچانلارنىڭ ئوغلىغىلا ئوخ-
شايتتى . باشىنكوف ھېچكىمگە خۇشامەت قىلمىغىنى بىلەن ، ئەمما
كىشىلەرگە ئەدەپ بىلەن مۇئامىلە قىلاتتى ؛ بىرەرى ئۇنى كۆزگە
ئىلمىسا ، ئۆزىنى خەقلەر ئالدىدا تۆۋەن كۆرمەيتتى ، ئاچچىقلاپمۇ
كەتمەيتتى . ھاۋا ئوچۇق بىر كۈنى مەن كالتەك توپ ئويۇنىنى
ئويناپ چارچىدىم بولغاي ، بىرئاز دەم ئېلىش مەقسىتىدە مەكتەپ
باغچىسىغا كېتىۋېتىپ ، ئېگىز ئۆسكەن سۆسۈن سىرىن دەرىخە-
نىڭ ئاستىدىكى ئۇزۇن ئورۇندۇقتا كىتاب ئوقۇپ ئولتۇرغان

① ئىرماك ـ ئىۋان VI زامانىسىدا سىبىرىيىنى بويسۇندۇرغان ئادەم . 4-
158 ـ يىلى ئۇ ئېرتىش دەرياسىغا چۆمۈلۈپ تۇنجۇقۇپ ئۆلگەن .

باشنىكوفنى كۆرۈپ قالدىم . يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقىنىمدا كىتاب مۇقاۋىسى ۋە تۈپلىمىدىكى « Schiller ,S Werke » [1] دەپ يېزىلغان شىللېرنىڭ ئىسمىغا كۆزۈم چۈشتى ـ دە ، دەرھال قەدىمىنى توختاتتىم .

ـــ سىز نېمىسچە بىلەمسىز ؟ ـــ دەپ سورىدىم مەن باشنىكوفتىن .

شۇ كۈنى ئاۋازىمنىڭ تولمۇ تەكەببۇر چىقىپ كەتكەنلىكىنى ئويلىسام ، تاكى ھازىرغىچە خىجىل بولىمەن . . . باشنىكوف ئاستا بېشىنى كۆتۈرۈپ ئانچە يوغان بولمىغان ، ئەمما ئۆتكۈر كۆزلىرىنى ماڭا تىكىپ :

ـــ ھەئە ، بىلىمەن ، سىزچۇ ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ بۇنىمۇ سورامدىكەن ، ئەلۋەتتە بىلىمەن ! ـــ دەپ جاۋاب بەردىم . تۇرۇپ ئۇنىڭ گېپىدىن غۇرۇرىدە ئاچچىقىم كەلدى ـ دە ، يولۇمغا ماڭاي دەپ تۇرۇشۇمغا ، قانداق تۇر بىر نەرسە مېنى توختىتىپ قويدى .

ـــ سىز شىللېرنىڭ نېمىسىنى ئوقۇۋاتىسىز ؟ ـــ مەن يەنە بىر خىل تەكەببۇرانە ئاھاڭدا ئۇنىڭدىن سورىدىم .

ـــ ھازىر ئوقۇۋاتقىنىمنى دەمسىز ؟ ھە ، « Resignation » [2] نى ئوقۇۋاتىمەن ، بۇ تولمۇ پاساھەتلىك يېزىلغان شېئىر دەڭا ! دېكلاماتسىيە قىلىپ ئوقۇپ بېرەي ، ئاڭلاپ باقامسىز يا ؟ كېلىڭ ، يېنىمغا كېلىپ ئولتۇرۇڭ .

مەن سەل ئىككىلىنىپ قېلىپ ، ئاخىر ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ

---

① « شىللېرنىڭ ئەسەرلىرىدىن تاللانما » شىللېر (1759 ـــ 1805) گېرمانىيە شائىرى ۋە دراماتورگى .

② نېمىسچە سۆز بولۇپ ، « تەقدىرگە بويسۇنۇش » دېگەن مەنىدە .

ئولتۇردۇم . باشىنكوى شېئىرنى دېكلاماتسىيە قىلىشقا باشلىدى . ئۇنىڭ نېمىسچە سەۋىيىسى مېنىڭدىن كۆپ ياخشى ئىدى ؛ تېخى ئۇ شېئىرنىڭ بىر قانچە مىسرالىرىنىڭ مەنىسىنى ماڭا چۈشەندۈرۈپمۇ قويدى ؛ لېكىن مەن ئۆزۈمنى بىلىمسىز ئىكەنمەن ، دەپ قارىمىدىم ياكى ئۇ مېنىڭدىن ئەقىللىق ئىكەن دەپ خىجىل بولۇپمۇ كەتمىدىم . شۇ كۈندىن باشلاپ ، ئىككىمىز مەكتەپ باغچىسىدىكى سۆسۈن سېرىق دەرىخىنىڭ قويۇق سايىسى ئاستىدا بىللە شېئىر ئوقۇغان چاغلىرىمىزدا ، مەن باشىنكوفنى چىن يۈرىكىمدىن ياقتۇرۇپ قالدىم ، ئۇنىڭ بىلەن خۇددى بىر تۇغقاندەك يېقىنلىشىپ كەتتىم ، ئاخىر بىرىپ ئۇنىڭ ئاغزىغا قارايدىغان دەرىجىگە يەتتىم .

ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى چىرايى ھېلىمۇ ئېنىق ئېسىمدە ، لېكىن كېيىنكى چاغلارغا كەلگەندە چىرايى سەل ئۆزگىرىپ كەتتى . ئۇ ئورۇق ، ئېگىز ، بويى ـ تۇرقى تولىمۇ ئىسكەتسىز ئىدى ، مۇرىلىرى تار ، بېلى سەل دۈمچەك بولۇپ ، كېسەل ئازابىدىن ئاجىزلاپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى ، ئەمما تېنى ساغلام ئەمەس دېگىلى بولمايتتى . ئۇنىڭ تاۋۇزدەك بېشى بىلىنەر ـ بىلىنمەس يالپىلاق ئىدى . زىغىر رەڭ ، يۇمشاق ، شالاڭ چاچلىرى ئىنچىكە بوينىنىڭ ئىككى تەرىپىنى يېپىپ تۇراتتى . ئۇنىڭ چىرايى سەت ئىدى ، كومشار ھەم ئۇزۇن بۇرنى كۆرۈمسىز دورداي كالپۇكلىرى ئۇستىدە ھېلى چۈشۈپ كېتىدىغاندەك ساڭگىلاپ تۇرغانلىقتىن ، كىشىگە ھەييار چىرايى ، كۈلكىلىك تۇيۇلاتتى . لېكىن ، كەڭ كەلگەن چېكسى ئۆزىگە تولىمۇ ياراشقانىدى . ئۇ كۈلگەندە كۈل رەڭ كىچىك كۆزلىرىدىن بىر خىل مۇلايىملىق ، سەمىمىيلىك ۋە ئاق كۆڭۈللۈك چىقىپ تۇراتتى . ئۇنىڭ مۇلايىم ، ئىنتايىن يېقىم-

لىق ئاڭلىنىدىغان بىر خىل بوغۇق ئاۋازى ھېلىمۇ ئېسىمده . ئا-
دەتته ئۇ ناھايىتى ئاز گەپ قىلاتتى ، تۇرقىدىن گەپ قىلىشنى
ئانچه خالىمايدىغانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى ؛ ئەمما ، خۇشال بولغان
چاغلىرى سۇ خۇددى بۇلاقتىن توختىماي ئېتىلىپ چىققاندەك ،
ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپ كېتەتتى . شۇغىنىسى ، غەلىته
يېرى شۇكى . . . ئۇنىڭ ئاۋازى تېخىمۇ مۇلايىملىشىپ ، چوڭقۇر
خىيالغا پاتقان كۆزلىرى تېخىمۇ مۇڭلىنىپ كېتەتتى . يۈزىگه
ۋىللىده قىزىللىق يۈگۈرەتتى . ئاغزىدىن « ئاق كۆڭۈل » ،
« ھەقىقەت » ، « ھايات » ، « ئىلىم ـ پەن » ۋە « مۇھەببەت »
دېگەنگه ئوخشاش سۆزلەر چۇشمەيتتى . مەيلى ئۇ قانچىلىك قىز-
غىن سۆزلىسىمۇ ، بۇ سۆزلىرىده قىلچه ساختىلىق يوق ئىدى .
سۆزلىرى ناھايىتى تەبىئىي بولۇپ ، كۆزلىگەن مەقسىتىنى ھېچ
كۈچىمەيلا بايان قىلاتتى ، ئۇنىڭ پاك روھى ھەر دائىم « گۈزەل-
لىك ئىلاھىي تەكچىسى » ئالدىغا باراتتى ، ئۇ يەردە بىر ئاۋاز چا-
قىرسىلا ، باشقا بىر روھ بىلەن ئۇچرىشاتتى . . . باشىنكوف رو-
مانتىك ئىدى ، مەن تاساددىپىي ئۇچرىتىپ قالغان ئەڭ ئاخىرقى
رومانتىكلار ئارىسىدىكى بىرى ھېسابلىناتتى . ھەممىگه مەلۇمكى ،
رومانتىكلاردىن ئاللىقاچان ئەسەر قالمىدى ، مەيلى نېمىلا بولسۇن ،
بۈگۈنكى ياشلار ئارىسىدىن باشىنكوفتەك ئادەمنى تاپقىلى بول-
مايدۇ . بۈگۈنكى ياشلار ئۇلارغا ھەرگىز يەتمەيدۇ !

مەن باشىنكوف بىلەن ئۇچ يىلنى بىللە ئۆتكۈزدۇم . بىز
خۇددى چوڭلار ئېيتقاندەك ئېجىل ـ ئىناق بولۇپ كەتكەنـ
دۇق . ئۇ ماڭا ئىشىنەتتى ، ئۆزىنىڭ دەسلەپكى مۇھەببىتىنى
ماڭا سۆزلەپ بەرگەنىدى . مەنمۇ ئىنتايىن غەمخورلۇق ۋە ئىچ
ئاغرىتىش ھېسسىياتىم بىلەن ئۇنىڭ گەپلىرىنى زەن سېلىپ

ئاڭلىغانىدىم . ئۇنىڭ كۆيۈپ قالغان تۇنجى ئادىمى ۋىنىتېر كېيىلېرنىڭ قىز جيەنى بولۇپ ، ئۇ سېرىق چاچ ، يۇزى ئالمىدەك سۇزۇك ، چرايىدىن گۈدەكلىكى بىلىنىپ تۇرىدىغان ، كىشىنىڭ ھەۋىسىنى كەلتۈرگۈدەك كۆپكۆك كۆزلىرىدىن نازاكەتلىك تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان چىرايلىق قىز ئىدى . تولىمۇ ھېسسىياتچان بۇ قىز ماگسون [1]، ۋۈلاند ، [2]شىللېر قاتارلىقلارنىڭ شېئىرلىرىنى ياخشى كۆرەتتى ، ئۆزىنىڭ نازۇك ، مۇزىكىدەك چىقىدىغان ئاۋازى بىلەن بۇ شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىنى ئىنتايىن تەسىرلىك ھالدا دېكلاماتسىيە قىلاتتى . باشىنكوفنىڭ مۇھەببىتى پۈتۈنلەي مەنىۋى جەھەتتىكى مۇھەببەت ئىدى . پەقەت يەكشەنبە كۈنىلا ئۆزىنىڭ مەشۇقىنى كۆرەلەيتتى (يەكشەنبە كۈنى دائىم بۇ قىز ۋېنىتېر كېيىلېرنىڭ بالىلىرى بىلەن « لاتارنىيە بېلىتى تارتىش »، ئويۇنىنى ئويىنىغىلى كېلەتتى) . ئەمما ، باشىنكوفقا تۇزۇك گەپ قىلمايتتى . بىر قېتىم ئۇ باشىنكوفقا : « mien lieber , lieber Herr Jacob! [3]» دېدى . شۇ پۈتۈن بىر كېچە باشىنكوى خۇشاللىقىدىن ئۇخلىيالمىدى . شۇ چاغدا ، بۇ قىزنىڭ ئۇنىڭ بارلىق ساۋاقداشلىرىغا « mein lieber » [4]دەيدىغانلىقىنى بىچارە باشىنكوى خىيال

① ماگسون (1761 ــ 1831) گېرمانىيە شائىرى ، ئۇ كۆپلىگەن مىسكىن شېئىرلارنى يازغان .

② ۋۈلاند (1787 ــ 1862) گېرمانىيىنىڭ مەشھۇر رومانتىك شائىرى ئۇنىڭ نۇرغۇن شېئىرلىرىنى رۇسىيىنىڭ داڭلىق شائىرى ژۇكوۋسكىي رۇسچىغا تەرجىمە قىلغان .

③ نېمىسچە : قەدىرلىكىم ، قەدىرلىك باشىنكوى ئەپەندى ! دېگەن مەنىدە .

④ نېمىسچە : قەدىرلىكىم دېگەن مەنىدە .

لىغمۇ كەلتۈرمىگەنىدى . ھېلىمۇ ئېسىمدە ، شۇ كۈنلەردە فولدـ
لىكا (ئۇ ئۇنىڭ ئىسمى) خانقىزنىڭ كىنەتوس ئەپەندى بىلەن
تـوي قىلغانلىق خەۋىرىنى ئاڭلاپ قالدۇق ، بۇ ئىشتىن باشىنكوفـ
نىڭ روھى چۈشۈپلا كەتتى . كىنەتوس ئەپەندى سودىسى تازا
ئېغىۋاتقان گۆش دۇكىنىنىڭ خوجايىنى بولۇپ ، ياخشى تەربىيە
كۆرگەن ، ئىنتايىن كېلىشكەن ئادەم ئىدى . لېكىن ، فولدلىكا
ئاتا ـ ئانىسىغا بويسۇنۇپ ئەمەس ، بەلكى كىنەتوس ئەپەندىنى
ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ بىلەن توي قىلغانىدى .
شۇ كۈنلەردە باشىنكوفنىڭ كۆڭلى قاتتىق بۇزۇلدى ، بولۇپمۇ
ياش ئەر ـ خوتۇنلار تۇنجى قېتىم تۇغقان يوقلاپ كەلگەندە ، ئۇ
ئىچ ـ ئىچىدىن ئازابلىنىپ كەتـتى . فولدلىكا خانقىز (ئەمدى
فولدلىكا خانىم بولۇپ قالدى) يەنە ئۇنى سۆيۈملۈك باشىنكوف
ئەپەندى ، دەپ ئاتاپ ، ئۇستۈبشى پارقىراپ تۇرغان ئېرىگە تو-
نۇشتۇردى : ئۇنىڭ كۆزلىرى ، قاپقارا بۇدۇر چاچلىرى ، پېشا-
نىسى ، چىشى ، مېھمانلىق كىيىمىدىكى تۇگمە جىلىتكىسىنىڭ
يانچۇقىدىن ساڭگىلاپ تۇرغان سائەت زەنجىرى ۋە پۇتىدىكى يو-
غان خۇرۇم ئۆتۈكلىرى يالت ـ يۇلت قىلىپ كۆزنى قاماشتۇراـ
تى . باشىنكوف كىنەتوس ئەپەندىنىڭ قولىنى چىڭ سقىپ ئۇ-
نىڭغا چەكسىز بەخت تىلىدى (مەن ئىشىنمەنكى ، بۇ سەمىمي
تىلەك ئىدى) . بۇ ئىش مېنىڭ ئالدىمدا بولدى . ھازىرمۇ ئې-
سىمدە ، شۇ چاغدا مەن ئىنتايىن ھەيران قالغان ، ئەمما ھېسداشـ
لىق نەزىرىم بىلەن باشىنكوفقا تىكىلىپ قارىغانىدىم . مېنىڭچە ، ئۇ
ھەقىقي قەھرىمان ! . . . كېيىن ئىككىيلەن كىشى كۆڭلىنى
غەمكىن قىلىدىغان بىرمۇنچە پاراڭلارنى قىلىشتۇق . مەن ئۇنىڭغا :
« سەنئەتتىن تەسەللى تاپقىن ! » دېدىم . ئۇ جاۋاب بېرىپ :

« توغرا ، يەنە شېئىر دېنمۇ تەسەللى تېپىش كېرەك » دېدى . مەن « دوستلۇقتىنمۇ » دەپ قوشۇپ قويدۇم ، ئۇ « توغرا ، دوستلۇقتىنمۇ » دەپ تەكرارلىدى ، ئاھ ، ئىلگىرى ئۆتكەن شۇ بەختلىك كۈنلەر ! . . .

باشىنكوف بىلەن خەيرىلەشكىنىم ھەقىقەتەن بىر ئازابلىق ئىش بولدى . مەن مەكتەپتىن ئايرىلىشتىن ئىلگىرى ، ئۇ ئۆزۈن ۋاقىت ئۈياق ـ بۇياققا چېپىپ ، تېرىشىپ ـ تىرمىشىپ ، يەنە كىشىنى تەسىرلەندۇرىدىغان قىزىق ـ قىزىق خەتلەرنى يېزىپ ، ئاخىر تۇغۇلۇش گۈۋاھنامىسىگە ئېرىشىپ ، ئالىي مەكتەپكە ئوقۇشقا كىرگەنىدى . ئۇنىڭ ئوقۇش خىراجىتىنى يەنىلا ۋېنتېر ـ كېيىلېر كۆتۈردى . ئەمدى باشىنكوف تاۋار ئەستەرلىك چاپان ۋە ئىشتان كىيمەيدىغان بولدى ، ئۇ باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىغا ھەر خىل دەرسلەرنى ئۆتۈپ ، تاپقان پۇلىغا بىرنەچچە قۇر ئاددىي كىيىملەرنى سېتىۋالغانىدى . مەن ياتاقلىق مەكتەپتىن ئايرىلغۇچە ، ئۇنىڭدىن بىرنەچچە ياش كىچىك بولساممۇ ، باشىنكوف ماڭا بىر خىل مۇئامىلە قىلىپ كەلگەنىدى . ھېلىمۇ ئېسىمدە ، شۇ چاغدا ئۇنىڭ يېڭىدىن تونۇشقان بىرقانچە ستودېنتلىرىغا ھەسەت قىلغانىدىم . ئۇ ماڭا جىق ياخشى تەسىر كۆرسەتكەن . ئەپسۇس ، ئەمدى ئۇنى داۋاملاشتۇرغىلى بولمايدۇ . مەن بىر مىسال سۆزلەپ ئۆتەي ، كىچىك چاغلىرىمدا مېنىڭ يالغان سۆزلەيدىغان ئادىتىم بار ئىدى . . . لېكىن باشىنكوفنىڭ ئالدىدا بىرەر ئېغىزمۇ يالغان گەپ قىلمىدىم . ئۇنىڭ بىلەن سىرتلارغا چىقىپ سەيلە قىلىشنى ياكى ئۆي ئىچىدە ئۇياقتىن ـ بۇياققا مېڭىشنى ، ئۇنىڭ تۆۋەن ، ئەمما ھېسسىياتلىق ئاۋازدا شېئىر دېكلاماتسىيە قىلىشىنى ئاڭلاشنى بەكلا ياخشى كۆرەتتىم . راستىنى ئېيتسام ، بۇنداق

چاغلاردا مەن خۇددى ئۇنىڭ بىلەن بۇ زېمىندىن ئاستا ـ ئاستا ئايرىلىپ ، چاقناپ نۇر چېچىپ تۇرغان ، سىرلىق ، گۈزەل ، مەلۇم بىر ماكانغا لەيلەپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقاندەك بىر خىل تۇيغۇغا كېلىپ قالاتتىم . . . مەلۇم بىر كۈنى كەچتە ئۇنىڭ بىلەن بىللە سۆسۈن سېرىن دەرىخىنىڭ ئاستىدا ئولتۇرغىنىم تۇنۇگۈنكىدەكلا ئېسىمدە تۇرۇپتۇ . ئىككىمىز بۇ جايىنى ياخشى كۆرەتتۇق . ساۋاقداشلىرىمىزنىڭ ھەممىسى ئۇخلاپ قالغاندى ؛ بىز ئاستا ئورنىمىزدىن تۇردۇق ۋە قاراڭغۇلۇقتا تىمسىقلاپ يۇرۇپ كېيىم ـ لىرىمىزنى كىيدۇق ـ دە ، « چۈش كۆرگىلى » تۇيدۇرماي سىرتقا چىقىپ كەتتۇق . قورو ئىچى شۇنچىلىك ئىللىق ، ئەمما تۇرۇپ ـ تۇرۇپ سوققان سالقىن شامال ئىككىمىزنىڭ دولىسىنى سەل قۇرۇپ قويدى . بىز ئۇزۇن پاراڭلاشتۇق ، پاراڭلىرىمىز شۇنچىلىك كۆڭۈللۈك بولدى ، بىر ـ بىرىمىزگە گەپ بەرمەي سۆزلىشىپ كەتكەن بولساقمۇ ، ئەمما گەپ تالىشىپ قىزىرىشىپ قالمىدۇق . ئاسماندىكى سان ـ ساناقسىز يۇلتۇزلار بىزگە كۆز قىسىشقاندەك شوخ جىمىرلاپ تۇراتتى . باشىنكوف بىر شىنى كۆتۈرۈپ قوللىرىمنى چىڭ تۇتتى ـ دە ، ئاستا خىتاب قىلدى :

باش ئۇستىمىزدە
ئاسمان گۈمبىزىدە چاراقلاپ تۇرغان مەڭگۈلۈك
يۇلتۇزلار
ئۇنىڭ ئۇستىدە باردۇر ئۇلارنىڭ ياراتقۇچىسى . . .

مەن ئەيمەنگىنىمدىن تىترەپ كەتتىم ، پۈتۈن ۋۇجۇدۇم مۇزلاپ كەتكەندەك بولدى ، مەن دەرھال بېشىمنى ئۇ-

نسك مۇرىسىگە قويۇۋالدىم . . . كۆڭلۈم پەۋەس . . .
ئىنسان بالىسىنىڭ ئېچ ـ ئىچىنى شادلاندۇرىدىغان بۇنداق خۇشاللىق ئەمدى قاياقتا كەتتى ؟ ھەي ! ئۇ جايدا مېنىڭ ياشلىق باھارىم قالغان ئەمەسمىدى !

ئارىدىن ئالاھەزەل سەككىز يىل ئۆتۈپ كەتتى ، مەن پېتىربۇرگتا ياشىنىكوف بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم . بىر كۈنى ئىش بېجىرىش ئۈچۈن ھۆكۈمەتنىڭ بىر ئىدارىسىگە كىرگەنىدىم ، شۇ يەردە خەلقىرنىڭ ياشىنكوفقا مەلۇم بىر ئورۇندىن ئاددىي خىزمەت تەپىپ بەرگەنلىكىنى ئاڭلىدىم . شۇ كۈنى زادى ئېسىمدىن چىقمايدۇ . مەن ئۆيدە ئولتۇراتتىم ، توساتتىن دەھلىزدە ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ . . . شۇنچىلىك ھەيران قالدىم ھەم خۇشال بولۇپ كەتتىم ، ئىختىيارسىز ئورنۇمدىن ئىرغىپ تۇردۇم ، يۇرىكىم دۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى ، ئۇ پەلتوسىنى سېلىپ ، شاپىسىنى ئالغۇچە ، بوينىدىن قۇچاقلاپ ئالدىم ! كۆزلىرىمدىن ئىختىيارسىز ئۇنچىدەك ياشلىرىم تاراملاپ تۆكۈلدى . ئاچ كۆزلۈك بىلەن ئۇنىڭغا زەن سېلىپ قاراپ كەتتىم . يەتتە يىلدىن بېرى ئۇنىڭغا سەل قېرىلىق يېتىپ قالغانىدى . چېكىلىرىنى يېڭە ئىزىدەك ئىنچىكە قورۇقلار باسقان ، ئىككى قوۋزى سەل ئولتۇرۇشۇپ ، چېچى بەكلا شالاڭشىپ كەتكەن . ئەمما ، ساقلى بۇرۇنقىدەك ئۆز پېتى ، چىرايى بۇرۇنقىدەكلا خۇشخۇي ئىدى ؛ ئۇنىڭ كۈلكىسى . . . ئاشۇ مۇلايىم ، مەنىلىك ، ئۆزگىچە كۈلكىسىمۇ ئۆزگەرمىگەنىدى . . .

ئاھ ! شۇ كۈنى يەنە نېمە گەپلەرنى دېيىشمىگەن بولغىيدۇق ؟ . . . بىز بىر ـ بىرىمىزگە ياخشى كۆرىدىغان تالاي شېئىرلارنى ئوقۇپ بەردۇق ـ ھە ! مەن دەسلەپ ئۇنىڭغا ، مېنىڭ

يېنىمغا كۆچۈپ كەل ، بىللە تۇرايلى ، دېۋىدىم ، ئۇ ئۇنىمىدى ، بىراق ئۇ ھەر كۈنى مېنى يوقلاپ تۇرىدىغان بولدى ، دېگەندەك باشىنكوف ۋەدىسىدە تۇردى .

باشىنكوف روھىي جەھەتتىنمۇ ئۆزگەرمىگەن ، يەنە شۇ مەن ئىلگىرى تونۇشقان رومانتىك ئىدى . ئۇ كىشىلەرنىڭ شەپقەتسىز مۇئامىلىسىگە ئۇچرىغان ، بۇ جاھاننىڭ ئاچچىق دەرد - ئەلەملىرىنى يەتكۈچە تارتقان بولسىمۇ ، قەلبىدە پورەكلەپ ئېچىلغان مۇھەببەتنىڭ نازۇك گۈلى بۇرۇنقىدەكلا ئۆز گۈزەللىكىنى يوقاتمىغانىدى . ئۇ ئەزەلدىنلا دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ ھېچكىمگە چاندۇرمايتتى . قارىسام ئۇ ئىلگىرىكىدەكلا خاتىرجەم ، يەنە كېلىپ چىرايىدىن بىر خۇشلۇق تېپىپ تۇراتتى .

باشىنكوف پېتىربۇرگتا خۇددى قاقاس چۆل - جەزىرىدە تۇرۇۋاتقاندەك بىرمۇ ئادەم بىلەن ئارىلاشمىغانىكەن . مەن ئۇنى زلوتنىسكىي ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن تونۇشتۇرۇپ قويدۇم . شۇنىڭدىن كېيىن ، باشىنكوف ئۇلارنىڭ ئۆيىگە دائىم بېرىپ تۇرىدىغان بولدى . ئۇ ئۆزىنى ئۇنچىلىك چوڭ تۇتمايتتى ، خەقلەردىن ئانچە تارتىنىپمۇ كەتمەيتتى ، شۇغىنسى زلوتنىسكىيلارنىڭ ئۆيىگە كەلسە تولىمۇ ئاز سۆزلەيتتى ، لېكىن كۆپچىلىك ئۇنى ئىنتايىن ياخشى كۆرەتتى . ھەتتا چىرايىدىن كەسكىنلىكى چىقىپ تۇرىدىغان ناتىانا ۋاسىلېۋنانىڭ ئېرىنمۇ ئۇنىڭغا سەمىمىي مۇئامىلە قىلاتتى . بۇ ئائىلىنىڭ ئېغىر بېسىق ئىككى قىزى باشىنكوف بىلەن ناھايىتى تېزلا چىقىشىپ كەتتى .

ئۇ زلوتنىسكىينىڭكىگە بارىدىغان چاغلىرىدا بەزىدە يېگىدىن چىققان شېئىرلار توپلىمىنى ئېلىۋالاتتى ، ئۆيگە كىرگەندە خۇددى قۇشقاچتەك بوينىنى بىر تەرەپكە سەل قىيسايتىپ ، شېئىر

ئوقۇسام بولامدۇ ؟ دېگەندەك ھەممىگە بىر قاراپ چىقاتتى ، ئاخىر ئۆيىنىڭ بىر بۇلۇڭىغا كېلىپ ئولتۇراتتى ـ دە (ئۇ بۇلۇڭدا ئولتۇرۇشنى ياخشى كۆرەتتى) ، كىتابنى ئېلىپ ئوقۇشقا باشلايتتى ، دەسلەپ پەس ئاۋازدا ئوقۇيتتى ، كېيىن ئاۋازى بارا ـ بارا كۆچەيىپ كېتەتتى . بەزىدە تېخى شېئىرنىڭ ئايرىم مىسرالىرىنى قىسقىنا بىر ـ ئىككى ئېغىز سۆز بىلەن تەنقىد قىلىپ ياكى ماختاپمۇ ئۇلگۈرەتتى . راستىنى ئېيتسام ، ۋاراڭانىڭ بىلىدىغانلىرى ئىنتايىن ئاز بولۇپ ، ئەدەبىياتقا ئانچە قىزىقمىسمۇ ، ئەمما ئۇ سىڭلىسىغا قارىغاندا بەكرەك باشىنكوفنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ دېكلاماتسىيە ئاڭلاشنى خالايتتى ، بەزىدە باشىنكوفنىڭ ئۇدۇلىدا ئولتۇرۇپ ، قوللىرى بىلەن ئېڭىكىنى تىرىگىنىچە ئۇنىڭغا تىكىلىپ قاراپ كېتەتتى . . . ئۇنىڭ كۆزلىرىگە ئەمەس ، بەلكى يۈزىگە تىكىلگىنىچە كۆزلىرىنى ئۇزەلمەي قالاتتى ، بىرھازاغىچە دىمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتكەندەك لام ـ جىم دېمەيتتى ، گاھىدا تۇرۇپلا ئېغىر خورسىنىپ قويياتتى . . . كەچتە ، بولۇپمۇ يەكشەنبە ۋە دەم ئېلىش كۈنلىرى كەچتە بىز « چەك تارتىش » ئويۇنىنى ئويناياتتۇق . بۇنداق چاغلاردا يەنە ئىككى خانقىزمۇ ئويۇنمىزغا داخىل بولاتتى . بۇلار زىلۋىتنسكىينىڭ شىرەم تۇغقانلىرى بولۇپ ، دوغلاققىنا كەلگەن ئىنتايىن كۆلكۈنچەك ئاچا ـ سىڭىللار ئىدى . ئۇلاردىن باشقا يەنە ھەربىي مەكتەپنىڭ بىرقانچە ئوقۇغۇچىلىرىمۇ (ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئاق كۆڭۈل ، ئېغىر بېسىق ئۆسمۈرلەر ئىدى) بىزنىڭ ئويۇنمىزغا قاتنىشاتتى . باشىنكوف دائىم تاتيانا ۋاسىلىيېۋنانىڭ يېنىغا ئولتۇرۇۋېلىپ ، « چەك » چىققان ئادەمنى قانداق جازالاش توغرىسىدا ئۇنىڭغا مەسلىھەت بېرەتتى .

سوفىيە ھە دېسىلا قوچاقلىشىش ۋە سۆيۈشۈشنى جازالاش

چارىسى قىلىشنى ياقتۇرمايتتى . ژارژارا ھەر قېتىم بىرەر نەرسىنى تېپىش ۋە پەرەز قىلىش نۆۋىتى ئۆزىگە كەلگەندە بەكلا قىينىلىپ كېتەتتى . بۇنداق چاغدا ئىككى خانقىز سارائىلاردەك كۈلۈپ توختىمايتتى . . . توۋا ، ئۇلارنىڭ بۇ كۈلكىسى نەدىن كېلىدۇ ؟ . . . بەزىدە ئىككىسىنىڭ قىلىقىدىن بەكلا ئاچچىقىم كېلىپ كېتەتتى ، لېكىن باشىنكوف بېشىنى چايقاپ كۈلۈپلا قويياتتى . زلوتنسكىي بوۋاي بىزنىڭ ئويۇنىمىزغا قاتناشماي ، كۈتۈپخانىسىنىڭ ئىشكىدىن ھوميىپ قاراپ قويياتتى . بىر كۈنى بىزنىڭ خىيالىمىزغا كەلمىگەن ئىش يۈز بەردى : بوۋاي يېنىمىزغا كېلىپ كىمگە چەك چىقسا ، شۇ كىشى مەن بىلەن ژالىس ئويناپدۇ ، دېگەن تەكلىپنى ئوتتۇرىغا قويدى . بىز دەرھال ماقۇل بولدۇق . بىر چاغدا چەك تاتيانا ژاسلىيۇناغا چىقىپ قېلىۋىدى . ئۇ ھۆپپىدە قىزىرىپ خۇددى ئون بەش ياشلىق قىز بالىدەك ھەم ئوڭايسىزلىنىپ ، ھەم ئىزا تارتىپ كەتتى ، لېكىن ئېرى دەرھال سوفىيەنى پىئانىنو چېلىشقا بۇيرۇدى ـ دە ، ئۆزى خوتۇنىنىڭ ئالدىغا كېلىپ بىر پەدە ژالىس ئويىنىدى . ھېلىمۇ ئېسىمدە ، زلوتنسكىي ژالىسقا پىرقىرىغان چاغدا ، ئۇنىڭ تۇتۇق ، ئۆڭسۈلى قالمىغان چىرايى (بۇنى ئاز دەپ كۈلكە بىلىنمەيدىغان سوغۇق كۆزلىرىچۇ تېخى) بىردەم كۆز ئالدىمدا لەپپىدە كۆرۈنسە ، بىردەم غىپپىدە غايىب بولاتتى . ئۇ قەدەملىرىنى چوڭ ئېلىپ ژالسقا پىرقىرىۋىدى ، خوتۇنى دەرھال ئۇششاق قەدەم ئېلىپ ، خۇددى قورققاندەك يۈزىنى ئېرىنىڭ مەيدىسىگە قويۇۋالدى . زلوتنسكىي خوتۇنىنى ئورنىغا ئاپىرىپ ئولتۇرغۇزۇپ قويدى ـ دە ، چوڭقۇر تەزىم قىلدى ، ئاندىن كۈتۈپخانىسىغا كىرىپ ئىشكىنى تاقىدى . سوفىيە ئورنىدىن تۇراي دېۋىدى ، ژارژارا يەنە ئۇنى داۋاملىق ژالسقا چې-

لىشنى ئىلتىماس قىلىپ ، باشىنكوفنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە خىجىل-لىق ئازىلاش كۇلۇپ تۇرۇپ : « تانسا ئويىنامسىز ؟ » دەپ سو-رىدى . بۇنىڭدىن باشىنكوف چۆچۈپ كەتتى . ئەمما ، دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ — ئۇ كىشىلەرگە ناھايىتى ئەدەپلىك مۇئامىلە قىلىدىغانلىقى بىلەن نام چىقارغانىدى — ۋارۋارانىڭ بېلىدىن تۇتۇپ ، ئەمدى بىر قەدەم ئىلىشىغا ، تۇيۇقسىز تېيىلىپ شاتۇتە-نىڭ قەپىسى ئاستىغا يىقىلىپ چۈشتى . . . قەپەس يەرگە چۈ-شۈپ ، شاتۇتى چۆچۈپ كەتتى ۋە ئۇنلۇك ئاۋازدا « سالام ! » دېدى . كۆپچىلىك قاقاقلاپ كۈلۈشتى . . . زلوتنىسكىي كۇتۇپ-خانىسىدىن چىقىپ ، بىرگە سۇرلۇك ھالدا قاراپ قويدى — دە ، گۇپپىدە قىلىپ ئىشكىنى ياپتى . كېيىنكى چاغلارغا كەلگەندە ، بىرەرى بۇ ئىشنى ۋارۋارانىڭ ئالدىدا تىلغا ئالسىلا ، ئۇ قاتتىق كۈلۈپ كېتەتتى .

باشىنكوف مۇزىكىنى ئىنتايىن ياخشى كۆرەتتى . دائىم سوفىيەنى پىئانىنو چالدۇرۇپ ، بىر چەتتە زەن سېلىپ ئاڭلاپ كېتەتتى ، بەزىدە ئىنچىكە ئاۋازى بىلەن مۇڭلۇق ناخ-شىلارغا ئانچە — مۇنچە غىڭشىپمۇ قويىاتتى . ئۇ فرانتىس شۇبېرت-نىڭ « يۇلتۇزلار تۇركۈمى » نى [1] ناھايىتى ياخشى كۆرەت-تى . ئۇ دائىم « يۇلتۇزلار تۇركۈمى » نى ئاڭلىسام ، پىئانىنونىڭ ئاۋازىغا ئەگىشىپ ناھايىتى ئۇزۇن بىر كۆپكۆك نۇر ساما قوينىدىن كۆكسۈمگە چۈشۈۋاتقاندەك تۇيغۇغا كېلىمەن دەيتتى ، ھازىرغە-چىلىك كېچىسى ساما قوينىدىكى جىمىرلاپ تۇرغان سان — سا-

---

[1] فرانتىس شۇبېرت (1797 — 1828) مەشھۇر ئاۋستىرىيە گومپوزىتورى . « يۇلتۇزلار تۇركۈمى » ئۇنىڭ گېرمانىيە شائىرى كرۇ-پوشتوكنىڭ شېئىرىغا ئاساسەن ئىشلىگەن مۇزىكىسى .

ناقسز يۇلتۇزلارنى هەر قېتىم كۆرگىنىمدە شۇبھىرتىنىڭ شۇ مۇزىـ كىسى بىلەن باشىنكوفى ئېسىمگە كېلىدۇ . . . مەن يەنە شەھەر سىرتىغا قىلغان سەپەرلىمۇ ئېسىمگە ئالمەن . بىز ۋېلادىمىر كو- چىسىدىن ئىجارىگە ئالغان تۆت چاقلىق ھارۋىغا ئولتۇرۇپ بارگو- لوفقا ① بارغاندۇق ، ھارماس ئاتلار يورغا قەدەملىرى بىلەن بىز چۈشكەن ھارۋىنى سۆرەپ بارگولوفقا كەلدى . بىز ئەتراپىنى قارىغايلار قاپلاپ كەتكەن بارگولوفنى خېلى ئۇزۇنغىچە ئايلانـ دۇق ، كوزىدىكى مۇزدەك سۇتنى ئىچتۇق ، شېكەر ئارىلاشتۇرۇلـ غان بۆلجۇرگەن يېدۇق . ئاسمان شېشىدەك سۇزۇك ، ھاۋا شۇنداق ياخشى ئىدى . ۋارۋارا ئادەتتە ئۇزۇن يول يۈرۈشنى خا- لىمايتتى ، شۇڭا ھە دېگەندىلا ھېرىپ قالدى ، لېكىن بۇ قېتىم ئۇ بىزنىڭ ئارقىمىزدا قالمىدى . ئۇ شىلەپىسىنى ئېلىۋەتتى ، چاچلىرى يەلكىسىگە يېيىلىپ چۈشتى ، تۇتۇق چىرايىدىن نۇر يېغىپ ، مەڭزى ئانارەڭ قىزىرىپ كەتتى . ۋارۋارا ئورمانلىقتا ئىككى سەھرا قىزى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى ـ دە ، شۇ زامان يەردە ئولتۇرۇپ ، ئۇلارنى يېنىغا چاقىردى . سوفىيەنىڭ چىرايىدا سو- غۇق كۈلكە ، يىراقتىن ئۇلارغا قاراپ تۇردى ، لېكىن ئۇلار تەرەپكە بارمىدى . ئۇ ئاشانوف بىلەن بىللە سەيلە قىلدى ؛ زلوتنىسكىي ۋارۋارانى تۇخۇم كاكلايدىغان مېكىيانەڭ ئولتۇرۇۋالدۇ ، دېـ ۋىدى ، ۋارۋارا ئورنىدىن تۇرۇپ نېرى كەتتى . يولدا ئۇ بىرنەچچە قېتىم باشىنكوفنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭغا : « ياكوف باشىنكوف ، سىزگە دەيدىغان گەپىم بار ئىدى » دېدى . . . ئەمما ئۇ باشىنـ كوفقا نېمە دېمەكچى بولغىنىدى ، بۇنى ھېچكىم بىلمەيتتى .

① بارگولوف پېتېربۇرگنىڭ شىمالىدىن يەتمىش چاقىرىم يىراقلىقتىكى فىنلاندلار يېزىسى ، ئۇ يەردە كۆپلىگەن يازلىق داچىلار بار .

ئەمدى مەن ئۆزۈمنىڭ ھېكايىسىگە كېلەي .

باشىنكوفنىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ ئىنتايىن خۇشال بولدۇم ، ئەمما تۇنۇگۈن قىلغان ئىشىمنى يادىمغا ئېلىپ خىجىل بولۇپ كەتتىم . بۇنى ئىپادىلەشكە تىلىم ئاجىزلىق قىلىدۇ . شۇڭا ، تام تەرەپكە قاراپ تۇرۇۋالدىم . بىرپەستىن كېيىن ، باشىنكوف :

— مىجەزىڭ يوقمۇ نېمە ؟ — دەپ سورىدى .

— ياق ، — دېدىم مەن ، — شۇغىنىسى بىرئاز بېشىم ئاغرىپ تۇرىدۇ .

باشىنكوف بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي بىر پارچە كىتابنى ئالدى . ئارىدىن بىرەر سائەتتىن كۆپرەك ۋاقىت ئۆتۈپ كەتتى . مەن بارلىق ئىشلارنى ئۇنتۇغا سۆزلەپ بېرەي دەپ تۇرۇۋېدىم . . . دەھلىزنىڭ ئىشىك قوڭغۇرىقى جارانگشىپ كەتتى .

ئىشىك ئېچىلدى . . . ئاشانوفنىڭ خىزمەتكارىمدىن مېنىڭ ئۆيدە بار ـ يوقلۇقىمنى سوراۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدىم .

باشىنكوف ئورنىدىن تۇردى . ئۇنىڭ ئاشانوف بىلەن خۇشى يوق ئىدى . ئۇ پەس ئاۋازدا :

— سېنىڭ كارىۋىتىڭدا بىردەم يېتىپ تۇرايلى ، — دېدى ـ ده ، ھوجرىغا كىرىپ كەتتى .

بىر مىنۇت ئۆتمەيلا ئاشانوف كىرىپ كەلدى .

مەن ئۇنىڭ ھۆپپىدە قىزىرىپ كەتكەن چىرايىغا ، ماڭا تەكەللۇپسىز قىلغان سوغۇققىنا سالىمىغا قاراپ ، ئۇنىڭ پېنسىغا بىر مەقسەت بىلەن كەلگەنلىكىنى پەرەز قىلدىم : « ئەمدى نېمە ئىش يۈز بېرەر ؟ » دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە .

— جانابلىرى ، — دېدى ئاشانوف يۆلەنچۇكلۇك ئورۇنـ دۇققا كېلىپ ئولتۇرۇپ ، — سىزنى بىر گۇماننى يېشىپ بېرەمـ

دىكىن ، دەپ يېنىڭىزغا كەلدىم .

ـــ سىز نېمە دېمەكچى ؟

ـــ ھېچنېمە ، سىز سەمىمىي ئادەمىمۇ ، ئەمەسمۇ ؟ شۇنى بىلمەكچىمەن ؟

ئاچچىقىم كېلىپ چىرايىم قىزىرىپ كەتتى .

ـــ بۇ نېمە دېگىنىڭىز ؟ ـــ دەپ سوردىم ئۇنىڭدىن .

ـــ نېمە دېگىنىم بولاتتى . . . ـــ دېدى ئاشانوف گەپنى ئېنىق ئېيتىپ ، ـــ تۇنۇگۈن كەچتە ھەمياننىمنى ئېلىپ سىزگە كۆرسەتتىم ، شۇنداقمۇ ؟ ھەمياننىمدا بىر خانقىزنىڭ ماڭا يازغان خېتى بار ئىدى . . . بۈگۈن سىز خەتتىكى بەزى سۆزلەرنى ئۇ خانقىزغا ئېيتىپ ، تېخى كايىپسىز . سىزنىڭ بۇنداق قىلىشىڭىزغا ھەرگىز ھوقۇقىڭىز يوق . مېنىڭ شۇنى بەكلا بىلگۈم بار ، سىز بۇ ئىشنى قانداق چۈشەندۈرىسىز ؟

ـــ مېنىڭمۇ شۇنى بەكلا بىلگۈم بار ، مېنى سوراق قىلىشقا سىزنىڭ نېمە ھەددىڭىز ؟ ـــ دەپ جاۋاب بەردىم ، غەزەپ ۋە خىجالەتچىلىكتىن ۋۇجۇدۇمغا تىترەك ئۇلىشىپ كەتتى ، ـــ سىز ئاغزىڭىزغا كەلگىنىچە تاغىڭىزنى ، مۇھەببەت خەتلىرىنى ماختاپ كەتتىڭىز ، بۇنىڭ مەن بىلەن نېمە ئالاقىسى ؟ سىزنىڭ مۇھەببەت خەتلىرىڭىز كەم تۇرامدۇ ؟

ـــ ياق ، بىرىمۇ كەم ئەمەس ، لېكىن مېنىڭ تۇنۇگۈنكى ئەھۋالىمدا سىز ئېھتىمال . . .

ـــ بولدى ، جانابلىرى ، ـــ دېدىم مەن ئاۋازىمنى بولۇشىچە يۇقىرى كۆتۈرۈپ ، ـــ مېنى ئاۋارە قىلماڭ ، ئاڭلىدىڭىزمۇ ؟ مېنىڭ ھېچ نەرسىنى بىلگۈم يوق ، سىزگە بىرەر نەرسىنى چۈشەندۈرۈپ قويۇش نىيىتىممۇ يوق . ئۆزىڭىز بېرىپ ئۇ خانقىزغا

چۈشەندۈرۈپ قويۇڭ ! ـــ بېشىم قېيىپ كەتكەندەك بولدى . ئاشانوف ماڭا لەپپىدە قاراپ قويدى ، شۇ تاپتا ئۇ يۈرىكىمنى زىدە قىلىۋېتىدىغان بىر خىل مەسخىرىلىك ئىپادىسىنى كۆزلىرىدىن چەقىپ تۇرغانلىقىنى پۈتۈن كۈچى بىلەن بىلدۈرمەكچى بولۇۋاتاتتى . ئۇ ساقلىنى سىلاپ قويۇپ ، ئالدىرىماي ئورنىدىن تۇردى .

ـــ بىلدىم ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ئىچكىزدىكىسى چىرايلىكىزدىن چىقىپ تۇرۇۋاتىدۇ . سىزگە شۇنى ئېيتىپ قويايلى ، بۇ يۇز ـــ ئابرۇيلۇق ئادەملەرنىڭ قىلىدىغان ئىشى ئەمەس . . . خەقلەرنىڭ خېتىنى ئوغرىلىقچە ئوقۇش . . . ئاندىن يۇز ـــ ئابرۇيلۇق بىر خانىمنى مالال قىلىش . . .

ـــ كۆزۈمدىن يوقىلىڭ ! ـــ مەن پۈتۈمنى يەرگە ئۇرۇپ قاتتىق ۋارقىرىدىم ، ـــ مېنىڭ يېنىمغا شاھىتتىن ① بىرنى ئەۋەتىڭ . سىز بىلەن سۆزلەشمەيمەن .

ـــ ماڭا ئۆگىتىمەن دەپ ئالدىراپ كەتمەڭ ، ـــ دېدى ئاشانوف گېپىمگە رەددىيە بېرىپ ، ـــ مەنمۇ بىر شاھىت ئەۋەتەي دەپ تۇرغان .

ئاشانوف ئۆيۈمدىن چىقىپ كەتتى ، مەن ساپادا سوزۇلۇپ يېتىپ ، قوللىرىم بىلەن كۆزۈمنى ئېتىۋالدىم . بىر چاغدا بىرەيلەن مۇرەمنى ئاستا ئۇردى ، قارىسام باشىنكوف ئالدىمدا تۇراتتى .

ـــ بۇ نېمە ئىش ؟ راستمۇ ؟ . . . ـــ سورىدى ئۇ مېنىڭدىن ، ـــ خەقنىڭ خېتىنى ئوقۇغانمىدىڭ ؟

مەن « ھەئە » دېگەندەك بېشىمنى بوش لىڭشىتتىم .

باشىنكوف دېرىزىنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە ماڭا

---

① دۇئېل ئۇستىدىكى شاھىت كۆزدە تۇتۇلىدۇ . بۇ يەردە باش قەھرىمان ئاشانوف بىلەن دۇئېلغا چىقىش نىيىتىگە كەلگەن .

دۇمبىسنى قىلىپ :

ـــ ئاشانوفقا خەت يازغان بىر قىزنىڭ خېتىنى ئوقۇپسەن ئۇ قىز زادى كىم ؟

ـــ سوفىيە زلوتنسكايا ، ـــ دېدىم مەن خۇددى جىنايەتچى سوت ئەمەلدارىغا جاۋاب بەرگەندەك ئاھاڭدا .

باشنىكوف خېلى ئۇزۇنغىچە گەپ قىلمىدى .

ـــ مۇھەببەت ئۇچۇنلا شۇنداق قىلدىم دېسەڭ ، سېنى ھەرھالدا ئەپۇ قىلىشقا بولىدۇ ، ـــ دېدى ئۇ ئاخىر ئېغىز ئېچىپ ، ـــ سەن سوفىيەنى ياخشى كۆرۈپ قاپسەن ـ دە ؟

ـــ ھەئە . . .

باشنىكوف يەنە بىردەم جىمىپ كەتتى .

ـــ مۇنداق دېگىن ، ئەمدى سەن بېرىپ قىزغا كايىماقچى . . .

ـــ ھەئە . . . شۇنداق . . . ـــ دېدىم مەن ئۇمىدسىزلەنگەن ھالدا ، ـــ ئەمدى سەن مېنى كۆزگە ئىلمايدىغان بولدۇڭ .

باشنىكوف ئۆي ئىچىنى ئىككى ئايلىنىپ چىقتى .

ـــ خوش ، قىز ئۇنى ياخشى كۆرەمدۇ ؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ مېنىڭدىن .

ـــ ياخشى كۆرىدۇ . . .

باشنىكوف بېشىنى تۆۋەن قىلىپ بىرھازاغچە پولدىن كۆزىنى ئۇزمەي قاراپ كەتتى .

ـــ ئەمسە ، ئىشنى ئوڭشايدىغانىنىڭ ئامالىنى قىلايلى ، ـــ دېدى ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ، ـــ بۇ ئىش بۇنداق كېتىۋەرسە بولمايدۇ .

باشنىكوف شىلەپىسىنى ئالدى .

ـــ نەگە بارسەن ؟

ـــ ئاشانوفنىڭ قېشىغا .

مەن ساپادىن لىككىدە تۇرۇپ كەتتىم ـ دە :

ـــ سېنى ئۇنىڭ قېشىغا بارغۇزمايمەن . ئاھ پەرۋەردىگار ! بۇنداق قىلساڭ قانداق بولىدۇ ! ئۇ نېمە دەپ ئويلاپ قالدۇ ؟ ـــ دېدىم .

باشىنكوف ماڭا لەپپىدە قاراپ قويدى .

ـــ ئۇنداقتا ، سېنىڭ گېپىڭچە ، بۇ ئىشنى مۇشۇنداق قىلىپ ، ئۆزۈڭنى ۋەيران قىلساڭ ، ئۇ قىزنى ئۇياتقا قالدۇرساڭ بولامدۇ ؟

ـــ لېكىن سەن ئاشانوفقا نېمىلەرنى دېمەكچى ؟

ـــ ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىمەن . سېنى ئەپۇ سورىدى دەيمەن .

ـــ لېكىن مەن ئۇنىڭدىن ئەپۇ سورىمايمەن .

ـــ سورىمايسەن ؟ سەندە خاتالىق يوقمۇ ؟

مەن باشىنكوفقا قاردىم : ئۇنىڭ چىرايىدىكى خاتىرجەملىك ، كەسكىنلىك ئەمما ئەنسىرگەنلىك ئالامەتلىرىنى كۆرۈپ تەسىرلەندىم . مەن ئەزەلدىن ئۇنىڭ بۇنداق چىرايىنى كۆرۈپ باقمىغانىدىم . ئاخىر بىر ئېغىزمۇ گەپ يانداۋۇرماي يەنە ساپاغا كېلىپ ئولتۇردۇم .

باشىنكوف چىقىپ كەتتى .

مەن ئۇنىڭ كېلىشىنى كۈتتۈم ، كۈتۈۋېرىپ ئىچىم تىت ـ تىت بولۇپ كەتتى . ۋاقىت كىشى قورققۇدەك ئاستا ئۆتمەكتە ئىدى . ئاخىر ئۇ كەلدى . . . بەكلا كېچىكىپ كەلدى .

ـــ ھە ، قانداق بولدى ؟ ـــ دەپ سورىدىم مەن قورقۇمـ

سىرىغان ھالدا .

ـــ خۇداغا شۈكۈر ! ـــ دېدى باشىنكوق ، ـــ ئىشنى ئويلىمىغىنىمدەك قىلدىم .

ـــ ئاشانوفنىڭ يېنىغا باردىڭمۇ ؟

ـــ ھەئە ، باردىم .

ـــ ئۇ قانداق قىلدى ؟ بەلكىم يوغانچىلىق قىلغاندۇ ؟

ـــ ياقەي . . . ئۇ . . . مەن ئويلىغان چاكىنا ئادەملەردىن ئەمەس ئىكەن .

ـــ ئۇنداقتا ، سەن ئۇنىڭكىدىن باشقا يەنە نەلەرگە بارىدىغان ؟ ـــ مەن بىرپەس توختاپ يەنە سورىدىم .

ـــ زلوتنسكىينىڭ ئۆيىگە باردىم .

ـــ ھە ! ـــ يۈرىكىم دۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى . مەن باشىنكوفنىڭ كۆزىگە قاراشقا پېتىنالمىدىم ، ـــ ئۇنداقتا سوفىيە نېمە دېدى ؟

ـــ سوفىيە نىكولايېۋنا غەرەز ئۇقمىدىغان ، كۆڭلى ياخشى قىز ئىكەن . . . شۇنداق ، ئۇ ھەقىقەتەن كۆڭلى ياخشى قىز ئىكەن . دەسلەپ سەل تەڭلىكتە قالدى ، كېيىن تارتىنماي ئۆزىنى ئەركىن تۇتتى . بىراق بىز ئاران بەش مىنۇتچە پاراڭلاشتۇق .

ـــ سەن . . . مەن توغرىسىدىكى . . . بارلىق . . . بارلىق ئىشلارنى ئۇنىڭغا ئېيتتىڭمۇ ؟

ـــ ئېيتىشقا تېگىشلىكىنىڭ ھەممىسىنى ئېيتتىم .

ـــ ئەمدى مەن ئۇلارنىڭكىگە بارالمايدىغان بوپتىمەن ـ دە ، ـــ دېدىم مەن ئۇمىدسىزلەنگەن ھالدا .

ـــ نېمىشقا بارالمايدىكەنسەن ؟ ياق ، ئاندا ـ ساندا بېرىپ تۇر . ئۇلارنى بىرەر گۇمانغا كەلتۈرۈپ قويماسلىق ئۈچۈن ،

ئۇلارنىڭ ئۆيىگە چوقۇم بېرىپ تۇرمسىاڭ بولمايدۇ . . .

ـــ باشىنكوق ، سەن ھازىر مېنى كۆزۈڭگە ئىلمايۋاتىسەن ! ـــ دېدىم مەن ئۇنىڭ ئاۋازدا . كۆز ياشلىرىمنى تەستە ئىچىمگە سىڭدۈرۈەتتىم .

ـــ مەن ؟ سېنى كۆزگە ئىلمىدىم ؟ ـــ ئۇنىڭ مۇلايىم كۆزلىرىدىن مېھرىبانلىق نۇرى چاقناپ كەتتى ، ـــ سېنى كۆزگە ئىلماسلىق . . . ئەخمەقلىق ! شۇنداق قىلسام ، سەن بەرداشلىق بېرەلەمسەن ؟ ئىچ ـ ئىچىڭدىن ئازابلىنىپ كەتمەمسەن ؟ ئۇ ماڭا قولىنى ئۇزاتتى ، مەن ئۇنىڭ بوينىدىن قۇچاقلاپ يىغلاپ كەتتىم .

ئارىدىن بىرنەچچە كۈن ئۆتۈپ كەتتى . مەن باشىنكوفنىڭ مۇشۇ بىرنەچچە كۈندىن بېرى كەيپىياتىنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىنى كۆرۈپ ، ئاخىر زلوتنسكىينىڭ ئۆيىگە بېرىش قارارىغا كەلدىم . مەن ئۇلارنىڭ مېھمانخانىسىغا كىرىشمگىلا تىل بىلەن ئىپادىلەپ بولمايدىغان بىر خىل تۇيغۇغا كېلىپ قالدىم . ھېلىمۇ ئېسىمدە : ئۆيدىكىلەرنىڭ چىرايىنى پەرق ئېتەلمەيۋاتقانىدەك ، گەپلىرىمۇ ئېنىق چىقمايۋاتقانىدەك بولۇپ قالغانىدىم . سوفىيەمۇ مېنىڭدىن بەكرەك بىئارام بولۇپ كەتتى . ئۇنىڭ ماڭا زورمۇزور گەپ قىلۇاتقانلىقى ئېنىق ئىدى . ئەمما مەن كۆزلىرىمنى ئۇنىڭدىن قاچۇرۇۋاتقانىدەك ، ئۇمۇ كۆزلىرىنى مېنىڭدىن قاچۇردى ، يەنە كېلىپ ، ئۇنىڭ ھەربىر ھەرىكەتلىرىدىن ، پۇتۇن ۋۇجۇدىدىن ئۆزىنى بېسۇبلىۋاتقانلىقى ۋە ئىچىدە يىرگىنىۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى . . . (نېمىشقا ھەقىقىي ئەھۋالنى يوشۇرىدىغاندۇ ؟) . . . مەن چامىمنىڭ يېتىشىچە ، ئۇنى ، شۇنداقلا ئۆزۈمنى بۇنداق روھىي ئازابتىن بالدۇرراق خالاس قىلىشقا تى-

رىشتىم . ھېلىمۇ ياخشى ، بۇ سوغىيە توي قىلىشتىن ئىلگىرىكى ئەڭ ئاخىرقى بىر قېتىملىق ئۇچرىشىش بولۇپ قالدى . . . تەقدىر تۇيۇقسىز ئۆزگىرىش ياساپ ، مېنى رۇسىيىنىڭ بىر بۇلۇڭىغا ئا-پىرىپ تاشلىدى . شۇنداق قىلىپ ، مەن پېتىربۇرگتىن ، زلوت-نىسكىي ئائىلىسىدىكىلەردىن ئۇزاق ۋاقىتقىچە ئايرىلىپ قالدىم ، ئاق كۆڭۈل ياكوف باشىنكوفتىن ئۇزاق ۋاقىتقىچە ئايرىلىپ قالغانلىقىم مېنى بەكلا ئازابتا قويدى .

2

ئارىدىن يەتتە يىل ئۆتۈپ كەتتى . مېنىڭچە ، بۇ يىللاردا بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشلارنى بۇ يەردە بىر - بىرلەپ سۆزلەپ ئولا-تۇرۇشۇمنىڭ ھاجىتى يوق . مەن رۇسىيىنىڭ ھەممە جايلىرىنى ئارىلاپ يۈرۈپ جىق ھالىمدىن كەتتىم ؛ مېنىڭ قاقاس چۆل - جەزىرىلەرگە ۋە يىراق - يىراق جايلارغىمۇ قەدىمىم يەتتى . خۇداغا شۈكۈر ! ئۇ جايلار بەزىلەر تەسەۋۋۇر قىلغاندىكىدەك ئۇنچىلىك قورقۇنچلۇق ئەمەس ئىكەن . يەنە كېلىپ ، قېلىن ئور-مانلىقنىڭ ئەڭ ئىچكىرى جايلىرىدىمۇ ، يوپۇرماقلىرى چۈشۈپ ، شاخلىرى يالىڭاچلانغان دەرەخ تۈۋۈلىرىدىمۇ خۇش پۇراق گۈللەر ئېچىلىدىكەن .

بىر ئەتىيازنىڭ مەلۇم كۈنى ، مەن ھۆكۈمەت خىزمىتى بىلەن شەرقىي رۇسىيىنىڭ چەت ئۆلكىسىنىڭ بىر ناھىيە مەركە-زىگە باردىم . پەيتۇننىڭ تۈتۈق دېرىزىسىدىن مەيدانلىكى دۇكان-لىڭ ئالدىدا تۇرغان بىر ئادەمنى كۆرۈپ قالدىم . نېمىشقىدۇر ، ئۇ ئادەم ماڭا بەكلا تونۇش چىراي بىلىنىپ كەتتى . مەن زېھن سې-لىپ قاراپ تونۇۋالدىم . ئۇ ئادەم باشىنكوفنىڭ خىزمەتكارى ئىر-

سـي ئىدى . مەن بەكلا خۇشال بولۇپ كەتتىم ، دەرھال پەيتۇنـ دىن چۈشۈپ ، ئىرسينىڭ ئالدىغا باردىم .

ـ ياخشىمۇسەن ، دوستۇم ! ـ دېدىم مەن ھاياجىنىمنى باسالماي ، ـ سەن مـۇشـۇ يـەردە بېـگـىڭ بـىـلـەن بىللە تۇرۇۋاتامسەن ؟

ـ ھەئە ، بېگىم بىلەن بىللە تۇرىمەن ، ـ دېدى ئۇ تەـ لىنى چاپناپ ، ئارقىدىنلا ۋارقىراپ كەتتى ، ـ ئوھوي ، ئەپەنـ دى ، سىزمىدىڭىز ؟ تونۇماي قالغىلى تاسلا قاپتىمەن !

ـ سـەن يـاكـوف باشـنـىـكـوف بـىـلـەن بـىـلـلـە مۇشۇ يەردە تۇرۇۋاتامسەن ؟

ـ ھەئە ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە ، ئەپەندى ، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ بىلەن بىللە تۇرىمەن . . . بولمىسا ، مېنى يەنە باشقا كىم بىلەن بىللە دەيسىز ؟!

ـ چاپسان ، مېنى ئۇنىڭ يېنىغا باشلاپ بارغىن .

ـ بولىدۇ ، بولىدۇ ، مانا بۇياققا مېڭىڭ ، ھە بۇياققا . . . بـىز بۇ يەردىكى كىچىك مېھمانخانىدا تۇرىمىز ، ـ دېدى ئىرسي مېنى باشلاپ كېتىۋېتىپ ، ـ بەك ياخشى بولدى ، ياكوف باشنـ كوف سىزنى كۆرسە قانچىلىك خۇشال بولۇپ كېتەر ـ ھە !

ئۇ تـەلەتى بەكلا كۆرۈمسىز ، ھەتتا بىرئاز ياۋايىلىقى چـە قـىـپ تۇرىدىغان ئادەم بولغىنى بىلەن ، لېكىن بەك ئاق كۆڭۈل ، ئەقـىـللىق قالماق ئىدى . ئۇ باشنىكوفقا سادىق بولۇپ ، ئۇنىڭ ھاـ لىدىن خەۋەر ئېلىپ يۈرگىنىگە ئون يىل بولغانىدى .

ـ ياكوف باشنىكوفنىڭ سالامەتلىكى قانداق ؟ ـ دەپ سورىدىم ئۇنىڭدىن .

ـ ھەي ، ئەپەندى ، بەك يامان . . . بەك يامان ، ئەپەنـ

دى ! ـــ دېدى ئۇ ماڭا قاراپ ، ـــ سىز ئۇنى تونۇمايسىز قالسىز . باشىنكوف ئۇزۇن ياشىيالمايدۇ . شۇڭا ، بىز بۇ يەردە تۇرۇپ قالـ دۇق . بولمىسا ، بىز ئودىساغا داۋالانغىلى باراتتۇق . .

ـــ سىلەر قەيەردىن كەلدىڭلار ؟

ـــ سىبىرىيەدىن كەلدۇق ، ئەپەندى .

ـــ سىبىرىيەدىن كەلدىڭلارمۇ ؟

ـــ ھەئە ، ئەپەندى . ياكوف باشىنكوف سىبىرىيەدە خىزـ مەت قىلاتتى . ئەپەندى ، ئۇ ئاشۇ يەردە يارلاندى .

ـــ ئۇ ئارمىيەگە كىرگەنما ؟

ـــ ياق ، ئەپەندى ، ئۇ ھۆكۈمەت ئورگىنىدا خىزمەت قىلـ غان ، ئەپەندى .

« نېمىدېگەن غەلىتە ئىش بۇ » مەن ئويلىنىپ قالدىم . بۇ چاغدا بىز كىچىك مېھمانخانىغا يېقىنلاپ قالغانىدۇق . ئىرسىي باشىنكوفقا مېنىڭ كەلگەنلىكىمنى خەۋەر قىلىش ئۈچۈن ئالدىمدا يۈگۈرۈپ كەتتى . بىز ئايرىلغاندىن كېيىن دەسلەپكى بىرنەچچە يىل ئىچىدە باشىنكوف بىلەن پات ـ پات خەت يېزىشىپ تۇرغانـ دۇق ، لېكىن تۆت يىل ئىلگىرى ئۇنىڭ ئاخىرقى بىر پارچە خېـ تىنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئۇ تۇغرىسىدا بىرەر خەـ ۋەرمۇ ئاڭلىمىغانىدىم .

ـــ كېلىڭ ، ئەپەندى ، يۇقىرىغا چىقىڭ ، ئەپەندى ! ـــ دېدى ئىرسىي پەلەمپەي ئالدىدا ماڭا يول بېرىپ ، ـــ شۇ تاپتا باشىنكوف سىزنى كۆرۈشكە بەكلا ئالدىراپ كېتىۋاتىدۇ ، ئەپەندى .

مەن لىڭشىپ قالغان پەلەمپەيدىن ئالدىراپ چىقىپ ، بىر ئېغىزلىق قاراڭغۇ ئۆيگە كىردىم . . . كىردىمىۇ ، كۆڭلۈم بىر

قىسمىلا بولۇپ كەتتى . . . چىرايى ئۆلۈكىنىڭكىدەك تاتىرىپ كەتكەن باشىنكوف تار كارىۋاتتا سوزۇلۇپ ياتاتتى ، ئۇستىگە بىر پەلتو يېپىقلىق ئىدى . ئۇ پەلتو ئاستىدىن چىقىپ قالغان قورايدەك ئىنچىكە قولىنى ماڭا ئۇزاتتى . مەن دەرھال كارىۋاتىنىڭ يېنىغا بارىدىم ـ دە ، ھايا-جانىدىن ئۇنى چىڭ قۇچاقلىدىم .

ـــ باشىنكوف ! ـــ مەن توۋلاپ كەتتىم ، ـــ ساڭا نېمە بولدى ؟

ـــ ھېچنېمە بولمىدى ، ـــ دېدى ئۇ زەئىپ ئاۋازدا ، ـــ ئانچە ـ مۇنچە ئۇششاق كېسەلنىڭ ئىشى دېگىنە . ھە ، ئۆزۈڭ قانداق قىلىپ بۇ يەرلەرگە كېلىپ قالدىڭ ؟

مەن كارىۋاتىنىڭ ئالدىدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇرىدۇم ۋە ئۇنىڭ قولىنى قويۇۋەتمەي چىرايىغا زەن سېلىپ قارىدىم . ماڭا ئىنتايىن يېقىملىق بىلىنىدىغان چىرايىنى تونۇدۇم . ئۇنىڭ كۆزلىرىدىكى ئىپادە ، كۆلۈمسىرەشلىرى ئۆزگەرمىگەنىدى ، ئەمما كېسەل ئازابى ئۇنى مۇشۇ ھالغا كەلتۈرۈپ قويغانىدى .

باشىنكوف مېنىڭ ئىچ ئاغرىتىۋاتقانلىقىمنى بىلىپ قالدى .

ـــ ئۇچ كۈن بولدى ، ساقلىمنى ئالمىغىلى ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ھە چېچىمنىمۇ تارىمىدىم ، بولمىسا مەن . . . بۇنچىلىك كېسەل چىراي بولۇپ كەتمەيتتى .

ـــ ماڭا ئېيتقىنا ، باشىنكوف ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ ئىرسىي ماڭا دېدى . . . سەن يارىلانىدىڭمۇ ؟

ـــ ھەم ! شۇنداق بولدى ، بۇ ئىشنى سۆزلەپ كەلسەم گەپ تولا ، ـــ دېدى ئۇ جاۋاب بېرىپ ، ـــ ساڭا كېيىن سۆزلەپ بېرىمەن . مەن ھەقىقەتەن يارىلاندىم ، سەن ئويلاپ باق ، مەن قانداق يارىلاندىم ؟ يا ئوقىدىن يارىلاندىم .

ـــ يا ئوقىدىن ؟

ـــ ھەئە ، يا ئوقىدىن يارىلاندىم ، شۇغىنىسى ئەپسانىلەر-دىكى مۇھەببەت ئىلاھىنىڭ يا ئوقى ئەمەس ، بەلكى ئىنتايىن يۇمشاق ياغاچتىن ياسالغان ھەقىقىي يا ئوقىدىن يارىلاندىم . بۇنداق يا ئوقىنىڭ ئۇچى ناھايىتى ئۆچلۇق بولىدىكەن . بۇ يا ئوقى ساڭا تەگكەندە ، بولۇپمۇ كۆكسۈڭگە تەگكەن چاغدا راستىنلا چىدىماي قالىدىكەنسەن .

ـــ ۋاي ، بۇ قانداق بولۇپ كەتكىنى ، راستما . . . ؟

ـــ ئىش بۇنداق بولدى . سەنمۇ بىلىسەن ، مېنىڭ بۇ ھاياتىمدا ناھايىتى نۇرغۇن كۆلكىلىك ئىشلار بولدى . ئېسىڭدىمۇ ، ھېلىقى كۆلكىلىك خەتلەرنىڭ ۋەجىدىن بىلەن يۇرۇپ كەتكەنلىرىم ؟ . . . بۇ قېتىم يارىلىنىشىم ناھايىتى قىزىق . ئەمەلىيەتتە بىزنىڭ بۇ مەدەنىيەتلىك دەۋردە تەربىيە كۆرگەن قايسى بىر ئادەم يا ئوقىدىن يارىلانغان ؟ يەنە كېلىپ تاسادىپىي ئەمەس . . . شۇنىڭغا دىققەت قىلغىنىكى ، ماھارەت كۆرسەتكەندە ئەمەس ، بەلكى كۆرەش قىلىۋاتقاندا .

ـــ تەپسىلىرەك سۆزلىسەڭچۇ . . .

ـــ بولىدۇ ، ھېلى سۆزلەپ بېرەي ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ئۆزۈڭگە ئايان ، سەن پېتىربۇرگتىن كېتىپ ئۇزۇن ئۆتمەي ، مەنمۇ نوۋگورودقا كەلدىم . نوۋگورودتا خېلى ئۇزۇن ۋاقىت تۇرۇپ قالدىم . ئەمما ، گەپنىڭ راستىنى ئېيتسام ، بەكلا زېرىكتىم ، ئۇ يەردىمۇ ئىر ئادەمنى ئۇچراتقان بولسامۇ (ئۇ خورسىنىپ قويدى) . . . لېكىن ھازىر بۇ ئىشنى دېيىشنىڭ ھاجىتى يوق . تەخمىنەن ئىككى يىلنىڭ ئالدىدا ، ناھايىتى ئوبدان ، ئاددىي بىر خىزمەت تاپقانىدىم ، ئورنى سەل يىراق ، ئىر كۆتسىڭ شەھىرىدە ،

لېكىن بۇنىڭ نېمە مۇناسىۋىتى ! دادام ۋە مېنىڭ پىشانەمگە سىر-
رىيىگە بېرىش پۈتۈلگەنلىكى ئۈنىڭ . سىرىنى ھەقىقەتەن ياخشى
جاي ! توققۇزى تەل ، ئادەم ئەركىن ـ ئازادە يۈرەلەيدۇ . . . كـ-
شىلەرنىڭ ھەممىسى ساڭا شۇنداق دەيدۇ . مەن سىرىنى ئۈنتا-
يىن ياخشى كۆرىمەن . ئۇ يەردىكى يەرلىك ئادەملەر ① مېنىڭ
باشقۇرۇشىمدا بولدى . ئۇلار مۇلايىم ۋە ئىتائەتچان ئا-
دەملەر . لېكىن مېنى نەس باستى : ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئون
نەچچە ئادەم چەكلەنگەن بۇيۇملارنى ئوغرىلىنىچە يۆتكەپ سالدى .
مەن ئۇلارنى تۇتۇش بۇيرۇقى تاپشۇرۇۋالدىم . شۇنداق قىلىپ ،
ئۇلارنى تۇتتۇم ، شۇغىنىسى ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر ئادەم شۇ
زامان گاڭگىراپ قالغان چېغى ، ئۆزىنى قوغدايمەن دەپ ماڭا ئوقيا
ئاتتى . . . مەن جېنىمدىن ئايرىلغىلى تاس قالدىم ، ھېلىمۇ ياخشى
تەلىيىم بار ئىكەن ، ساق قالدىم ، ھازىر مەن داۋالىنىش ئۈچۈن بۇ
يەردىن كېتىۋاتقانىدىم . . . داۋالىنىش راسخودىنى باشلىقلار ئۈس-
تىگە ئالدى . . . خۇدا ئۇلارنى سالامەت قىلغاي !

ھېرىپ ھالىدىن كەتكەن باشىنكوف بېشىنى ياستۇققا قو-
يۇپ ، بىرپەس جىمىپ كەتتى ، چىرايىغا سۇس قىزىللىق
يۈگۈرۈپ ، كۆزلىرى يۇمۇلدى .

ـــ ئۇ كۆپ سۆزلىسە بولمايدۇ ، ـــ دېدى ئىرسىي پەس
ئاۋازدا .

ئۆيدە ھېچقانداق ئاۋاز يوق ، پەقەت كېسەلنىڭ ئېغىر نە-
پەس ئېلىشلا ئاڭلىناتتى .

ـــ ھازىر ، ـــ باشىنكوف كۆزىنى ئېچىپ ، گېپىنى
داۋاملاشتۇردى ، ـــ مەن بۇ كىچىك شەھەردە تۇ-

① رۇسلاردىن باشقا ئاز سانلىق مىللەتلەر كۆزدە تۇتۇلدۇ .

رۇۋاتـقـــلى ئىككى ھەپتە بولدى . . . زۇكام بولۇپ قالغاندەك قىلىمەن . يەرلىك دوختۇر مېنى داۋالاۋاتىدۇ . . . سەن ئۇنى كۆرۈپ قـالىسەن . مېنىڭچە ، ئۇ تىبابەتچىلىكنى بىلمەيدىكەن . ماڭا مـۇشۇنداق بىر پۇرسەتنىك نېسىپ بولغانلىقىغا ئىنتايىن خۇش بولدۇم ، بولمىسا ، سەن بىلەن قانداق ئۇچرىشىپ قالاتتىمكىنتاڭ ؟ (ئۇ قولۇمنى چىڭ تۇتتى . ئۇنىڭ قولى تېخى ھېلىلا مۇزدەك تـۇرغان ، ئەمدى ئوت كاۋاپ قىزىپ كەتكەنىدى) . ماڭا ئۆزۈڭ تـوغرۇلۇق سۆزلەپ بەرگىن ، ـــ ئۇ مەيدىسىنى پىپىپ تۇرغان پـەلتونى ئېچىۋەتتى ، ـــ بىز يەنە قاچـان ، قـەيـەردە ئۇچـرىـــشـــمىز ، خۇدا ئۆزى بىلىدۇ .

مەن باشىنكوفنى يەنە سۆزلەتمەسلىك ئۈچۈن ، دەرھال ئۇنىڭ تەلىپىنى قانداقۇرۇپ ، ئۆزۈمنىڭ بېشىدىن ئۆتكەنلەرنى سۆزلەشكە باشلىدىم . دەسلەپتە ئۇ گەپلىرىمنى ناھايىتى دىققەت بىلەن ئاڭلىدى ، كېيىن ئازراق سۇ ئىچتى ، ئاندىن كۆزلىرىنى يـۇمۇپ ، بېشىنى ياستۇقتا ئۇياق ـ بۇياق ئۆرۈدى . ئۇنى بىر دەم ئۇخلاشقا دەۋەت قىلدىم ، سالامەتلىكى سەل ئوڭشالغاندا ، ئۆزۈم تـوغرۇلۇق يەنە سۆزلەپ بېرىدىغانلىقىمنى ، ھازىرچە ياندىكى ئۆيگە چىقىپ تۇرىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم .

ـــ بۇ يەر بەك ئوسال . . . ـــ دېدى باشىنكوف ، لېكىن مەن ئۇنى سۆزلەشتىن توختىتىپ ، ئۆيدىن ئاستا چىقىپ كەتتىم . ئىرسىي ئارقامدىن بىللە چىقتى .

ـــ بۇ قانداق ئىش ، ئىرسىي ؟ باشىنكوفنىڭ جېنى ئازلا قـاپتۇ ، شۇنداقـمۇ ؟ ـــ دەپ سـورىـدىـم مـەن بـۇ سـادىق خىزمەتكاردىن .

ئۇ قولىنى پۇلاڭلىتىپ بۇرۇلۇپلا كېتىپ قالدى .

مەن پەيتۇنچىنى كەتكۈزۈۋېتىپ ، قوشنا ئۆيگە ئالدىراپ كىرۋچۇپ كىردىم ۋە باشىنكوق ئۇخلاپ قالدىمۇ ، قانداق ؟ شۇنى بىلەي ، دەپ ئۆيگە ماڭدىم . ئۆينىڭ ئالدىدا ئېگىز بوي ، كېلەكسىز كەلگەن ، ئىششىپ قالغاندەك گۆشلۈك چوقۇر يۈزىدە ئىزىلەڭگۈلۈكتىن باشقا ھېچقانداق بىر ئالامەتنى بىلگىلى بولمايدىغان سېمىز بىر ئادەم بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم . ئۇ تېخى بايىلا ئۆيقۇدىن ئويغانغاندەك كۆزلىرى يېرىم يۇمۇق ھالەتتە ئىدى .

— سىز دوختۇر بولامسىز ؟ — دەپ سورىدىم ئۇنىڭدىن .

ئۇ سېمىز ئادەم ماڭا سىنچىلاپ قاراپ قاشلىرىنى كۆتۈردى .

— ھەئە ، ئەپەندى ، — دېدى ئۇ ئادەم ئاخىر ئېغىز ئېچىپ .

— خاپا بولمىسىڭىز ، دوختۇر ئەپەندى ، بۇ يەرگە مېنىڭ ئۆيۈمدە بىردەم ئولتۇرۇپ چىقامسىزكىن ؟ ياكوق باشىنكوق ھازىر ئۇخلاپ قالغاندەك قىلىدۇ . مەن ئۇنىڭ دوستى ، ئۇنىڭ كېسىلىنى ئەھۋالى توغرۇلۇق سىز بىلەن بىر پاراڭلاشسام دەيمەن ، ئۇنىڭ كېسىلى مېنى بەكلا ئەنسىرىتىپ قويدى .

— بەلەن بوپتۇ ، ئەپەندى ، — دېدى دوختۇر ، — بۇنچىلىك دەپ كېتىشنىڭ نېمە ھاجىتى ؟ مانا مەن تەييار ، — ئۇ مەن بىلەن بىللە ئۆيگە كىردى .

— ماڭا سۆزلەپ بەرسىڭىز ، — دوختۇر ئورۇندۇققا ئولىتۇرۇپ تۇرۇشىغا مەن گەپ باشلىدىم ، — بۇ دوستۇمنىڭ كېسىلى خەتەرلىكمۇ ؟

— شۇنداق ، — سېمىز ئادەم ئالدىرىماي جاۋاب بەردى .

— دېمەك . . . كېسىلى ئېغىر ؟

— هەئە ، بەك ئېغىر .
— بۇ گەپچە ، ئۇ ھەتتا . . . ئۆلۈپ كېتىشى مۇمكىنمۇ ؟
— مۇمكىن .
مەن راستىمنى ئېيتسام ، بىر خىل نەپرەتلىك ھېسسىياتىم بىلەن ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىدىم .
— ھە ، — دېدىم مەن ، — بىز بىر ئامالىنى قىلايلى ، يا باشقا دوختۇرلارنىمۇ ئەكېلىپ ، بىرلىشىپ بىر ئامال قىلىپ باقامسىز ؟ يا باشقا بىر يولىنى قىلامدۇق . . . ئۆزىڭىزمۇ بىلىسىز ، ئىشنى مۇنداق كەينىگە تارتساق بولمايدۇ . . . ئاھ خۇدا !
— باشقا دوختۇرلارنىمۇ ئەكېلىپ باقامدۇق ؟ بولىدۇ . نېمىشقا بولمايدىكەن ؟ ئەلۋەتتە بولىدۇ . . ئۇ ئۇ يېۋلىمىچىنى ئەكېلەيلى . . .
دوختۇر كۆچەپ سۆزلەۋېتىپ پات — پات خورسىنىپ قويدى ، ئۇ گەپ قىلغاندا خۇددى ھەربىر سۆزنى خېلى زورۇقۇپ چىقىرىۋاتقاندەك يۈزى چىڭقىلىپ كەتتى .
— ئۇ ئۇ يېۋلىمىچ دېگەن كىم ؟
— شەھەرنىڭ دوختۇرى .
— ئۆلكە مەركىزىگە ئادەم ئەۋەتىپ دوختۇر ئەكەلسەك ياخشى ئەمەسمۇ . . . سىزچە قانداق ؟ ئۇ يەردە چوقۇم داڭلىق دوختۇرلار بار .
— نېمىشقا بولمايدىكەن ؟ ئادەم ئەۋەتەيلى .
— سىزنىڭچە ، ئۇ يەردىكى ئەڭ ياخشى دوختۇر كىم ؟
— ئەڭ ياخشى دوختۇر دەمسىز ؟ ئۇ يەردە كورلابوس دەيدىغان بىر دوختۇر بولىدىغان . . . بىراق ئۇ باشقا بىر جايغا يۆتكىلىپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن . ئۇنىڭ ئۇستىگە ، گەپنىڭ

راستىنى ئېيتساق ، بۇ كېسەلگە دوختۇر تەكلىپ قىلىشنىڭ ھاجىتى يوق .

— نېمىشقا ؟

— كېسەل دوستىڭىزنى داۋالاش ئۈلكە مەركىزىدىكى دوختۇرنىڭمۇ قولىدىن كەلمەيدۇ .

— ئۇنىڭ كېسىلى شۇنچىلىك ئېغىرمۇ ؟

— ھەئە ، ئۇنىڭ كۈنى ئازلا قالدى .

— ئۇنى مۇشۇ ھالىغا كەلتۈرۈپ قويغان زادى نېمە كېسەل ؟

— ئۇ يارىلانغان . مۇنداقچە ئېيتقاندا ، ئۆپكىسى زەخمە يېگەن . . . بۇ يەرگە كېلىپ زۇكام بولدى ، بىرنەچچە كۈنگىچە ئوت كاۋاپ قىزىدى . . . يەنە كېلىپ ، ئۇنىڭ ھاياتىي كۈچى خوراپ تۈگىگەن . سىزمۇ بىلسىز ، بىر ئادەمنىڭ تېنىدە ئازراق ھاياتىي كۈچ بولمسا ، ياشىيالمايدۇ .

ئىككىيلەن لام ـ جىم دېيىشمىدۇق .

— خومولوگىيىلىك داۋالاش ئۈسۈلىنى ① سىناپ باقمامدۇق ؟ — دېدى سېمىز دوختۇر ماڭا لەپپىدە قاراپ .

— نېمە دەۋاتىسىز ؟ بۇ سىز قىلىدىغان ئىش ئەمەستۇ ؟

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز ؟ مېنى خومولوگىيىلىك داۋالاشنى بىلمەيدۇ دەمسىز ؟ مېنىڭ ھېچكىمدىن قالغۇچىلىكىم يوق . ئۇ ئىشنى بىزنىڭ بۇ يەردىكى دوختۇرلىرىمۇ قىلىدۇ ھەتتا ئىلمىي ئۇنۋانى يوق بولسىمۇ .

مەن ئىچىمدە : « ھەي ، ئەھۋال بەك چاتاق ئىكەن ـ دە »

---

① بۇ ساغلام ئادەمگە ئىچكۈزگەندە كېسەل پەيدا قىلىدىغان مەلۇم دورا ئارقىلىق شۇ خىل كېسەلنى داۋالاش ئۇسۇلى .

دەپ ئويلىدىم ۋە دەرھال دوختۇرغا :

ـــ بولدى ، دوختۇر ئەپەندى ، سىز ئۆزىڭىزنىڭ ئادەتتىكى ئۇسۇلى بويىچە داۋالاۋېرىڭ ، ـــ دېدىم .

ـــ ئىختىيارىڭىز ، ئەپەندى ، ـــ سېمىز دوختۇر ئورنىدىن تۇرۇپ ، ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ قويدى .

ـــ سىز ئۇنىڭ قېشىغا بارامسىز ؟ ـــ سورىدىم ئۇنىڭدىن .

ـــ ھەئە ، ئۇنى بىر كۆرۈپ چىقاي .

ئۇ چىقىپ كەتتى .

مەن ئۇنىڭ بىللەن بىللە چىقمىدىم . ئۇنىڭ بىچارە دوستۇمنىڭ كارىۋتتى يېنىدا تۇرغانلىقىنى كۆرسەم چىدىيالمايدىغانلىقىمغا كۆزۈم يەتتى . خىزمەتكارىمنى چاقىرىپ ، ئۆلكە مەركىزىدىن ئەڭ ئۇستا دوختۇرنى چوقۇم باشلاپ كېلىشنى تاپىلىدىم . كارىدوردا ئايلىنىپ تۇرۇشى ئاڭلاندى ، مەن دەرھال ئىشىكنى ئاچتىم .

دوختۇر باشىنكوفنىڭ قېشىدىن يېنىپ چىققانىدى .

ـــ قانداق ؟ ـــ مەن پەس ئاۋازدا سورىدىم .

ـــ ھېچنېمە ، مەن دورا يېزىپ بەردىم .

ـــ دوختۇر ئەپەندى ، مەن ئۆلكە مەركىزىگە ئادەم ئەۋەتىپ ، دوختۇر چاقىرتىپ كېلىش قارارىغا كەلدىم . باشقىچە ئويلاپ قالماڭ ، سىزنىڭ داۋالاش تېخنىكىڭىزدىن گۇمانلانمايمەن ، ئەمما ئۆزىڭىزمۇ بىلىسىز ، ئىككى ئادەم ھامان بىر ئادەمدىن كۆپ كۇچلۇك بولىدۇ .

ـــ دېگىنىڭىز ئىنتايىن توغرا ! ـــ دوختۇر شۇنداق دەپلا ئۆيدىن چىقىپ كەتتى .

ئېنىقكى ، ئۇ مېنىڭ گېپىمنى تولا ئاڭلاۋېرىپ زېرىكىپ كەتكەنىدى .

مەن باشنكوفنىڭ يېنىغا كىردىم .

— سەن بۇ يەرنىڭ ئېسكولاپنى ①كۆردۈڭمۇ ؟ — دەپ سورىدى ئۇ مېنىڭدىن .

— كۆردۈم ، — دېدىم مەن .

— مەن ئۇنىڭ كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان تەمكىنلىكىنى ياخشى كۆرىمەن ، — دېدى باشنكوف ، — دوختۇر دېگەن تەمكىن بولۇشى كېرەك ، شۇنداق ئەمەسمۇ ؟ ئۇلارنىڭ تەمكىنلىكى كىسەلگە ناھايىتى ئىلھام بولىدۇ .

باشنكوفنى نائۈمىد قويغۇم كەلمىدى . ئويلىمىغان يەردىن باشنكوف كەچ كىرگەندە خېلىلا ئوڭلىنىپ قالدى . ئۇ خىزمەتكارىغا چاي تەييارلاتقۇزدى ۋە مېنى چاي ئىچىشكە تەكلىپ قىلىپ ، ئۆزىمۇ كىچىك بىر ئىستاكان چاي ئىچتى ، دېمىسىمۇ ئۇ ناھايىتى خۇشال ئىدى . لېكىن مەن كۆچۈمنىڭ بارىچە ئۇنى كۆپ سۆزلەتكۈزمەسلىككە تىرىشتىم ، لېكىن ئۇ گەپتىن توختايدىغاندەك ئەمەس ئىدى ، ئاخىر :

— بىرەر نەرسە ئوقۇپ بېرەي ، ئاڭلامسەن ؟ — دېدىم ئۇنىڭغا .

— ۋېنتېركىيلبرنىڭكىگە ئوخشاش . . . ئېسىڭدىمۇ ؟ — دېدى باشنكوف ، — ياخشى ، قېنى مەرھەمەت ، مەن خۇشاللىق بىلەن ئاڭلايمەن . نېمىنى ئوقۇيلى ؟ قارا ، كىتابلىرىم دېرىزە تەكچىسىدە .

مەن دېرىزە ئالدىغا كېلىپ ، قولۇمغا چىققان بىر كىتابنى ئالدىم . . .

— نېمە كىتاب ؟ — سورىدى ئۇ مېنىڭدىن .

---

① يۇنان ئەپسانىسىدىكى تېبابەتچىلىك ئىلاھى .

ـــ لېرمونتوفنىڭ[1] شېئىرلار توپلىمى .

ـــ ھە ، لېرمونتوف ، بەك ياخشى بولدى ، ئەلۋەتتە ، پۇشكىن تېخىمۇ ئۇلۇغ . . . ئېسىڭدىمۇ « جىمجىتلىق ئىچرە ، توپلىنار بۇلۇتلار كۆكتە ـ ئۇستۈمدە . . . » ھە يەنە « ئاخىرقى رەت ، تەسەۋۋۇرۇمدا سۆيۈملۈك ئوبرازىڭغا . . . » دېگەن مىسرالار . ھەي ، نېمىدېگەن ياخشى ! لېرمونتوفنىڭ شېئىرلىرىمۇ ئىنتايىن ياخشى بولىدۇ ، قەدىرلىك دوستۇم ، ئۆزۈڭ بىلىسەن . كىتابنى ئېلىپ ، خالىغان بىر بەتنى ئېچىپ ئوقۇغىن !

مەن كىتابنى ئېچىپ ئىنتايىن ئوڭايسىزلىنىپ كەتتىم . ئاچچىقىنىم « ۋەسىيەت » دېگەن شېئىر ئىدى . مەن يەنە بىر بەتنى ئاچماقچى بولۇۋىدىم ، ئەمما باشىنكوف ھەرىكىتىمنى كۆرۈپ قالدى بولغاي ، دەرھال :

ـــ ياق ، ياق ، شۇ ئاچقان بېتىڭدىكى شېئىرنى ئوقۇ ، ـــ دېدى .

مەن ئىلاجسىز « ۋەسىيەت » نى ئوقۇشقا باشلىدىم .

ـــ ناھايىتى ياخشى شېئىر ! ـــ دېدى باشىنكوف شېئىرنىڭ ئاخىرقى مىسراسىنى ئوقۇپ بولۇشىمغا ، ـــ ھەققەتەن ياخشى شېئىر ! لېكىن غەلىتە ئىشتە ، ـــ ئۇ بىرئاز توختىۋېلىپ ، يەنە گېپىنى داۋام قىلدى ، ـــ غەلىتە ئىش . سەن دەل « ۋەسىيەت » دېگەن شېئىرنى ئاچتىڭ . . . ھەققەتەن غەلىتە ئىش !

مەن باشقا بىر شېئىرنى ئوقۇشقا باشلىدىم ، لېكىن باشىنكوف قولاق سالماي ، بىر نۇقتىغا كۆز تىكىكىنىچە « غەلىتە ئىش ! » دېگەن سۆزنى ئىككى قېتىم تەكرارلىدى .

مەن كىتابنى تىزىمغا قويۇپ قويدۇم .

---

[1] لېرمونتوف (1814 ـــ 1841) رۇسىيە شائىرى ، يازغۇچىسى .

— ئۇلارنىڭ قوشنىسىنىڭ بىر قىزى بار ①، — دېدى باشىنكوف ئاستا ، ئاندىن شارتتىدە بۇرۇلۇپ ، — قانداق ، سوفيە زلوتنسكايا ئېسىگدىمۇ ؟ — دەپ سوردى مېنىڭدىن .

مەن قىزىرىپ كەتتىم .

— نېمىشقا ئېسىمدە بولمىسۇن !

— ئۇ توي قىلدى ، شۇنداقمۇ ؟

— ئۇ خېلى بۇرۇنلا ئاشانوف بىلەن توي قىلغان ، بۇ توغرۇلۇق ساڭا خەت يازغانىدىم .

— شۇنداق ، شۇنداق ، سەن خەت يېزىپ بۇ ئەھۋالنى ماڭا دېگەن . دادىسى سوفيەنى كەچۈردىمۇ ؟— سوفيەنى كەچۈردى ، لېكىن ئۇ ئاشانوفنى ئېتىراپ قىلمىدى .

— جاھىل قېرى ! ئۇلار بەختلىك ئۆتۈۋاتىپتىمۇ ؟

— بىلمەيمەن ، راستىنلا بىلمەيمەن . . . مېنىڭچە ، ئۇلار بەختلىك ئۆتۈۋاتىدۇ . ئۇلار ھازىر مەلۇم بىر ئۆلكىنىڭ يېزىسىدا تۇرۇۋاتىدۇ . مەن ئۇلارنى كۆرمىدىم ، بىراق ئۇلار تۇرۇۋاتقان يېزىدىن ئۆتتۈم .

— ئۇلارنىڭ بالىسى بارمۇ ؟

— بارغۇ دەيمەن . . . باشىنكوف ، سەندىن بىر ئىشنى سوراپ باقسام بولامدۇ ؟ — دېدىم ئۇنىڭغا .

باشىنكوف ماڭا تىكىلىپ قارىدى .

— راستىنى ئېيت ، ھېلىمۇ ئېسىمدە : شۇ چاغدا سەندىن بىر ئىشنى سورىسام جاۋاب بەرگىلى ئۇنىمىغانىدىڭ . يەنى مېنىڭ سوفيەنى ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىمنى ئۇنىڭغا ئېيتقانمىدىڭ ؟

— ھەممىنى ئېيتقان ، پۈتكۈل ھەقىقىي ئەھۋالنىڭ بىرىنى

---

① لېرمونتوفنىڭ « ۋەسىيەت » ناملىق شېئىرىدىن نەقىل كەلتۈرۈلگەن .

قويماي ئېيتقان . . . مەن دائىم ئۇنىڭغا گەپنىڭ راستىنى دەيمەن . ئۇنىڭ ئالدىدا يالغان سۆزلەش جىنايەت !

باشىنكوف بىرھازاغىچە ئۇندىمەي جىم تۇردى .

ـــ ئۇنداقتا ، سەن ئېيتىپ باقە ، ـــ دېدى ئۇ يەنە گەپ باشلاپ ، ـــ سېنىڭ سوفيەدىن ناھايىتى تېزلا كۆڭلۈڭ سوۋۇپ قالدى ، شۇنداقمۇ ؟

ـــ ياق ، تېزلا ئەمەس ، كېيىنكى چاغلاردا شۇنداق بولدى . خەقنىڭ كۆڭلى بولمىسا بىكاردىن ـ بىكار ئاھ ئۇرۇپ يۈرگەننىڭ نېمە پايدىسى .

باشىنكوف ئۆرۈلۈپ ماڭا قارىدى .

ـــ لېكىن ، دوستۇم ، قەدىرلىك دوستۇم ، ـــ ئۇنىڭ لەۋلىرى تىترەپ كەتتى ، ـــ مەن ساڭا ئوخشىمايمەن : مەن سوفيەنى ھازىرغىچىلىك ياخشى كۆرىمەن .

ـــ نېمە ! ـــ دەۋەتتىم ئۇنلۇك ئاۋازدا ، مەن تەسۈرلەپ بەرگۈسىز بىر خىل ھەيرانلىق ئىچىدە قالدىم ، ـــ سەن راستتىنلا سوفيەنى ياخشى كۆرەمسەن ؟

ـــ ياخشى كۆرىمەن ، ـــ دېدى باشىنكوف ئاستا سۆزلەپ ، ئاندىن قوللىرىنى بېشىنىڭ ئاستىغا قويدى ، ـــ مېنىڭ ئۇنى قانچىلىك ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى بىر خۇدالا بىلىدۇ . مەن بۇ ئىشنى بۇ جاھاندىكى بىرەر ئىنسانغا تىنمىدىم ھەم تىنغۇمۇ يوق . . . لېكىن ئىش مانا مۇشۇنداق ! « ئۇلار مېنى پاينى ئالەمدىن پات ئارىدا ئايرىلسەن ، دېيىشىدۇ » . . . ① شۇنداق دېسىمۇ ھېچ ۋەقەسى يوق .

---

① لېرمونتوفنىڭ « ۋەسىيەت » ناملىق شېئىرىدىن كەلتۈرۈلگەن نەقىل .

مەن باشنىكوفنىڭ ئويلىمىغان يەردىن كۆڭلىدىكى گەپلەرنى سۆزلەپ كېتىشلىرىدىن ھەيران بولۇپ ، بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلالماي تۇرۇپلا قالدىم . كۆڭلۈمدە : « بۇ مۇمكىنمۇ ؟ مەن نېمىشقا بۇ ئىشنى ئازراقمۇ سەزمىگەندىمەن ؟ » دېگەنلەرنى ئويلىدىم .

— توغرا ، — دېدى باشنىكوف خۇددى ئۆزىگە ئۆزى سۆزلەۋاتقاندەك گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ ، — مەن سوفىيەنى ياخشى كۆرىمەن . ھەتتا ئاشۇ چاغدا ، يەنى سوفىيە كۆڭلىنى ئاشانوفقا بەرگەنلىكىنى بىلگەن چېغىمدىمۇ ، ئۇنى ئوخشاشلا ياخشى كۆرگەنىدىم . لېكىن شۇ ئىشنى بىلىپ ئىچ - ئىچىمدىن ئازابلىنىپ كەتتىم . مۇبادا ئۇ سېنى ياخشى كۆرۈپ قالغان بولسىدى ، ھېچبولمىغاندا مەن سەن ئۈچۈن خۇشال بولاتتىم . لېكىن ، ئاشانوف . . . ئۇ قانداق قىلىپ سوفىيەنىڭ مۇھەببىتىگە ئاشئىل بولۇپ قالغاندۇ ؟ بۇ ئاشانوفنىڭ بەختى - تەلىيى دېگىنە . ئۇ ئاشانوفقا بولغان مۇھەببىتىدىن ھەرگىز ئۆزگەرمەيدۇ . پاك يۈرەك ئۆزگەرمەيدۇ . . .

مەن شۇ قېتىمقى نەس باسقان ئولتۇرۇشتىن كېيىن ئاشانوفنىڭ ئۆيۈمگە كەلگەنلىكىنى ، باشنىكوفنىڭ بىزنى يارىشتۇرۇش ئۈچۈن چېپىپ يۈرگەنلىكىنى ئەسلىدىم . قانداق قىلىپ ئالقانلىرىمنى بىر - بىرىگە ئۇرۇۋەتكەنلىكىمنى بىلمەيمەن .

— سەن شۇ چاغدا مېنىڭدىن ھەممە ئىشلارنى ئۇقتۇڭ ، شۇنداقمۇ ، بىچارە ! — دېدىم مەن ئۇنلۇك ئاۋازدا ، — ئاندىن سوفىيەنىڭ ئالدىغا باردىڭ ؟

— ھەئە ، باردىم ، — دېدى باشنىكوف ، — شۇ قېتىمقى ئۇنىڭ چۈشەندۈرۈشى . . . مەڭگۈ ئېسىمدىن چىقمايدۇ . مەن

بۇرۇنلا تاللىۋالغان « Resignation » [1] دېگەن سۆزنىڭ مەنـ
سىنى شۇ چاغدىلا ئېنىق بىلگەن ھەم چۈشەنگەنىدىم . شۇنداقتىمۇ
سوفىيە يەنىلا مېنىڭ مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدىغان ئارزۇ ـ ئارمىنىم ،
مېنىڭ غايەم . . . غايىسىز ياشىغان ئادەم تولىمۇ بىچارە !

مەن باشىنكوفقا قارىدىم ، شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزـ
لىرى يىراق ـ يىراقلارغا تىكىلىپ ، چاقناپ كېتىۋاتقاندەك بولۇپ
كەتتى .

ـــ مەن سوفىيەنى ياخشى كۆرىمەن ، ـــ دېدى ئۇ گېپىنى
يەنە داۋاملاشتۇرۇپ ، ـــ مەن ئۇنى چىن يۈرىكىمدىن ياخشى
كۆرىمەن ، ئۇ كىشىنىڭ قولى يەتمەيدىغان ، ئىرادىسى
مۇستەھكەم ، سالماق ، پاك ئىيال . ئۇ كەتكەندىن كېيىن ئىچ ـ
ئىچىمدىن ئازابلىنىپ ، ئېلىشىپ قالغىلى تاس قالدىم . . . شۇ
چاغدىن باشلاپ بىرەرىگە كۆڭلۈم چۈشۈپ باقمىدى . . .

باشىنكوف بېشىنى بۇراپ يۈزىنى ياستۇققا چىڭ ياقتى ـ
دە ، ئېزىلىپ يىغلاپ كەتتى .

مەن ئورنۇمدىن دەس تۇرۇپ ، ئۇنىڭغا تەسەللى بەردىم . . .

ـــ ئۇھ ، بولدى ، ـــ ئۇ بېشىنى كۆتۈردى ۋە چېچىنى
ئارقىغا تاشلاپ قويۇپ دېدى ، ـــ مانا مۇشۇنچىلىك ئىشقۇ ،
مۇنداقچە ئېيتقاندا ، مەن ئۆزۈم ئۈچۈن . . . بىئارام بولىمەن ، ئىچ
ئاغرىتمەن . . . بىراق ھېچقانداق ئىش يوق . پۈتۈنلەي ئاشۇ
شېئىرلارنىڭ سەۋەنلىكى ! ئادەمنىڭ كۆڭلىنى خۇش قىلىدىغان
باشقا شېئىر ئوقۇپ بەرگىنە .

مەن لېرمونتوفنىڭ شېئىرلار توپلىمىنى ئېلىپ ، تېزلىكتە

---

[1] نېمىسچە سۆز : « تەقدىرگە تەن بېرىش » (بۇ شىللېرنىڭ بىر
شېئىرىنىڭ ماۋزۇسى) .

ژاراقلاشقا باشلىدىم. لېكىن مېنى ئەتەي تەكسىزلىكتە قالدۇرۇۋاتقانىدەك، كىتابنى ئۆرۈپ - چۆرۈپ ژاراقلىساممۇ، باشىنكوفنىڭ يۇرىكىنى زېدە قىلىدىغان شېئىرلار چىقىپ قالدى. ئاخىر «تېلېكىنىڭ سوۋغىتى» دېگەن شېئىرىنى ئوقۇپ بەردىم.

— جاراڭلىق ئاڭلىنىدىغان چىرايلىق سۆز - ئىبارىلەر ئىكەن شۇ، — دېدى بىچارە دوستۇم ئوقۇتقۇچىلاردەك بىر خىل ئاھاڭدا، — لېكىن ئايرىم مىسرالىرى ياخشىكەن. قەدىرلىك دوستۇم، سەن كەتكەندىن كېيىن، مەنمۇ شېئىر يېزىشنى مەشىق قىلدىم، «ھاياتلىق لوكۇسى» دېگەن شېئىر يازغانىدىم... ئەمما پۈتكۈزەلمىدىم! قەدىرلىك دوستۇم، مەن شېئىردىن ھۇزۇرلىنىشنى بىلىمەن، ئەمما ئىجاد قىلالمايمەن... بىراق، سەل چارچاپ قالغانىدەك تۇرىمەن، بىرئاز ئۇخلۇۋالاي، قانداق دەيسەن؟ زەربىرى بولماس، چۈش ئاجايىپ كۆكۈلۈك! بىزنىڭ ھاياتىمىز بىر چۈش، بىزنىڭ ھاياتىمىزدىكى ئەڭ ئېسىل نەرسە يەنىلا چۈش.

— شېئىر چۇ؟ — دەپ سورىدىم باشىنكوفتىن.

— شېئىرنىڭ ئۆزىمۇ چۈش، لېكىن ئۇ جەننەتنىڭ چۈشى، خالاس.

باشىنكوف كۆزلىرىنى يۇمدى.

مەن ئۇنىڭ كارىۋىتى ئالدىدا بىردەم تۇردۇم. ئۇنىڭ ناھايىتى تېزلا ئۇخلاپ كېتىدىغانلىقىنى خىيالىمغىمۇ كەلتۈرمەپتىمەن. ھايال ئۆتمەي باشىنكوفنىڭ نەپەس ئېلىشى بارغانسېرى تۇراقلىشىپ، بىر چاغدا بارا - بارا ئاستىلاپ كەتتى. مەن پۇتۇمىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ئۆزۈمنىڭ ئۆيىگە چىقتىم ۋە ساپادا سوزۇلۇپ ياتتىم. باشىنكوفنىڭ ماڭا سۆزلەپ بەرگەن گەپلىرى خېلى

ئۇرۇنغىچە كاللامدىن چىقمىدى ، بىرمۇنچە ئىشلار ئېسىمگە كېلىۋېلىپ ، تولىمۇ ھەيران بولدۇم . . . بىر چاغدا ئۇخلاپ قاپتىمەن . . .

بىرى مېنى ئاستا ئىتتەرگەندەك قىلدى ، ئويغانسام ئىرسىي ئالدىمدا تۇراتتى .

ـــ بېگىمنىڭ يېنىغا بارسىڭىز كەن ، ـــ دېدى ئۇ .

مەن دەرھال ئورنۇمدىن تۇردۇم .

ـــ ئۇنىڭغا نېمە بولدى ؟

ـــ ئۇ جۆيلۇۋاتىدۇ .

ـــ جۆيلۇۋاتىدۇ ! ئىلگىرى ئۇنىڭدا بۇنداق ئىش بولغانمىدى ؟

ـــ بولغان ، تۇنۇگۈن كەچتە جۆيلىگەن ، بىراق بۇگۈن ئادەمنىڭ سەل قورقۇسى كېلىدۇ .

مەن باشىنكوفنىڭ ئۆيىگە كىردىم . ئۇ ياتماي ، ئالدىغا سەل ئېگىشىپ كارىۋاتتا ئولتۇراتتى ، قوللىرىنى ئاستا يېيىپ ، كۆلۈمسىرىگىنىچە سۆزلەۋاتاتتى ، خۇددى قۇمۇشلۇق شىلدىرلاۋاتقاندەك ، ئېنىق ئاڭلىغىلى بولمايدىغان پەس ئاۋازدا سۆزلەۋاتاتتى . ئۆيدىكى چىراغنىڭ سۇس يورۇقىدا باشىنكوفنىڭ چىرايى ماڭا تېخىمۇ تاتىراڭغۇ كۆرۈنۈپ كەتتى .

مەن ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ چاقىردىم . . . ئۇ جاۋاب بەرمىدى . ئۇنىڭ ئۇققىلى بولمايدىغان مۇجمەل جۆيلۇشلىرىگە قۇلاق سالدىم : ئۇ تۇرۇپ ـ تۇرۇپ سىبىرىيە ۋە ئۇ يەرنىڭ قېلىن ئورمانلىقى توغرىسىدا بىرنېمىلەرنى دەۋاتاتتى .

ـــ قانداق دەرەخ ئىكەن ئۇ ! ـــ دېدى ئۇ پەس ئاۋازدا ، ـــ دەرەخلەر ئاسمان ـ پەلەك ئۆسىدۇ . دەرەخلەرنىڭ شاخلىرىدا نۇرغۇن قىزىل بار . كۆمۈش رەڭ . . . كۆلتۇك قارلار . . . بۇ يەردە كىچىك ئايال ئىزلىرى بار . . . بىر توشقان

سەكرەپ ئۆتۈپ كەتتى ، يەنە ئاق بۇلغۇنمۇ بار تېخى . . . ئەمەس ، دادام مېنىڭ ئىسپات ھۆججەتلىرىمنى ئېلىپ يۈگۈرۈپ كەلدى . . . ئاھ ! بىر تال گۈل ، بىر تال قىزىلگۈل . . . ئەنە سوفىيە . . . قوڭغۇراق چېلىندى ، قىراۋدىن چىققان ئاۋاز . . . ھىم ، ئەمەس ، بۇ ئەخمەق كەكلىك توغراقلىقتىن يۈگۈرۈپ چىقىپ سايراپ كەتتى . . . قارا ، قارا ، لايخورەك ! مۇزلىدىم . . . ھە ! بۇ ئاشانوف . . . ھە ، شۇنداق ، سەن بىلىشىڭ كېرەك ، ئۇ دېگەن زەمبىرەك . . . مىس زەمبىرەك ، ئۇنىڭ زەمبىرەك جازىسى يېشىل . ھەممە كىشىلەر ئۇنى ياخشى كۆرىدۇ . بىر يۇلتۇز ساما قوينىدىن ساقىپ چۇشتىمۇ ؟ ياق ، ئۇ دېگەن ئوقيا ئوقى . . . ئاھ ، نېمىدېگەن تېز ـ ھە ، ئوق مېنىڭ يۈرىكىمگە تەگدى ! بۇ كىمنىڭ ئاتقان يا ئوقى ؟ سەنمۇ ، سونېچكا ؟

ئۇ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ ، پەس ئاۋازدا بىرمۇنچە گەپ-لەرنى قىلىۋەتتى . مەن ئىرسىيغا لەپپىدە قاراپ قويدۇم . ئۇ تۇرغان يېرىدە قولىنى ئارقىغا قىلىپ ، ئېچىنغان ھالدا خوجايىنىغا قاراپ تۇراتتى .

ـــ ھە قەدىرلىك دوستۇم ، نېمىشقا سەن ئەمەلىيەتكە ئەھمىيەت بېرىدىغان ئادەمگە ئايلىنىپ قالدىڭ ؟ ـــ دەپ سورىدى باشىنكوف ئىنتايىن خاتىرجەم ، ئەمما سەگەك نەزىرى بىلەن ماڭا لەپپىدە قاراپ قويۇپ . مەن ئىختىيارسىز تىترەپ كەتتىم ۋە سوئالىغا ئەمدى جاۋاب بېرەي ، دەپ تۇرۇشۇمغا ، ئۇ يەنە گېپىنى داۋام قىلدى . ـــ لېكىن مەن ، قەدىرلىك دوستۇم ، ئەمەلىيەتكە ئەھمىيەت بېرىدىغان ئادەم بولالمىدىم ، ھەرگىز بولالمىدىم ، سەن بولالايسەن ! مەن تۇغۇلۇشىمدىنلا خام خىيالچى ، ھەقىقەتەن بىر خام خىيالچى ! خام خىيال ، خام خىيال . . . بۇ قانداق خام

خـيال ؟ سوباكـۆنچـنىڭ دېهـقىنى ① . . . مـانـا بـۇ خام خيال ! ھەي ! . . .

باشىنكوف تاڭ ئاتقۇچە جۆيلۈپ چىقتى ، كېيىن ئاستا ـ ئاستا تىنىچىپ قاتتىق ئۇخلاپ كەتتى . مەن ئۆزۈمنىڭ ئۆيىگە كـىرىپ كەتتىم . بۇ رەھىمسىز كېچە مېنى چارچىتىپ ھالىمدىن كەتكۈزۈۋەتكەچكە ، بىرپەستىلا تاتلىق ئۇخلاپ كېتىپتىمەن .

ئىرسىي يەنە مېنى ئويغاتتى .

ـــ ھـەي ، ئەپـەنـدى ! ـــ ئـۇنـىڭ ئـاۋازى تىترەپ چىقتى ، ـــ ياكوف باشىنكوف سەكراتقا چۈشۈپ قالدىغۇ دەيمەن . . .

مـەن يۇگۈرۈپ باشىنكوفنىڭ يېنىغا كىردىم . ئۇ مىدىر ـ سـىدىر قىلماي ياتاتـتى . سـۇس تـاڭ نـۇرىـدا بەئەينى مۇردەغلا ئوخشاپ قالغانىدى . ئۇ مېنى تونۇدى .

ـــ ئەلۋىدا ، ـــ دېدى ئۇ پەس ئاۋازدا ، ـــ ماڭا ۋاكالىتەن سوفىيـەگە سـالام ئېيـتـىپ قـوي . مەن ئـۆلـۈپ كېتىدىغان ئوخشايمەن . . .

ـــ دوستۇم ! ـــ دېدىم مەن ئۇنلۇك ئاۋازدا ، ـــ بولدى ، گەپ قىلما ! سەن ئۆلمەيسەن . . .

ـــ يـاق ، بـۇ نېـمە دېگىنىڭ ؟ مـەن ئۆلـۈپ كېتـە

---

① گـوگولنىڭ « ئۆلۈك جانلار » رومانىدىكى ئەر پېرسوناژ چېچىكوف ھـەرقايسى پومېشچىك قورۇقلىرىغا بېرىپ ئۆلۈپ كەتكەن يانچىلارنىڭ جەنـنىي سېتىۋالىدۇ . سوباكۆنچ ئۆلۈپ كەتكەن يانچىلارنىڭ جېنىنى چېچـكوفقا سېتىپ بەرگەندە بۇ يانچىلارنىڭ ھۇنەر ـ كەسپىتە قانچىلىك ئۇستا ئىـكـەنلىكى ھەققىدە توختىلىدۇ . بۇ چاغدا چېچىكوف : « سېنىڭ دېگەنلـرىڭ خيالىي مەنزىرىدىنلا ئىبارەت » دېگەن . بۇ ئەسەردە باش پېرسوناژـنىڭ « سوباكۆنچنىڭ دېھقىنى » دېگەن گېپى خام خيالىنىڭمۇ خيالى مەنزىرىدىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ .

دىغان ئوخشايمەن . . . ھە ، خاتىرە ئۇچۇن بۇ كىتابنى ئېلىۋالـ غىن . . . ـــ ئۇ مەيدىسىنى كۆرسەتتى ، ـــ بۇ نېمە ؟ ـــ دېدى تۇيۇقسىز ، ـــ قارا ، دېگىز . . . ھەممىسى ساپسېرىق ، دېگىزدا يېشىل ئارالچاقلار ، مەرمەر تاشتىن ياسالغان ئىبادەتخانىلار ، پالما دەرىخى بار . . .

ئۇ گېپىنى توختاتتى . . . پۈت ـ قوللىرىنى سوزۇپ جىم ياتتى . . .

يېرىم سائەت ئۆتكەندىن كېيىن ، باشىنكوف جان ئۈزدى . ئىرسىي ئۇنىڭ ئاياغلىرىغا ئۆزىنى ئۇرۇپ يىغلاپ كەتتى . مەن باشىنكوفنىڭ ئوچۇق قالغان كۆزلىرىنى ئاستا سىلاپ يۇمدۇرۇپ قويدۇم .

ئۇنىڭ بويىندىكى يىپى قارا تىلتۇمارنى ئېلىپ ، ساقلاپ قويدۇم .

ئۇچىنچى كۈنى باشىنكوفنى يەرلىكتە قويدۇق . . . ئەڭ ئېسىل بىر قەلب قەبرە ئىچىگە كۆمۈلدى . مەن ئۇنىڭ مېيىت ساندۇقىغا بىرىنچى گۈرجەك توپىنى تاشلىدىم .

3

ئارىدىن يەنە يېرىم يىل ئۆتۈپ كەتتى . مەن خىزمەت مۇـ ناسىۋىتى بىلەن موسكۋاغا كېلىپ ، ئېسىل بىر مېھمانخانىغا چۈشـ تۈم . بىر كۈنى ، كارىدوردا كېتىۋېتىپ ، قارا دوسكىدىكى يولۇـ چىلار ئىسىملىكىگە كۆزۈم چۈشۈپ قالدى ـ دە ، ھەيران بولغـ نىمدىن ۋاراقىرىۋېتىشكە تاسلا قالدىم : ئۇن ئىككىنچى ئۆيـ نىڭ نومۇرى كەينىگە بىر بىلەن ئېنىق قىلىپ : سوفىيە نىكولايېۋنا ئاشانوف ، دەپ يېزىپ قويۇلغانىدى . يېقىندىن بېرى

ئۇنىڭ ئېرى ھەققىدە بىرمۇنچە يامان گەپلەرنى ئاڭلاپ كېلىۋا-تاتتىم ، دېمىسىمۇ ئېرىنىڭ ھاراقكەش ، قىمارۋاز ، تاپقان ـ تە-گىنىنى توزۇپ ـ سورۇپ يۈرىدىغانلىقىنى بىلەتتىم ، ئىشقىلىپ ئۇ قىلىقى ئەسكى ئادەم ئىدى . كىشىلەر ئۇنىڭ خوتۇنىنى بەكلا ھۆرمەتلەيتتى . . . مەن بۆلەكچىلا ھاياجانلىنىپ دەرھال ياتقىمغا كەلدىم . ۋۇجۇدۇمدا ئاللىقاچان سوۋۇپ كەتكەن مۇھەببىتىم قايـ-تىدىن ئويغىنىۋاتقاندەك بولۇپ ، يۈرىكىم شىددەت بىلەن دۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى . ئاخىر غەيرىتىمگە كېلىپ ، سوفىيە نىكولايېۋنا بىلەن كۆرۈشۈش نىيىتىگە كەلدىم . شۇ ئارىلىقتا : « ئىكـ كىمزىنىڭ ئايرىلغىنىغا ناھايىتى ئۇزۇن بولدى ، ئۇ ئىلگىرى ئوتـ-تۇرىمىزدا بولغان ئىشلارنىڭ تەڭدىن تولىسىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ كەتتى » دېگەنلەرنى كۆڭلۈمدىن ئۆتكۈزدۈم .

مەن ئىرسىيگە ئىسىم كارتوچكامنى بەردىم ۋە ئۇنى سو-فىيەنىڭ قېشىغا ئەۋەتىپ ، ئۇنىڭ بار ـ يوقلۇقىنى ، مەن كۆـ-رۈشكىلى ياتقىغا كىرىسەم بولىدىغان ـ بولمايدىغانلىقىنى بىلىپ كېلىشكە بۇيرۇدۇم . (باشىنكوف ئۆلگەندىن كېيىن مەن ئىرسىيىنى خىزمەتكارلىققا ئېلىپ قالغانىدىم .) ئۇ ناھا-يىتى تېزلا قايتىپ كېلىپ سوفىيە نىكولايېۋنانىڭ ياتقىدا بار ئە-كەنلىكىنى ، مەن بىلەن كۆرۈشۈشكە ماقۇل بولغانلىقىنى ئېيتتى .

مەن سوفىيە نىكولايېۋنانىڭ ياتقىغا كىرىسەم ئۇ ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپ ، ئېگىز بوي ، مەزمۇت كەلگەن بىر جاناب بىلەن خوشلىشۋاتاتتى . جاناب ئېغىر بېسىق ، ئەمما جاراڭلىق ئاۋازدا :

ـــ ئىختىيار ئۆزىڭىزدە . ئۇ زىيانلىق ئادەم ، ھېچنېمىگە

يارىماس ئادەم ، جەمئىيەتتىكى ھېچنېمىگە يارىماس ئادەملەرنىڭ ھەممىسى زىيانلىق ، زىيانلىق ، ئىنتايىن زىيانلىق ! ـــ دېدى .

بۇ ئېگىز بوي جاناب شۇ گەپلەرنى دەپلا چىقىپ كەتتى . سوفىيە نىكولايېۋنا كەينىگە ئۆرۈلۈپ ماڭا قاردى ـ دە :

ـــ بىز كۆرۈشمىگىلى خېلى ئۇزۇن بولدى ، ـــ دېدى ، ـــ ئولتۇرۇڭ ، قېنى ئولتۇرۇڭ . . .

بىز ئولتۇردۇق ، مەن سوفىيەگە قاردىم . . . ئۆز ۋاقتىدا مەن ياقتۇرۇپ قالغان يېقىملىق ، رەڭگى ـ رۇخسارىغا قاراپ ئۇنى ھەم تونۇغاندەك ، ھەم تونۇمىغاندەكمۇ قىلدىم ، ئۇنىڭ مەن ھازىرغىچە ئۇنتۇيالمىغان چىرايىدا ماڭا پۈتۈنلەي ناتونۇش ئالامەتلەرمۇ پەيدا بولغانىدى . بۇ رەھىمسىز يىللار ئۇنىڭ يۈزىدە قالدۇرغان ئىزنالار ئىدى . . . بۇنىڭدىن كۆڭلۈم بەكلا يېرىم بولدى . « شۇنداق ، چىرايلىرىمىز ئۆزگەردى » دېگەن خىيال ھەر ئىككىلىمىزنىڭ كۆڭلىدىن كەچتى ، بولغاي .

لېكىن ، سوفىيە نىكولايېۋنا ئۇنچىلىك قېرىپمۇ كەتمىگەنىدى ؛ مەن ئەڭ ئاخىرقى قېتىم كۆرگەن چېغىمدا ئۇ ئەمدىلا ئون ئالتە ياشقا كىرگەن ، مانا ئەمدى ئاردىدىن توققۇز يىل ئۆتۈپ كەتكەنىدى ؛ ئۇنىڭ تېخىمۇ سالاپەتلىك تۇرقى ، جىددىي چىرايىدىن ئىلگىرىكىگە ئوخشاش سەممىيلىك ۋە قەتئىيلىك چىقىپ تۇراتتى ؛ خاتىرجەملىك چىقىپ تۇرىدىغان چىرايىغا بىر خىل ئىچكى ئازاب ۋە ھەسرەت يوشۇرۇنغانىدى ؛ كۆزلىرىنىڭ چوڭقۇرلۇقى ، قاپقارىلىقى بىلەن ئاپسىغىلا ئوخشاپ قالغانىدى . . .

ـــ ئىككىمزلا ئۆزگىرىپ كېتىپتۇق ، ـــ دېدى سوفىيە نىكولايېۋنا ئاۋۋال گەپ باشلاپ ، ـــ سىز نەلەردە يۈردىڭىز ؟

— ھەممىلا يەرنى كېزىپ يۈردۇم، — دېدىم مەن، — سىز يېزىدىلا تۇردىڭىزغۇ دەيمەن؟

— ھەئە، كۆپ ۋاقتىم يېزىدا ئۆتتى. مەنمۇ بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتىم.

— ئاتا ـ ئانىڭىز ياخشى تۇرۇۋاتقاندۇ؟

— ئاپام تۈگەپ كەتتى، دادام ھازىرمۇ پېتىرىبۇرگتا؛ ئۇ-كام ئۇ يەردە ئىشلەۋاتىدۇ، ۋاريە[1] ئۇلار بىلەن بىللە تۇرۇۋاتىدۇ.

— سىزنىڭ ئېرىڭىز چۇ؟

— مېنىڭ ئېرىمما؟ — دېدى سوفيە سەل جىددىيلە-شىپ، — ئۇ جەنۇبىي رۇسىيىنىڭ بازىرىغا كەتتى. سىزمۇ بىلە-سىز، ئۇ ئاتىنى ياخشى كۆرىدۇ، يەنە كېلىپ، ئۆزى بىر ئات دۇكىنى ئاچقان... مانا شۇنداق، شۇڭا... ھازىر ئۇ ئات سې-تىۋالغىلى كەتتى.

بۇ چاغدا، چاچلىرى چىرايلىق تارالغان، ئىنتايىن چې-چەن، تېتىك، كۆزلىرى يوغان، كۆپكۆك، سەككىز ياشلاردىكى بىر قىز كىرىپ كەلدى. ئۇ مېنى كۆرۈپلا چاقىنلىق بىلەن تىز-لىرىنى سەل ئېگىپ، ماڭا سالام بەردى ـ دە، سوفيە نىكولايېۋ-نانىڭ قېشىغا بېرىپ تۇردى.

— سىزگە تونۇشتۇرۇپ قويساي، بۇ مېنىڭ قى-زىم بولىدۇ، — دېدى سوفيە قىزىنىڭ يۇپيۇملاق ئېگىنىنى سىلاپ قويۇپ، — قىزىم ئۆزى يالغۇز ئۆيدە پەقەتلا تۇرغۇسى كەلمەيدۇ، دائىم دېگۈدەك مەن بىلەن بىللىلا يۈرىدۇ.

قىزچاق ماڭا لەپپىدە قارىدى ـ دە، قاپاقلىرىنى سۈزۈپ قويدى.

---

① ۋارۋارانىڭ ئەركىلەتمە ئىسمى.

— بۇ مېنىڭ قولىدىن ئىش كېلىدىغان بالام ، — دېدى سوفىيە نىكولايېۋنا يەنە گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ ، — ئۇ ھېچنېمە دىن قورقمايدۇ . دەرستىمۇ شۇنداق ياخشى . شۇڭا ، قىزىمنى ماختىغۇم كېلىپلا تۇرىدۇ .

— Comment se nomme monsieur ① — دەپ سورىدى قىزچاق ئاپىسىدىن پەس ئاۋازدا .

سوفىيە نىكولايېۋنا ئىسمىنى ئېيتىپ بەردى ، قىزچاق شۇ زامان ماڭا يەنە لەپپىدە قاراپ قويدى .

— سىزنىڭ ئىسمىڭىز نېمە ؟ — دەپ سورىدىم مەن قىزچاقتىن .

— ئىسمىم لىدىيە ، — دەپ جاۋاب بەردى قىزچاق كۆزلىرىنىڭ ئىچىگە قاراپ .

— ئۇلار سىزنى ئەركىلىتىپ كاردىن چىقىرىپ قويغاندەك تۇرىدۇ ، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا .

— كىم مېنى ئەركىلىتىپ كاردىن چىقىرىپ قويۇپتۇ ؟

— كىم بولاتتى ، ھە ، مېنىڭچە ھەممە كىشىلەر سىزنى ئەركىلىتىدۇ ، ئالدى بىلەن سىزنىڭ ئاتا ـ ئانىڭىز شۇنداق قىلىدۇ (قىزچاق بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي ، ئاپىسىغا تىكىلىپ قارىدى .) ، — دېدىم مەن دەرھاللا ، — مېنىڭچە كونستانتىن ئىلىكساندروۋىچ . . .

— شۇنداق ، شۇنداق ، — دېدى سوفىيە نىكولايېۋنا گەپ قىستۇرۇپ ، قىزى تېخىچە ئاپىسىدىن كۆز ئۈزمەي قاراپ تۇراتتى ، — ئېرىم ، ئەلۋەتتە . . . ئۇ بالىنى بەك ياخشى كۆرىدۇ دەڭا . . .

---

① فرانسۇزچە « بۇ ئەپەندىنىڭ ئىسمى نېمە ؟ » دېگەن مەنىدە .

زېرەكلىك چىقىپ تۇرغان لىدىيەنىڭ چىرايىدا بىلىنەر ـ بىلىنمەس ھەيرانلىق ئالامىتى كۆرۈلدى ، ئاخىر ئۇ ئاغزىنى دومسايتىپ يەرگە قارىۋالدى .

ـــ قېنى ئېيتىڭا ، ـــ دېدى سوفىيە نىكولايېۋنا ، ـــ سىز بۇ يەرگە بىرەر ئىش بىلەن كەلدىڭىزمۇ ؟

ـــ ھەئە . . . سىزمۇ بىرەر ئىش بىلەن كەلدىڭىزمۇ ؟

ـــ مەن . . . سىزمۇ بىلمىسىز ، ئېرىم سىرتقا چىقىپ كەتتى ، شۇڭا بەزى ئىشلارنى ئۆزۈم قىلمىسام بولمايدۇ ـ دە .

ـــ Mamman ! [1] ـــ دېدى لىدىيە .

ـــ Quoi , mon enfant ? [2]

ـــ Non — rien . . . jetedirai apres [3]

سوفىيە نىكولايېۋنا كۈلۈمسىرىگىنىچە مۇرلىرىنى كۆتۈرۈپ قويدى .

ئىككىيلەن ئۇندىمەي جىم تۇردۇق ، لىدىيە جىددىي قىياپەتتە قوللىرىنى كۆكسىگە ئېلىپ ئالماشتۇرۇپ تۇردى .

ـــ ماڭا ئېيتىڭا ، ـــ دېدى سوفىيە نىكولايېۋنا يەنە گەپ باشلاپ ، ـــ مېنىڭ ئېسىمدە ، سىزنىڭ بىر دوستىڭىز بولىدىغان . . . ئەمما ئۇنىڭ ئىسمى نېمە ئىدى ؟ چىرايى شۇنچىلىك مۇلايىم . . . ھە راست ، ئۇ شېئىر ئوقۇشنى ياخشى كۆرەتتى ، ئۆزىمۇ بەك سەمىمىي ئادەم ئىدى . . .

ـــ باشىنكوفنى دەمسىز ؟

---

① فرانسۇزچە « ئاپا ! » دېگەن مەنىدە .

② فرانسۇزچە « نېمە ئىش ، بالام ؟ » دېگەن مەنىدە .

③ فرانسۇزچە « ھېچ ئىش يوق ، مەن سەل تۇرۇپ ماڭا ئېيتىپ بېرىمەن . » دېگەن مەنىدە .

ـــ هەئە ، شۇ ، باشنىكوى . . . ھازىر ئۇ نەدە ؟

ـــ ئۆلۈپ كەتتى .

ـــ ئۆلۈپ كەتتى ؟ ـــ دېدى سوفىيە نىكولايېۋنا يەنە بىر قېتىم تەكرارلاپ ، ـــ ھەي بەك ياماڭ بوپتۇ ! . . .

ـــ مەن ئۇ ئادەمنى كۆرگەنمۇ ، ئاپا ؟ ـــ دەپ سورىدى قىزچاق پەس ئاۋازدا .

ـــ ياق ، لىدىيە ، سەن ئۇ ئادەمنى كۆرۈپ باقمىغان . ھەي ، بەك ياماڭ بوپتۇ ! ـــ سوفىيە نىكولايېۋنا ئېغىر خورسىنىپ قويدى .

ـــ ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىۋاتىسىز . . . ـــ دېدىم مەن ، ـــ ئەگەر ئۇنى سىز مەندەك چۈشەنگەن بولسىڭىز ، ئۇ چاغدا قانداق قىلاتتىڭىز ؟ لېكىن بىر نەرسىنى سىزدىن سورىشىمغا رۇخسەت قىلىڭ : نېمىشقا سىز ئۇنى ئالايىتەن سوراپ قالدىڭىز ؟

ـــ بۇنى ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن ، راستىنى . . . ـــ سوفىيە نىكولايېۋنا يەرگە قارىۋالدى ، ئارقىدىنلا قىزىغا ، ـــ لىدىيە ، ماڭە ، تەرىبىيچىڭنىڭ يېنىغا چىقىپ ئوينا ، ـــ دېدى .

ـــ سەل تۇرۇپ مېنى چاقىرامسىز ، ئاپا ؟ ـــ دەپ سورىدى لىدىيە .

ـــ ھەئە ، چاقىرىمەن .

لىدىيە چىقىپ كەتتى . سوفىيە نىكولايېۋنا شاققىدە مەن تەرەپكە بۇرۇلدى ـ دە :

ـــ باشنىكوى ھەققىدە بىلگەنلىرىڭىزنىڭ ھەممىسىنى ماڭا سۆزلەپ بېرىڭ ، ـــ دېدى .

مەن دوستۇمنىڭ ھايات مۇساپىسىنى قىسقا ، ئەمما چۈشىنىشلىك قىلىپ سۆزلىدىم ، ئىمكانىيەتىنىڭ بارىچە ئۇنىڭ سەمىمىي

كۆڭلىنى ، جان ئۇرۇش ئالدىدىكى ئەھۋالىنى سۆزلەپ بەردىم .

ـــ مۇشۇنداق بىر ئادەم ، ـــ گېپىمنىڭ ئاخىرىدا ئاۋازىمنى ئۇنلۇك قىلىپ دېدىم ، ـــ ئارىمىزدىن ئۇ دۇنياغا كېتىپ قالدى ، ئۇنىڭ نامى چىقمىغان ، بىرەر ئادەمنۇ ئۇنى تۇزۇك تونۇمايتتى دەڭا ! بىراق بۇنىڭمۇ كارى چاغلىق . كىشىلەرنىڭ ۋاي دېگىنىنىڭ نېمە پايدىسى ؟ ئۇ مېھرى چۈشكەن ئادىمىدىن كۆڭلىنى ئۇزەلمەيدىغان ، يۈرىكى ياخشى ئىنسان ئىدى . لېكىن ئىككىلا تەرەپ بىر ـ بىرىگە كۆيۈپ قالمىغان كاتتا بەختتىن بىرەر قېتىمنۇ بەھرىمەن بولالمىدى ، يەنە كېلىپ ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان بىر ئايالىنىڭ كۆيۈنۈشىنىمۇ قوزغىيالماي كەتتى . بۇنىڭدىن ئازابلىنىمەن ، ئىچ ـ ئىچىمدىن ھەسرەت چېكىمەن ! . . . لېكىن ھەرقانداق جەھەتتە باشىنكوف بىلەن تەڭ بولالمايدىغان تالاي ـ تالاي كىشىلەرگە باشقىلار كۆيۈپ قالمىغان ئىشنى مەن بۇ ئۆمرۈمدە جىق كۆردۈم ؟ بىز بىر ئادەمنىڭ كەمچىلىكلىرىنى ـــ مەنمەنلىكىنى ياكى شاللاقلىقىنى ـــ ئايالالارنىڭ كۆڭلىنى رام قىلىۋېلىشنىڭ زۆرۈر شەرتى دەپ بىلىشىمىز كېرەكمۇ ؟ مۇھەببەت ھەقىقەتەن مۇكەممەللىكتىن قورقامدۇ ؟ بۇ ئالەمدە مۇكەممەللىكمۇ بولىدۇ . ئەجەبا ، ئۇنداق مۇكەممەللىك ئايالالارنىڭ نەزىرىدە بىر خىل غەلىتە ، قورقۇنچلۇق نەرسىمۇ ؟

سوفىيە نىكولايېۋنا سۈرلۈك ئەمما ئۆتكۈر كۆزلىرىنى مەندىن ئۇزمەي ، گەپلىرىمنى زەن سېلىپ ئاڭلىدى ، گاھىدا قاپاقلىرىنى تۇرۇپمۇ ئۇلگۈردى .

ـــ نېمىشقا سىز دوستۇمنى بىرەر ئايالمۇ ياخشى كۆرۈپ باقمىغان دەيسىز ؟ ـــ دېدى سوفىيە بىرپەس جىم تۇرغاندىن كېيىن .

ـــ چۈنكى مەن بۇنى بىلمەن ـ دە ، بۇ دېگەن پاكىت تۇرسا .

سوفىيە نىكولايېۋنا گەپ قىلىشقا تەمشىلىپ ، يەنە تۇرۇپلا ئۆزى بىر قارارغا كېلەلمەيۋاتقاندەك جىم بولۇپ قالدى .

ـــ سىز خاتالاشتىڭىز ، ـــ دېدى ئۇ ئاخىر ، ـــ بىر ئايال-نىڭ سىزنىڭ ئۆلۈپ كەتكەن دوستىڭىزنى ئوتتەك ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى بىلمەن . ھازىرغىچە ياخشى كۆرىدۇ ، ئۇنى سېغىنىدۇ . . . ئۇنىڭ ئۆلۈم خەۋىرىنى ئاڭلاپ قالسا قاتتىق ئازابلىنىپ كېتىشى تۇرغان گەپ .

ـــ ئۇ ئايال كىم بولىدۇ ؟

ـــ مېنىڭ ھەدەم ، ۋارىيە .

ـــ نېمە ؟ ۋارۋارا نىكولايېۋنامۇ ؟ ـــ ھەيران قالغىنىمدىن ۋارقىرىۋەتتىم .

ـــ ھەئە .

ـــ نېمە ؟ ۋارۋار نىكولايېۋنا ؟ ـــ مەن يەنە ياندۇرمىلاپ سورىدىم ، ـــ ئۇ . . .

ـــ نېمە دېمەكچى بولغىنىڭىزنى مەن دەپ بېرەي ، ـــ دېدى سوفىيە نىكولايېۋنا گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ ، ـــ سىزنىڭ نەزىرىڭىزدە ، ھەدەم سوغۇق نەپەس ، ھېسسىياتى يوق ، چېچىلاڭغۇ ھەم ھۇرۇن قىز . لېكىن ، قارىمامسىز ، ئۇ سىزنىڭ دوستىڭىزنى ياخشى كۆرۈپ قالغان ، شۇڭا بۇگۈنكىچە توي قىلماي كېلىۋاتىدۇ . بۇ ئىشنى پەقەت مەنلا بىلىمەن : ۋارىيە ئۆلۈپ كەتسىمۇ ئۆز مەخپىيەتلىكىنى كىشىگە تىنمايدۇ . بىزنىڭ ئائىلىدىكىلەر سۇكۇت قىلىش ۋە سەۋرى ـ تاقەتنىڭ ئازابىغا كۆنگەن .

مەن ئۇنىڭغا خېلى بىرھازاغىچە زەن سېلىپ قارىدىم ۋە

ئىختىيارسىز ئۇنىڭ ئەڭ ئاخىرقى گېپىدە بىر خىل ئازابنىڭ بار-لىقىنى سېزىپ قالدىم .

— سىز مېنى ھەيران قالدۇردىڭىز ، — دېدىم مەن ئا-خىر ، — ئەمما سىزمۇ بىلسىز ، سوفىيە نىكولايېۋنا ، مۇبادا مەن ئېسىڭىزگە كۆڭۈلسىز بىر ئەسلىمىنى سېلىشتىن قورقمسام ئىدىم ، ئۇنداقتا مەنمۇ ئوخشاشلا سىزنى ھەيران قالدۇرغان بولاتتىم . . .

— سىزنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىڭىزنى چۈشەنمىدىم ، — دېدى سوفىيە سەل ئوڭايسىزلانغان ھالدا .

— سىز مېنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىمنى راستىنلا چۈشەنمىگەن بولسىڭىز ، — دېدىم مەن ئىتتىك ئورنۇمدىن تۇ-رۇپ ، — ئەمسە مېنىڭ بىر نەرسىنى سىزگە كۆرسىتىشىمگە رۇخسەت قىلىڭ ، مەن ھازىرلا ئەكېلەي ، شۇ نەرسە سىزگە ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈپ قويسۇن . . .

— قانداق نەرسە ئۇ ؟ — دەپ سورىدى سوفىيە .

— ئەنسىرەپ كەتمەڭ ، سوفىيە نىكولايېۋنا ، بۇ ئىش بە-لەن مېنىڭ قىلچە ئالاقەم يوق .

مەن چوڭقۇر تەزىم قىلىپ ياتقىمغا چىقتىم ۋە باشىنكوف-نىڭ بوينىدىن ئېلىۋالغان تىلتۇمارنى خىزمەتكارىمدىن سوفىيە نىكولايېۋناغا ئەۋەتتىم ، ئۇنىڭغا تۆۋەندىكىدەك خەتنىمۇ قوشۇپ قويغانىدىم :

« بۇ مەرھۇم دوستۇمنىڭ بوينىغا ئېسىپ يۈرگەن تىلتۇ-مارى ، ئۇ تا ئۆلۈپ كەتكۈچە بوينىدىن بىر دەممۇ ئېلىۋەتمىگەن . ئۇنىڭ ئىچىدە سىزنىڭ ئۇنىڭغا يازغان مەزمۇنى ئادەتتىكىچە ئىككى ئىلىك خېتىڭىز بار ، كۆرۈپ بېقىڭ . ئۇ مەن دېگەندەك ئىچىدە خېتىڭىز بار تىلتۇمارنى بوينىغا ئېسىپ يۈرگەن ، چۈنكى

ئۇ سىزنى چىن يۈرىكىدىن ياخشى كۆرىدۇ . ئۇ تۇغقىپ كېتىشتىن بىر كۈن ئىلگىرى بۇ سىرىنى ماڭا ئېيتىپ بەرگەن . ھازىر ئۇ ئۆلۈپ كەتتى ، نېمىشقا ئۇنىڭ يۈرىكىنىڭ سىزگىلا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى ئۆزىڭىزگە بىلدۈرۈپ قويمايدىكەنمەن ؟ »

ئىرسىيىنىڭ قولىدا تىلتۇمار ، ناھايىتى تېزلا قايتىپ كەلدى .

ـــ قانداق ؟ ـــ دەپ سورىدىم ئۇنىڭدىن ، ـــ سوفىيە سەندىن ماڭا گەپ ئېيتىپ بەرمىدىمۇ ؟

ـــ ياق ، بېگىم .

مەن ئۇندىمىدىم .

ـــ ئۇ مېنىڭ خېتىمنى كۆردىمۇ ؟

ـــ مېنىڭچە ئۇ كۆردىغۇ دەيمەن ، بېگىم ، ئۇنىڭ دېدىكى خەتنى كۆرسەتكەندەك قىلىۋىدى .

« كىشىنىڭ قولى يەتمەيدىغان ئايال ـ دە » دەپ ئويلىدىم ۋە باشىنكوفنىڭ ئەڭ ئاخىرقى گېپى يادىمغا كەچتى .

ـــ بولىدۇ ، سەن كېتىۋەرگىن ، ـــ دېدىم ئۇنلۇك ئاۋازدا .

ئىرسىي بىر خىل غەلىتە كۈلۈپ قويۇپ ، جىم تۇردى .

ـــ بېگىم ، بىر ياش قىز . . . سىز بىلەن كۆرۈشكىلى كەپتۇ ، ـ دېدى ئۇ .

ـــ قانداق قىز ئىكەن ئۇ ؟

ئىرسىي بىرئاز سۈكۈت قىلدى .

ـــ ئۆلۈپ كەتكەن دوستىڭىز سىزگە بىرەر نەرسە دېمىگەنمىدى ، بېگىم ؟

ـــ ياق . . . بۇ قانداق ئىش ؟

ـــ مېنىڭ ئىلگىرىكى خوجايىنىم نوۋگورودتىكى چېغىدا بىر قىز بىلەن تونۇشۇپ قالغانىدى. بېگىم، بۇگۈن مانا شۇ قىز سىز بىلەن كۆرۈشكىلى كەپتۇ. مەن ئىككى كۈن ئىلگىرى ئۇنىڭ بىلەن يولدا ئۇچرىشىپ قالغانىدىم. مەن ئۇنىڭغا: «كېلىڭ، بېگىم تاپىلىغان بولسا، سىزنى خوجايىنىم بىلەن كۆرۈشتۈرىمەن» دېدىم.

ـــ ئۇنى باشلاپ كىر، چاپسان بول. بىراق... ئۇ قانداق قىز؟

ـــ ئادەتتىكى قىز، بېگىم... مېشچانلار ئائىلىسىنىڭ قىزى، بېگىم... رۇس قىزى.

ـــ مەرھۇم دوستۇم باشنىكوف ئۇنى ياخشى كۆرەمدىكەن؟

ـــ دوستىڭىز... ئۇ قىزنى ياخشى كۆرىدۇ دېسەكمۇ بولىدۇ، بېگىم. ئۇچۇ... خوجايىنىڭنىڭ ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ، كۆڭلى قاتتىق بۇزۇلۇپتۇ. ئۇنى ناھايىتى ئوبدان قىز دېسە بولىدۇ، بېگىم.

ـــ ئۇ كىرسۇن، كىرسۇن، تېز، ئۇنى باشلاپ كىر.

ئىرسىي چىقىپ كېتىپ ھايال ئۆتمەي چىت كۆڭلەك كىيگەن، قارا روماللا بىلەن يۈزىنى يېپىرىم توسۇۋالغان بىر قىزنى باشلاپ كىردى. ئۇ قىز مېنى كۆرۈپ خىجىل بولغىنىدىن توختاپ چەتكە قارىۋالدى.

ـــ سىزگە نېمە بولدى؟ ـــ دېدى ئىرسىي قىزغا، ـــ مېڭىڭ، قورقماڭ.

مەن قىزنىڭ ئالدىغا باردىم ۋە ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتۇم.

ـــ ئىسمىڭىز نېمە؟ ـــ دەپ سورىدىم قىزدىن.

— ماشا ، — قىز ماڭا يەر ئاستىدىن لەپپىدە قاراپ قويۇپ ، پەس ئاۋازدا جاۋاب بەردى .

قىز قارىماققا يىگىرمە ئىككى - يىگىرمە ئۈچ ياشلاردا بار ئىدى ، يۈپيۇمىلاق يۈزى كىشىگە يېقىملىق تۇيغۇ بېرەتتى ، مەڭزىلىرى يۇمران ، كۆك كۆزلىرىدىن مۇلايىملىق چىقىپ تۇراتتى ، قوللىرى نازۇك ، چىرايلىق ، سۈتتەك ئاپئاق ؛ كىيىملىرىمۇ شۇنچىلىك رەتلىك ، پاكىز ئىدى .

— سىز ياكوف باشنكوفنى تونۇمسىز ؟ — دېدىم مەن .

— تونۇيمەن . ئەپەندى ، — قىز شۇنداق دېگەچ ، رومىلىنىڭ ئۇچىنى تارتىپ قويۇپ ، كۆزلىرىگە لىققىدە ياش ئالدى .

مەن قىزنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدىم . ئۇ ئانچە تۇرۇپ قىلمايلا ، بىر ئورۇندۇقنىڭ چېتىگە ئولتۇردى . ئىرسىي چىقىپ كەتتى .

— سىز ئۇنىڭ بىلەن نوۋگورودتا تونۇشۇپ قالغانمىدىڭىز ؟

— ھەئە ، نوۋگورودتا ، ئەپەندى ، — قىز شۇنداق دېگەنىچە قوللىرىنى رومىلىنىڭ ئاستىغا يوشۇردى ، — مەن ئۇلۇشكۇن ئىرسىيدىن ئۇنىڭ تۇغقانلىرىنى ئۇقتۇم ، ئەپەندى . ياكوف باشنكوف سىبىرىيىگە بارغان چېغىدا ماڭا خەت يېزىشقا ۋەدە بەرگەنىدى . دېگەندەك ئىككى پارچە خەت يازدى ، كېيىن خەتمۇ كەلمەس بولدى ، ئەپەندى . مەن ئەسلى سىبىرىيىگە ئۇنىڭ بىلەن بىللە كەتمەكچىدىم ، ئەمما ئۇ ئونىمىغانىدى ، ئەپەندى .

— نوۋگورودتا ئۇرۇق - تۇغقانلىرىڭىز بارمۇ ؟

— بار .

— سىز ئۇلار بىلەن بىللە تۇرامسىز ؟

— مەن ئىلگىرى ئاپام ۋە ياتلىق بولغان ھەدەم بىلەن

بىللە تۇراتتىم . ئەمما ، كېيىن ئاپام مەندىن رەنجىپ قالدى . ھەـ
دەمنىڭ ئۆيىدە جان سانى كۆپ ئىدى ، شۇنىڭ بىلەن مەن
ئۇلارنىڭكىدىن يېنىپ چىقتىم . مەن باشىنكوفقا ئىشىنەتتىم ، ئەمما
ئۇنىڭدىن بىرەر نەرسە ئۈمىد قىلغىنىم يوق ، ئۇ دائىم ماڭا تولىمۇ
سەمىمىي مۇئامىلە قىلاتتى . . . بۇنى ئىرسىيدىن سوراپ باقسـ
ىڭىزمۇ بولىدۇ .

ماشا سەل توختۇالدى .

ـــ تېخى مەندە ئۇنىڭ خېتى بار ، ـــ دېدى ئۇ گېپىنى
داۋاملاشتۇرۇپ ، ـــ ئەپەندى ، مانا كۆرۈپ بېقىڭ .

ماشا يانچۇقىدىن بىرنەچچە پارچە خەتنى ئېلىپ ماڭا بەردى .

ـــ كۆرۈپ بېقىڭ ، ـــ دېدى ئۇ دەرھاللا .

مەن بىر پارچە خەتنى ئاچتىم ، بۇ باشىنكوفنىڭ پۇچېرـ
كىسى بولۇپ ، خەت مۇنداق يېزىلغانىدى :

سۆيۈملۈك ماشا ، تۇنۇگۈن سىز بېشىڭىزنى مېنىڭ بېـ
شىمغا يېقىپ تۇردىڭىز . مەن سىزدىن : 〈 بۇ نېمە قىلغىنىڭىز ؟ 〉
دەپ سورىسام ، سىز ماڭا : 〈 سىزنىڭ نېمە ئويلاۋاتقانلىقىڭىزنى
ئاڭلاپ باقاي دېدىم 〉 دەپ جاۋاب بەردىڭىز ، خوش ، ئەمدى
سىزدىن سوراپ باقاي ، مەن نېمە ئويلاۋېتىپتىمەن ، بىلەمسىز ؟
مەن : 〈 ماشا كىتاب ئوقۇشنى ، خەت يېزىشنى ئۆگىنىۋالغان
بولسا ، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە ! ئۇ چاغدا ماشا بۇ خېـ
تىمنى ئوقۇپ چۈشىنەلەيتتى . . . 〉 دەپ ئويلاۋاتىمەن » .

ـــ بۇ خەتنى ، ـــ ماشا خەتكە قاراپ قويۇپ
ماڭا دېدى ، ـــ ئۇ نۇۋگورودتىكى چېغىدا ماڭا يازغان ، ئەپەنـ
دى . ئۇ چاغدا باشىنكوف ماڭا كىتاب ئوقۇشنى ، خەت يېزىشنى

ئۆگەتمەكچى بولۇۋاتاتتى . سىز يەنە باشقا خەتلەرنىمۇ كۆرۈپ بېقىڭ ، ئەپەندى . ئىچىدە سىبىرىيىدىن ئەۋەتكەن خەتمۇ بار ، ئەپەندى . ھە ، ئاشۇ خەت شۇ ، ئوقۇپ بېقىڭ ، ئەپەندى .

مەن يەنە بىرقانچە پارچە خەتنى ئوقۇپ چىقتىم . بۇ خەتلەر ناھايىتى سەمىمىيلىك بىلەن يېزىلغان ، يەنە كېلىپ ، ئىنتايىن ھېسسىياتلىق چىققانىدى . بۇ خەتلەرنىڭ بىرى سىبىرىيىدىن ئەۋەتىلگەن تۇنجى خەت بولۇپ ، باشىنكوف خېتىدە ماشا ئۇنىڭ ئەڭ يېقىن دوستى ئىكەنلىكىنى ، پۇل ئەۋەتىپ ئۇنى سىبىرىيىگە ئەكەلدۈرۈۋالىدىغانلىقىنى ئېيتقانىدى . باشىنكوف بۇ خېتىنى مۇنداق ئاخىرلاشتۇرغانىدى :

« سىزنىڭ چىرايلىق ، نازۇك قوللىرىڭىزنى سۆيىمەن . بۇ يەردىكى قىزلارنىڭ سىزنىڭكىدەك چىرايلىق ، نازۇك قولى يوق ، ئۇلارنىڭ كاللىسى ۋە قەلبى سىزنىڭكىگە يەتمەيدۇ . . . مەن سوۋغا قىلغان كىتابلارنى ئوقۇپ ، مېنى ئەسلەپ تۇرۇڭ . مەنمۇ سىزنى ئۇنتۇپ قالمايمەن . سىز ، پەقەت سىزلا مېنى بىردىنبىر سۆيگۈچى . شۇڭا ، مەنمۇ سىزگىلا مەنسۇپ بولۇشنى خالىدىم . . . »

— مېنىڭچە ، ئۇ سىزنى ناھايىتى ياخشى كۆرىدىكەن ، — دېدىم مەن خەتنى ماشاغا بېرىۋېتىپ .

— ئۇ مېنى چىن يۈرىكىدىن سۆيىدۇ ، — ماشا خەتنى ئاۋايلاپ يانچۇقىغا سالدى ، كۆز ياشلىرى مەڭزىنى بويلاپ ئېقىپ چۈشتى ، — مەن ئۇنىڭغا ئىشىنەتتىم ؛ خۇدا ئۇنىڭ ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلغان بولسا ، ئۇ مېنى ھەرگىز تاشلىۋەتمىگەن بولاتتى . ئىلاھىم ، ئۇنىڭ ياتقان يېرى جەننەتتە بولغاي ! . . .

ماشا رومىلىنىڭ ئۇچى بىلەن كۆز ياشلىرىنى ئېرتتى .

ـــ سىز ھازىر نەدە تۇرۇۋاتىسىز ؟ ـــ دەپ سورىدىم ماشادىن .

ـــ مۇشۇ يەردە تۇرۇۋاتىمەن ، موسكۋادا ، مەن بىر خانىم بىلەن بىللە كەلگەنىدىم . ھازىر خىزمىتىم يوق . باشىنكوفنىڭ ھامما ئاچىسىنى ئىزدەپ بارغانىدىم ، ئەمما ئۇ بەكمۇ نامرات ئىكەن . باشىنكوف دائىم سىزنىڭ گېپىڭىزنى قىلاتتى ، ئەپەندى ، ـــ ماشا ئورنىدىن تۇرۇپ ، ماڭا تەزىم قىلغاندىن كېيىن يەنە گېپىنى داۋاملاشتۇردى ، ـــ ئۇ سىزنى بەكلا ياخشى كۆرىدىكەن ، ھەمىشە سىزنىڭلا گېپىڭىزنى قىلاتتى . ئۇلۇشكۇن ئىسىي بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم ، كۆڭلۈمدىكى گەپنى قىلسام ، سىز ماڭا ياردەم قىلسىڭىز ، چۈنكى ھازىر مېنىڭ خىزمىتىم يوق . . .

ـــ ئەلۋەتتە ياردەم قىلىمەن ، ماشا . . . فاملىڭىز نېمە ؟

ـــ پېتروۋنا ، ـــ ماشا شۇنداق دەپلا يەرگە قارىۋالدى .

ـــ مەن سىزگە قولۇمدىن كېلىشچە ياردەم قىلىمەن ، ماشا پېتروۋنا ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ ئالدىڭىزدا ناھايىتى خىجىلمەن ، مەن بۇ يەرگە سەپەر ئۈستىدە چۈشۈپ ئۆتكەن . شۇڭا بۇ يەردىكى كاتتا ئادەملەرنى كۆپ تونۇمايمەن .

ماشا خورسىنىپ قويدى .

ـــ مەن بىرەر خىزمەت تېپىۋالغان بولسام ياخشى بولاتتى ، ئەپەندى . . . كېسىمچىلىكنى بىلمىگىنىم بىلەن ، تىككۈچىلىك قولۇمدىن كېلىدۇ . . . يەنە تېخى باللارغا ئوبدان قارىيالايمەن .

« ئۇنىڭغا ئازراق پۇل بېرەي ، ـــ دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە ، ـــ لېكىن نېمىدەپ بېرىمەن ؟ »

ـــ ماشا پېتروۋنا ، گېپىمنى ئاڭلاڭ ، ـــ دېدىم مەن سەل ئوڭايسىزلانغان ھالدا ، ـــ مېنى كەچۈرۈڭ ، لېكىن سىز باشىنكوفنىڭ گەپ ـ سۆزلىرىدىن مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن قانچىلىك يې-

قىسىن ئۆتكەنلىكىمنى بىلىپسىز . . . سىز مېنى رەت قىلمايسىز . . .
هازىرقى خىراجىتىڭىز ئۈچۈن ، سىزگە ئازراق پۇل بېرەي ، قانداق ؟
ماشا ماڭا قارىدى .
ـــ نېمىشقا ، ئەپەندى ؟ ـــ دەپ سورىدى .
ـــ سىزگە پۇل كېرەك ئەمەسمۇ ؟ ـــ دېدىم مەن .
ماشا ھۆپپىيىپ قىزىرىپ يەرگە قارىۋالدى .
ـــ مەن سىزدىن پۇل ئېلىپ نېمە قىلاي ؟ ـــ دېدى ئۇ ئاستاغىنا ، ـــ يەنىلا ماڭا بىرەر خىزمەت تېپىپ بەرگىنىڭىز ياخشى ، ئەپەندى .
ـــ سىزگە خىزمەتنىڭ ئامالىنى قىلىپ كۆرەي ، لېكىن چوقۇم دەپ ۋەدە بېرەلمەيمەن . راستىنى ئېيتسام ، سىز ئەنسىرەپ كەتمەك . . . شۇنى بىلىشىڭىز كېرەككى ، سىز ئۈچۈن ئېيتقاندا ، مەنمۇ يات ئادەم ئەمەس . . . ئازراق بولسىمۇ ، بۇ پۇلنى ئېلىك ، بىزنىڭ دوستلۇقىمىزنىڭ خاتىرىسى ئۈچۈن بولسىمۇ . . . ـــ مەن دەرھال ھەمىيانىمدىن بىرقانچە قەغەز پۇلنى ئېلىپ ، ماشا غا تەڭلىدىم .
ماشا قاققان قوزۇقتەك جىملا تۇرۇپ قالدى ، بېشى تېخىمۇ چۈشۈپ كەتتى . . .
ـــ مەك ، ئېلىك ! ـــ دېدىم مەن .
ئۇ بېشىنى ئاستا كۆتۈرۈپ كۆزلىرىمگە تىكىلدى ، بىر خىل ھەسرەتلىك نەزەر بىلەن چىرايىمغا زەن سېلىپ قارىدى ، رومىلى ئاستىغا قويۇۋالغان ھالسىز قولىنى ئاستا چىقىرىپ ماڭا ئۇزاتتى .
مەن قەغەز پۇلنى ماشانىڭ مۇزدەك سوغۇق ئالقىنىغا تۇتقازدىم . ئۇ بىر ئېغىزمۇ ئۇندىمەي ، قولىنى يەنە رومىلىنىڭ ئاستىغا يوشۇرۇپ ، بېشىنى تۆۋەن سالدى .

ـــ بۇنىڭدىن كېيىن ، ماشا پېتروۋنا ، ـــ دېدىم مەن گەپىمنى داۋاملاشتۇرۇپ ، ـــ قانداق چاغدا ماڭا ھاجەتكىز چۈشسە ، دەۋېرىڭ . مەن سىزگە ئادرېسىمنى قالدۇرۇپ قويايى .

ـــ رەھمەت سىزنىڭ ياخشى كۆڭلىڭىزگە ، ئەپەندى ، ـــ ئۇ بىرئاز تۇرۇۋېلىپ يەنە گەپنى داۋام قىلدى ، ـــ ئۇ مەن توغرۇلۇق سىزگە گەپ قىلمىدىمۇ ، ئەپەندى ؟

ـــ باشىنكوف تۇڭەپ كېتىشتىن بىر كۈن ئىلگىرى ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەنىدىم . ماشا پېتروۋنا . شۇغىنىسى مەن ئېسىمگە ئالالمايۋاتىمەن . . . ئۇ سىز توغرۇلۇق گەپ قىلدىغۇ دەيمەن .

ماشا چاچلىرىنى تۈزەپ قويدى ۋە سەل ئويلىنىپ كېتىپ :

ـــ خەير ـ خوش ، ئەپەندى ، ـــ دېدى ـ دە ، ئۆيدىن چىقىپ كەتتى .

مەن ئۇستەلىنىڭ يېنىدا ئولتۇرغىنىمچە ئازاب بىلەن خىيالغا پاتتىم : بۇ ناتونۇش قىز ماشا ، ئۇنىڭ باشىنكوف بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ، باشىنكوفنىڭ خېتى ، سوفىيە نىكولايېۋنانىڭ ھەدىسىنىڭ باشىنكوفقا بولغان يوشۇرۇن مۇھەببىتى . . . « ھەي بىچارە ئىنسان ! » ، « بىچارە ئىنسان ! » مەن شۇنداق دېگىنىمچە ئەلەملىك خورسىندىم . باشىنكوفنىڭ ھاياتى ، باللىق ۋە ياشلىق چاغلىرى ، خانقىز فولدلىكا . . . بىر ـ بىرلەپ كۆز ئالدىمغا كەلدى . « قارا سېنى ، ـــ دەپ ئويلىنىپ قالدىم مەن ، ـــ تەقدىر ساڭا تالاي نەرسىلەرنى ئاتا قىپتۇ ! يەنە تېخى بىرمۇنچە شادلىقلارنىمۇ بەخش قىپتىكەن ! »

ئەتىسى مەن يەنە سوفىيە نىكولايېۋنانىڭكىگە باردىم . ئۇلار مېنى ساقلاپ تۇرغانىكەن . ئۆيگە كىرگەن چېغىمدا لىدىيە ئاپەسىنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتى . مەن دەرھال : « ھە ، سوفىيە نىكولا-

يېڭانىڭ تۇنۇگۈنكى پارىڭمىزنى داۋاملاشتۇرغۇسى يوق ئىكەن ـ ده » دەپ ئويلىدىم .

بىز ئۇياق ـ بۇياقتىن قۇرۇق پاراڭلارنى قىلىشتۇق . . . راستىنى ئېيتسام ، نېمىلەرنى دېيىشكەنلىكىمىز ئېسىمده يوق . ئىشقىلىپ ، شەھەردىكى خەۋەرلەر ، ھۆكۈمەت ئىشى توغرىسىدا پاراڭلاشتۇق . . . لىدىيە پات ـ پات گەپ قىستۇرۇپ ، ھەيىرانلىق بىلەن ماڭا قاراپ ـ قاراپ قويدى . بۇ ئەقىللىق قىز ئۆزىنى ئاپەتىنىڭ قەستەن يېنىدا ئولتۇرغۇزۇۋالغانلىقىنى ئاللىبۇرۇن سەزگەن چېغى ، ئوماق چىرايىدا تۇيۇقسىز بىر خىل تەمكىنلىك ئىپادىسى ئەكس ئېتىپ قالدى . . .

مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ خوشلاشتىم . سوفىيە نىكولايېۋنا مېنى ئىشىككە ئۇزىتىپ چىقتى .

ـــ مەن تۇنۇگۈن سىزگە جاۋاب بەرمىگەنىدىم ، ـــ دېدى ئۇ بوسۇغىدا تۇرۇپ ، ـــ لېكىن سىزگە نېمىدەپ جاۋاب بېرىشىم مۇمكىن ؟ تۇرمۇش دېگەن ئۆزى بەلگىلىۋالمىغان نەرسە ئەمەس ئىكەن . ھەممىمىز بىر چۈشەكتە ئىكەنمىز ، قانچە قىلساق يەنە شۇ ـــ مەجبۇرىيەت .

مەن بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي ، بېشىمنى لىڭشىتىپ قويۇپ بۇ ياش پورىتان ① بىلەن خوشلاشتىم .

شۇ كۈنى مەن كېچىچە ئۆيۈمگە بېكىنىۋېلىپ ، خىيال سۈرۈپ چىقتىم ، لېكىن مەن سوفىيەنى خىيال قىلمىدىم . مەن ئۇچۇن قەدىرلىك بولغان ، مەڭگۈ ئېسىمدىن چىقمايدىغان باشقىنكوفنى ـــ ئەڭ ئاخىرقى رومانتىك ئىنسانىنى خىيال قىلدىم ،

---

① بۇ يەردە ، قىلچە بىخەستەلىك قىلماي ، قاتتىق ئەخلاقي چۈشەنچىگە رىئايە قىلىپ تۇرمۇش كەچۈرىدىغان ئادەم دېمەكچى .

توختماي ئېسىمگە ئالدىم . شۇنىڭ بىلەن ، گاھ ھەسرەتلىك ، گاھ يېقىملىق بىر ھېسسىيات شېرىن ئازابىنى ئېلىپ ۋۇجۇدۇم قەسرىگە شۇڭغۇپ كىردى ـ دە ، تېخى ياشلىق غوۋغاسىدىن قول ئۈزمىگەن يۈرىكىم تارىنى چەكتى . . . ھەي ، ئەمەلىيەتكە باقمايدىغان ، ئاق كۆڭۈل رومانتىك ئىنسان ، خاتىرجەم ياتقىن ! ئەمەلىيەتكە باقمىدىغان ، سېنى مەڭگۈ چۈشەنمەيدىغان بارلىق كىشىلەرگە ، تا ھازىرغىچە بەلكىم سېنىڭ روھىڭنى مەسخىرە قىلىدىغان بەزىلەرگە خۇدانىڭ ساڭا ئاتا قىلغان پاكلىقىدىن زەررىچە بولسىمۇ بېرىشىنى ، مەيلى تەقدىر ـ قىسمەت ياكى كىشىلەر ساڭا قانداق مۇئامىلە قىلغان بولسىمۇ ، سەن بەھرىمەن بولغان ئاشۇنداق پاكلىق شادلىقىنىڭ سېنىڭ بىچارە ، ئەمما مۇلايىم ئۆتكەن ئۆمرۈڭنى زىننەتلىشىنى ئارزۇ قىلىمەن .

(خەنزۇچە « تورگېنېۋنىڭ پوۋېست ـ ھېكايىلەر توپلىمى » ناملىق كىتابتىن تەرجىمە قىلىنغان .)

[General Information]
书名=女秘书与总经理　维吾尔文
SS号=40300810